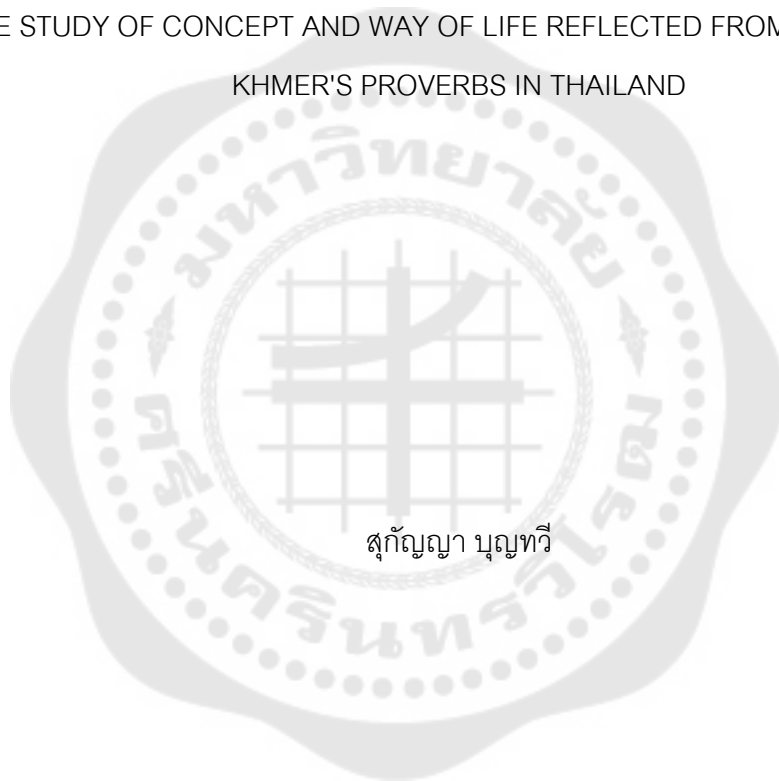

การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต
THE STUDY OF CONCEPT AND WAY OF LIFE REFLECTED FROM THE ETHNIC
KHMER'S PROVERBS IN THAILAND

สุกัญญา บุญทวี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2565

การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรม
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

THE STUDY OF CONCEPT AND WAY OF LIFE REFLECTED FROM THE ETHNIC
KHMER'S PROVERBS IN THAILAND

SUKANYA BOONTHAWEE

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of DOCTOR OF ARTS
(D.A. (Arts and Culture))

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

2022

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญาานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต

ของ

สุกัญญา บุญทวี

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรม

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญาานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง) (ศาสตราจารย์ พิเศษ พิสิฐ เจริญวงศ์)

..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเด่น บุญปก) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์)

ชื่อเรื่อง	การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต
ผู้วิจัย	สุกัญญา บุญทวี
ปริญญา	ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2565
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. สาธิต ทิมวัฒน์บรรเทิง
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเด่น บุญปก

วิจัยเรื่องการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิตนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ โดยได้คัดเลือกสำนวนภาษิตภาษาเขมรถิ่นไทยที่ไม่ตรงกับสำนวนภาษิตในภาษาไทยมาตรฐาน จำนวน 223 สำนวน และได้ลงภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ในช่วง พ.ศ. 2563-2564 ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดของคนเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิตนั้นมีหลายประการ อันได้แก่ ข้อคิดคำสอนที่สอดคล้องกับหลักเบญจธรรม แนวคิดด้านวาจา แนวคิดเรื่องการแต่งงาน แนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม แนวคิดเรื่องความกตัญญู นอกจากนี้ ยังพบแนวคิดที่สะท้อนความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ และความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญอย่างหนึ่งของพุทธศาสนา รวมถึงสะท้อนค่านิยมต่าง ๆ แนวคิดที่สอนให้เคารพผู้อาวุโส อ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักประมาณตน และสะท้อนการเคารพผู้มีอิทธิพลในสังคม ด้านวิถีชีวิตสะท้อนให้เห็นถึง 11 ด้าน ได้แก่ การอยู่ร่วมกันในสังคม การยกย่องผู้สูงอายุการประกอบอาชีพ การเลือกคู่ครอง ศาสนา ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหาร ภูมิปัญญา และวรรณกรรม

คำสำคัญ : แนวคิด, วิถีชีวิต, เขมรถิ่นไทย, สำนวนภาษิต

Title	THE STUDY OF CONCEPT AND WAY OF LIFE REFLECTED FROM THE ETHNIC KHMER'S PROVERBS IN THAILAND
Author	SUKANYA BOONTHAWEE
Degree	DOCTOR OF ARTS
Academic Year	2022
Thesis Advisor	Associate Professor Sathit Thimwatbunthong , Ph.D.
Co Advisor	Associate Professor Duangden Boonpok , Ph.D.

The aim of this research was to investigate concepts and ways of life reflected from ethnic Khmer proverbs in Thailand by using qualitative research. The information was gathered using the qualitative methods consisting of documentation, interviews, and observation. There were 222 proverbs were conducted, and they were limited only in the Surin province. The research findings found that concepts reflected from the ethnic Khmer proverbs were Buddhist Panca Dhamma morals, doctrines about the family and relatives, social regulations, customary laws, personal beliefs, social values, respect for others, and gratitude for the elderly and authorities. Proverbs reflected the ethnic concepts between the Khmer and others. The proverbs also reflected concepts of Surin Khmer people in terms of roles and duties of males and females, Surin Khmer beliefs and superstitions. They had ways of life according to Buddhism, persisted in morals, lived with heedfulness and the truth of life, and valued education, knowledge acquisition, and proper verbal discourse. In the aspect of the Khmer way of life, it was found that these concepts reflected their way of life, living with others in society, harmony, and marriage selection. Proverbs also reflected local wisdom in terms of residence, food, and local literature. Regarding proverb usage, it was found that they had the structure of simple sentences, compound sentences, complex sentences, and phrases. There were rhymes which were prose and verse. They also used figures of speech, namely simile, metaphor, personification, hyperbole, onomatopoeia, metonymy, paradox, and reduplication. For tones of proverbs, they were humorous, touching, horrific, and encouraging. There were messages with blames, warnings, showing opinions, admiration, and sarcasm. Many Khmer proverbs use few words but delivered powerful meanings. They can value spirit, educate, and emphasize that people follow rules strictly.

Keyword : way of life, Thai Khmer people, proverbs

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความเมตตาอย่างยิ่งจากศาสตราจารย์พิเศษ พิสิฐ เจริญวงศ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง และรองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเด่น บุญปก ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษา ช่วยเหลือผู้วิจัยอย่างยิ่ง

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.บุญยัสเอนอ ศรีวิเศษ ที่กรุณาสละเวลาช่วยตรวจทานข้อมูลสำนวนภาษา

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ชวลิต สูงใหญ่ รองศาสตราจารย์ ดารกา วรรณวณิช ที่ให้โอกาส ให้ความช่วยเหลือ ช่วยสนับสนุนและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

กราบขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ที่คอยสนับสนุนผู้วิจัยในทุก ๆ ด้าน

ขอบคุณชาวเขมรถิ่นไทยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือให้ข้อมูลการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

ขอบคุณน้องชาย หลานปาล์ม และน้อง ๆ ผู้ช่วยเก็บข้อมูลภาคสนามทุกคน

ขอบคุณพี่แต้ว อาม่ากึ่ง พี่วุฒดี บาส ตี๋อบ กิฟต์ อาร์ม อลิซ น้องมีน น้อง ๆ ศุภณัฒนา ทักษะภาษาไทยทุกคน

ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณตาเมื่อด รุ่งเรือง คุณตาของผู้วิจัย ผู้เป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการค้นคว้าวิจัยเรื่องนี้

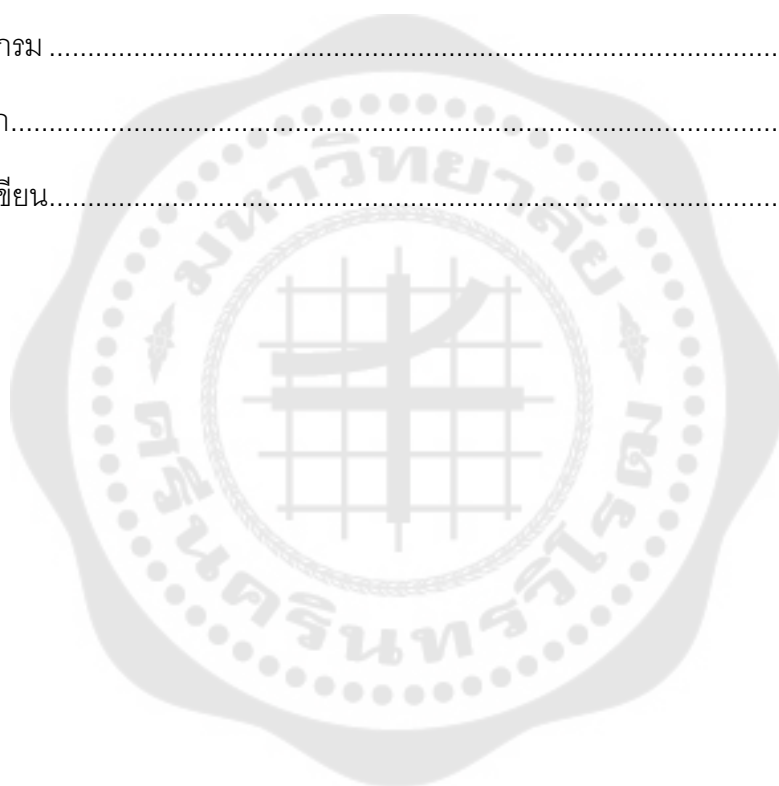
สุกัญญา บุญทวี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญรูปภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	7
ความสำคัญของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
1. ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์.....	10
2. วัฒนธรรม	19
2.1 ความหมายของวัฒนธรรม	19
2.2 ประเภทของวัฒนธรรม	21
2.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม	23
2.4 ลักษณะของวัฒนธรรม.....	25

2.5 กรอบข้อมูลทางวัฒนธรรม	27
3. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	30
3.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย	30
3.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศไทย	32
3.3 แนวคิด ทฤษฎีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย	36
4. กลุ่มชนมรดกไทย และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	46
4.2 ภาษาชนมรดกไทย	52
5. สำนวน ภาษิต	54
5.1 สำนวน	54
5.2 ภาษิต	55
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำนวนภาษิต	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	68
3.1 ขั้นตอนการวิจัย	68
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	72
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	72
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	73
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	74
3.6 การนำเสนอข้อมูล	74
บทที่ 4 แนวคิดและวิถีชีวิตของชาวชนมรดกไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต	75
4.1 แนวคิดของชาวชนมรดกไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต	75
4.2 วิถีชีวิตของชาวชนมรดกไทย	104
4.2.1.1 112	
4.2.4.2 การครองเรือน	113

4.2.11	วรรณกรรม	134
4.3	บทบาทของสำนวนภาษาติดต่อแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย	137
4.4	ลักษณะภาษาของสำนวนเขมรถิ่นไทย	137
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	158
5.1	สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย.....	158
5.2	ข้อเสนอแนะ	163
บรรณานุกรม	164
ภาคผนวก	169
ประวัติผู้เขียน	192

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 ปราสาทภูมิโปน อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์	3
ภาพประกอบ 2 ปราสาทตาเมือนธม เขตชายแดนประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์	11
ภาพประกอบ 3 ปราสาทศีขรภูมิ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์	11
ภาพประกอบ 4 ปราสาทตาเมือน อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์	12
ภาพประกอบ 5 ปราสาทตาควาย ตั้งอยู่ในเขตชายแดนประเทศไทยกับประเทศเขมร อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์	12
ภาพประกอบ 6 แผนที่ภูมิประเทศและเขตการปกครอง จังหวัดสุรินทร์	18
ภาพประกอบ 7 ภาพจำลองการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของชาวสุรินทร์ กลุ่มผู้ใช้ภาษาเขมร ลาว และ ส่วย	19
ภาพประกอบ 8 พิธีสืบชะตาของชาวจังหวัดสุรินทร์	23
ภาพประกอบ 9 พิธีแต่งงานของชาวเขมรถิ่นไทย	24
ภาพประกอบ 10 ภาพนิทรรศการ ครู นักเรียน และอาคารเรียน ในจังหวัดสุรินทร์ในสมัยก่อน ...	25
ภาพประกอบ 11 วัดบูรพาราม วัดพระอารามหลวง ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	34
ภาพประกอบ 12 พระใหญ่ หรือ พระพุทธสุรินทร์ทรงคด ณ เขาพนมสวาย อำเภอเมือง จังหวัด สุรินทร์	35
ภาพประกอบ 13 วิหารศิลปะแบบขอม ณ วัดช้างหมอบ อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์	35
ภาพประกอบ 14 กันตริ้ม ดนตรีพื้นบ้านที่จะแสดงตามงานสำคัญ	37
ภาพประกอบ 15 นางรำกันตริ้ม ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวเขมรถิ่นไทย	38
ภาพประกอบ 16 หุ่นจำลองแสดงการแต่งกายชุดออกงานด้วยผ้าไหมของผู้ชาย ผู้หญิง และ เด็กหญิงชาวเขมรถิ่นไทย	40
ภาพประกอบ 17 ผู้วิจัฯขณะเรียนรู้อาชีพทำเครื่องเงิน ร้อยสร้อยเงินจากปราชญ์ชาวบ้าน	41

ภาพประกอบ 18 ผู้วิจัยขณะเรียนรู้วิธีทำเครื่องเงิน และการทอผ้าไหมจากปราชญ์ชาวบ้าน.....	42
ภาพประกอบ 19 อุปกรณ์ที่ใช้ในการคล้องช้างและเลี้ยงช้างของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์	43
ภาพประกอบ 20 พ่อเฉียบ พลวงงาม ปราชญ์ชาวบ้านผู้ให้ความรู้เรื่องเนื้อร้องเพลงพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับสำนวนภาษิต.....	44
ภาพประกอบ 21 ผู้วิจัยขณะกำลังสัมภาษณ์ผู้รู้สำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยที่จังหวัดสุรินทร์	46
ภาพประกอบ 22 ทวดและเทียดของผู้วิจัยซึ่งเป็นชาวเขมรถิ่นไทย มีช่วงชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ภูมิลำเนาบ้านกะทม อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดสุรินทร์.....	47
ภาพประกอบ 23 ความรู้ช่างชาวส่วย (กูย) ที่ศาลปะกำ	48
ภาพประกอบ 24 แหล่งเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านโพธิ์ทอง อำเภอบำเหน็จณรงค์	54
ภาพประกอบ 25 ต้นตเทาะปลูกไว้ใกล้ต้นมะพร้าว	78
ภาพประกอบ 26 แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	105
ภาพประกอบ 27 พิธีขึ้นบ้านใหม่ของชาวเขมรถิ่นไทย จังหวัดสุรินทร์.....	106
ภาพประกอบ 28 ต้นข้าวรอการปักดำ.....	109
ภาพประกอบ 29 ยุ่งดินและยุ่งไม้ ยุ่งฉางเก็บข้าวของเกษตรกรชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์	109
ภาพประกอบ 30 หุ่นจำลองการแต่งงานของชาวเขมรถิ่นไทย	115
ภาพประกอบ 32 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเหตุการณ์การบวชนาคโดยการชื้อค้อช้าง	117
ภาพประกอบ 33 บันไดทางขึ้นสักการะพระใหญ่ เขาพนมสวาย ตำบลนาบัว อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์.....	118
ภาพประกอบ 34 พิธีกวนข้าวทิพย์ ที่วัดสลักไผ่ชาวบ้านจะนำวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่าง ๆ มาช่วยกันกวนข้าวทิพย์และแจกจ่ายกันในวันออกพรรษา.....	120
ภาพประกอบ 35 ของเซ่นไหว้ผีและเจ้าที่เจ้าทางในปราสาทตาเมือน อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์.....	121
ภาพประกอบ 36 ขนมเนียด	124
ภาพประกอบ 37 ขนมโกรจ.....	125

ภาพประกอบ 38 บ้ายสูตรน้ำพริกมะพร้าวคั่ว.....	127
ภาพประกอบ 39 แกงพักทองในงานขึ้นบ้านใหม่เป็นอาหาร ที่มีความหมายเป็นสิริมงคลใช้ในงานมงคล	128
ภาพประกอบ 40 เกวียนโบราณ	129
ภาพประกอบ 41 ชุดผ้าไหมสุรินทร์.....	130
ภาพประกอบ 42 การทอผ้าไหมที่บ้านท่าสว่าง	131
ภาพประกอบ 43 ภาพแสดงอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้า จัดแสดง ณ บ้านไหมทองสระเร็นศูนย์เรียนรู้วิถีชุมชนคนกับไหม ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์	134

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สังคมของมนุษย์เจริญและดำรงอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นเครื่องแสดงความสำเร็จของมนุษย์แต่ละกลุ่มชน วัฒนธรรมประกอบไปด้วย ภาษา ภูมิปัญญา ศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ประกอบเข้าด้วยกัน ซึ่งมนุษย์จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ มีการสั่งสมและสืบสานส่งต่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนตนเอง ภาษาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ภาษากำเนิดขึ้นจากการตกลงและใช้ร่วมกันของกลุ่มชน แต่ละกลุ่มชนจะมีภาษาเป็นของตนเอง ใช้สื่อสารแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในกลุ่มชนวัฒนธรรมนั้น ๆ

ภาษาเขมรถิ่นไทยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติในพิธีประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปี พ.ศ.2556 โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2556) แสดงให้เห็นว่าภาษาเขมรถิ่นไทยมีความสำคัญในฐานะที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยที่ใช้ภาษาเขมรในการสื่อสาร ชัยวัฒน์ เสาทอง และคณะ (2556, น. 158) กล่าวไว้ว่า กลุ่มผู้พูดภาษาเขมรในประเทศไทยตั้งถิ่นฐานหนาแน่นทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และกระจายในภาคตะวันออก เช่น ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว จันทบุรี และตราด สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2541, น. 26) กล่าวไว้ว่า ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ (อำเภอเมืองสุรินทร์) เป็นภาษาเขมรถิ่นที่มีผู้พูดจำนวนมากเป็นที่ยอมรับของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยท้องถิ่นอื่น ทั้งในที่ประชุมการพัฒนาาระบบเขียนภาษาเขมรยังเลือกใช้ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เป็นหลักในการเขียน ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์จึงจัดเป็นภาษามาตรฐานของภาษาเขมรถิ่นไทย นอกจากนี้ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2541, น. 26) ยังกล่าวเน้นว่า ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เป็นภาษาที่มีคนพูดจำนวนมาก เป็นที่รู้จักและเข้าใจมากที่สุด เนื่องจากผู้พูดในบริเวณจังหวัดสุรินทร์เป็นชุมชนเขมรหนาแน่นที่สุด

กลไกของภาษาที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบวัฒนธรรม คือ ภาษามีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเช่นเดียวกับวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากสังคมมนุษย์ใช้ชีวิตหรือดำเนินชีวิตร่วมกันมีการใช้ภาษาร่วมกันในการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ภายในระบบวัฒนธรรมเดียวกัน ฉะนั้น “ภาษาจึงเป็นผลผลิตของวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สามารถดัดแปลงแก้ไขให้เข้ากับ

สภาพแวดล้อม มนุษย์นั้นต้องใช้ภาษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรม และเป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างคนในกลุ่มสังคมเดียวกัน” (รุ่งอรุณ ทีฆชอุณหิเยร, 2532, น. 1)

นอกจากมนุษย์จะใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างกันแล้ว มนุษย์ยังใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับกลุ่มเกลาจิตใจหรือกำหนดกรอบกฎเกณฑ์ให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณีให้ประพฤติปฏิบัติดีงาม เหมาะสมตามความนิยมซึ่งจะใช้ถ้อยคำภาษาคมคายมีความหมายลึกซึ้งกินใจ เกิดจากภูมิรู้และประสบการณ์ชีวิตของบรรพบุรุษได้สังเกตและยกเอาสิ่งรอบตัวและสภาพของความเป็นอยู่มาเปรียบเทียบเพื่อใช้อบรมสั่งสอนลูกหลาน ลักษณะการใช้สำนวนดังกล่าวมีใช้มาตั้งแต่อดีตแล้ว มีการสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน ดังที่กาญจนาศพนธ์กล่าวไว้ว่า

สำนวนเป็นการใช้ภาษาเปรียบเทียบเพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เกิดความเข้าใจเป็นรูปธรรม ด้วยการนำสิ่งต่าง ๆ โกลัด้วยกมาเปรียบเทียบให้ผู้ฟังหรือผู้รับสารเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดหรือผู้ส่งสารต้องการจะสื่อให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งถ้อยคำดังกล่าวมักเป็นคำพูดที่เป็นชั้นเชิงไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา แต่มีความหมายที่คนฟังเข้าใจได้หากใช้กันแพร่หลายทั่วไปหรืออาจไม่เข้าใจได้ทันทีที่ต้องใช้ความคิดไตร่ตรองจึงจะเข้าใจความหมาย (กาญจนาศพนธ์, 2522, น. 1)

สำนวนที่เป็นคำสอนมักปรากฏอยู่ทุกวัฒนธรรมกลุ่มชน มนุษย์หรือกลุ่มชนนั้น ๆ คิดหรือสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือบ่มเพาะ ชัดเกลาจิตใจคนในสังคมเพื่อให้คนในสังคมสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบและสันติสุข ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะของสำนวนและภาษาแตกต่างกันไปตามพื้นที่ของชุมชนเจ้าของภาษา เช่น ในพื้นที่ทางภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์และภาษา ความหลากหลายทางชาติพันธุ์วิทยาในอีสานก่อให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาษา เช่น ภาษาภูย ภาษาแสก ภาษาภูไท ภาษาญ้อ ภาษาไทยพวน ภาษาไทดำ ภาษาเขมร ภาษาชาวนน ภาษาโคราช และภาษาอื่น ๆ” (ดนุพล ไชยสินธุ์, 2542, น. 1)

ภาษาเขมรถิ่นไทยเป็นภาษาหนึ่งที่พูดกันแพร่หลายในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาเขมรสื่อสารกันเป็นจำนวนมาก ทั้งพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีหลักฐานที่แสดงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับเขมรตั้งแต่อดีต แสดงให้เห็นจากโบราณสถานต่าง ๆ ที่กระจายอยู่ตามพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์จำนวนมาก เช่น อำเภอเมือง อำเภอปราสาท อำเภอสังขะ และอำเภอศีขรภูมิ ซึ่งพบปราสาทหินต่าง ๆ อาทิ ปราสาทภูมิโปนที่อำเภอสังขะ ปราสาทบ้านระ

แง่ที่อำเภอศรีขรภูมิ หลักฐานทางโบราณคดีต่าง ๆ นี้ ไพฑูลย์ สุนทรารักษ์ (2515, น. 64) เห็นว่า ปราสาทที่สร้างขึ้นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมขอมดังที่ว่า

สันนิษฐานว่าขอมสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พักพลและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เมืองสุรินทร์อาจเป็นดินแดนแห่งหนึ่งที่อยู่ในเส้นทางไปมาของขอม ระหว่างเขาพระวิหาร เขาพนมรุ้ง นครธม ซึ่งขอมคงยึดเอาเมืองสุรินทร์เป็นเมืองหน้าด่านในการที่จะเข้าเพื่อกเขาพนมดงรักไปสู่ นครธม ซึ่งเป็นราชธานีของขอมในสมัยนั้นเพราะเมืองสุรินทร์มีกำแพงดินและคูเมืองล้อมรอบสองชั้น เหมาะที่จะสร้างเป็นค่ายประตูล้อมรอบเพื่อป้องกันการรุกรานของข้าศึก

(ไพฑูลย์ สุนทรารักษ์, 2515, น. 64)

ภาพประกอบ 1 ปราสาททภูมิโปน อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

อาจกล่าวได้ว่าหลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าวเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลของเขมรในสมัยอดีต

ไพฑูลย์ มี่กุล (2533 อ้างถึงใน ประกอบ ผลงาม, 2538, น. 15) สันนิษฐานว่า ชาวเขมร ถิ่นไทยหรือชาวไทยที่พูดภาษาเขมรที่อาศัยในประเทศไทยนั้นน่าจะอพยพมาสมัยหลัง ดังที่มี

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ว่าเจ้าเมืองสุรินทร์ได้ยกทัพสมทบทัพกรุงธนบุรีไปตีเขมรทำให้มีชาวเขมรอพยพขึ้นมาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์เป็นจำนวนมาก

การศึกษาภาษาที่สะท้อนวัฒนธรรมพื้นบ้านนั้นเป็นความสนใจใหม่ในการศึกษาคติชนในศตวรรษที่ 20¹ (Kuiper, 2013) นอกจากนี้ พอล โรเซนชวิก (Paul Rosenzweig) (2508, น. คำนำ อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศาสน์, 2543, น. 180) กล่าวไว้ว่า “ภาษิต (proverb) นั้นเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่ต้องการเก็บรักษาประสบการณ์ของชีวิตไว้ให้ถาวร สุภาษิตนั้นช่วยให้เรามองเห็นวิวัฒนาการและความก้าวหน้าและความของชีวิตมนุษย์” คำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าภาษิตช่วยสะท้อนแนวคิดและวิถีชีวิตของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งเป็นพันธกิจสำคัญของภาษิตที่เป็นแหล่งบันทึกวัฒนธรรม

กลุ่มชาติพันธุ์ขอมหรือเขมรเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์เป็นเวลานานทำให้ระบบวัฒนธรรมต่าง ๆ ผังลึกอยู่อย่างแนบแน่น มีกลไกทำให้คนกลุ่มชนปรับตัวให้อยู่ในสังคมและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ และวัฒนธรรมดังกล่าวยังแสดงถึงระบบความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มชนเดียวกัน มีการพัฒนาสืบต่อกันไปอย่างไม่สิ้นสุด กลุ่มชนซึ่งเป็นบรรพบุรุษ ได้ศึกษาและสังเกตความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วนำมาเลือกเฟ้นสิ่งที่สำคัญเพื่อเก็บมาใช้อบรมสั่งสอนลูกหลานของตน ซึ่งนับว่าบรรพบุรุษได้ใช้ภูมิปัญญาทางด้านภาษาของตนมาใช้ในการกำหนดกรอบวิถีชีวิตของลูกหลาน คนในกลุ่มชน สังคมเดียวกันให้ประพฤติปฏิบัติดีงาม เหมาะสมและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สำนวนภาษาเขมรถิ่นที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคม สะท้อนให้เห็นมุมมองทัศนคติ การมองโลก ระบบความคิดความเชื่อของคนในกลุ่มชนวิถีชีวิต สภาพธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งภาพการสะท้อนทัศนคติหรือมุมมองในการมองโลกจะสะท้อนผ่านแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในสำนวนคำสอนต่าง ๆ ที่ได้ยกมาเปรียบเทียบ ซึ่งที่มาของการยกมาเปรียบเทียบนั้นอาจมีมูลเหตุแตกต่างกันไป เช่น เกิดจากธรรมชาติ สิ่งของเครื่องใช้ ประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น ความเชื่อ ศาสนา หรืออวัยวะร่างกายต่าง ๆ สิ่งของเครื่องใช้ การศึกษาสุภาษิต สำนวน จึงทำให้เข้าใจจิตวิญญาณ และลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนอย่างชัดเจน (กาญจนาศพนันธุ์, 2522, น. 2-3)

¹ แปลเรียบเรียงจากข้อความ “The study of folklore in the 20th century brought renewed interest in the proverb as a reflection of folk culture.” (Kuiper, 2013)

โลกทัศน์ของคนในกลุ่มชนมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวประกอบเข้าด้วยกัน ทำให้วิถีชีวิตของคนมีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ดังที่ พรสวรรค์ สุวรรณศรี (2547, น. 2) กล่าวถึงการเลือกรับวัฒนธรรมและการปรับตัวของชาวอีสานไว้ว่า

โดยเหตุที่สังคมทั้งหลายมีความแตกต่างกันทางสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม จึงทำให้แต่ละกลุ่มชนมีวิถีชีวิตและประสบการณ์พื้นฐาน แตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัยและพลวัตทางวัฒนธรรมแห่งกลุ่มชนนั้น และโดยสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ อีสานเป็นภูมิภาคที่อิทธิพลจากภายนอก ทั้งด้านวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ เข้ามาช้ากว่าภาคอื่น ๆ ซึ่งสายตาคนสมัยใหม่อาจมองเป็นล้าหลัง เป็นความด้อยพัฒนา แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกจะพบว่า อีสานมีเวลาและโอกาสเป็นของตนเอง ในอันที่จะ “เลือกรับ” หรือ “ปรับตัว” เป็นเอกเทศกว่าภูมิภาคอื่น

สังคมของชาวสุรินทร์เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนต่างชาติพันธุ์ ได้แก่ เขมร ลาว กูย หรือ ส่วย ไทยจีน ดังสำนวนในภาษาเขมรถิ่นไทยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ สามารถมองโลกทัศน์ของคนในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรผ่านสำนวนที่ยกมาเปรียบเทียบกับสิ่งต่าง ๆ ได้ อย่างชัดเจน เช่นตัวอย่างสำนวน “กแม็ยชลั๊วะนี่องชเร๊ยกแม็ยกแต่็ยนี่องเจ็น” หมายความว่า “อย่าทะเลาะกับผู้หญิง อย่ามีคดีกับคนจีน” (สมจิตร พ่วงบุตร, 2527, น. 3) แสดงให้เห็นว่า คนในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรมีมุมมองเกี่ยวกับเพศหญิงและคนจีนแตกต่างจากคนชาติอื่น ๆ ซึ่งลักษณะสำนวนดังกล่าวยังสอนให้รู้จักการใช้ชีวิต การป้องกันตัว ใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท และระมัดระวังตัวเองให้อยู่รอดปลอดภัย ซึ่งลักษณะของสำนวนดังกล่าวมีความแตกต่างกับสำนวนของไทยอย่างชัดเจน

สำนวนภาษาเขมรถิ่นไทยที่ปรากฏในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ บางส่วนมีลักษณะสำนวนที่เหมือนกัน เช่นสำนวน “เค็ญตัมเร๊ยจุกแม็ยจุกตามตัมเร๊ย” (สมจิตร พ่วงบุตร, 2527, น. 4) หมายความว่า “เห็นช้างซื้อยาซื้อตามช้าง” ซึ่งตรงกับสำนวนที่มีใช้อยู่ในภาษาไทย อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นการยืมกันระหว่างวัฒนธรรมเช่นเดียวกับลักษณะการยืมของภาษาที่มีการแลกเปลี่ยนหรือยืมภาษาระหว่างกันทั้งสองภาษาที่มีอาณาเขตติดต่อกันเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกนั้นอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยทางสังคม เช่น การอพยพย้ายถิ่น การติดต่อค้าขาย การไปมาหาสู่ การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การตกเป็นอาณานิคม ในปัจจุบันนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เช่น วิถีความเป็นอยู่ ภาษาในสังคมก็ย่อมต้องขยายตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย ซึ่งเมื่อเกิดการแลกเปลี่ยนกันทางภาษา ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสำนวนเกิดขึ้นด้วย

นอกจากนี้สำนวนที่ภาษาเขมรถิ่นไทยยังมีลักษณะคล้ายกันกับสำนวนไทย ซึ่งมีลักษณะของการให้ความหมายหรือความเปรียบที่คล้ายคลึงกัน แต่สิ่งที่นำมาเปรียบอาจแตกต่างกันไป เช่น สำนวนในภาษาเขมรถิ่นไทยมีสำนวน โลกบานกร (สมจิตร พ่วงบุตร, 2527, น. 5) หมายความว่า “พระได้หิว” ซึ่งสำนวนไทยใช้ว่า หัวล้านได้หิว ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันในการเปรียบ สำนวนดังกล่าวทำให้เกิดความน่าสนใจว่าเหตุใดคนชาวเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์จึงมีโลกทัศน์แตกต่างจากคนไทยซึ่งแสดงในสำนวนดังกล่าว และเหตุใดจึงมีการนำพระสงฆ์มาใช้เป็นอุปลักษณ์เปรียบเทียบในสำนวนเช่นนั้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาต่อไป

สเตฟาโน โมซิ (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2552, น. 301) นักคติชนผู้เสนอทฤษฎีหน้าที่นิยมยังกล่าวถึงความสำคัญของสำนวนภาษาจิตในแง่หน้าที่ของคติชนไว้ว่ามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคมซึ่งมีส่วนในการยับยั้งให้คนประพฤติตามแบบแผนโดยที่มีสำนวนภาษาจิตเป็นสิ่งขัดเกลาพฤติกรรมเหล่านั้น ดังที่สเตฟาโน โมซิกกล่าวไว้ว่า

เมื่อคนสักคนหนึ่งถูกล่อลวงด้วยความปรารถนาของเขาเอง หรือจากการชักชวนของเพื่อนผู้ชั่วร้าย และเขาจำสุภาษิตได้ เขาจะระงับได้ทันที เยาวชนปัจจุบันจะมีความรู้สึกดูหมิ่นเหยียดหยามสิ่งที่เป็นของเก่าโบราณหลายอย่าง แต่เขาจะไม่รู้สึกกับสุภาษิต พวกเขาเคารพภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในถ้อยคำเหล่านี้ ซึ่งเปรียบเหมือนกับการยิงธนูไปทะลุหัวใจเลยทีเดียว

(สเตฟาโน โมซิ อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2552, น. 301)

ข้อมูลดังกล่าวที่สเตฟาโน โมซิ กล่าวไว้ที่น่าสนใจว่าหากนำสำนวนภาษาจิตมาศึกษาในแง่บทบาทหน้าที่ก็จะทำให้เข้าใจความสำคัญของสำนวนภาษาจิตที่มีผลต่อปัจเจกชนอันแสดงให้เห็นแนวคิดและวิถีชีวิตของคนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ในการศึกษาวิเคราะห์สำนวนภาษาจิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่จะแสดงให้เห็นแนวคิดและวิถีชีวิตได้อย่างลุ่มลึกขึ้น

ปัจจุบันการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยนั้นมีอยู่บ้าง ทว่ายังไม่มีการวิจัยใดสนใจศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยจากสำนวนภาษาจิตอย่างชัดเจน ทั้งผู้ให้ข้อมูลสำนวนภาษาจิตของชาวเขมรถิ่นไทยในปัจจุบันกำลังมีแนวโน้มลดลง หากไม่มีการศึกษาต่อไปก็จะหาผู้ให้ข้อมูลได้ยาก ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า สำนวนภาษาจิตของผู้ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์มีวัฒนธรรมทางภาษาที่น่าสนใจ เป็นสำนวนภาษาจิตที่มีคุณค่าทำให้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งยังมีการปรับเปลี่ยนไปตามระยะเวลาและยุคสมัย แสดงให้เห็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในวัฒนธรรมเดียวกัน

ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาสำนวนภาษาิตของชาวเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ครั้งนี้จะทำให้เห็นว่าชาวเขมรถิ่นไทยมีแนวคิดและวิถีชีวิตอย่างไร ซึ่งแนวคิดและวิถีชีวิตดังกล่าวนั้นแสดงออกมาในสำนวนและภาษาิตในลักษณะใด มีเกี่ยวข้องกับรูปแบบและบริบททางสังคมวัฒนธรรมของชาวภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์อย่างไร ทั้งจะได้ทราบถึงลักษณะการใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในสำนวนภาษาิตซึ่งทำให้เห็นคุณค่าด้านภาษาอีกประการหนึ่ง เมื่อศึกษาแล้วจะทำให้เข้าใจแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยมากขึ้น และก่อให้เกิดคุณค่าในการตระหนักและเข้าใจแนวคิดของกลุ่มชนต่าง ๆ ในสังคมไทยอันแสดงให้เห็นวัฒนธรรมของชาวเขมรถิ่นไทยได้อย่างดี

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยในสำนวนภาษาิต
2. เพื่อศึกษาการใช้ภาษาในสำนวนภาษาิตเขมรถิ่นไทย

ความสำคัญของการวิจัย

งานวิจัยนี้จะแสดงให้เห็นถึงแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ ในด้านสังคม ประเพณี วัฒนธรรม อาชีพ ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และธรรมชาติ ที่สะท้อนจากสำนวนภาษาิต อันจะช่วยให้ผู้สนใจได้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนเขมรถิ่นไทยได้ชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและทรัพยากรมนุษย์ในมิติทางสังคม ภาษาและวัฒนธรรมต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษาิต” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาสำนวนภาษาิตจากหนังสือสำนวนภาษาิตคำสอนสุรินทร์-ศรีสะเกษของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ วิทยาลัยครูสุรินทร์ และได้จากการเก็บข้อมูลสำนวนเขมรถิ่นไทยที่ปรากฏในสื่อโซเชียล จำนวน 223 สำนวน
2. ศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตจากการสัมภาษณ์ผู้ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสุรินทร์

นิยามศัพท์เฉพาะ

สำนวน หรือ สำนวนภาษา ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หมายถึง สำนวนสุภาษิตภาษาเขมร
ถิ่นไทย

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. วางกรอบแนวคิดและศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนภาษาเขมรถิ่นไทยจากเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์
3. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและวิถีชีวิตของคนเขมรถิ่นไทยจากสำนวนภาษา
4. วิเคราะห์ด้านเนื้อหา และการใช้ภาษาของสำนวนภาษาเขมรถิ่นไทย
5. ตรวจสอบการวิเคราะห์โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์
6. สรุปผลการวิเคราะห์ในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์
7. เสนอรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

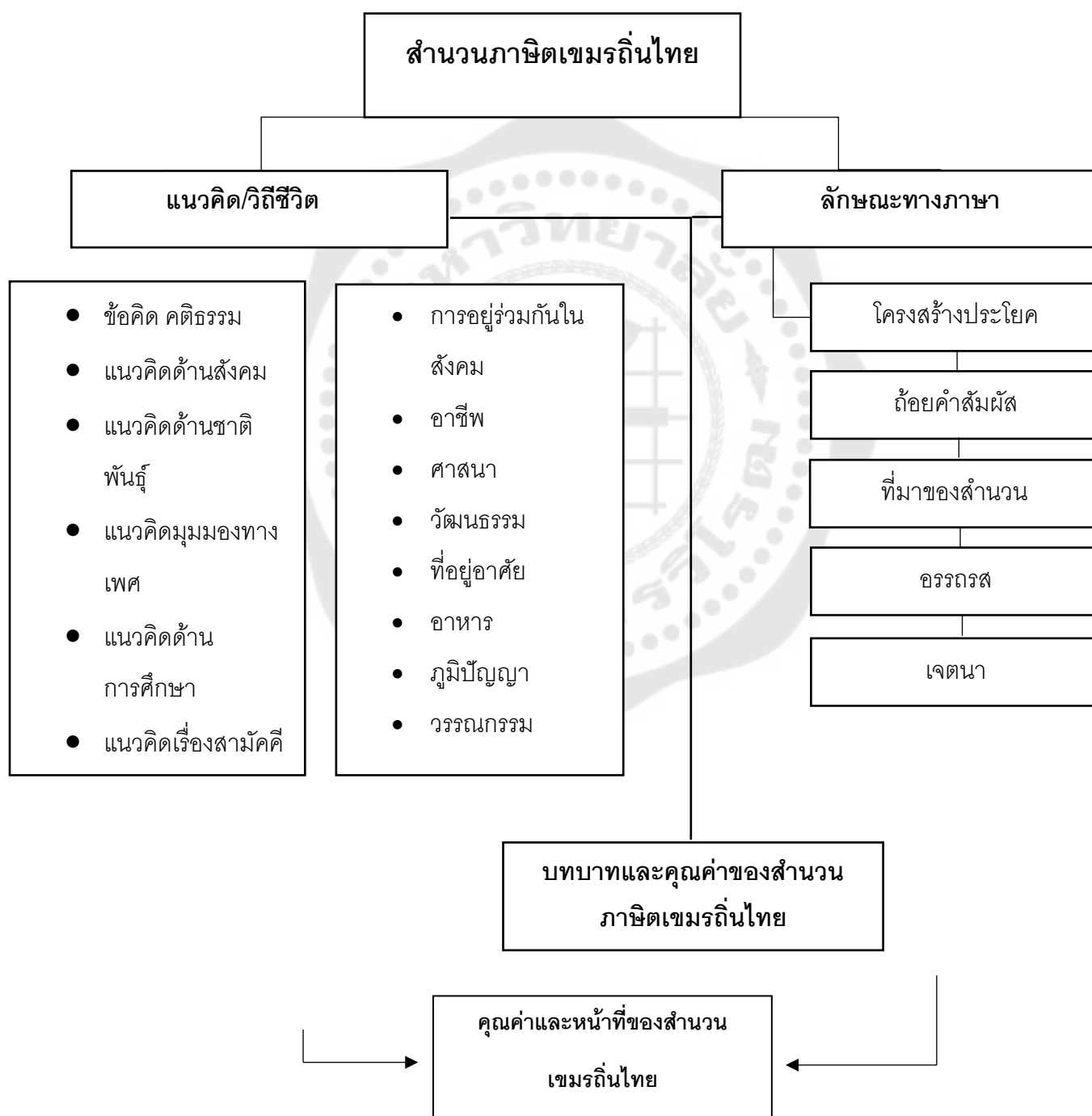
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการจัดการชุมชนและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
2. เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาภาษาถิ่น
3. กระตุ้นให้คนในท้องถิ่นสำนึก ตระหนัก รักถิ่นกำเนิดของตนอันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเกิดเป็นพลังชุมชน
4. ทำให้คนไทยหันมาสนใจภาษาเขมรถิ่นไทย สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนท้องถิ่นกับคนในชาติ
5. ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดในแถบอีสานใต้
6. ใช้ประกอบการสอนวิชาภาษาไทยในหน่วยภาษาถิ่นในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา
7. ได้สำรวจความเคลื่อนไหวทางด้านสำนวนภาษา และบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
8. ผู้วิจัยจะขยายผลข้อมูลไปทำสื่อการเรียนรู้เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาสำนวนเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์นี้ ใช้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์สำนวนภาษาิตโดยแบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แนวคิดและวิถีชีวิตของคนเขมรถิ่นไทยจากสำนวนภาษาิต
2. วิเคราะห์สำนวนภาษาิตในด้านเนื้อหาและลักษณะการใช้สำนวน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต โดยนำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์
2. วัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
3. กลุ่มเขมรถิ่นไทยและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
4. ภาษาเขมรถิ่นไทย
5. สำนวนและภาษิต
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำนวนและภาษิต

1. ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างมาก พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตอีสานใต้ซึ่งในอดีตเรียกว่า “หัวเมืองเขมรป่าดง” มีกลุ่มคนที่พูดภาษาเขมร กวย ไทยอีสาน (ไพฑูริย์ มีกุล, 2533, น. 124)

จังหวัดสุรินทร์เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่บริเวณพรมแดนกันระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา จึงมีวัฒนธรรมที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างไทยและกัมพูชา ตลอดจนการแบ่งเขตการปกครอง เนื่องจากสมัยโบราณจังหวัดสุรินทร์ตกอยู่ในอำนาจการปกครองของอาณาจักรขอมหรือคัมเบอร์ (Khmer Empire) โดยตรง ต่อมาอาณาจักรขอมเสื่อมอำนาจลง กลุ่มจังหวัดทางอีสานใต้ของประเทศไทยในขณะนั้นจึงมาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยาแทน อย่างไรก็ตามความผูกพันทางสายเลือดและชาติพันธุ์ระหว่างสุรินทร์กับขอมก็ยังคงมีความแน่นแฟ้นอยู่ ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตระหว่างชาวไทยสุรินทร์และชาวกัมพูชาที่ไม่ตรีจิตอันดีงามต่อกัน ถึงกับมีคำกล่าวจากคนกัมพูชาว่า “คัมเบอร์ สเร็น กือ บอง ปะโอิน” หมายความว่า คนเขมรสุรินทร์คือพี่น้อง แต่ “ซีม มิ่ง กอก” ซึ่งแปลว่า ชาวบางกอกนั้นพวกตนไม่รู้จัก (ศิริพร สุเมธรัตน์, 2554, น. 154) คำพูดดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของชาวสุรินทร์และชาวกัมพูชา

ภาพประกอบ 2 ปราสาทตาเมือนธม เขตชายแดนประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา
อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 3 ปราสาทศีขรภูมิ อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 4 ปราสาทตาเมือน อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 5 ปราสาทตาควาย ตั้งอยู่ในเขตชายแดนประเทศไทยกับประเทศเขมร
อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

ประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์นั้นปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในอดีตนั้นมีความสัมพันธ์กับราชสำนักอยุธยา ดังที่มีหลักฐานว่าเมืองสุรินทร์เคยส่งส่วยมาเป็นบรรณาการให้กรุงศรีอยุธยา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองก็ยังคงห่างไกลกันมาก มา

เริ่มชัดเจนขึ้นในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ผู้วิจัยจะขอกล่าวเป็นลำดับโดยแบ่งเป็น 3 สมัย คือ สมัยอยุธยาตอนปลาย สมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4-5 และสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน ดังนี้

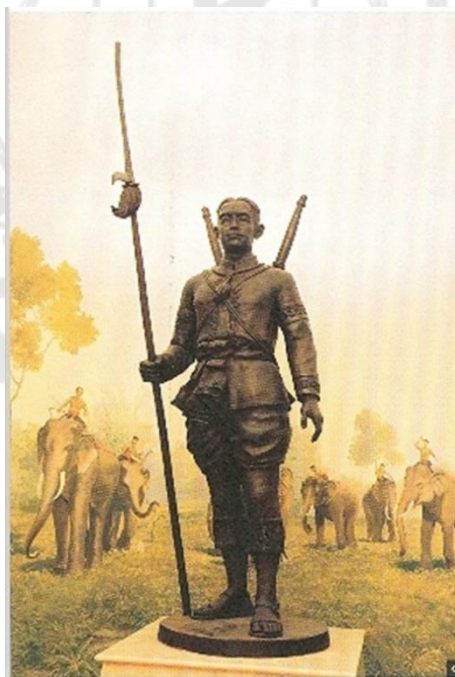
1) สมัยอยุธยาตอนปลาย

พ.ศ. 2302 ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ได้เกิดเหตุการณ์ช้างเผือกหลุดออกจากโรงช้างมาทางทิศตะวันตกแขวงเมืองจำปาศักดิ์ พระองค์จึงมีรับสั่งให้มหาดเล็กสองพี่น้องตามช้างเผือกเชือกดังกล่าวกลับคืนมา ทั้งสองจึงนำไพร่พลจากกรุงศรีอยุธยาเดินทางไปยังเมืองพิมาย (นครราชสีมา) และได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากเจ้าเมืองพิมาย เจ้าเมืองพิมายเสนอแนะว่าช้างมักจะเดินทางไปหาช้างผู้เป็นพรรคพวกเดียวกัน สำหรับถิ่นช้างนั้นแถบนั้นมีมากทางเขมรป่าดง (คำเรียกกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ในสมัยโบราณ) มหาดเล็กสองพี่น้องเดินทางไปตามลำน้ำทางทิศตะวันออกประมาณ 5-6 วัน จึงได้พบกับเชียงสี หัวหน้าบ้านกุดหวาย (อำเภอรัตนบุรี) เชียงสีอาสาแนะนำให้ไปตามช้างเผือกพร้อมกับเชียงปุม หัวหน้าบ้านเมืองที่ (ตำบลเมืองที่ อำเภอเมืองสุรินทร์)

เชียงสีพาคณะติดตามช้างมาพบกับ เชียงพะ ผู้นำบ้านอ้อจะปะนึ่งหรือโคกอ้อจะ (อำเภอสังขะ) เชียงพะเล่าว่าเมื่อวานช่วงบ่ายได้พบกับช้างหลายเชือกเล่นน้ำอยู่ในหนองโดยหนึ่งในนั้นมีลักษณะต่างจากตัวอื่น กล่าวคือมีรูปร่างสง่า มีเครื่องประดับที่งาม จึงสันนิษฐานว่าอาจเป็นช้างที่หลุดมาจากกรุงศรีอยุธยาผู้นำคณะจึงวางแผนและสามารถจับช้างตัวดังกล่าวคืนสู่พระนครได้

หลังจากกลุ่มคณะจากกรุงศรีอยุธยาเดินทางกลับไปพร้อมช้างเผือก กลุ่มชาวบ้านในท้องที่ต่าง ๆ ก็เริ่มแผ้วถางป่าสร้างบ้านเรือนจนเสร็จและใช้ชีวิตอย่างปกติสุขเสมอมา จนกระทั่ง พ.ศ. 2306 หมู่บ้านเมืองที่เกิดอุทกภัยทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน จึงปรึกษาเหล่าพี่น้องคิดจะย้ายถิ่นฐานบ้านเรือน ครั้นตกลงใจจะย้ายถิ่นฐานแล้วเหล่าพี่น้องจึงเดินทางไปบอกมหาดเล็กพี่น้องที่กรุงศรีอยุธยา นำโดยเชียงพะ เชียงปุม เชียงสี และเชียงชัย ความทราบถึงสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์จึงมีรับสั่งให้เข้าเฝ้า ฝ่ายชาวกูยเขมรป่าดงได้นำสิ่งของขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเป็นการส่งส่วยตามราชประเพณี ชาวกูยศรีอยุธยาจึงเรียกชาวกูยว่า พวกส่วย แต่ขึ้นมา ฝ่ายหัวหน้าชาวกูยทั้ง 4 ท่านต่างได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นความดีความชอบ ได้แก่ เชียงสี เป็น “หลวงศรีนครเตา” เจ้าเมืองรัตนบุรีคนแรก เชียงปุม เป็น “หลวงสุรินทร์เสนา (หลวงสุรินทร์ภักดี)” เจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก เชียงพะเป็น “หลวงเพชร” เจ้าเมืองสังขะคนแรก และเชียงชัย (ตากะจะ) เป็น “ขุนชัยสุริยวงศ์” บางตำราว่า “หลวงแก้วสุวรรณ” เจ้าเมืองขุขันธ์คนแรก

ทั้ง 4 เมืองเหล่านี้ ให้ขึ้นกับเมืองพิมาย ตำนานดังกล่าวนี้เล่าว่ามหาดเล็กพี่น้องผู้นำคณะตามช้างเผือกนั้นคือ นายทองด้วง (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1) และนายบุญมา (กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท) แต่นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นแย้งว่า ในขณะนั้นรัชกาลที่ 1 ดำรงตำแหน่งเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี และสมเด็จพระอนุชาธิราชในกรุงศรีอยุธยา อีกทั้งทั้งสองพระองค์ก็ได้มีความชำนาญในเรื่องช้างแต่อย่างใด ทั้งสองพระองค์จึงมีน่าจะจะเป็นมหาดเล็กสองพี่น้องตามที่กล่าวไว้ในพงศาวดาร ภายหลังเมืองปะทายสมันต์ (สุรินทร์) เมืองสังขะ และเมืองขุขันธ์ ได้ทำความดีความชอบต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์จึงปูนบำเหน็จให้ หลวงเพชร เป็นพระยาสังฆะบุรีศรีนครอัจจะ หลวงสุรินทร์ เสน่หา เป็น พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง และขุนชัยสุริยวงศ์หรือหลวงแก้วสุวรรณ เป็นพระยาไกรภักดีศรีนครลำดวน ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระดำริว่า เมืองสังขะ เมืองสุรินทร์และเมืองขุขันธ์ ได้ทำความดีความชอบ จึงให้ทั้งสามเมืองขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร มีอำนาจตัดสินคดีได้เอง

ภาพประกอบ 6 พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง (เขียนปุม)

2) สมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4-5

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยการจัดตั้ง “คณะกรรมการ” เพื่อคัดสรรเจ้าเมืองแทนการแต่งตั้งตามสายตระกูล และเพื่อเป็นการสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นแก่ราษฎรที่อยู่ห่างไกลพระนคร

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปฏิรูปการปกครองเนื่องจากพระองค์ทรงตระหนักถึงภัยจากการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก จึงยกเลิกระบบจตุสดมภ์ (เวียง วัง คลัง นา) ที่มีมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เนื่องจากเดิมนั้นการปกครองแบ่งออกเป็น 6 หน่วยงาน ได้แก่ สมุหนายก ดูแลฝ่ายพลเรือน สมุหกลาโหมดูแลฝ่ายทหาร และจตุสดมภ์ 4 คือ เวียง วัง คลัง นา โดยเรียกเสนาบดีสมุหนายกและเสนาบดีสมุหกลาโหมจะเรียกรวมกันว่า “อัครมหาเสนาบดี” ในขณะที่เสนาบดีจตุสดมภ์เรียกว่า “เสนาบดี” เท่านั้น แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจ แม้แต่ฝ่ายสมุหกลาโหมเองก็ยังมีอำนาจเหนือสมุหนายก กล่าวคือฝ่ายควบคุมทหารย่อมได้เปรียบต่อการกุมอำนาจและมีโอกาสที่จะช่องสุ่มกำลังคนเพื่อก่อกบฏได้ ด้วยเหตุดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงเปลี่ยนการปกครองจากหน่วยงานเดิมเป็นการตั้งกระทรวงเพื่อแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในด้านต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมกัน

สำหรับการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นได้ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นมณฑลเทศาภิบาล กล่าวคือมีการรวมอำนาจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจากเดิมหน่วยงานดูแลหัวเมืองแบ่งออกเป็นสามส่วนซึ่งปกครองได้ยาก ระบบมณฑลแบ่งตามภูมิภาคได้ ดังนี้

ภาคเหนือ ประกอบด้วย 5 มณฑล ได้แก่ มณฑลพายัพ มณฑลมหาสารบุรี มณฑลนครสวรรค์ มณฑลพิษณุโลก และมณฑลเพชรบูรณ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 มณฑล ได้แก่ มณฑลนครราชสีมา มณฑลอีสาน มณฑลร้อยเอ็ด (เดิมรวมอยู่ในมณฑลอีสาน) มณฑลอุบล (ลาวขาว เดิมรวมอยู่ในมณฑลอีสาน) และมณฑลอุดร (ลาวพวน)

ภาคใต้ ประกอบด้วย 5 มณฑล ได้แก่ มณฑลภูเก็ต มณฑลชุมพร มณฑลนครศรีธรรมราช มณฑลปัตตานี และมณฑลไทรบุรี

ภาคกลาง ประกอบด้วย 4 มณฑล ได้แก่ มณฑลกรุงเทพ มณฑลอยุธยา มณฑลราชบุรี และมณฑลนครชัยศรี

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย 3 มณฑล ได้แก่ มณฑลปราจีนบุรี มณฑลบูรพา และมณฑลจันทบุรี

ต่อมาได้มีการสำรวจสำมะโนครัวขึ้นนำโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการมณฑลอีสาน (พ.ศ.2436-2463) โดยใช้แบบพิมพ์ราชการบังคับเขียนสัญญาชาติว่า “ชาติไทยในบังคับสยาม” ห้ามใช้คำว่า ชาติลาว ชาติเขมร ฯลฯ เด็ดขาด เพื่อให้ราษฎรแต่ละท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (เต็ม วิชาคย์พจน กิจ, 2530, น. 23)

สำหรับจังหวัดสุรินทร์นั้นจัดอยู่ในมณฑลลาวกาว ซึ่งอยู่ในมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือและต่อมาได้เปลี่ยนเป็นมณฑลอีสาน มณฑลลาวกาวในขณะนั้น ประกอบไปด้วย เมืองอุบลราชธานี เมืองขุขันธ์ เมืองสุรินทร์ เมืองร้อยเอ็ด เมืองมหาสารคาม เมืองกาฬสินธุ์ และนครจำปาศักดิ์ โดยมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการมณฑลลาวกาว (พ.ศ. 2435) มีกองบัญชาการตั้งอยู่ที่นครจำปาศักดิ์และย้ายมาอยู่ที่เมืองอุบลราชธานีในภายหลัง ในสมัยนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองเมืองจากตำแหน่งเจ้าเมืองเป็นผู้ว่าราชการเมือง และเปลี่ยนเจ้านายท้องถิ่นเป็นขุนนางหรือข้าราชการแทน ซึ่งมาจากการเลือกสรรจากพระมหากษัตริย์ ผู้ว่าราชการเมืองจะได้รับพระราชทานสัญญาบัตร เช่น พระหรือ พระยา มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งหรืออนุญาตให้อัยการฟ้องตามกฎหมาย แต่ไม่สามารถตัดสินคดีความเหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้ทางส่วนกลางจะส่งข้าราชการเข้ามากำกับราชการผู้ว่าราชการเมือง เรียกว่า ข้าหลวง โดยมีอำนาจเทียบเท่ากับผู้ว่าราชการเมือง ดังตัวอย่างผู้ว่าราชการเมืองสุรินทร์ พ.ศ. 2435-2436 คือ พระไชยณรงค์ภักดี (บุญนาค) เป็นผู้สืบเชื้อสายจากเจ้าเมืองเดิม และมีข้าหลวงคือ หลวงธนสารสุทธารักษ์ ซึ่งมีหน้าที่กำกับการปฏิบัติหน้าที่ของพระไชยณรงค์ภักดีอีกทีหนึ่งต่างพระเนตรพระกรรณ การปกครองในลักษณะดังกล่าวสิ้นสุดลงเมื่อหลวงประเสริฐสุรินทร์บาล (ตุ้มทอง) ผู้ว่าราชการเมืองสุรินทร์คนสุดท้ายถึงแก่อนิจกรรม จึงมีการส่งข้าหลวงเมืองสุรินทร์มาปกครองโดยตรงแทนผู้ว่าราชการเมืองสุรินทร์ ในปีพ.ศ. 2451 ถือเป็นกาลสิ้นสุดการสืบทอดตำแหน่งการปกครองทางสายเลือดของท้องถิ่นเมืองสุรินทร์ ลักษณะการปกครองดังกล่าวดำเนินต่อไปจนกระทั่งถึงสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

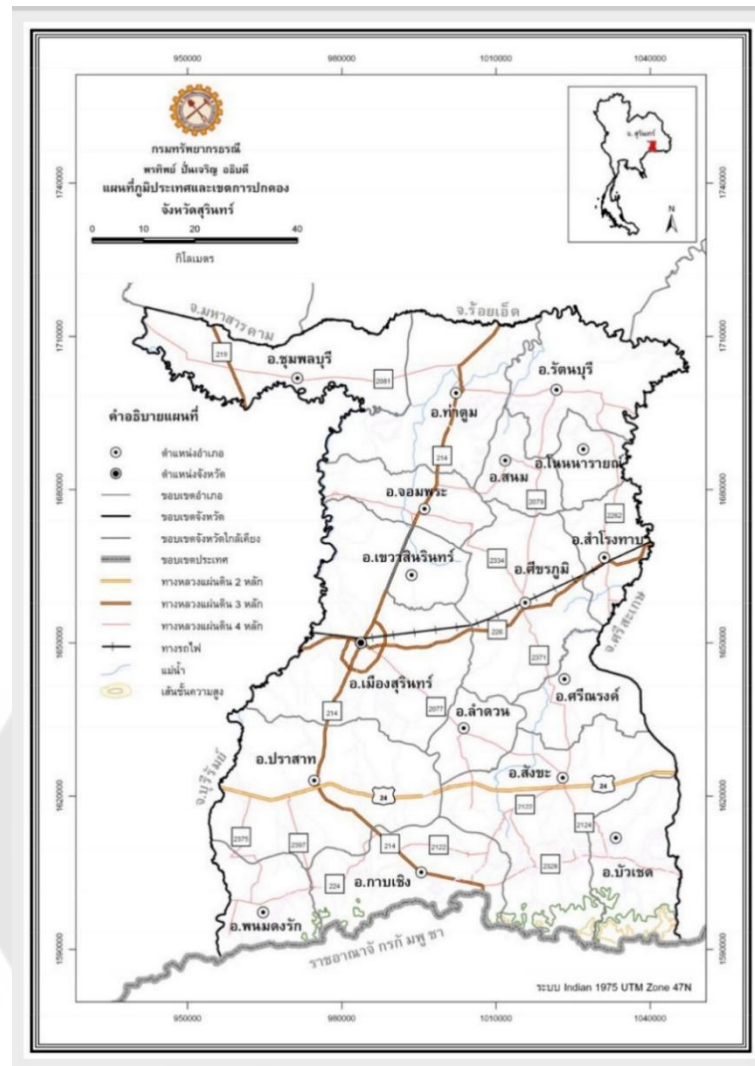
3) ช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475-ปัจจุบัน

พ.ศ. 2475 เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย กระทั่งรวมมหาไไทยได้ยกฐานะเมืองสุรินทร์เป็นจังหวัดสุรินทร์ มีการคัดเลือกข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้บริหารราชการในจังหวัด นอกจากนี้ยังมีกรมการจังหวัด ซึ่งเป็นคณะกรรมการประจำจังหวัดคอยดูแลการปฏิบัติหน้าที่หรือประสานงานร่วมกับข้าหลวงประจำจังหวัดอีกทีหนึ่งด้วย

ใน พ.ศ.2495 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารแผ่นดิน ได้ปรับปรุงการบริหารราชการส่วนภูมิภาค โดยตั้งจังหวัดให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล ตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัด เปลี่ยนเป็น ผู้ว่าราชการจังหวัด และกรมการจังหวัด เปลี่ยนเป็น คณะกรรมการจังหวัด และลดบทบาทคณะกรรมการจังหวัดให้เป็นเพียงที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัดเท่านั้น

สำหรับการปกครองในจังหวัดสุรินทร์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และเทศบาล ในส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 158 แห่ง ส่วนเทศบาลประกอบด้วยเทศบาลเมือง 1 แห่ง และเทศบาลตำบล 28 แห่ง ผู้ที่เข้ามาเป็นตัวแทนในการบริหารงานนั้นจะมาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยมีสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และสภาเทศบาล เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องดังกล่าว

จังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่ประมาณ 8,124.056 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นลำดับที่ 24 ของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างลองติจูด 103 และ 105 องศาตะวันออก ละติจูด 15 และ 16 องศาเหนือ อาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดอุดรธานีประเทศกัมพูชา และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 430 กิโลเมตร มีจำนวนประชากร 1,397,180 คน แบ่งเป็นชาย 697,402 คน หญิง 699,778 คน จำนวนครัวเรือน 387,652 ครัวเรือน (สถิติ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2560) แบ่งเขตการปกครองเป็น 17 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอเขวาสินรินทร์ อำเภอสี่พระยา อำเภอนาตาล อำเภอรัตนบุรี อำเภอโนนนารายณ์ อำเภอปราสาท อำเภอพนมดงรัก อำเภอสังขะ อำเภอศรีณรงค์ อำเภอสนม อำเภอสำโรงทาบ อำเภอจอมพระ อำเภอชุมพลบุรี อำเภอกาบเชิง อำเภอลำดวน และอำเภอบัวเชด

ภาพประกอบ 6 แผนที่ภูมิประเทศและเขตการปกครอง จังหวัดสุรินทร์

ที่มา: กรมทรัพยากรธรณี (2553, น. 5)

นอกจากนี้กลุ่มพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์ยังสามารถแบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมหรือภาษาพูดออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้ภาษาคแมว (เขมร) เช่น อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภोजอมพระ อำเภอศีขรภูมิ อำเภอท่าตูม อำเภอชุมพลบุรี อำเภอปราสาท อำเภอกาบเชิง อำเภอสังขะ อำเภอบัวเชด และอำเภอลำดวนกลุ่มที่ใช้ภาษาญหรือภาษาส่วย เช่น อำเภอสำโรงทาบอำเภोजอมพระ อำเภอศีขรภูมิอำเภอท่าตูมอำเภอสนม และอำเภอรัตนบุรีกลุ่มที่ใช้ภาษาลาว เช่น อำเภอสนม อำเภอท่าตูม อำเภอชุมพลบุรี อำเภอรัตนบุรี และอำเภอศีขรภูมิ ลักษณะการแบ่งกลุ่มประชากรตามการใช้ภาษาพูดนั้นนอกจากจะทำให้มองเห็นลักษณะของกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้อย่าง

ชัดเจนแล้ว ยังทำให้มองเห็นประวัติศาสตร์และความเกี่ยวข้องของกลุ่มชาติพันธุ์ของประชากรในแต่ละพื้นที่ได้ชัดเจนขึ้นด้วย ทั้งนี้แม้บางพื้นที่จะมีกลุ่มผู้ใช้ภาษาพูดหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในชุมชนเดียวกันแต่ผู้คนในชุมชนก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันเสมอมา

ภาพประกอบ 7 ภาพจำลองการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของชาวสุรินทร์
กลุ่มผู้ใช้ภาษาเขมร ลาว และส่วย

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสุรินทร์

2. วัฒนธรรม

2.1 ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมคือองค์ความรู้สำคัญที่มนุษย์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ดังนั้นคำว่าวัฒนธรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มนุษย์ใช้ในการดำรงชีพอย่างกว้างขวาง ทำให้นักวิชาการในด้านต่าง ๆ ที่พียงเห็นว่าวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับวิชาการในด้านที่ตนเชี่ยวชาญพยายามนิยามคำว่า วัฒนธรรม ไว้หลายท่านด้วยกัน ผู้วิจัยจะขอยกมาโดยสังเขป ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 1103) ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม ว่าหมายถึง สิ่ง ที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย หรือ หมายถึง วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา ซึ่งคำว่าวัฒนธรรมนั้นมาจากคำว่า วัฒนธรรม (ป.ว.วัฒน) แปลว่า ความเจริญ ความงอกงาม²

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 (ราชกิจจานุเบกษา, 2553, 12 พฤศจิกายน 2553, น. 30) ได้นิยามคำว่า วัฒนธรรม ไว้ว่า หมายถึง “วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สังคม ปกป้อง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้าน จิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน”

เซอร์ เอ็ดเวิร์ด บี ไทเลอร์ (Sir Edward B. Tylor) (อ้างถึงใน สุวิทย์ ไพทยวัฒน์ และ สุดจิต เจนนพกาญจน์. 2555, น. 193) ได้ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม ใน ค.ศ. 1871 ความเป็น วัฒนธรรมคือผลรวมจากองค์ความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถและอุปนิสัยซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม

คลัคคอบห์น (Kluckhohn) และเคลลี (Kelly) (อ้างถึงใน สุวิทย์ ไพทยวัฒน์และสุดจิต เจนนพกาญจน์. 2555, น. 194) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือผลลัพธ์ทั้งหมดที่เกิดจากความคิดของ มนุษย์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ซึ่งอาจมีเหตุผลหรือไม่ก็ได้ในช่วงเวลาใด เวลาหนึ่ง

คูเบอร์ (Cuber) (อ้างถึงใน สุวิทย์ ไพทยวัฒน์และสุดจิต เจนนพกาญจน์. 2555, น. 194) กล่าวถึง วัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือแบบแผนในการดำเนินชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมถึงผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้้อย่างค่อยเป็นค่อยไป และมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม

พระยาอนุমানราชธนะ (อ้างถึงใน ขบวน พลตรี, 2530, น. 11) ได้อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงขึ้นเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์งอกงามในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้วัฒนธรรมยังสามารถถ่ายทอดหรือเลียนแบบกันได้ด้วย

เฉลิมมาลย์ ราชภัณฑารักษ์ (2555, น. 51) กล่าวว่า คำว่า วัฒนธรรม ในความหมาย ทางวิชาการสังคมศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นทุกประการ อาจเป็นวัตถุ วิธีการหรือ กระบวนการ ตลอดจนกฎระเบียบหรือขนบประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ ทั้งนี้สิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นดังกล่าว

² นำมารวมกับคำว่า ธรรม ในที่นี้ทำหน้าที่เป็นคำประกอบท้ายคำที่เป็นนามธรรม เมื่อประกอบแล้วมีความหมายไม่ต่างจาก คำศัพท์เดิมซึ่งก็คือคำว่า วัฒนธรรม (ผู้วิจัย)

จะเป็นวัฒนธรรมได้ก็ต่อเมื่อได้รับการยอมรับจากสมาชิกในสังคมแล้วว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตแม้ว่าคนภายนอกจะมองอย่างไรก็ตาม ทั้งนี้ในความหมายทางวิชาการไม่ได้กล่าวถึงความเจริญงอกงามหรือสิ่งที่ดีงามแต่อย่างใด

สุวิทย์ ไททยวัฒน์ และสุดจิต เจนนพกาญจน์ (2555, น. 195) กล่าวว่า วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตซึ่งเป็นแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม มีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรม หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ซึ่งครอบคลุมทั้งรูปธรรมและนามธรรม อาจหมายถึงแนวทางในการปฏิบัติตลอดจนผลงานศิลปะหรือวัตถุต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการดำรงชีพภายในสังคมโดยที่สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมให้การยอมรับและยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมจะต้องเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลง เรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันได้ตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม

2.2 ประเภทของวัฒนธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมมีการกำหนดกรอบแนวคิดไว้หลากหลาย อาจมีความคล้ายคลึงกันบ้างแต่แตกต่างกันรายละเอียดปลีกย่อย ในส่วนของประเภทของวัฒนธรรมนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

2.2.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) หมายถึง ผลผลิตที่เกิดจากความคิดของมนุษย์เพื่อใช้อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต สามารถจับต้องได้เป็นรูปธรรม เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม รถยนต์ เครื่องมือ ภาชนะต่าง ๆ เป็นต้น

2.2.2 วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material Culture) หมายถึง สิ่งที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ที่ไม่ใช่รูปธรรม ไม่สามารถจับต้องได้ ลักษณะดังกล่าวอาจปรากฏในรูปของแนวคิดหรือแนวทางในการปฏิบัติ อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมประเภทนี้มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก สามารถจำแนกออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

2.2.2.1 สถาบันสังคม คือ ส่วนสำคัญที่มีหน้าที่ในการจัดการปัญหาพื้นฐานของสังคม เป็นหัวใจของวัฒนธรรม มีหลายประเภท เช่น สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองการปกครอง เป็นต้น

2.2.2.2 วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคมคือ วัฒนธรรมที่มีบทบาทในการสร้างความเป็นระเบียบให้แก่สังคมเพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. คำสอนในศาสนา เช่น ศีล 5 ในศาสนาพุทธ เป็นต้น
2. ความเชื่อทางสังคม คือแนวคิดที่คนในสังคมมีส่วนร่วมกันอย่างเป็นระบบ เช่น ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บาป บุญ ของคนในสังคมไทยซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเป็นอย่างมาก
3. ค่านิยม คือสิ่งที่สมาชิกในสังคมใช้ยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดีแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ค่านิยมส่วนตัวซึ่งมักได้รับอิทธิพลจากครอบครัว ค่านิยมของสังคมคือสิ่งที่คนในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่า ถูกหรือไม่ถูก เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม
4. ประเพณีต่าง ๆ คือสิ่งที่เกิดจากแนวคิดในการกำหนดกฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา เป็นต้น
5. กฎหมาย คือระเบียบที่บัญญัติขึ้นให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้สมาชิกในสังคมดำเนินชีวิตไปในแนวทางเดียวกันและสงบสุข
 - 2.2.2.3 ศิลปะคือการสร้างสรรค์ผลงานก่อให้เกิดความงามหรือการสร้างอารมณ์สะเทือนใจจากศิลปะ อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางท่านมองว่าศิลปะเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุมากกว่า ในขณะที่นักวิชาการบางท่านมองว่าศิลปะเป็นวัฒนธรรมทั้งสองประเภท
 - 2.2.2.4 ภาษาคือสิ่งที่มนุษย์ในแต่ละสังคมกำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อแทนความคิดในการสื่อสารระหว่างกัน อาจหมายถึงทั้งวัจนภาษา และ อวัจนภาษา
 - 2.2.2.5 พิธีกรรม ในความหมายดังกล่าวมุ่งเน้นถึงพิธีกรรมที่ใช้ประกอบตามประเพณีอย่างเป็นขั้นตอน เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ในงานศพที่มีการลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติแตกต่างกัน เป็นต้น

ภาพประกอบ 8 พิธีสืบชะตาของชาวจังหวัดสุรินทร์

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสุรินทร์

2.3 องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นความพยายามของมนุษย์ที่ต้องการอยู่ร่วมกันภายในสังคมอย่างสงบสุข ภายใต้กรอบของสภาพแวดล้อมโดยมีธรรมชาติเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิต ดังนั้นมนุษย์จึงพยายามสร้างองค์ความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อจัดระเบียบสังคมจนก่อให้เกิดวัฒนธรรมขึ้น ดังนั้นวัฒนธรรมจึงประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

2.3.1 องค์คติ หรือมโนคติ (Concept) หมายถึง แนวความคิด ความเชื่อ ความคิดเห็นต่าง ๆ ที่สังคมยอมรับเพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการประเมินค่าหรือการตัดสินใจ เช่น ความเชื่อเรื่องผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) ความเชื่อเรื่องพระเจ้าองค์เดียว (Monotheism) หรือหลายองค์ (polytheism) เป็นต้น

2.3.2 องค์พิธีการ (Usages) หมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นจนเป็นที่ยอมรับของสังคม และถูกสืบทอดมาสู่ปัจจุบัน แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา หรือสภาพแวดล้อมที่ต่างไป เช่น พิธีแต่งงานที่ปัจจุบันนิยมทำพิธีทั้งแบบไทยและแบบตะวันตกในเวลาที่แตกต่างกัน เป็นต้น

ภาพประกอบ 9 พิธีแต่งงานของชาวเขมรถิ่นไทย

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสุรินทร์

2.3.3 องค์การ (Organization) หมายถึง สถาบันที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งมีการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนอย่างชัดเจน เช่น ครอบครัว องค์กรสหประชาชาติ เป็นต้น

2.3.4 องค์กรวัตถุ (Instrumental and symbolic object) หมายถึง วัฒนธรรมที่อาจจับต้องได้และเป็นรูปธรรม เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร โบสถ์ เป็นต้น และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภาษา เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการที่นักวิชาการพยายามจำแนกประเภทและองค์ประกอบของวัฒนธรรมนั้น ทำให้มนุษย์มีความเข้าใจในวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือวัฒนธรรมมิใช่สิ่งที่ไกลตัวหากแต่อยู่คู่กับมนุษย์ทุกคนทั้งในกรณีพิเศษและในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันทั่วไป ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน

ภาพประกอบ 10 ภาพนิทรรศการ ครู นักเรียน และอาคารเรียน ในจังหวัดสุรินทร์ในสมัยก่อน

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสุรินทร์

2.4 ลักษณะของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมคือสิ่งที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีปัจจัยหรือองค์ประกอบหลายประการด้วยกันซึ่งพบว่าในสภาพสังคมที่ต่างกันมีผลทำให้วัฒนธรรมแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมยังคงมีลักษณะร่วมกันหลายประการเพื่อให้นักมานุษยวิทยาใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความเป็นวัฒนธรรมของแต่ละสังคมได้ ลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้ 5 ประการ ดังนี้

2.4.1 วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมของความคิดของสังคม กล่าวคือ วัฒนธรรมคือแนวความคิดหรือกรอบความคิดที่สมาชิกในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ หรือเป็นการสร้างอัตลักษณ์อย่างหนึ่งให้แก่สังคมนั้น ๆ เช่น การสร้างค่านิยมไม่ให้ผู้หญิงหนีตามผู้ชายในสังคมไทย เป็นต้น

2.4.2 วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คนในอดีตส่งสม จากประสบการณ์ และถ่ายทอดมาสู่ลูกหลาน จึงถือเป็นมรดกสำคัญของสังคมนั้น ๆ เนื่องจาก วัฒนธรรมเกิดจากการเรียนรู้และปรับปรุงเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตของมนุษย์หลายประการนั้นเกิดจากวัฒนธรรมหรือมรดกทาง สังคมที่บรรพบุรุษถ่ายทอดให้ เช่น การพูด การร้องเพลง การดำนา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็น ลักษณะสำคัญที่ช่วยแยกมนุษย์ออกจากสัตว์เดรัจฉาน เนื่องจากสัตว์เดรัจฉานอาศัยการเรียนรู้ ผ่านสัญชาตญาณเป็นสำคัญ หากแต่มนุษย์อาศัยการเรียนรู้ผ่านวัฒนธรรมเป็นสำคัญซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิดที่ซับซ้อนและเป็นระบบมากกว่าสัญชาตญาณนั่นเอง

2.4.3 วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากสัญลักษณ์ มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีกระบวนการคิด ซับซ้อนกว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น ๆ ในโลก ซึ่งมนุษย์พยายามจะถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ออกมา เป็นรูปธรรมให้ได้มากที่สุด มนุษย์จึงพยายามสร้างสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นสื่อแทนความคิด เหล่านั้น สัญลักษณ์ที่สำคัญคือ ภาษา เพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างมีระบบ ระเบียบเพื่อใช้สื่อสาร ตลอดจนสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยภาษาต้องอาศัยกระบวนการ คิด การสั่งสม และการถ่ายทอดจึงจะสามารถใช้สื่อสารเข้าใจกันได้ ลักษณะดังกล่าวมีความ แตกต่างจากสัตว์อย่างชัดเจน เพราะสัตว์อาศัยสัญชาตญาณในการสื่อสารเป็นหลัก

2.4.4 วัฒนธรรมมีบทบาทในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อให้ดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันกับสมาชิกในสังคม หรือการอยู่ร่วมกับ สภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมมากที่สุด เช่น การทำนาในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพ ภูมิศาสตร์ในท้องถิ่นเพื่อให้ได้อาหารที่เพียงพอและดีที่สุดในต้น บทบาทดังกล่าวของวัฒนธรรม จึงเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีของมนุษยชาติต่อไป

2.4.5 วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง วัฒนธรรมเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสม ผ่านประสบการณ์ การถ่ายทอด และการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นหากวัฒนธรรมหยุดนิ่งไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมอาจทำให้วัฒนธรรมดังกล่าวเกิด ความขัดแย้งกับค่านิยมใหม่ ๆ และก่อให้เกิดการไม่เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคมอีกต่อไป สำหรับกรณีที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปจนวัฒนธรรมไม่สามารถปรับตัวได้ทัน เรียก ปรากฏการณ์ดังกล่าวว่า วัฒนธรรมล่า (culture lag) ซึ่งหากเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวในช่วง เวลานานเกินไปอาจทำให้วัฒนธรรมนั้นเสื่อมสลายไปได้เช่นกัน

2.5 กรอบข้อมูลทางวัฒนธรรม

การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมนับเป็นประเด็นที่มีความละเอียดลุ่มลึกและมีขอบเขตที่กว้างเนื่องจากทุกเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตล้วนแต่เป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น ดังนั้น การศึกษาวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องกำหนดกรอบข้อมูลเพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นรูปธรรมหรือกิจกรรมที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติ และนามธรรมหรือระบบการจัดการหรือแนวคิดในการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม สามารถจำแนกได้ 11 ด้าน ดังนี้

2.5.1 แหล่งวัฒนธรรม ในที่นี้หมายถึง แหล่งที่ปรากฏวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งร่วมกัน ผู้ศึกษาจำเป็นต้องศึกษาว่าวัฒนธรรมดังกล่าวมีต้นกำเนิดจากพื้นที่ใดและกระจายวัฒนธรรมไปยังพื้นที่ใดบ้าง เพื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพล กระบวนการในการถ่ายทอดหรือการเปลี่ยนแปลง และความเข้มงวดในการธำรงรักษาวัฒนธรรมดังกล่าวไว้ว่ามีมากน้อยเพียงใด

2.5.2 เจ้าของวัฒนธรรม กล่าวถึงการศึกษาว่ากลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มสังคมใดที่เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ อย่างแท้จริง กลุ่มใดมีบทบาทหลักและรองต่อวัฒนธรรมดังกล่าว และการใช้วัฒนธรรมร่วมกันระหว่างกลุ่มสังคมนั้นมีความเป็นอยู่ที่กลมกลืนหรือแยกพื้นที่อย่างชัดเจนหรือไม่และอย่างไร

2.5.3 ลักษณะวัฒนธรรม กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ว่าอยู่ในระดับใดของสังคม เช่น บางวัฒนธรรมอาจมีความสำคัญเฉพาะระดับชุมชน บางวัฒนธรรมอาจมีบทบาทต่อภาครัฐหรือระดับชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้ศึกษายังต้องวิเคราะห์ถึงพัฒนาการของวัฒนธรรมดังกล่าวว่าอยู่ในลักษณะใด ประกอบด้วน ลักษณะเกิด เจริญขึ้น เสื่อมลง ทрудโทรม และสลาย

2.5.4 การแสดงออกทางวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาวิธีการแสดงออกของแนวคิดทางวัฒนธรรมในรูปแบบของรูปธรรม ทั้งนี้วัฒนธรรมดังกล่าวอาจแสดงออกในรูปแบบของวัตถุ กิจกรรม หรือผลงานที่ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมหรือองค์ความรู้หลายประการเข้าด้วยกัน อีกทั้งยังอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น การสร้างวัด เป็นผลงานเชิงบูรณาการอย่างหนึ่งที่ต้องใช้องค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และกิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ นอกจากนี้วัดยังกลายเป็นแหล่งวัฒนธรรมสำคัญที่ก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ตามมา เช่น งานเทศกาล งานนันทนาการ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีหน้าที่ในการศึกษาการแสดงออกทางวัฒนธรรมจากองค์ประกอบของวัฒนธรรมนั้น ๆ

2.5.5 การสืบทอดทางวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งดั่งวัฒนธรรมจึงจำเป็นที่จะต้องถูกถ่ายทอดโดยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ ลักษณะของวัฒนธรรม และสภาพสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้การสืบทอดวัฒนธรรมอาจเป็นการสืบทอดผ่านทางกิจกรรม การอบรมสั่งสอน การส่งเสริมของชุมชน การศึกษาในระบบ และการจัดการศึกษามวลชนต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตามลักษณะของวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและสภาพสังคม ดังนั้นการสืบทอดวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ จึงจัดเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง que ผู้ศึกษาสามารถพิจารณาได้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

2.5.6 บุคลากรทางวัฒนธรรม การดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมล้วนแต่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น ฉะนั้นนักวิชาการจึงได้แบ่งบทบาทของผู้ดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือบุคลากรทางวัฒนธรรมออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

2.5.6.1 ผู้ที่กระทำกิจกรรม หมายถึง ผู้ที่กระทำหรือสร้างสรรค์วัฒนธรรมทางวัฒนธรรมอยู่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

2.5.6.2 ผู้สืบทอดวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่สานต่อหรือรับการถ่ายทอดมาจากบุคคลผู้เป็นคนถ่ายทอด ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้อาจกลายเป็นผู้ที่กระทำกิจกรรมหรือผู้ถ่ายทอดต่อไป

2.5.6.3 ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ส่งต่อหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่ผู้สืบทอดวัฒนธรรม โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่กระทำกิจกรรมนั่นเอง

2.5.6.4 ผู้ศึกษาหาความรู้ หมายถึง ผู้ที่เป็นคนนอกสังคมทางวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ แต่มีความสนใจและศึกษาวัฒนธรรมนั้น ๆ ได้อย่างแตกฉานและสามารถจำแนกองค์ความรู้ดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบ จนสมาชิกในสังคมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้การยอมรับ

2.5.6.5 ผู้จัดการวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่มีความสำคัญในการกำหนดความเป็นไปของวัฒนธรรม มีหน้าที่ดำเนินการดูแลรักษา อนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่วัฒนธรรม เช่น หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องต่อวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ

2.5.7 ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมในเชิงกาลและเทศะ ผู้ศึกษามีหน้าที่ในการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของวัฒนธรรม ทั้งนี้ประเด็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้แก่ สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ผลของการเปลี่ยนแปลง ผลกระทบต่อวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ การดำเนินการในการเปลี่ยนแปลง การดำเนินการหลังการเปลี่ยนแปลง ระดับความเจริญของการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบใดที่เปลี่ยนแปลงและดำรงอยู่ ปัจจัยในการดำรงอยู่ ระดับความเร็วของการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ส่งผล

ต่อระดับการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามผู้ศึกษามีหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ดังกล่าวเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นให้ได้

2.5.8 ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสังคม การศึกษาวัฒนธรรมนั้นผู้ศึกษาจะต้องเข้าใจว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมคือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพสังคมของแต่ละกลุ่มชนที่แตกต่างกัน ในบางกรณีจึงไม่สามารถนำวัฒนธรรมหนึ่งมาทดแทนวัฒนธรรมหนึ่งที่มีสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสังคมที่ต่างกันได้ ฉะนั้นผู้ศึกษาจึงมีหน้าที่ในการศึกษาลักษณะของปัจจัยดังกล่าว เพื่ออธิบายว่าสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอย่างไร การศึกษาดังกล่าวจะมีความชัดเจนมากขึ้นหากผู้ศึกษาใช้วิธีการเปรียบเทียบลักษณะของวัฒนธรรมที่มาจากแหล่งกำเนิดที่แตกต่างกันทางภูมิศาสตร์

2.5.9 ความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเดียวกันในแหล่งอื่น เป็นการกล่าวถึงการศึกษาวัฒนธรรม 2 วัฒนธรรมขึ้นไปที่มีแหล่งกำเนิดที่เดียวกันแต่ถูกนำมาใช้ในคนละกลุ่ม สังคมกันว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีสิ่งเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และส่วนใดคือแก่นสำคัญของวัฒนธรรมนั้น ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าวมิได้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายการเคลื่อนที่ของวัฒนธรรมจากแหล่งใดสู่แหล่งใดเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ผู้ศึกษาจะต้องตีความและอธิบายถึงสาเหตุของการเกิดปรากฏการณ์หรือลักษณะของวัฒนธรรมดังกล่าวให้ได้ด้วย

2.5.10 ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมที่ต่างกันแหล่งเดียวกัน การติดต่อระหว่างกลุ่มสังคมที่แตกต่างกันในอดีตทำให้มองเห็นลักษณะของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันชัดเจน แต่เมื่อผู้คนในสังคมมีการแลกเปลี่ยนหรือผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างกันมากขึ้นจนก่อให้เกิดอันตรกิริยา (interaction) ทางวัฒนธรรม การก่อวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่จึงเกิดขึ้น ลักษณะดังกล่าวถือเป็นองค์ความรู้อีกประการหนึ่งที่ผู้ศึกษาทางด้านวัฒนธรรมจำเป็นต้องศึกษาและเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล

2.5.11 การประเมินค่าวัฒนธรรม ประกอบด้วย การประเมินค่า 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การประเมินค่าตัววัฒนธรรมโดยส่วนรวม เป็นการประเมินค่าวัฒนธรรมในภาพรวมของสังคมหนึ่งจากการกระทำของสมาชิกในสังคมนั้นในภาพรวมเช่นกัน
2. การประเมินค่ากิจกรรมหรือวัฒนธรรม เป็นการประเมินค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้วัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งของสังคมนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ เช่น เราประเมินค่าเด็กที่ไม่แสดงความเคารพผู้ใหญ่ก่อนว่าเป็นเด็กไม่ดีในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามการใช้เกณฑ์การประเมินค่าดังกล่าวจะต้องมุ่งศึกษาวัฒนธรรมในด้านที่สมาชิกในสังคมนั้นยอมรับว่าดี และเป็นสังคมที่ใช้องค์ความรู้อย่างเป็นระบบ

3. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสำนวนในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ภายใต้กรอบแนวคิดของภูมิปัญญาไทย เพื่อเป็นแนวทางในการแบ่งหมวดหมู่การศึกษาและกำหนดขอบเขตการศึกษาสำนวนในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่ากับภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งเป็นประเด็นทั้งหมด 3 ประเด็น ดังนี้

3.1 ความหมายของภูมิปัญญาไทย

คำว่า ภูมิปัญญาไทย เป็นคำที่มีความหมายกว้างครอบคลุมวิชาความรู้แขนงต่าง ๆ ใ้มามากมาย อีกทั้งยังเป็นกรอบความคิดในการกำหนดแนวทางการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทำให้นักวิจัยจำนวนมากพยายามนิยามคำว่า ภูมิปัญญาไทย นี้ โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้ ดังนี้

ธวัช ปุณโณทก (2531, น. 40) อธิบายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากประสบการณ์ตรง คือการเรียนรู้ด้วยตนเอง และประสบการณ์อ้อม คือการเรียนรู้จากบรรพชน

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544, น. 42) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความเจเนจัด ที่กลุ่มบุคคลมีการเรียนรู้ สัมผัส ถ่ายทอด และปรับตัวตามสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ภูมิปัญญาดังกล่าวเกิดจากการใช้สติปัญญาของกลุ่มบุคคลที่อาศัยในพื้นที่หนึ่ง ๆ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่นั้น ๆ และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับกลุ่มบุคคลจากพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยรับวัฒนธรรมหรือมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมของกลุ่มชนนั้น ๆ กล่าวคือ ภูมิปัญญาอาจเกิดจากประสบการณ์จากการเรียนรู้ในพื้นที่ การรับเข้ามาจากภายนอก การผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (อ้างถึงในปราณี ตันตยานนุตร, 2551, น. 4) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง วิธีการจัดการ ชี้นำ และริเริ่มเสริมต่อจากผู้มีความรู้ภายในท้องถิ่นโดยเกิดจากการสังสรรค์ความรู้ ประสบการณ์ และญาณทัศนะหรือความสามารถในการคาดคะเนที่ลุ่มลึกกว่าวิสัยทัศน์ ซึ่งมักมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในวิสัยที่จัดการได้ หรือการกระทำที่เกิดจากบรรพบุรุษที่ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจัย 4 ได้แก่ ที่อยู่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค จนกระทั่งแตกแขนงออกเป็นภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เพื่อจรรโลงใจกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ได้แก่ ภูมิปัญญาประเภทศิลปหัตถกรรม เป็นต้น

รัตนะ บัณฑิต (2535) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง โลกและสิ่งแวดล้อม โดยเกิดจากรากฐานทางคติความเชื่อ ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา และมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับบริบทของยุคสมัย เพื่อความสงบสุขของชุมชนและความเป็นปัจเจกบุคคล กระบวนทัศน์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งออกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม
2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์
3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิต หรือการประกอบอาชีพ ที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

ฉลาดชาย สมิตานนท์ (อ้างถึงใน นิตยา บุตรศรี, 2542, น. 45) ได้กล่าวถึงความหมายของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สติปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ซึ่งถูกสะสมและถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจถูกยกระดับให้มีความหมายถึงอุดมการณ์ในการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายโดยไม่เบียดเบียนสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตอื่น ๆ

วิชิต นันทสุวรรณ (2528, น. 8) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง แกนหลักของการมองชีวิตและการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในแง่ของปัจเจกบุคคลในลักษณะของความเป็นเอกภาพกับสังคม มิใช่ลักษณะของจิตนิยม

นิตยา บุตรศรี (2542, น. 45) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ที่ถูกสั่งสมมาตั้งแต่อดีตซึ่งเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้และผ่านกระบวนการคิดและปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากกลุ่มบุคคลในสังคมและนำไปใช้ในการดำรงชีวิตสืบต่อมา

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของบุคคลในพื้นที่เพื่อสร้างแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและธรรมชาติแวดล้อม มีการเรียนรู้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมตามยุคสมัย จนเกิดการยอมรับจากบุคคลทั่วไปในสังคมนั้น ๆ ว่าเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่ทำให้บุคคลในสังคมมีความสุข

3.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นในประเทศไทย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามประเด็นการศึกษาหรือทักษะของนักวิชาการ สามารถสรุปได้ดังนี้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2535, น. 74-88) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยสามารถจำแนกออกเป็น 10 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านครอบครัว เช่น การมีครอบครัว ปัจจัยทางด้านอายุ และประเพณีก่อนการให้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยา
2. ภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ โดยส่วนใหญ่การประกอบอาชีพในอดีตมักเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรกรรม ดังนั้นภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจจึงเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เช่น เรื่องเกี่ยวกับสภาพอากาศ การปลูกพืช พันธุ์ธรรมชาติ การสร้างแหล่งน้ำ เป็นต้น
3. ภูมิปัญญาด้านการศึกษา ระบบการศึกษาในอดีตมีศูนย์รวมอยู่ที่วัด ดังนั้นพระและพุทธศาสนิกชนในอดีตจึงมีความสัมพันธ์ที่ผูกพันมากกว่าปัจจุบัน ก่อให้เกิดธรรมเนียมหลายอย่างที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เช่น การบวชเรียนผู้ชายไทย เป็นต้น
4. ภูมิปัญญาด้านการปกครอง กล่าวถึงการสร้างระดับความสัมพันธ์และบทบาทของบุคคลในสังคมเพื่อก่อให้เกิดระบบการปกครอง เช่น พระมหากษัตริย์ แม่ทัพ เป็นต้น
5. ภูมิปัญญาด้านภาษาและการสื่อสาร กล่าวถึงลักษณะของภาษาที่ใช้สื่อสารในสังคมนั้น รวมถึงการจำแนกลักษณะของภาษา การสร้างสรรคภาษาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการสื่อสารตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้สูงสุด
6. ภูมิปัญญาด้านศาสนา กล่าวถึงลักษณะความเป็นไปของสังคมที่เกิดจากศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญ สำหรับสังคมไทยนั้นมีความหลากหลายทางศาสนา มากจึงก่อให้เกิดภูมิปัญญาด้านศาสนาที่แตกต่างกันหลายด้าน แต่ก็ยังมีบางประการที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความรู้เรื่องปัจเจกบุคคล การผูกมิตร เป็นต้น
7. ภูมิปัญญาด้านอนามัยและสาธารณสุข เช่น การรักษาโรคในลักษณะเฉพาะของสังคม เช่น การรักษาโรคแบบแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์แผนไทย
8. ภูมิปัญญาด้านศิลปะและนันทนาการ เช่น ศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง รวมถึงการละเล่นต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยแต่ละพื้นที่
9. ภูมิปัญญาด้านการคมนาคมขนส่ง ได้แก่ พาหนะขนส่งทั้งทางบกและทาง

น้ำ

10. ภูมิปัญญาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภูมิปัญญาในด้านดังกล่าวนี้ปรากฏในลักษณะของกระบวนการที่แฝงอยู่ในภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ

ธวัช ปุณโณทก (2531, น. 39-57) กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถจำแนกตามลักษณะการดำเนินชีวิตได้ ดังนี้

1. **คติความเชื่อ** คือความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่คนในสังคมยอมรับและปฏิบัติสืบทอด ต่อ ๆ กันมา

2. **ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพและการศึกษา** ก่อให้เกิดความรู้ต่าง ๆ ที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น การเรียนรู้วิถีทำนาของชาวนา เป็นต้น

สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์ (2533, น. 12) กล่าวถึงประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพ มีลักษณะแบบพุทธรักษาหรือมีความสมดุลสอดคล้องกับธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองมากกว่าการพึ่งพาปัจจัยการผลิตภายนอก เช่น การทำสวนเกษตร การทำเกษตรกรรมแบบธรรมชาติ เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคม หรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ได้แก่ ความเชื่อ คำสอน ค่านิยม ประเพณี ที่ปรากฏในรูปแบบการดำเนินชีวิต

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคม หรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรักษาป่าไม้ในชุมชน การใช้สมุนไพรรักษาโรค เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535, น. 25) แบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

1. **หมวดที่ 1 หมวดขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา** กล่าวถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และศาสนา รวมถึงกฎหมาย ระบบการปกครองในสังคมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

2. **หมวดที่ 2 หมวดภาษาและวรรณกรรม** กล่าวถึง ภาษาและวรรณกรรม หมายถึง สิ่งที่สื่อความหมายด้วยเสียงหรือตัวอักษรอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจกัน แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น วรรณกรรม ข่าวสาร หลักภาษา ภาษาถิ่น ตำนาน ฯลฯ

3. **หมวดที่ 3 หมวดศิลปกรรมและโบราณคดี** กล่าวถึง ศิลปกรรมและโบราณคดี หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อจรรโลงจิตใจ เพื่อให้ประโยชน์บางอย่าง หรือเพื่อสื่อสารกับความเชื่อของกลุ่มบุคคล สามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม โบราณคดี การวางผังเมืองและชุมชน และแหล่งวัฒนธรรม

4. หมวดที่ 4 หมวดการเล่น และการพักผ่อนหย่อนใจ กล่าวถึง การเล่น และการพักผ่อนหย่อนใจ หมายถึง กิจกรรมที่มนุษย์แสดงออกตามความประสงค์ของ ร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ แบ่งเป็นประเภท เช่น การขับร้อง มหรสพ เพลงกล่อมเด็ก กีฬาและ นันทนาการ การท่องเที่ยว เป็นต้น

5. หมวดที่ 5 หมวดชีวิต ความเป็นอยู่และวิทยาการ กล่าวถึง ชีวิต ความเป็นอยู่และวิทยาการ หมายถึง การดำเนินชีวิตที่เกิดจากการคิดค้น และพัฒนาเพื่อก่อให้เกิด ความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น โดยเกิดจากบุคคลในพื้นที่หรือการรับวิทยาการมาจากพื้นที่ภายนอกแล้ว นำมาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสังคม แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องใช้ คหกรรม ศาสตร์ การสาธารณสุข ที่อยู่อาศัย ชิวประวัติ วิทยาการและอาชีพ

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ ภูมิปัญญาเพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต อาจหมายถึงภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการทำ เกษตรกรรม การทำอาหาร ฯลฯ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับระบบสังคม อาจหมายถึงการสร้าง ระบอบการปกครองภายในชุมชนเพื่อให้สังคมอยู่ภายใต้กฎระเบียบ อาจมีรูปแบบเป็นรูปธรรม เช่น การออกกฎหมาย บทบัญญัติการลงโทษ หรือรูปแบบนามธรรมเช่น ประเพณีวัฒนธรรม ประจำท้องถิ่น เป็นต้น และภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับศิลปศาสตร์ หมายถึงการสร้างสรรค์การใช้ ภาษา วรรณกรรม รวมถึงงานศิลปะประเภทต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างอารมณ์สะท้อนใจ หรือการประโลมใจเป็นสำคัญ

ภาพประกอบ 11 วัดบูรพาราม วัดพระอารามหลวง ในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุรินทร์

ภาพประกอบ 12 พระใหญ่ หรือ พระพุทธสุรินทรมงคล ณ เขาพนมสวาย
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 13 วิหารศิลปะแบบขอม ณ วัดช้างหมอบ อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

3.3 แนวคิด ทฤษฎีการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาคือความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมไว้ของบรรพบุรุษและสืบทอดเรื่อยมาสู่ลูกหลานจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นลักษณะการเรียนรู้ของลูกหลานและการสั่งสมหรือการสืบทอดของบรรพบุรุษจึงจำเป็นที่จะต้องมีความเหมาะสมตามสภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเข้าใจของบุคคลหรือเยาวชนในชุมชนนั้น ๆ ทั้งนี้พบว่าวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นหรือจากบุคคลสู่บุคคลนั้นมีหลายรูปแบบ สามารถสรุปได้ ดังนี้

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) อธิบายถึงลักษณะการเรียนรู้ของชาวบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านและเกิดการสร้างระบบการเรียนรู้สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. การลองผิดลองถูก กล่าวคือ มนุษย์ในสมัยโบราณเป็นยุคที่เริ่มมีการเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ภายใต้ลักษณะสภาพแวดล้อมได้อย่างกลมกลืนและสะดวกสบายมากที่สุด ก่อให้เกิดเป็นกระบวนการลองผิดลองถูกในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความซับซ้อนกว่าการดำรงชีวิตของสัตว์เดรัจฉาน อย่างไรก็ตามการลองผิดลองถูกนั้นเริ่มต้นจากความพยายามที่จะดำรงชีวิตภายใต้เงื่อนไขของธรรมชาติ จนกระทั่งถึงความพยายามที่จะสร้างสังคมมนุษย์ด้วยกัน การลองผิดลองถูกนี้จึงก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ มนุษย์ที่เริ่มลองผิดลองถูกเมื่อมั่นใจว่าองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แต่แรก ก็จะมีการถ่ายทอดสู่คนต่อไป ซึ่งแต่ละบุคคลอาจมีการลองผิดลองถูกซ้ำอีกครั้งเรียกว่า การพัฒนาองค์ความรู้ จนก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพสังคมนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น ลักษณะองค์ความรู้ดังกล่าวอาจประกอบด้วยสิ่งที่ควรปฏิบัติและสิ่งที่ไม่ควรหรือห้ามปฏิบัติก่อให้เกิดจารีตประเพณีหรือกฎเกณฑ์ต่อสังคมนั้นในเวลาต่อมา

2. การลงมือกระทำจริง วิธีการเรียนรู้ภูมิปัญญาของชาวบ้านอาจมีความแตกต่างจากนักปราชญ์ในราชสำนักหรือนักวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสถานที่การสร้างองค์ความรู้เกิดจากการลงมือกระทำจริง เนื่องจากปัจจัยหลายอย่างเช่น อุปกรณ์ การศึกษา เทคโนโลยี ความทันสมัย ไม่เอื้ออำนวยต่อการวางแผนได้อย่างเป็นระบบเช่นการคำนวณทางคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ ตัวอย่างการลงมือกระทำจริงของชาวบ้านในชุมชนเช่น กลุ่มชาวบ้านภาคเหนือเรียนรู้การทำฝายจากการลงมือกระทำฝายเพื่อการกสิกรรม และพัฒนาระบบความสัมพันธ์ด้วยการเรียนรู้การแบ่งปันน้ำระหว่างชุมชนอื่นที่ตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำเดียวกัน หรือการเรียนรู้การทำแหล่งน้ำ การสร้างบ่อน้ำหรือบารายของชาวอีสาน เพื่อประโยชน์ในการอุปโภค บริโภค เป็นต้น

3. การถ่ายทอดความรู้ เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ที่พัฒนาจากการลงมือกระทำ หลังจากนั้นจึงเกิดการส่งต่อความรู้ (transmission) แก่คนรุ่นหลัง อาจถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบของการสาธิตการปฏิบัติ หรือการถ่ายทอดผ่านวาจา (oral tradition) ในลักษณะของการบอกเล่า เพลง สำนวนสุภาพคดี ฯลฯ อาจมีการถ่ายทอดผ่านลายลักษณ์อักษรหรือการบอกปากเปล่า ลักษณะการถ่ายทอดดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมภายในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่มีลักษณะที่ตายตัวชัดเจน

ภาพประกอบ 14 กันตริ้ม ดนตรีพื้นบ้านที่จะแสดงตามงานสำคัญ

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 15 นางรำกันตรึม ศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวเขมรถิ่นไทย

ที่มา : ผู้วิจัย

4. การเรียนรู้โดยพิธีกรรม การสร้างพิธีกรรมเป็นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาหรือความรู้บางอย่างของบรรพบุรุษที่แฝงไปด้วยสัญลักษณ์บางอย่างที่ต้องการสั่งสอนหรือถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ภายใต้กระแสความศรัทธาของบุคคลในสังคมนั้น ๆ กล่าวคือในทางจิตวิทยามีความคิดเห็นว่า พิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ มีผลต่อการโน้มน้าวใจบุคคลในสังคมให้ประพฤติบางสิ่งบางอย่างในทิศทางเดียวกันอย่างพร้อมเพรียง โดยมีจำเป็นต้องอธิบายเป็นเหตุผล

แต่อาศัยพื้นฐานของความศรัทธา หรือความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็นที่ตั้งแทน โดยมีความเชื่อว่า มนุษย์มิได้ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติเพียงอย่างเดียว

5. การเรียนรู้โดยศาสนา เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่มุ่งเน้นให้บุคคลในสังคมประกอบไปด้วยคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ในรูปแบบทิศทางเดียวกัน ทั้งการปฏิบัติและความคิด จิตใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อไป ทั้งนี้บรรพบุรุษในสังคมได้เล็งเห็นถึงคุณค่าของศาสนาและพยายามสร้างหรือปลูกฝังให้ศาสนสถานเป็นศูนย์รวมทุกสิ่งทุกอย่างของชุมชน เช่น พิธีกรรม การศึกษา การปกครอง การรักษาโรค ฯลฯ และได้พยายามสอดแทรกกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ ผ่านศาสนสถานเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอด หรือกระจายความรู้แก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป ลักษณะดังกล่าวนับเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้นอกจากบุคคลจะเกิดความเชื่อมั่น ความศรัทธาที่ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจทุกครั้งที่อยู่ภายใต้ศาสนสถานแล้ว บุคคลยังได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าทั้งในทางการประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต และแนวทางอันเป็นการยกระดับจิตใจของตนเองอีกด้วย

6. การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เมื่อมนุษย์เริ่มสร้างสังคมและเรียนรู้ที่จะขยายสังคมให้กว้างมากยิ่งขึ้น จึงก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาต่าง ๆ จากชาติพันธุ์อื่น ๆ ทั้งนี้องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดังกล่าวอาจมีความเหมาะสมหรือความขัดแย้งต่อตัวบุคคลหรือสังคมที่ตัวบุคคลอาศัยอยู่เมื่อรับมาใช้ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นบุคคลจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับปรุงองค์ความรู้นั้น ๆ ให้สอดคล้องกับตัวบุคคลและสภาพสังคมที่อาศัยอยู่ ในปัจจุบันสังคมมนุษย์มีความกว้างขวางครอบคลุมทั้งโลก มนุษย์มีการแลกเปลี่ยนหรือมุ่งพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองในแนวทางที่แตกต่างกันออกไป บุคคลบางกลุ่มมุ่งที่จะพัฒนาตนเองไปตามกระแสเทคโนโลยี และนวัตกรรมต่าง ๆ บุคคลบางกลุ่มมุ่งพัฒนาตนเองไปตามโลกกายภาพหรือธรรมชาติแวดล้อม และบุคคลบางกลุ่มมุ่งพัฒนาไปในทางจิตวิญญาณ ปัจจุบันสังคมไทยจึงเกิดเป็น สังคมแห่งการเรียนรู้ และมีเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ที่ประกอบด้วยภูมิปัญญาต่าง ๆ มากมาย

ภาพประกอบ 16 หุ่นจำลองแสดงการแต่งกายชุดออกงานด้วยผ้าไหมของผู้ชาย ผู้หญิง และ
เด็กหญิงชาวเขมรถิ่นไทย

ที่มา : พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ จังหวัดสุรินทร์

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) เป็นการนำความเชื่อและธรรมเนียมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นประเพณีมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อเดิมอยู่ ลักษณะดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากความต้องการในการแก้ปัญหาบางประการที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นจนเกิดความยุ่งยากในการอธิบาย ดังนั้นบุคคลจึงเลือกพึ่งพาสิ่งที่เหนือธรรมชาติซึ่งเป็นสิ่งที่ตั้งอยู่บนความเชื่ออยู่แล้ว และยังไม่จำเป็นต้องอธิบายหลักการให้ตั้งอยู่บนเหตุผลอันซับซ้อนอีกด้วย ลักษณะการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมมีหลายรูปแบบ เช่น การทวงเจ้า การบูชาเทพเจ้าต่าง ๆ การรักษาแพทย์แผนปัจจุบันผสมผสานกับแพทย์สมุนไพรหรือการพึ่งพาไสยศาสตร์ ทั้งนี้รูปแบบการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมในปัจจุบันมีเพิ่มมากขึ้นตามลักษณะสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งอาจก่อให้เกิดผลดีและผลเสีย หรือความสร้างสรรค์และความไม่สร้างสรรค์ก็ได้

8. ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ กล่าวคือการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวเกิดจากการพยายามจดจำ แอบเรียนรู้ แอบปฏิบัติ แอบลอกเลียนแบบขององค์ความรู้จากผู้อื่นด้วยตนเองโดยที่ไม่มีผู้ใดให้การอบรมสั่งสอนอย่างจริงจัง ลักษณะการเรียนรู้ดังกล่าวแม้จะมีรูปแบบคล้ายกับการขโมยความรู้แต่ในสังคมไทยกลับมองว่าการเรียนรู้แบบครูพักลักจำนั้นเป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับสติปัญญาของผู้เรียน เป็นการทดสอบ

ความสามารถและความเหมาะสมในการเรียนวิชานั้น ๆ ของผู้เรียนไปในตัว กล่าวคือในสังคมสมัยโบราณนั้นครูผู้สอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ย่อมมีความหวังวิชาและไม่มอบวิชาความรู้ให้แก่ผู้ใดได้โดยง่ายหากยังไม่ผ่านการพิจารณาว่าเหมาะสมแล้ว การแอบครูพักลักจำนั้นถือเป็นการทดสอบสติปัญญาของผู้เรียนแต่ละคน หากใครมีไหวพริบปฏิภาณดี มีความสามารถสูงก็จะสามารถลอกเลียนหรือจดจำองค์ความรู้นั้น ๆ ได้มากและถูกต้องแม่นยำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคุณคนนั้นเหมาะสมที่จะได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ที่จริง ๆ ดังนั้นในสังคมไทยจึงมิได้มองวิธีการเรียนรู้แบบครูพักลักจำในเชิงลบแต่อย่างใด

ภาพประกอบ 17 ผู้วิจัยขณะเรียนรู้วิธีทำเครื่องเงิน ร้อยสร้อยเงินจากปราชญ์ชาวบ้าน

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 18 ผู้วิจัยขณะเรียนรู้วิธีทำเครื่องเงิน และการทอผ้าไหมจากปราชญ์ชาวบ้าน

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 19 อุปกรณ์ที่ใช้ในการคล้องช้างและเลี้ยงช้างของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจังหวัดสุรินทร์

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) อธิบายถึงกระบวนการเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ 4 ประการ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การเรียนรู้ บุคคลในชุมชนเกิดการเรียนรู้จากการประสบปัญหาที่เกิดขึ้น ภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนั้นบุคคลจึงพยายามเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหาโดยการวิเคราะห์ ค้นคว้า ทดลอง แล้วจึงสรุปบทเรียน ก่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ถ่ายทอดสืบมา

2. การสั่งสมความรู้ การสั่งสมความรู้เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่เกิดร่วมกับการเรียนรู้ มีวิธีการสั่งสม 2 ทาง คือการสั่งสมความรู้จากตัวเอง อาจหมายถึง การสั่งสมความรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามา การเผชิญหน้ากับปัญหาและเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาได้ด้วยตัวเอง หรือการเรียนรู้จากสังคมผ่านการสังเกตพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมภายในสังคมด้วยตัวเอง ทางที่สองคือการสั่งสมความรู้จากบุคคลอื่น อาจหมายถึงการที่บุคคลเรียนรู้อะไรต่าง ๆ จากบุคคลอื่น ๆ เช่นผู้ใหญ่ในชุมชน มีการถ่ายทอดความรู้ผ่านประเพณี วัฒนธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตจนสั่งสมอยู่ในตัวบุคคล เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน องค์ความรู้ที่มาจากทางดังกล่าวเป็นองค์ความรู้ที่ถูกกลั่นกรองแล้วว่าเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม

บุคคลสามารถถ่ายทอดและปรับเปลี่ยนองค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้เช่นกัน

3. การถ่ายทอดและกระจายความรู้ การถ่ายทอดและกระจายความรู้ในลักษณะดังกล่าว เป็นการถ่ายทอดผ่านความเชื่อทางศาสนาหรือศูนยรวมแห่งความเคารพ ศรัทธาของบุคคลในชุมชน ก่อให้เกิดเป็นแนวทางหลักในการดำเนินชีวิตของชุมชนนั้น ๆ มิได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด โดยมีบุคคลผู้มีความรู้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน มีบทบาทในการสืบทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลังต่อไป

ภาพประกอบ 20 พ่อเจียบ พลวงงาม ปราชญ์ชาวบ้านผู้ให้ความรู้เรื่องเนื้อร้องเพลงพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับตำนานภษิต

ที่มา : ผู้วิจัย

4. การปรับเปลี่ยนและการประยุกต์ใช้ความรู้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ ลักษณะการปรับเปลี่ยนดังกล่าวมักเป็นการดึงรายละเอียดส่วนน้อยหรือตัวคุณค่าที่แฝงเร้นของวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง แล้วนำมาประยุกต์ใหม่เพื่อต้องการอนุรักษ์หรือ

คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมหรือวัตถุประสงค์บางอย่าง กระบวนการดังกล่าวนี้จะต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรม นั้น ๆ อย่างลึกซึ้ง

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งออกได้ 2 วิธี ดังนี้

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เด็กหรือเยาวชน ลักษณะทั่วไปของการเรียนรู้ในเด็กนั้นเป็นการปลูกฝังกระบวนการคิดหรือการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ฉะนั้นวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เด็กจึงควรเป็นองค์ความรู้ที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวจะต้องเป็นวิธีที่ง่ายและไม่ซับซ้อนเช่นกัน อีกทั้งยังต้องมีความดึงดูดความสนใจ โดยอาศัยความสนุกสนานเป็นเครื่องล่อ กิจกรรมในการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดังกล่าว เช่น การเล่านิทาน การละเล่น การปฏิบัติตามผู้ใหญ่ การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น กระบวนการดังกล่าวนี้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ต้องการขัดเกลาจิตใจและพฤติกรรมของเด็กให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้น ๆ รวมถึงมีทักษะในการคิด วิเคราะห์อีกด้วย

2. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ผู้ใหญ่ ลักษณะทั่วไปของการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ นั้นเป็นกระบวนการที่สามารถสร้างความซับซ้อน ลุ่มลึกได้มากกว่าเด็ก เนื่องจากผู้ใหญ่มีประสบการณ์เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอยู่แล้ว ดังนั้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาอาจปรากฏในรูปแบบของการบอกเล่าปากต่อปาก หรือการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

Brundage และ Mackeracher (1980) ได้อธิบายการถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาไว้ 3 รูปแบบ ได้แก่

1. การถ่ายทอดความรู้แบบควบคุมชี้แนะ (Directing) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสั้น ๆ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้ได้รับองค์ความรู้ที่จำเป็นโดยตรง และเป็นการสร้างทักษะให้แก่ผู้เรียนอย่างเข้มงวด ผู้เรียนอาจได้ความเชื่อมั่นและคุณค่าในตัวเองจากการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวนี้

2. การถ่ายทอดความรู้แบบอำนวยความสะดวก (Facilitating) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบใหม่อย่างสร้างสรรค์ กล่าวคือผู้ถ่ายทอดจะต้องถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดมโนภาพแห่งตน ความคิดแปลกใหม่ รู้จักวิเคราะห์และสร้างสรรค์จากองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ ผสมกับประสบการณ์ที่มีอยู่สร้างสรรค์ผลงานออกมาในลักษณะที่เกิดประโยชน์นอกเหนือจากองค์ความรู้ที่ได้เรียนมา

3. การถ่ายทอดความรู้แบบร่วมมือกัน (Collaborating) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้และผู้ถ่ายทอดทำหน้าที่แสวงหาองค์ความรู้ใหม่หรือการสร้างนวัตกรรมร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือกลุ่มบุคคล กล่าวคือในแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคมมีความแตกต่างกันทั้งทางกายภาพ และมโนภาพ ดังนั้นรูปแบบของกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้จึงมีความแตกต่างกันตามปัจจัยที่ต่างกันออกไป เช่น อายุ เพศ ชาติพันธุ์ การศึกษา เป็นต้น เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมภายใต้เงื่อนไขทางสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขมากที่สุด

ภาพประกอบ 21 ผู้วิจัยขณะกำลังสัมภาษณ์ผู้รู้ส่วนวนภษิตเขมรถิ่นไทยที่จังหวัดสุรินทร์

ที่มา: ผู้วิจัย

4. กลุ่มเขมรถิ่นไทย และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

คำว่า เขมร เป็นชื่อชาติพันธุ์และภาษา คนไทยเชื้อสายเขมรในประเทศไทยส่วนใหญ่เรียกตนเองว่า คแมร คือ คุแม ชาวเขมรในจังหวัดสุรินทร์เรียก ภาษาของตนเองว่า “คแมร ลือ” คือ เขมรสูง หรือเขมรบน และเรียกเขมรกัมพูชาว่า “คแมร กรอม” คือ เขมรต่ำ (ชัยวัฒน์ เสาทอง และคณะ. 2556, น. 158) ผู้วิจัยเห็นว่าชาติพันธุ์และภาษาเขมรถิ่นไทยนั้น ตามสำนึกของกลุ่มชนจะเห็นได้ว่ากลุ่มคนไทยที่ใช้ภาษาเขมร (ถิ่นไทย) ในการสื่อสารมีสำนึกทางชาติพันธุ์ที่แยกออกจาก

กลุ่มคนเขมรที่อยู่อาศัยในเขตประเทศกัมพูชา นอกจากนี้ ภาษาเขมรนั้นก็มีผู้พูดในหลายพื้นที่ทั้งในประเทศไทย กัมพูชา เวียดนาม หากกล่าวเฉพาะภาษาเขมรที่พูดในประเทศไทย ยังสามารถแยกย่อยเป็นถิ่นต่าง ๆ ได้อีก เช่น ถิ่นสุรินทร์ ถิ่นศรีสะเกษ หรืออาจแยกย่อยลงได้อีก เช่น ภาษาเขมรถิ่นอำเภอเมืองสุรินทร์ ภาษาเขมรถิ่นสังขะ (สุวิไล เปรมศรีรัตน์, 2541, น. 55)

ภาพประกอบ 22 ทวดและเทียดของผู้วิจัยซึ่งเป็นชาวเขมรถิ่นไทย มีช่วงชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ภูมิลำเนาบ้านกะทม อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

4.1 ชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์

ชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์นั้นมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างมาก และมีความสัมพันธ์กับรัฐโบราณ โดยพื้นที่บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันชัดเจนว่าเคยมีมนุษย์ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยมาก่อนยุคประวัติศาสตร์ ในประเทศไทยพบว่าการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่บริเวณลุ่มน้ำโขงจรดทะเลจีนใต้ โดยเกิดจากการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยจากมนุษย์หลายเผ่าพันธุ์จนกระทั่งเกิดการสร้างสรรค์สังคมและอารยธรรมในรูปแบบเอกลักษณ์ของตนเอง ก่อเกิดเป็นยุคประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยอาณาจักรฟูนัน อาณาจักรเจนละ และอาณาจักรขอม โดยพบว่าในช่วงระยะเวลาของอาณาจักรเหล่านี้ได้มีการก่อตั้งชุมชนจากมนุษย์หลากหลายชาติพันธุ์สามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ กลุ่มชาวคแมร (เขมรในอีสานใต้) กลุ่มชาวขอม (เขมรโบราณ-กัมพูชา) กลุ่มชาวกวย (กวย-ส่วย) กลุ่มชาวเลี้ยว (ลาว) และกลุ่มชาวจาม มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพประกอบ 23 ความรู้ช่างชาวส่วย (กฺย) ที่ศาลปะกำ

ที่มา : เว็บไซต์ <https://images.app.goo.gl/Sxqw42KbamhrxryL9>

4.1.1 กลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิมสมัยก่อนประวัติศาสตร์

กลุ่มชนพื้นเมืองคือกลุ่มชนของมนุษย์ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณแอ่งโคราช ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์มีการสร้างวัฒนธรรมและถ่ายทอดต่อมนุษย์รุ่นหลังจนก่อให้เกิดอาณาจักรต่าง ๆ สืบมา กลุ่มชนพื้นเมืองดังกล่าวสามารถแบ่งกลุ่มพื้นที่ตามลักษณะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทเครื่องปั้นดินเผาได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มชนโนนชัย คือกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณจังหวัดขอนแก่น บริเวณดังกล่าวนี้พบว่าเป็นเขตพื้นที่ตอนเหนือสุดที่ค้นพบจารึกของพระเจ้าจิตรเสน พระมหากษัตริย์ในสมัยอาณาจักรเจนละ ในบริเวณเมืองโบราณศรีเมืองแอม

2) กลุ่มชนทุ่งสำริด คือกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ โดยเฉพาะในอำเภอพิมายและอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มชนทุ่งสำริดนี้มีเครื่องปั้นดินเผาแบบปากแตรและแบบพิมายดำเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

3) กลุ่มชนทุ่งกุลาร้องไห้ คือกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยบริเวณตอนล่างของที่ราบลุ่มแม่น้ำชี แม่น้ำมูล ตั้งอยู่บริเวณทิศตะวันออกของที่ตั้งกลุ่มชนทุ่งสำริด บริเวณจังหวัดบุรีรัมย์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี กลุ่มชนทุ่งกุลาร้องไห้มีเครื่องปั้นดินเผาเนื้อหยาบหนาไม่เขียนลายสีในระยะแรก ต่อมาจึงเขียนลายสีและทาโคลนสีแดง

เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน นอกจากนี้กลุ่มชนทุ่งกุลาร้องไห้ยังมีประเพณีการฝังศพ 2 ครั้งรวมถึง การขยายตัวทางเศรษฐกิจอีกด้วย

4.1.2 กลุ่มชาวคแมร (เขมรในอีสานใต้)

กลุ่มชาวคแมรในบริเวณอีสานใต้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณแนวทิวเขาพนมดงรัก ได้แก่บริเวณจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ จรดปราสาทวัดภู แคว้นจำปาศักดิ์ ประเทศลาว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าในบันทึกของราชทูตชาวจีนมีการขนานนามอาณาจักรของกลุ่มชนคแมรนี้ว่า เจนละ อย่างไรก็ตามนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่ากลุ่มชาวคแมรนี้มีใช้กลุ่มเดียวกับชาวกัมพูชา เนื่องจากมีการค้นพบหลักฐานในสมัยพระเจ้า จิตรเสนหรือพระเจ้ามเหศวรมันกล่าวถึงการปราบปรามกลุ่ม “มุลเทศะ” หรือผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณ ลุ่มแม่น้ำมูล และได้ขยายอาณาจักรจรดพื้นที่ลุ่มน้ำโขงจบจนกระทั่งรัชสมัยของพระเจ้าอีสานวรมันผู้เป็นพระราชโอรส จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าบริเวณอีสานใต้เป็นศูนย์รวมของกลุ่มชาติพันธุ์และอารยธรรมจนก่อเกิดเป็นอาณาจักรเจนละขึ้นมา สำหรับการใ้ภาษาของ ประชากรในบริเวณดังกล่าวนี้ พบว่ามีการใช้ภาษาเขมรมากที่สุดบริเวณจังหวัดสุรินทร์ พบร้อยละ 70 ของประชากร จังหวัดบุรีรัมย์พบร้อยละ 50 ของประชากร และจังหวัดศรีสะเกษพบร้อยละ 30 ของประชากร รวมทั้งพื้นที่บริเวณจังหวัดใกล้เคียงแต่มีการกระจายออกไปและพบน้อยยกว่า 3 จังหวัดดังกล่าว

4.1.3 กลุ่มชาวขอม (กรอม-คแมร (เขมรโบราณ)-กัมพูชา)

ในสมัยอาณาจักรเจนละช่วงหนึ่งมีการแบ่งอาณาจักรออกเป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ เจนละบก คือบริเวณทางตอนเหนือของอาณาจักรเรียกว่า คแมรลือ คำว่า ลือ แปลว่า บน และเจนละล่าง คือบริเวณทางตอนใต้ของอาณาจักรเรียกว่า คแมรกรอม คำว่า กรอม แปลว่า ล่าง โดยมีเทือกเขาพนมดงรักเป็นเขตแดนกั้นอาณาจักรทั้งสองแห่ง ทั้งนี้ นักวิชาการสันนิษฐานว่าคำว่า ขอม อาจเพี้ยนมาจากคำว่า กรอม ซึ่งหมายถึงกลุ่มเขมรล่างหรือที่ตั้งของประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน สำหรับกลุ่มชาวขอมนี้เป็นกลุ่มที่มีพัฒนาการทางด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่นกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในดินแดนบริเวณนี้ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดผ่านตัวอักษร เนื่องจากกลุ่มชาวขอมรู้จักประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นเพื่อใช้ร่วมกับตัวอักษรที่รับมาจากอารยธรรมนอกท้องถิ่น เช่น อักษรปัลลวะ ภาษาบาลี-สันสกฤต ทั้งนี้มีการค้นพบจารึกภาษาขอมที่เก่าแก่ที่สุดคือจารึกเขาน้อยและจารึกเขารัง บริเวณจังหวัดจันทบุรี

นักวิชาการต่างประเทศส่วนใหญ่สันนิษฐานว่ากลุ่มชาวขอมนี้มีปรากฏกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้บริเวณประเทศเวียดนาม ลาว กัมพูชา และไทย โดย

อาศัยร่วมกับกลุ่มชาวพูนัน ชาวจาม และชาวคแมร สำหรับถิ่นที่ตั้งของกลุ่มชาวขอมนั้นอยู่บริเวณประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน ภายหลังจากอาณาจักรขอมหรืออาณาจักรคแมรถูกเรียกชื่อใหม่เป็นอาณาจักรกัมพูชา เรียกกลุ่มประชากรว่าชาวกัมพูช หรือชาวกัมพูชา ส่วนอาณาเขตของกลุ่มชนชาวขอมนั้นพบว่ามีกระจายถิ่นที่อยู่อาศัยมาจนถึงประเทศไทย โดยมีการค้นพบหลักฐานจารึกบออิกาที่จังหวัดนครราชสีมา ได้กล่าวถึงดินแดนนอกกัมพูชเทศ ประมาณปี พ.ศ.1412 ด้วย

4.1.4 กลุ่มชาวกวย (กวย-ส่วย)

กลุ่มชาวกวยหรือชาวกูยนั้นสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่ตั้งถิ่นฐานในประเทศลาว บริเวณแขวงจำปาศักดิ์ สาละวัน และอัตตะปือ (จิตร ภูมิศักดิ์, 2547, น. 95) ก่อนที่อาณาจักรเจนละจะก่อตั้งและมีอิทธิพลต่อดินแดนบริเวณดังกล่าว สำหรับชื่อเรียกนี้มาจากคำว่า กูย หรือ กูย หมายถึง คน ส่วนคำว่า ส่วย นั้นเกิดจากในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้นบริเวณกลุ่มอีสานตอนใต้หรือกลุ่มเขมรป่าดงนั้นอยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรสยาม ดังนั้นตามธรรมเนียมจึงต้องส่งคนมาเป็นแรงงานทำงานที่กรุงเทพมหานคร ต่อมารัชกาลที่ 3 ทรงเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดารมีความยากลำบากกว่าจะเดินทางมาถึง จึงโปรดให้เปลี่ยนเป็นการส่งส่วยแทนแรงงานโดยส่วยดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทของป่า แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีการนิยมนำคนจากกลุ่มชาติพันธุ์นี้เข้ามาเป็นแรงงานอยู่ดี จึงนิยมเรียกคนกลุ่มนี้ว่า คนส่วย สำหรับชาติพันธุ์กลุ่มชาวกวยหรือส่วยนี้เป็นกลุ่มเดียวกันกับพวกข่า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสายเลือดผสมระหว่างเวดดิค (Veddic) กับ เมลานีเซียน (Melanesian) มีการใช้ภาษาตระกูลมอญ-เขมร กลุ่มชาวกวยหรือชาวส่วยกลุ่มนี้มีความชำนาญทั้งด้านการทำอาวุธด้วยโลหะและการเลี้ยงช้าง กลุ่มเมืองใหญ่จึงนิยมเกณฑ์ชาวกวยหรือชาวส่วยนี้ไปเป็นแรงงาน นอกจากนี้ยังมีหลักฐานปรากฏว่าเจ้านายขอมนิยมเกณฑ์แรงงานของชาวกวยหรือชาวส่วยไปสกัดหินก่อสร้างปราสาทและบารายหรืออ่างเก็บน้ำในปราสาทหิน สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์กวยหรือส่วยนี้เป็นเพียงชนกลุ่มน้อยที่อยู่ท่ามกลางอาณาจักรขอมอันรุ่งเรือง ดังนั้นเมื่อต้องอยู่ร่วมกันจึงเกิดการกลืนทางวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมที่เจริญกว่า ในส่วนของภาษานั้นปัจจุบันพบว่าชาวกูยอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ร้อยละ 10 ของประชากรจังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้ยังมีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณจังหวัดใกล้เคียง

4.1.5 กลุ่มชาวเลี้ยว (ลาว)

กลุ่มชาวลาวเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณประเทศลาวในปัจจุบัน นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในสมัยประวัติศาสตร์ประกอบด้วย

3 บริเวณ ได้แก่ บริเวณเมืองหลวงพระบาง บริเวณเมืองเวียงจันทน์ และบริเวณเมืองจำปาศักดิ์ ทั้งนี้พบว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ลาวนั้นเริ่มมีในช่วงยุคกลาง ของประวัติศาสตร์ตรงกับช่วงสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี อย่างไรก็ตามเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชน ชาติลาวมีการกล่าวถึงในตำนานอุรังคธาตุ (พระธาตุพนม) ซึ่งมีมาก่อนกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีแล้ว แต่เนื่องจากเป็นเพียงตำนานจึงมีโอกาสให้ความเชื่อถือเสียทีเดียวได้ นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า กลุ่มชนชาวลาวมีการตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์สมัยกลางแล้ว โดยเฉพาะ บริเวณเมืองเวียงจันทน์และเมืองจำปาศักดิ์ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรเจนละมา ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 แล้ว (ธิดา สาระยา, 2540, น. 25-26) ปัจจุบันภาษาลาวเป็น ภาษาที่ใช้กันทั่วไปในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

4.1.6 กลุ่มชาวจาม

กลุ่มชาวจามเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณทะเลจีนใต้และทิวเขาอัน นาม ทั้งนี้กลุ่มชาวจามมิได้มีการสืบทอดเชื้อสายเป็นกลุ่มในจังหวัดสุรินทร์ แต่กลุ่มชาวจามนี้กลับ มีความสำคัญกับดินแดนบริเวณนี้เป็นอย่างมาก นักประวัติศาสตร์กล่าวว่าการกลุ่มชาวจามนี้มีความ ชำนาญทั้งในด้านการเดินเรือหรือการทำประมง และการเดินทางบริเวณหุบเขาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากชาวจามได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณทางตอนใต้ของประเทศเวียดนามซึ่งเป็นทางออกของ ปากแม่น้ำสุททะเลตังนั้นชาวจามจึงมีการเดินทางทางทะเลมาตั้งแต่ยุคโบราณ นักวิชาการหลาย ท่านแสดงความเห็นว่าชาวจามนี้เป็นพวกออกสโตนีเซียนที่เดินทางทางทะเลมุ่งเข้าสู่ดินแดนเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ และยังเป็นผู้นำอารยธรรมต่าง ๆ จากต่างดินแดนเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียง ใต้อีกด้วย อาทิ การนำอารยธรรมภาษาสันสกฤตจากชมพูทวีปเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีการค้นพบจารึกที่เมืองโวกานห์ เป็นจารึกที่เก่าแก่ที่สุดถูก เขียนด้วยภาษาสันสกฤต และชาวจามอาจเป็นผู้นำอารยธรรมของศาสนาพุทธมาเผยแพร่ในส่วน หนึ่งของดินแดนก็เป็นได้ ก่อนที่ชาวจามจะได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลาม

กลุ่มชาวจามมีการกล่าวถึงในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของจีนไว้หลายแห่ง เอกสารจีนโบราณกล่าวว่าชาวจามบางกลุ่มนั้นมีอาชีพเป็น สลัดทะเล ส่วนอาณาจักรจามปามีการ ชนนานนามว่า หลินอี่ ซึ่งตั้งอยู่ร่วมสมัยกับอาณาจักรพูนันประมาณพุทธศตวรรษที่ 7-8 มีเมือง สำคัญคือเมืองหลินอี่ใกล้เมืองเว้ นอกจากนี้ยังพบว่าอารยธรรมของชาวจามได้แพร่ขยายไปยัง แขวงเมืองจำปาศักดิ์อีกด้วย เนื่องจากมีการพบศาสนสถานแบบ ถาลาบริวัตร ซึ่งเป็นศิลปกรรม แบบชาวจาม อีกทั้งยังพบในจังหวัดอุบลราชธานีบริเวณปากแม่น้ำมูลต่อแม่น้ำโขง และบริเวณ จันทบุรีใกล้กับทะเลอีกด้วย (ธิดา สาระยา, 2537, น. 86)

ในปัจจุบันพบว่าจังหวัดสุรินทร์ประกอบด้วยกลุ่มชน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มชนชาวกะแมร (เขมร) กลุ่มชนชาวกวย (กวย-ส่วย) และกลุ่มชนชาวลาว กลุ่มชนทั้งสามกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเสมอมาโดยมีการแลกเปลี่ยนและผสมผสานวัฒนธรรมกันอย่างลงตัว อีกทั้งยังมีการพัฒนาระบบสังคมจนกระทั่งเกิดเป็นวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองสุรินทร์สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

4.2 ภาษาเขมรถิ่นไทย

ภาษาเขมรถิ่นไทยซึ่งภาษาถิ่นนั้นจัดเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงจะขกกล่าวแยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 ภาษาเขมรถิ่นไทย

ภาษาเขมรเป็นภาษาสำคัญในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic language family) ภาษาเขมรเป็นภาษาที่มีการสร้างคำจากการแผลงคำ³ ภาษาเขมรยังเป็นภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ มีการเรียงโครงสร้างประโยคแบบประธาน กริยา กรรม เช่น แม่ กำปุง ตนำ บาย (แม่กำลังหุงข้าว) (ชัยวัฒน์ เสาทอง และคณะ, 2556, น. 158) การเรียงประโยคดังกล่าวเหมือนกับโครงสร้างประโยคในภาษาไทยซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีผลต่อการเลือกรับคำศัพท์หรือสำนวนภาษาไทยมาใช้ในภาษาเขมรถิ่นไทยได้

ภาษาเขมรถิ่นไทยในงานวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เป็นหลักซึ่งเป็นภาษาเขมรถิ่นสำคัญในการศึกษาภาษาเขมรถิ่นไทย ดังที่ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2541, น. 26) กล่าวไว้ว่า ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ (อำเภอเมืองสุรินทร์) เป็นภาษาเขมรถิ่นที่มีผู้พูดจำนวนมากเป็นที่ยอมรับของผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยท้องถิ่นอื่น ทั้งในที่ประชุมการพัฒนาภาษาเขมรยังเลือกใช้ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เป็นหลักในการเขียน ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์จึงจัดเป็นภาษามาตรฐานของภาษาเขมรถิ่นไทย นอกจากนี้ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ (2541, น. 26) ยังกล่าวว่า ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เป็นภาษาที่มีคนพูดจำนวนมาก เป็นที่รู้จักและเข้าใจมากที่สุด เนื่องจากผู้พูดในบริเวณจังหวัดสุรินทร์เป็นชุมชนเขมรหนาแน่นที่สุด

4.2.2 ภาษาเขมรถิ่นไทยในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ความหมายของคำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ตามที่ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2556) ได้ให้ความหมายเอาไว้ ดังนี้

³ เช่น ชัน หมายถึงฉันอาหาร ใช้กับพระ แผลงเป็นคำว่า จังฮัน หมายถึงอาหารพระ (ชัยวัฒน์ เสาทอง และคณะ, 2556, น.

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคล ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์ และความต่อเนื่อง ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

ภาษาเขมรถิ่นไทยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติในพิธีประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปี พ.ศ. 2556 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาษาเขมรถิ่นไทยมีความสำคัญในฐานะที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทยที่ใช้ภาษาเขมรในการสื่อสาร ดังที่ ชัยวัฒน์ เสาทอง และคณะ (2556, น. 158) กล่าวว่า กลุ่มผู้พูดภาษาเขมรในประเทศไทยตั้งถิ่นฐานหนาแน่นทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และกระจัดกระจายในภาคตะวันออกเฉียง เช่น ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระแก้ว จันทบุรี และตราด

ภาพประกอบ 24 แหล่งเรียนรู้ภาษาเขมรถิ่นไทย บ้านโพธิ์ทอง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

5. ส่วนวน ภาษิต

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงความหมายของคำว่า ส่วนวนภาษิตที่ใช้ในงานวิจัยนี้ โดยจะกล่าวถึงความหมายของคำว่า ส่วนวนและภาษิต เพื่อให้ทราบถึงความหมายและลักษณะของคำแต่ละคำดังต่อไปนี้

5.1 ส่วนวน

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 1227) ให้ความหมายคำว่า ส่วนวน ไว้ว่า “น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจะเข้ให้ว่ายนํ้า รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง” นอกจากนี้ พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, น. 512-513) ได้ให้ลักษณะของส่วนวนไว้ว่า “อาจเป็นโวหารที่ใช้คำเด่นเป็นพิเศษเกินความเป็นจริง เป็นการพูดที่เฉียบแหลมคมคาย ใช้คำน้อยกินความมาก” ความหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าส่วนวนเป็นถ้อยคำหรือข้อความในภาษาหนึ่ง ๆ ที่มีการใช้โดยสืบทอดต่อกันโดยผู้ใช้ภาษาหนึ่ง ๆ ซึ่งต้องอาศัยการตีความความหมายที่ปรากฏในส่วนวน

ประภาศรี สีหอำไพ (2550, น. 393) ให้ความหมายของคำว่า ส่วนวน ไว้ว่าเป็นโวหารถ้อยคำที่เป็นข้อความพิเศษคือมีชั้นเชิงของความหมายให้ขบคิด เช่น เคาะกะลามามาเกิด เปรียบได้กับสุนัขออกมาเมื่อได้ยินเสียงเคาะกะลา

दन्य मेरितानन्त (2541, น. คำนำ) กล่าวถึงความหมายของสำนวนไว้ว่า

คำพูดที่พูดออกมาแล้วก็เข้าใจได้ทันที และตรงกับความต้องการของผู้พูดนั้น เรียกว่าเป็น ภาษารวมดาทั่วไป แต่มีภาษาอีกระดับหนึ่งที่พูดออกมาแล้วสามารถซ่อนความนัยได้ หลายแง่หลายมุม ไม่ตรงไปตรงมาอย่างเช่นภาษารวมดา คนฟังจำเป็นต้องมีความรอบรู้หรือมี ประสบการณ์จึงจะเข้าใจความหมาย การพูดโดยมีความหมายแฝงอยู่นี้ เราเรียกกันว่า “สำนวน”

ศรีธิดา ศรีลานุช (2552) ได้ศึกษาความหมายของสำนวนและสรุปไว้ว่า “สำนวน คือ ถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นอย่างมีชั้นเชิง จากถ้อยคำธรรมดามาเปรียบเทียบ อุปมา อุปไมย ทำให้ ภาษาสละสลวย เข้าใจง่าย ก่อให้เกิดอารมณ์ เป็นการใช้คำน้อย ที่กินความมาก สำนวนมี ความหมายที่ไม่ตรงไปตรงมา ต้องอาศัยการตีความจึงจะเข้าใจ”

5.2 ภาษิต

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 870) ให้ความหมายของคำว่า ภาษิต ไว้ว่า “น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายเป็นคติ เช่น กงเกวียนกำ เกวียน” กล่าวโดยรวมว่าสำนวนและภาษิตนั้นมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกันในลักษณะของการเป็น ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมา ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับที่ กาญจนาคพันธุ์ (2522, น. 1) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นการใช้ภาษาเปรียบเทียบเพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ เกิดความเข้าใจเป็นรูปธรรม โดยเปรียบเทียบให้ผู้รับสารเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อให้มี ความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่าสำนวนสะท้อนแนวคิดในการใช้ภาษาของกลุ่มชนนั้น ๆ สำนวนต่าง ๆ ย่อมสื่อหรือแสดงให้เห็นประสบการณ์ร่วมหรือภูมิปัญญาที่สังคมนั้นรับรู้

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2552, น. 61) กล่าวถึงความหมายของภาษิตไว้ว่า

ภาษิต (Proverb) คือถ้อยคำที่กล่าวและสืบทอดกันมาตามประเพณี เป็นข้อความสั้น ๆ แต่เน้นความหมายลึกซึ้งและเป็นคำสอนไปในตัว หรือวางหลักเกณฑ์ความจริงอย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งสามารถพิสูจน์และเชื่อถือได้ โดยใช้สำนวนภาษิตในชีวิตประจำวันอย่าง แพร่หลายและใช้กันในบุคคลทุกระดับ จนไม่รู้สึกรู้ว่าต่างไปจากธรรมดาสามัญ

พอล โรเซนชวิก (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2552, น. 61) กล่าวไว้ว่า ภาษิตคือการแสดงออกซึ่งความฉลาดหลักแหลมของคนในอดีต เป็นรูปแบบย่ออย่างหนึ่งของคติ ชน แต่กระนั้นก็ยังใช้อยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวัน

ประภาศรี สีหอำไพ (2550, น. 398) ให้ความหมายของคำว่าสุภาษิตที่หมายรวมถึง คำว่า ภาษิต ไว้ว่า

สุภาษิต แปลว่าถ้อยคำที่ดี หมายถึงคำสอนเตือนสติเป็นวาทยบาย (Rhetorical Devices) เป็นอุบายแห่งการใช้คำอย่างหนึ่ง การใช้สุภาษิตประกอบคำพูดหรือบทความเป็นศิลปะสำคัญในการสื่อความหมาย เพราะจะทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น สุภาษิตตรงกับภาษาอังกฤษว่า Proverb มุ่งสอนให้ทำหรือสอนให้เว้น หรือสอนโดยชี้ให้เห็นความจริง ให้พิจารณาเห็นเองได้ เช่น จงฝนทั้งให้เป็นเข็ม อย่าไว้ใจทางอย่าวางใจคน เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด

นอกจากความหมายของสำนวนและสุภาษิตที่จำเป็นต้องศึกษาแล้วผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงความหมายของคำพังเพยซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ด้วย โดยราชบัณฑิตยสถาน (2556, น. 827) ได้ให้ความหมายของคำพังเพยไว้เฉพาะคำว่า พังเพย ไว้ว่า “น. ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาช้านานแล้ว โดยกล่าวเป็นกลาง ๆ เพื่อให้ตีความเข้ากับเรื่อง เช่น กระต่ายตื่นตูม” ความหมายดังกล่าวจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับความหมายของคำว่าสำนวน และภาษิต ที่กล่าวไปข้างต้นแล้วจึงอาจกล่าวได้ว่าความหมายของคำว่า สำนวน ภาษิตและคำพังเพยมีส่วนที่คาบเกี่ยวกันอยู่ แต่คำว่าสำนวนนั้นมีความหมายที่กว้างและครอบคลุมความหมายของคำพังเพยด้วย ทั้งประกาศรี สี่ห้าไฟ (2550, น.400) ให้ความหมายของคำว่า คำพังเพย ไว้ว่า

คำพังเพย คือ คำกล่าวเป็นกลาง ๆ ยกมาเอ่ยอ้างประกอบการพูดให้เข้ากับเรื่อง มาจากคำว่า พัง ในภาษาจีน แปลว่า ช่างขวา กับ เพย แปลว่า วิจรรย์ รวมแปลว่า วิจรรย์ช่าง ๆ ถ้อยคำที่กล่าวนั้น จึงมีลักษณะเป็นการเปรียบเปรยเตือนสติบ้าง เชีง ภาษิตบ้าง อธิบายเพิ่มเติมบ้าง คำตลกขบขันบ้าง คำพังเพยในความหมายของภาษาไทยเป็นคำกลางอ้างเอ่ยลอย ๆ ให้ตีความให้เข้ากับเรื่องตามคำพูดของปุ่ยาตายาเทียบได้กับภาษาอังกฤษว่า Locution มีตัวอย่างเช่น หนีเสือปะจระเข้ ปากหวาน ก้นเปรี้ยว

ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วว่าคำว่าภาษิตมีความหมายที่เน้นไปในทางข้อคิดที่ใช้ในการสั่งสอน ผู้วิจัยจึงเรียกข้อมูลในการวิจัยที่มีทั้งสำนวนและภาษิตเข้าด้วยกันว่า สำนวนภาษิต เพื่อให้ครอบคลุมทั้งถ้อยคำที่ใช้ในการเปรียบเทียบ และถ้อยคำที่ใช้ในเชิงให้คติ

ดังนั้น ความหมายของสำนวนที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะหมายถึง ถ้อยคำที่มีความหมายไม่ตรงตัว มีความหมายแฝงอยู่ ทั้งมีนัยทางเนื้อหามุ่งให้แง่คิด คำสอน แนวประพฤติปฏิบัติตนที่เป็นผลดีแก่ชีวิต ซึ่งหมายรวมถึงสุภาษิตและคำพังเพยด้วย ด้วยว่าสำนวน สุภาษิตและคำพังเพย มีความหมายและลักษณะที่เกี่ยวข้องกัน โดยเป็นถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาในลักษณะของการเปรียบเทียบ

สำนวนไทยยังสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ด้านความคิด ความเชื่อ ความประพฤติ และแบบแผนการดำรงชีวิตของคนในสังคมได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังทำให้เข้าใจเกี่ยวกับชีวิต สภาพสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และภาษาในแต่ละยุคสมัยของไทยได้เป็นอย่างดี (กมลวรรณ สุ่มเจริญ, 2531, น. 1-2 อ้างถึงใน วรารักษ์ มหามนตรี, 2557, น. 1) สำนวนของชาวเขมรถิ่นไทยก็มีลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ด้วยเป็นสำนวนภาษาที่ต้องอาศัยประสบการณ์ร่วมของผู้ใช้ภาษาที่รับรู้ร่วมกันในสังคมท้องถิ่นนั้น ๆ ก่อให้เกิดเป็นสำนวนที่ใช้ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวเขมรถิ่นไทยต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงสำนวนภาษาชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยอย่างละเอียดต่อไป

วรารักษ์ มหามนตรี (2557, น. 226-236) ได้ศึกษาโลกทัศน์และวิถีชีวิตของคนไทยจากภาษาชีวิตแล้วสรุปว่าภาษาชีวิตคนไทยแสดงให้เห็นโลกทัศน์ต่อมนุษย์ ต่อธรรมชาติ และต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ในลักษณะต่าง ๆ ทั้งโลกทัศน์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน และโลกทัศน์ที่เกิดขึ้นใหม่ โดยโลกทัศน์ในอดีตนั้นได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนาที่เข้ามามีบทบาทต่อโลกทัศน์ของคนไทย นอกจากนี้โลกทัศน์ที่เกิดขึ้นใหม่นั้นมีปัจจัย 4 ประการ คือ มาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง การขยายโอกาสทางการศึกษา ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำนวนภาษาชีวิต

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนเป็นการรวบรวมหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการวิเคราะห์คุณค่าและทิศทางของสำนวนในมุมมองด้านต่าง ๆ ตามทัศนะของผู้ศึกษาแต่ละท่าน ทั้งนี้การศึกษาสำนวนสามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงความสำคัญที่มีต่อท้องถิ่นต่าง ๆ ได้หลายด้านด้วยกัน เช่น ด้านภาษาศาสตร์ ด้านค่านิยม ด้านวัฒนธรรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังที่มีผู้ศึกษาเรื่องสำนวนดังนี้

ศรีตลา ศรีลานุช (2552) ได้ศึกษา “การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์กับสำนวนภาษาไทยมาตรฐาน” พบว่าสำนวนภาษาเขมรถิ่นไทยส่วนใหญ่มีที่มาจากสภาพแวดล้อมใกล้ตัว ได้แก่ มาจากสัตว์ อยุ่วะในร่างกาย เครื่องมืออาชีพ ธรรมชาติ อารมณ์ ความเชื่อและขนบประเพณี อาชีพและการดำรงชีวิต ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคน ลักษณะของสำนวนต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมต่าง ๆ ที่ปรากฏในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ซึ่งพบว่าไม่แตกต่างจากสังคมไทยในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภูมิภาคอื่น ๆ มากนัก ทั้งนี้พบว่าการใช้สำนวนภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์มีความเหมือน ความคล้ายคลึง และความแตกต่างเมื่อเทียบ

กับสำนวนภาษาไทยมาตรฐาน กล่าวคือเมื่อนำมาแปลเป็นภาษาไทยนั้นพบว่าส่วนใหญ่มีความหมายหรือจุดประสงค์ในการสื่อสารเหมือนกัน แต่อาจใช้คำศัพท์ในสำนวนแตกต่างกัน ในขณะที่บางสำนวนใช้คำศัพท์คำเดียวกัน ทั้งนี้ผู้ศึกษาวิเคราะห์ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเกิดจากการใช้ภาษาเขียนของคนที่ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยมีความยากลำบากในการถ่ายทอดเสียงผ่านตัวอักษรภาษาไทย แต่ด้วยกรอบกำหนดทางสังคมหรือระบบการปกครองที่กำหนดให้คนในชุมชนต้องใช้ตัวอักษรภาษาไทย ดังนั้นคำศัพท์ภาษาเขมรถิ่นไทยบางคำจึงเริ่มหายไปจากสำนวนและมีการใช้คำศัพท์ไทยมาตรฐานเข้ามามากขึ้น (ศรีตรา ศรีลานุช, 2552)

อุบล เทศทอง (2548) ได้ศึกษาเรื่อง “**ภาษิตเขมร : วิถีชีวิตและ โลกทัศน์ของชาวเขมร**” โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาภาษิตเขมรในด้านลักษณะทั่วไปของภาษิต ที่มาและเนื้อหาของภาษิตตลอดจนศึกษาวิถีชีวิตและ โลกทัศน์ของคนเขมรที่สะท้อนจากภาษิต ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมได้ภาษิตได้ทั้งหมดจำนวน 500 ภาษิต

ผลการศึกษาพบว่า ภาษิตเขมรมีลักษณะโครงสร้างของภาษิตเป็นคำประสม วลีและประโยค ส่วนการใช้คำในภาษิตพบว่า ภาษิตเขมรนิยมใช้คำซ้ำกัน ใช้คำที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายกัน ใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามกันและใช้คำสัมผัสกัน การใช้คำลักษณะดังกล่าวทำให้ภาษิตมีสัมผัสคล้องจอง มีจังหวะ เกิดความไพเราะจดจำได้ง่าย การศึกษาที่มาและเนื้อหาของภาษิตเขมรพบว่า ภาษิตเขมรมีที่มาและเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมรอบตัวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนเขมร เป็นต้นว่า สัตว์ พืช ชีวิต การประกอบอาชีพ อาหารการกิน เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาที่มาและเนื้อหาของภาษิตเขมรทำให้ทราบวิถีชีวิตเป็นอยู่ของคนเขมรว่า คนเขมรมีชีวิตความเป็นอยู่เกี่ยวข้องและผูกพันกับธรรมชาติ มีชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยอาศัยปัจจัยจาก ธรรมชาติในการผลิต

การศึกษาโลกทัศน์ของคนเขมรที่สะท้อนจากภาษิตพบว่า ภาษิตเขมรได้สะท้อนโลกทัศน์ในด้านต่าง ๆ เช่น โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับคนในฐานะปัจเจกชน เช่น โลกทัศน์ต่อผู้ชายและผู้หญิง โลกทัศน์ที่มีต่อจิตใจ อารมณ์ความรู้สึกและ โลกทัศน์ต่อชาติตระกูล เป็นต้น ส่วนโลกทัศน์ต่อความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมสะท้อนให้เห็นว่า คนในสังคมมีฐานะและสถานภาพแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับผลของการกระทำในชาติที่แล้ว ซึ่งไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ การที่คนจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ละคนต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะและสถานภาพของตน

นอกจากนี้ภาษิตเขมรยังได้สะท้อนโลกทัศน์ที่มีต่อธรรมชาติว่า คนจะดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างมีความสุขได้ต้องรู้จักปรับตัวและปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ส่วนโลกทัศน์ต่อศาสนาและความเชื่อนอกศาสนาพบว่า คนเขมรมีโลกทัศน์ว่า ศาสนาและความเชื่อนอกศาสนาเป็นสิ่งที่มียุติพลต่อชีวิตคน

วรรณะ สอน และราชนันท์ นิลวรรณภา(2563a) ได้ศึกษาเรื่อง “**ปราชญ์ เรื่อง เพรง เขมร เบญจกฤตย : ภาพแทนธรรมชาติในนิทานพื้นบ้านเขมร**” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพแทนธรรมชาติในนิทานพื้นบ้านเขมรฉบับแปลภาษาไทยที่ตีพิมพ์เผยแพร่โดยคณะที่ปรึกษาด้านวัฒนธรรมเขมร พ.ศ. 2540 โดยศึกษาการวิจัยเชิงเอกสาร ผ่านข้อมูลนิทานพื้นบ้านเขมรจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ 1.กรุงอุดงค์ 2.เจ้าที่น้ำและเจ้าที่ภูเขา 3.ภูเขาพนมโดนเปญ 4.แร้งหลอกช้างเผือก 5. จระเข้กับคนขับเกวียน 6.เจ้าพ่อหัวโล้น 7.ต้นกล้วยตานีกับต้นหนาด และ 8.ต้นหมากและต้นพลู

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดภาพแทนในการศึกษาภาพแทนธรรมชาติที่ปรากฏในตัวบทนิทานพื้นบ้านเขมร ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ภาพแทนธรรมชาติที่ปรากฏมี 3 ประเด็นหลัก คือ 1. ภาพแทนธรรมชาติในฐานะเป็นความจริงโลกพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ อันเป็นสัญลักษณ์ของจักรวาลทัศน์สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะภูมิประเทศ แหล่งน้ำ ภูเขา บึง แม่น้ำ และระบบความคิด ความเชื่อดั้งเดิม และการดำรงชีวิตของคนเขมร 2. ภาพแทนธรรมชาติในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้และอาหารสะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่ความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะครูและผู้ให้ และ 3. ภาพแทนธรรมชาติในฐานะเป็นผู้สอนศีลธรรมและจริยธรรม สะท้อนให้เห็นถึงระบบความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพึ่งพาอาศัยและการอยู่ร่วมกัน จากการวิเคราะห์ภาพแทนธรรมชาติในนิทานพื้นบ้านเขมร แสดงให้เห็นถึงรูปแบบภาพแทนธรรมชาติที่ปรากฏในตัวบทนิทานพื้นบ้านเขมร เป็นการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน ซึ่งสะท้อนผ่านเรื่องเล่าชาวนา ชาวไร่ในรูปแบบของนิทาน โดยได้หยิบยกมาเล่าสู่กันฟังผ่านมุขปาฐะจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังได้ศึกษาเรื่อง “**วาทกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในนิทานพื้นบ้านเขมร**” (2563b) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวาทกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในนิทานพื้นบ้านเขมรฉบับแปลภาษาไทย ตีพิมพ์เผยแพร่โดยคณะที่ปรึกษาด้านวัฒนธรรมเขมร พ.ศ. 2540 โดยศึกษาการวิจัยเชิงเอกสาร ผ่านข้อมูลนิทานพื้นบ้านเขมรจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ 1. จระเข้กับคนขับเกวียน 2. สัตว์เลื้อยกันเป็นราชา 3. ประเพณีการมีอาจารย์ถือฤกษ์ยาม 4. กำเนิดโลมา 5. ประเพณีการใส่ดอกไม้รูปเทียนเวลามีคนตาย และ 6. ควายป่ากับควายบ้าน

ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในนิทานพื้นบ้านเขมร สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น คือ 1. วาทกรรมสิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมนุษย์ในแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพราะวามมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การสร้างครอบครัว ชุมชน ตลอดจนสังคม กฎระเบียบทางสังคมวัฒนธรรม 2. วาทกรรมว่าด้วยสัตว์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสัตว์ และ 3. วาทกรรมสิ่งแวดล้อมเชิงอุดมการณ์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยงานวิจัยนี้คณะผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศและแนวคิดภาษาเชิงนิเวศเป็นกรอบแนวคิดหลักในการวิเคราะห์

सानติ ภัคดีคำ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง **“การศึกษาเปรียบเทียบประจุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา”** ผลการศึกษาพบว่าประจุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความเหมือนและมีความแตกต่างจากฉบับของกัมพูชา กล่าวคือ เนื้อความโดยรวมของประจุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความคล้ายคลึงกับฉบับของกัมพูชา และอาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องเดียวกัน แต่เนื่องจากการคัดลอกจึงทำให้มีข้อความและเนื้อความบางส่วนที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ มีความแตกต่างในด้านของถ้อยคำ ทั้งที่ต่างกันเฉพาะคำและต่างกันทั้งวรรค หรือ ทั้งข้อความ ซึ่งทำให้การตีความตัวบทอาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง ความแตกต่างในด้านเนื้อหา พบว่า ประจุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีข้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา ทั้งในสุภาษิตโบราณ สุภาษิตสอนเด็ก และสุภาษิตสอนบุตร โดยเฉพาะในสุภาษิตโบราณ ฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณมีการกล่าวถึงผู้แต่ง คือ สมเด็จพระสุคนธาธิปดี (ปาน) ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา นอกจากนี้ในสุภาษิตสอนบุตรนั้นมีข้อความในส่วนของสุภาษิตสอนหญิง ที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา

วีระพงษ์ มีสถาน (2538) ศึกษาเรื่อง **“สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน (อุบลราชธานี)”** มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาโครงสร้าง ประเภท หน้าที่ และความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าในประเด็นของโครงสร้างสามารถจำแนกประเภทสำนวนได้ 2 โครงสร้าง ได้แก่ โครงสร้างแบบประโยค ประกอบด้วยโครงสร้างประโยคเดี่ยวและโครงสร้างประโยคซ้ำ และโครงสร้างแบบวลี คือสำนวนที่มีลักษณะเป็นกลุ่มคำที่เริ่มสำนวนด้วยคำ 3 ชนิด ได้แก่ คำนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์ ทั้งนี้พบว่าสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในจังหวัดอุบลราชธานีมีโครงสร้างแบบวลีที่เริ่มด้วยคำกริยามากที่สุด 449 สำนวน รองลงมาคือโครงสร้างแบบประโยคเดี่ยว 239 สำนวน พบน้อยที่สุดคือโครงสร้างแบบประโยคซ้ำ 28 สำนวน

สำหรับการศึกษาด้านประเภทและหน้าที่ของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าสามารถแบ่งออกได้ทั้งหมด 3 ประเภท ได้แก่ สำนวนนาม สำนวนกริยา และสำนวนวิเศษณ์ โดยแต่ละสำนวนสามารถทำหน้าที่เช่นเดียวกับชนิดคำดังกล่าว เช่น สำนวนนามสามารถทำหน้าที่แทนคำนามในประโยคได้ ตัวอย่างเช่น ตำรวจจับตีนแมวที่ขึ้นบ้านกำนันได้แล้ว สำนวนดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกรรมของประโยค

นอกจากนี้ ยังพบว่า ลักษณะความหมายของสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในจังหวัดอุบลราชธานี ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่เป็นสำนวนเลื่อนความหรือสำนวนที่ไม่ได้แปลความตรงตามรูปศัพท์ และสำนวนคงความหรือสำนวนที่มีเค้าความหมายตามรูปศัพท์ ในส่วนของที่มาของสำนวนพบว่ามีที่มา 7 ประการ สรุปได้ว่า สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในจังหวัดอุบลราชธานีมีที่มาจากกรรมหรือโวหารอันประทับใจมากที่สุด 551 สำนวน รองลงมาคือสำนวนจากพฤติกรรมและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนและสัตว์ จำนวน 162 สำนวน พบน้อยที่สุดคือสำนวนจากการละเล่น ประเพณี พิธีกรรม จำนวน 28 สำนวน และนอกจากนี้ผู้ศึกษายังนำสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานในจังหวัดอุบลราชธานีมาเปรียบเทียบกับสำนวนภาษาไทยมาตรฐาน พบว่ามีความเหมือนสำนวนไทยมาตรฐานจำนวน 427 สำนวน มีความคล้ายคลึงจำนวน 165 สำนวน และมีความแตกต่างจำนวน 295 สำนวน (วีระพงศ์ มีสถาน, 2538)

วชิรา บุญเกื้อ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน” โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานทั้งหมด 35 สำนวน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ต่อผู้บอกภาษา 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 คือผู้ที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป และผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 คือผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-20 ปี โดยกำหนดขอบเขตว่าผู้บอกภาษาทั้ง 2 กลุ่มนี้จะต้องมีภูมิลำเนาในอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิเท่านั้น

ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดการเปลี่ยนแปลงคำและความหมายของปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ และน้ำทิพย์ ภิงคารวัฒน์ มาเป็นแนวทางในการศึกษาประเด็นดังกล่าวพบว่า สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย 5 ประเภท ได้แก่ ความหมายกว้างขึ้น ความหมายแคบลง ความหมายดีขึ้น ความหมายเลวลง และความหมายขยับเคลื่อนย้าย โดยพบว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 สามารถบอกความหมายเดิมได้มากกว่าผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2

สำหรับสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมายในสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานนี้พบว่า ในปัจจุบันระบบการศึกษาของภาครัฐได้เข้ามามีบทบาทต่อคนในชุมชนอย่างทั่วถึงมากขึ้น ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยเฉพาะความเจริญทางสื่อต่าง ๆ ที่ได้นำภาษา

จากสังคมอื่น ๆ เช่น ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาต่างประเทศเข้ามาในชุมชนมากยิ่งขึ้น ทำให้ชาวบ้านนิยมใช้ภาษาดังกล่าวมากขึ้นเนื่องจากเป็นภาษาที่พบเห็นบ่อยเพราะมีพูดกันตามสื่อทั่วไป มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนและสามารถถ่ายทอดเป็นภาษาเขียนได้ง่ายและเข้าใจโดยทั่วกันมากกว่า ในขณะที่การใช้สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานแม้จะเข้าใจความหมายตามรูปศัพท์แต่บางครั้งความหมายที่แท้จริงของสำนวนก็มิได้แปลตรงตัวตามรูปศัพท์ เมื่อผู้ใช้ภาษาเกิดความลังเลในความหมายของสำนวน จึงเลือกใช้สำนวนภาษาไทยมาตรฐานที่มีการกำหนดความหมายชัดเจนไว้มากกว่า ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้มักพบในกลุ่มผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 2 ซึ่งไม่นิยมพูดสำนวนในชีวิตประจำวันแล้วเมื่อเทียบกับผู้บอกภาษาช่วงอายุที่ 1 นอกจากนี้ยังพบว่ามีสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสานที่มีแนวโน้มจะสูญหายทั้งหมด 13 สำนวน ซึ่งเป็นสำนวนที่ผู้บอกภาษาทั้ง 2 กลุ่มไม่สามารถบอกความหมายได้ (วชิรา บุญเกื้อ, 2553)

สุรัตน์ ศรีราษฎร์ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “สำนวนภาษาไทยถิ่น: ความหลากหลายทางพื้นที่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสำนวนภาษาไทยถิ่นในด้านความเหมือนหรือความคล้ายคลึงกัน และด้านความแตกต่างกัน เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของสำนวนกับสภาพและวิถีชีวิตของท้องถิ่น ผลการศึกษพบว่าสำนวนภาษาไทยถิ่นที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันนั้นไม่ว่าจะเป็นสำนวนไทยถิ่นใด มักจะสัมพันธ์กับลักษณะสังคมไทยที่เป็นสังคมเกษตรกรรม สัมพันธ์กับสถาบันครอบครัวที่มีความเคารพความอาวุโส เคารพยกย่องผู้มีอำนาจทางปกครองและอำนาจทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ก็ไม่ทิ้งความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาก่อน สำนวนจึงเป็นองค์ประกอบทางภาษาอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ในทางด้านสังคมต้องพึ่งพิงผู้อาวุโส ผู้มีอำนาจทางปกครองและผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ส่วนในทางด้านจิตใจนั้นส่วนใหญ่จะพึ่งพิงความเชื่อทางศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในทางตรงข้ามสำนวนภาษาไทยถิ่นที่มีความแตกต่างกันนั้นจะมีความสัมพันธ์กับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประชากร รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น สำนวนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบทางภาษาอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นแต่ละถิ่นด้วย

พิชญดา ผกากรอง(2558) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนพม่ากับสำนวนไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทั่วไปของสำนวนพม่ากับสำนวนไทย ศึกษาเปรียบเทียบความหมายและวิธีการใช้สำนวนพม่ากับสำนวนไทย และศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนทางธรรมชาติและวิถีชีวิตจากสำนวนพม่ากับสำนวนไทย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะสำนวนพม่ากับสำนวนไทยที่รวบรวมได้จากหนังสือ สำนวนพม่าและ

สำนวนไทย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบกับผู้บอกภาษาทั้ง 2 ภาษาแล้วว่ยังเป็นสำนวนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันจำนวน 1,135 สำนวน แบ่งเป็นสำนวนพม่า 558 สำนวน และสำนวนไทย 577 สำนวน

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะทั่วไปของสำนวนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. โครงสร้างของสำนวนพม่ากับสำนวนไทย และ 2. ลักษณะการใช้คำในสำนวนพม่ากับสำนวนไทย ด้านโครงสร้างของสำนวนผู้วิจัยได้แบ่งโครงสร้างของสำนวนออกเป็นตอน ๆ โดยพิจารณาจากความสมบูรณ์ของเนื้อความในสำนวนเป็นเกณฑ์การแบ่งตอน พบว่า สำนวนพม่ามีเนื้อความตั้งแต่ 10 ตอน เนื้อความของสำนวนแต่ละตอนมีโครงสร้างเป็นคำ วลีและประโยค ส่วนสำนวนไทยมีเนื้อความตั้งแต่ 1-2 ตอน เนื้อความของสำนวนแต่ละตอนมีโครงสร้างเป็นคำ วลี และประโยคเช่นกัน

ในด้านการศึกษาลักษณะการใช้คำในสำนวนพม่ากับสำนวนไทยพบว่า ลักษณะการใช้คำในสำนวนพม่าและสำนวนไทยมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ลักษณะการใช้คำที่เหมือนกันมี 5 ประการ คือ 1. การใช้คำซ้ำกัน 2. การใช้คำที่มีความหมายคล้ายกันหรือทำนองเดียวกัน 3. การใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน 4. การใช้คำสัมผัสกัน และ 5. สำนวนที่ไม่มีการใช้คำสัมผัส ส่วนลักษณะการใช้คำที่ต่างกัน คือ สำนวนพม่ามีการใช้คำรหัส ในที่นี้หมายถึงสำนวนที่มีความหมายไม่ตรงตัวอักษร เป็นเพียงการนำคำมาเรียงต่อกันเพื่อให้จำง่ายเท่านั้น แต่ต้องตีความหมายของสำนวนอีกชั้นหนึ่ง การใช้รหัสจึงเป็นลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในสำนวนพม่าเท่านั้น

ในการศึกษาเปรียบเทียบความหมายและวิธีการใช้สำนวนพม่ากับสำนวนไทย ผู้วิจัยแบ่งการศึกษาตามการจัดกลุ่มทางความหมายออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. สำนวนพม่ากับสำนวนไทยที่มีความหมายตรงหรือคล้ายคลึงกัน และ 2. สำนวนพม่ากับสำนวนไทยที่มีความหมายไม่ตรงหรือไม่คล้ายคลึงกัน จากการศึกษาพบว่า สำนวนพม่าและสำนวนไทยส่วนใหญ่ผ่านการกระทำของมนุษย์มาเปรียบเทียบ และใช้ในเชิงตักเตือนสั่งสอน

ผลการศึกษาเปรียบเทียบภาพสะท้อนทางธรรมชาติและวิถีชีวิตจากสำนวนพม่ากับสำนวนไทยพบว่า สำนวนพม่าและสำนวนไทยส่วนใหญ่จะสะท้อนให้เห็นสภาพทางธรรมชาติและสภาพวิถีชีวิตของสังคมพม่าและสังคมไทยที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นโลกทัศน์ ค่านิยม สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาของคนในสังคม การศึกษาสำนวนของสังคมจึงเป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจความคิดของคนในสังคมนั้นด้วย

วราวิชต์ มหามนตรี (2557) ได้ศึกษาเรื่อง “โลกทัศน์ของคนไทยจากภาษิต” โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาษิตเก่าและภาษิตใหม่จากเอกสารและสื่อต่างๆ รวมทั้งสิ้น 1,280 ภาษิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบโลกทัศน์และวิถีชีวิตของคนไทยในอดีตและปัจจุบันจากภาษิต ซึ่งศึกษาโลกทัศน์ของคนไทยที่สะท้อนจากภาษิตทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ โลกทัศน์ต่อมนุษย์ โลกทัศน์ต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ

ผลการวิจัยพบว่า คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์ต่อมนุษย์ว่า ต้องเป็นคนดี และประพฤติตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ตนเองและสังคม คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมีโลกทัศน์ต่อธรรมชาติว่า เป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนือการควบคุมของมนุษย์ มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ลักษณะของธรรมชาติและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติเพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ส่วนโลกทัศน์ต่อสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันมองว่า สิ่งเหนือธรรมชาติมีอำนาจดลบันดาลความสุขให้แก่มนุษย์ได้หากปฏิบัติดี และบันดาลให้เกิดความทุกข์ได้หากปฏิบัติมิชอบ อย่างไรก็ตามคนไทยในปัจจุบันบางส่วนมีโลกทัศน์เกี่ยวกับบุคคลรวมถึงความเชื่อทางศาสนาและประเพณีบางประการที่ต่างไปจากในอดีตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่วนในด้านวิถีชีวิตนั้นภาษิตสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยในอดีตมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามฐานะทางเศรษฐกิจ มีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติตามความจำเป็นในการดำรงชีวิต ส่วนคนไทยในปัจจุบันมีชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตทำให้ต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ยมนา ทองใบ (2550) ได้ศึกษา “สำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ” โดยผู้ศึกษาได้รวบรวมสำนวนไทยทั้งหมด 133 สำนวน พบว่าสำนวนไทยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในสังคมไทยสามารถจำแนกได้ 13 ประเภท ได้แก่ ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังไสยศาสตร์ ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจและวิญญาณ ความเชื่อเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องโชคลาง ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ด ความเชื่อเรื่องขวัญ-ดวงชะตา ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ความเชื่อเรื่องบาปบุญ ความเชื่อเกี่ยวกับคนและลักษณะของคน ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ ความเชื่อเกี่ยวกับความฝัน และความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา

ทั้งนี้ ยมนาพบว่าคนไทยมีความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังไสยศาสตร์มากที่สุด รองลงมาคือความเชื่อเรื่องอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจและวิญญาณ และความเชื่อเรื่องบาปบุญ ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของสำนวนสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น สำนวน ตีนผี เป็นสำนวนที่เกี่ยวข้องกับการขับขีรถมอเตออร์ไซค์ในปัจจุบัน ใน

ขณะเดียวกันแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนไปแต่ผู้คนในสังคมก็ยังคงใช้สำนวนที่มีที่มาจากวัฒนธรรมที่ไม่นิยมแล้วในปัจจุบัน เช่นสำนวน ตกปาก หมายถึงช่วงเวลาการเกิดอันมีที่มาจากการใช้ปากของเด็กทารกที่เกิดออกมา ในปัจจุบันการตกปากอาจไม่ปรากฏให้เห็นแล้วในสังคมแต่สำนวนดังกล่าวก็ยังนิยมใช้กันอยู่ โดยเชื่อมโยงเข้ากับความเชื่อเรื่องขวัญ-ดวงชะตา เมื่อเวลาดูดวงก็จะนิยมถามถึงช่วงเวลาตกปาก ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้สภาพสังคมจะเปลี่ยนไปแต่ความเชื่อบางอย่างก็ยังคงฝังแน่นหรืออาจดำรงไว้ในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากสังคมในสมัยโบราณ เป็นต้น (ยมนา ทองใบ, 2550)

วรารัตน์ วัสสานนท์ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาภาษาที่ใช้เป็นสำนวนไทยในปัจจุบัน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาษาที่ใช้เป็นสำนวนไทยในปัจจุบันจำนวน 100 สำนวน ในด้านลักษณะของสำนวน โครงสร้างของสำนวน การใช้ถ้อยคำในสำนวน และความหมายของสำนวน และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงในเชิงประวัติของสำนวนไทย 100 สำนวน ในด้านโครงสร้าง การใช้ถ้อยคำ และความหมายของสำนวน ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลสำนวนไทยจำนวน 100 สำนวนจากประชากรจำนวน 45 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตบางกอกใหญ่ และเขตคลองสาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษารูปภาษาที่ใช้เป็นสำนวนไทยในปัจจุบัน สรุปได้ว่า ลักษณะของสำนวนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สำนวนที่ไม่เป็นรูปแปร และสำนวนที่เป็นรูปแปร สำนวนแต่ละประเภทต่างมีลักษณะเป็นสำนวนเก่าและสำนวนใหม่

โครงสร้างของสำนวน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สำนวนที่มีโครงสร้างเป็นคำ ได้แก่ คำมูล คำประสม และคำซ้อน สำนวนที่มีโครงสร้างเป็นวลี ได้แก่ นามวลี และกริยาวลี ส่วนสำนวนที่มีโครงสร้างเป็นประโยค ได้แก่ ประโยคสมบุรณ์ ประโยคสมบุรณ์บางส่วน และประโยคไม่สมบุรณ์

นอกจากนี้ รูปภาษาที่ใช้เป็นสำนวนไทยในปัจจุบันยังมีการแปรของการใช้ถ้อยคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของคำนามและคำกริยา ซึ่งส่งผลให้เกิดรูปสำนวนที่แตกต่างกันบางส่วน แต่สามารถใช้แทนที่ในความหมายเดียวกันได้

ในด้านความหมายของสำนวนนั้น พบว่าสำนวนไทยที่ใช้ในปัจจุบันมีการใช้ทั้งตามความหมายเดิมและความหมายใหม่

ผลการศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงของสำนวนไทยสรุปได้ว่า ด้านโครงสร้างและการใช้ถ้อยคำ แบ่งสำนวนออกเป็น สำนวนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการใช้ถ้อยคำ สำนวนที่มีการแปรของโครงสร้างและการใช้ถ้อยคำ และสำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการใช้

ถ้อยคำ ส่วนในด้านความหมาย แบ่งสำนวนออกเป็น สำนวนที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย
สำนวนที่มีการแปรของความหมาย และสำนวนที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย

สหไทย ไชยพันธุ์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง “**สำนวนไทยพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร**” โดยผู้วิจัยได้กล่าวถึงความสำคัญของภาษาไทยว่าเป็นภาษาประจำชาติที่คงความเป็นเอกลักษณ์ที่มีความสำคัญยิ่งของชาติไทย ดังนั้นหน้าที่ของคนไทยทุกคนจะต้องศึกษาเรียนรู้และฝึกฝน ทั้งในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อจะได้สามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สำนวนไทย ซึ่งเป็นทักษะทางภาษาที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ทั้งทางหลักวิชาและการปฏิบัติ สำนวนไทยเป็นเครื่องมือให้เห็นความสามารถทางภาษา การเรียบเรียงถ้อยคำ การรวมข้อความยาว ๆ ให้สั้น อาจใช้เป็นเครื่องเตือนใจ เช่น ให้คนเรามีความรอบคอบ ให้รู้หน้าที่ รู้เวลา เป็นต้น หรือเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นวิธีการดำเนินชีวิตของคนในอดีตสะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ อาชีพการดำรงชีวิตร่วมกัน ความเชื่อและประเพณี จึงชี้ให้เห็นว่าคุณค่าของสำนวนไทยนั้นปรากฏอย่างชัดเจน มีผู้นำไปใช้ประโยชน์ในแง่มุมต่าง ๆ ตามต้องการ สำนวนไทยเป็นจำนวนมากที่ได้รับความนิยม และมีบทบาทอย่างแพร่หลายในทุกวงการ อันสืบเนื่องมาจากมีความหมายที่ลึกซึ้งกินใจจึงได้แพร่กระจายออกไปทั้งในลักษณะของภาษาพูดและภาษาเขียนที่นำมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรเรียนรู้ เนื่องจากการใช้สำนวนไทยประกอบการสื่อสารด้านการพูด และการเขียนในปัจจุบัน สื่อความหมายไม่ได้ดีเท่าที่ควร เพราะผู้ใช้ขาดความรู้ ความเข้าใจในความหมายของสำนวน หรือใช้สำนวนผิดเนื่องจากความสามารถการใช้ภาษาแตกต่างกันตามปัจจัยต่าง ๆ เช่น วิทยุหลังทางสังคม อาชีพความสนใจ เป็นต้น แต่สาเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การนำสำนวนมาใช้สื่อสารโดยมีการตัดหรือเพิ่มเติมคำหรือสร้างขึ้นใหม่จากเค้าความเดิม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการสื่อสารโดยใช้สำนวนไทยเพื่อพัฒนาความสามารถในลักษณะของภาษาพูดและภาษาเขียน เพราะถือเป็นศิลปะในการใช้ภาษาอีกรูปแบบหนึ่ง โดยผู้ใช้จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมตรงตามความหมายของสำนวนนั้น ๆ เป็นสำคัญ หากไม่รู้จักความหมายที่แท้จริงก็จะทำให้การสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผล ดังนั้น ผู้ใช้จึงควรคำนึงถึงกาลเทศะ บุคคล โอกาส ที่จะใช้สำนวนนั้น ๆ ให้เหมาะสมและถูกต้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำนวนภาษาิตข้างต้นพบว่า สำนวนเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนระบบสังคม ขนบประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ ของคนในสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้จากการศึกษาสำนวนไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ พบว่ามีความเหมือนและคล้ายคลึงกันมาก เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ส่วนใหญ่

ของคนสังคมไทยไม่แตกต่างกันมากนัก แต่อาจแตกต่างกันในรูปของคำศัพท์และรายละเอียดย่อย กลุ่มข้อมูลสำนวนภาษิตนั้นเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจศึกษา โดยเฉพาะสำนวนภาษิตของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์นั้นมีความสำคัญที่จะแสดงให้เห็นแนวคิดและวิถีชีวิตของกลุ่มชนได้อย่างลึกลับซึ่งประเด็นศึกษานี้ยังมีผู้ศึกษารวบรวมไว้บ้าง แต่ยังไม่มีการวิจัยใดศึกษาในแง่วัฒนธรรมที่มุ่งศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตจากสำนวนภาษิตของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะเลย การศึกษาวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้เห็นแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิตได้อย่างชัดเจนซึ่งจะก่อให้เกิดคุณค่าประการต่าง ๆ ต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวน
ภาษิต”เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์
(Interview) การสังเกต (Observation) และการรวบรวมเอกสาร (Documentation) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้
กำหนดวิธีการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ใน
การวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

1. วางกรอบแนวคิดและศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Document
Research) วางกรอบแนวคิด ได้แก่

แนวคิดของชาวเขมรถิ่นไทย

- ด้านสังคมเครือญาติ
- ด้านการแต่งงาน การเลือกคู่ครอง การครองเรือน
- ด้านการเคารพผู้อาวุโส
- ด้านการปกครองท้องถิ่น
- มุมมองต่อชาติพันธุ์อื่นในสังคม
- มุมมองต่อเพศหญิง เพศชาย
- ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและศาสนา
- ด้านการศึกษาและการแสวงหาความรู้
- แนวคิดด้านวาจา
- แนวคิดเรื่องความสามัคคี
- แนวคิดเรื่องศีลธรรม
- แนวคิดเรื่องกรรม
- แนวคิดเรื่องความไม่ประมาท
- แนวคิดเรื่องความกตัญญู
- แนวคิดเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน
- แนวคิดเรื่องการรู้จักประมาณตน
- แนวคิดเรื่องสังขธรรมชีวิต

ค่านิยมในสังคม

วิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย

การอยู่ร่วมกันในสังคม

การยกย่องผู้สูงอายุ

อาชีพ

การเลือกคู่ครอง

ศาสนา

ความเชื่อ เรื่องเหนือธรรมชาติ

วัฒนธรรมประเพณี

ที่อยู่อาศัย

อาหาร

ภูมิปัญญา

วรรณกรรม

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ประวัติศาสตร์กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์
 2. วัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
 3. กลุ่มเขมรถิ่นไทยและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
 4. ภาษาเขมรถิ่นไทย
 5. สำนวนและภาษิต
 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสำนวนและภาษิต
2. ผู้วิจัยค้นคว้าและรวบรวมสำนวนภาษิตจาก
1. หนังสือสำนวนภาษิตคำสอนสุรินทร์-ศรีสะเกษของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ วิทยาลัยครูสุรินทร์
 2. จากข้อมูลออนไลน์ในเว็บไซต์และเว็บเพจต่างๆ ดังนี้
 - 2.1 เว็บไซต์ครูบ้านนอกดอตคอม <https://www.kroobannok.com/14074>
 - 2.2 เว็บไซต์สุรินทร์ออนไลน์ <https://www.surinonline.com>
 - 2.3 เว็บไซต์มหาเทวาลัย <http://mahatevalai.blogspot.com/2012/01/blog-post.html>
 - 2.4 เฟซบุ๊กสุรินทร์108 ดอตคอม <https://www.facebook.com/surin108>

ซึ่งผู้วิจัยได้คัดกรองสำนวนโดยนำมาเฉพาะสำนวนที่แตกต่างจากสำนวนในภาษาไทยมาตรฐานจำนวน 223 สำนวน

3. ออกเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) เพื่อนำสำนวนภาษาที่รวบรวมมาไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญในเรื่อง ความหมาย ที่มาของสำนวน บริบทการใช้สำนวน ตลอดจนสอบถามเรื่องแนวคิด และ วิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย โดยรายละเอียดการออกไปเก็บข้อมูลภาคสนามมีดังนี้

3.1 ผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยวิจัยได้เดินทางไปจังหวัดสุรินทร์เพื่อสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเริ่มจาก ผู้วิจัยเดินทางไปพบกลุ่มนางศรีสวัสดิ์ เทียนทอง ผู้เชี่ยวชาญชาวเขมรถิ่นไทยที่บ้านจารย์ ต.บ้านจารย์ อ.สังขะ จ.สุรินทร์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบ Focus group เป็นเวลา 2 ชั่วโมง ได้บันทึกเสียงการสัมภาษณ์ซักถามข้อมูล กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 ท่าน ซึ่งทุกท่านตอบคำถามและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

3.2 จากนั้นผู้วิจัยได้เดินทางไปพบนางพวงพยอม บุญประสานซึ่งได้นัดกลุ่มผู้ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยใน อ.เมือง จ.สุรินทร์ ที่ร้านเสริมสวย มีผู้ร่วมพูดคุย ตอบคำถาม 5 ท่าน ทุกท่านใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในการสื่อสารผสมกับภาษาไทยกลาง ในปัจจุบัน ผู้ที่อาศัยใน อ.เมืองพูดภาษาไทยกลางมากกว่าภาษาเขมรถิ่นไทยในชีวิตประจำวัน จากนั้นมีผู้เข้ามาทำผมที่ร้านเสริมสวย เมื่อทราบว่าผู้วิจัยมาสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสำนวนเขมรถิ่นไทย ได้แนะนำให้ไปพบเจ้าอาวาสวัดสลักไถ่

3.3 ผู้วิจัยได้เดินทางไปพบพระครูสมุห์สมเพชร ขุนติศาโร เจ้าอาวาสวัดสลักไถ่ และขอสัมภาษณ์ความหมาย ที่มา และการใช้สำนวนเขมรถิ่นไทยเป็นเวลา 3 ชั่วโมง ท่านให้ความกระจ่างในเรื่องความหมาย และลักษณะการใช้สำนวนเป็นอย่างดี ผู้วิจัยถามถึงลักษณะการใช้สำนวนในชีวิตประจำวันของชาวเขมรถิ่นไทย ท่านบอกว่ามีการใช้น้อยมากที่ท่านยังรู้ความหมายเพราะจำมาจากที่เคยได้ยินปู่ย่าตายายพูด แต่ไม่ได้นำมาใช้พูดเพราะถึงพูดก็ไม่มีคนเข้าใจ ท่านยังกังวลว่าสำนวนเหล่านี้วันหนึ่งอาจจะสูญหายไป เพราะน้อยมากที่จะมีผู้รู้ คนเข้าใจ และใช้สำนวนเขมรถิ่นไทยในปัจจุบัน

3.4 ผู้วิจัยได้เดินทางไปพบ นางสุภารัตน์ สายกลิ่น บ้านโพธิ์ทอง ต.เข็ญเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ ซึ่งมีผู้มาร่วมให้สัมภาษณ์ 15 ท่าน ซึ่งหมู่บ้านโพธิ์ทองเป็นหมู่บ้านเขมรถิ่นไทยดั้งเดิม ชาวบ้านอยู่อาศัยมากกว่า 200 ปี ชาวบ้านได้นำขนมเนียด ขนมพื้นเมืองมาให้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยรับประทานและบอกวิธีทำขนมเนียดด้วย ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับสำนวน

เขมรถิ่นไทย วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวเขมรถิ่นไทย และได้ไปดูอยู่ที่ทำจากดินเหนียว ต้นตะเทาะ แปลงปลูกต้นหอม และการเก็บรักษาหอมแดง ที่บ้านยายพนัส ไม่ค่อยมี อีกด้วย

3.5 ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปร่วมงานขึ้นบ้านใหม่ที่ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ และได้มีโอกาสสัมภาษณ์และชมการแสดงกันตรึมคณะเกร์ตา ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมเข้าวงฟ้อนรำในงานและได้พูดคุยสัมภาษณ์คุณบัณฑิต เวียงไฉ และชาวคณะกันตรึมจำนวน 15 คน ซึ่งได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการแสดงกันตรึมโบราณ

3.6 ผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์นายพีรพัฒน์ พามา และนางสมุห์ สุรินทรานนท์ ที่บ้านกระหม ต.นาบัว อ.เมือง จ.สุรินทร์ และได้ชมการการย้อมคราม การทอผ้าไหม พร้อมสอบถามเกี่ยวกับสำนวนภาษิตและการทอผ้า

3.7 นายพีรพัฒน์ได้แนะนำนายเฉียบ พลวงงาม อดีตผู้ใหญ่บ้านผู้มีความสามารถในการร้องเจรียง ผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์ พูดคุยเรื่องที่มาของสำนวนภาษิตที่นำมาจากเนื้อเพลง และยังสามารถฟังการขับร้องเพลงเจรียงในท่อนเนื้อเพลงที่ถูกนำมาใช้เป็นสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยอีกด้วย

3.8 ผู้วิจัยได้เดินทางไปศึกษาข้อมูลวิถีชีวิต ด้านอาชีพของคนทำเครื่องเงินที่หมู่บ้านเขวาสินรินทร์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านทำเครื่องเงินที่มีชื่อเสียง ได้ชมการทำเครื่องเงิน และได้ทราบว่าอาชีพทำเครื่องเงินมีมาในยุคหลัง ประมาณ 50 ปีที่แล้ว มีการฝึกอบรมให้ประกอบอาชีพจากการส่งเสริมของทางจังหวัด ผู้คนที่มาประกอบอาชีพมาจากหลากหลายจังหวัด ที่มีการส่งเสริมการทำเครื่องเงินเป็นเครื่องประดับเพราะ เป็นเครื่องประดับที่สวยงามสวมใส่เข้ากันได้ดีกับผ้าไหม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์

3.9 ผู้วิจัยได้เดินทางไปสัมภาษณ์พระเทพปริสุทฺโธ จิตรเอก วัดศรีธรรมราม อ.เมือง จ.สุรินทร์ สอบถามเกี่ยวกับสำนวนเขมรถิ่นไทย ในตอนแรกท่านไม่รับปากว่าจะให้ข้อมูลได้ แต่เมื่อได้พูดคุยสอบถาม ท่านได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยอย่างยิ่ง

3.10 ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์นายทุม เสนาบุรณ์ บ้านกระหาด อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ ปราชญ์ชาวบ้านและท่านยังเป็นอาจารย์ผู้ประกอบพิธีงานมงคลประจำหมู่บ้าน ซึ่งท่านให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณี ความเชื่อต่างๆของชาวเขมรถิ่นไทย

4. ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและวิถีชีวิตของคนเขมรถิ่นไทยจากสำนวนภาษิต โดยใช้ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสอบถามและการออกภาคสนาม

5. วิเคราะห์ด้านการใช้ภาษาของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย

6. ตรวจสอบการวิเคราะห์แนวคิดและวิถีชีวิตของคนเขมรถิ่นไทยโดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นผู้ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์
7. สรุปผลการวิเคราะห์ในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์
8. เสนอรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ในเขตอำเภอต่าง ๆ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snow ball sampling) จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในภาษาเขมรถิ่นไทยจากจังหวัดสุรินทร์จำนวน 10 ท่าน คือ

1. พระครูสมุห์สมเพชร ขุนตีสาวโร วัดสลักไถ่ อ.เมือง จ.สุรินทร์
2. พระเทพปริสุทฺโธ จิตรเอก วัดศรีธรรมราม อ.เมือง จ.สุรินทร์
3. นางสุดารัตน์ สายกลั่น บ้านโพธิ์ทอง ต.เขื่อนเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์
4. นายเฉียบ พลวงงาม ต.ไพล อ.ปราสาท จ.สุรินทร์
5. นางศรีสวัสดิ์ เทียนทอง บ้านจารย์ อ.สังขะ จ.สุรินทร์
6. นายทุม เสนาบุรณ์ บ้านกระหาด อ.จอมพระ จ.สุรินทร์
7. นางพวงพยอม บุญประสาน ชุมชนศรีผไทสมันต์ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์
8. นางพนัส ไม่คลายมี บ้านโพธิ์ทอง ต.เขื่อนเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์
9. นายพีรพัฒน์ พามา บ้านกระทม ต.นาบัว อ.เมือง จ.สุรินทร์
10. นางสมุห์ สุรินทรานนท์ บ้านกระทม ต.นาบัว อ.เมือง จ.สุรินทร์

2. การสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอล (Snow ball sampling) ได้แก่ กลุ่มชาวบ้านที่ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยจาก ชุมชนศรีผไทสมันต์ อ.เมือง หมู่บ้านจารย์ อ.สังขะ หมู่บ้านโพธิ์ทอง อ.ปราสาท หมู่บ้านบ้านพลวง อ.ปราสาท 30 ท่าน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

1. แบบสอบถาม(Questionnaire) โดยแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจทานแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านได้แก่

- 1.รองศาสตราจารย์ดารกา วรรณวนิช
- 2.ผู้ช่วยศาสตราจารย์กอบกาญจน์ วิเศษรัมย์
- 3.ดร.ปราโมทย์ สกุลรักความสุข

แบบสอบถามมี 2 ชุดคือ แบบสอบถามแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย 100 ชุดและแบบสอบถามความรู้จักสำนวนเขมรถิ่นไทยจำนวน 100 ชุด เนื่องจากช่วงทำการวิจัยอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ผู้วิจัยจึงได้ส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ และขอให้กลุ่มตัวอย่างส่งกลับมาจากไปรษณีย์ ซึ่งต้องใช้เวลาในการเก็บข้อมูลนานกว่าปกติ

2. สัมภาษณ์ (Interview)

ผู้วิจัยได้นำความรู้ที่ได้จากการทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบความคิดในการวิจัย มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวคำถามและประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) แนวคำถามเกี่ยวกับความหมาย ที่มา การใช้สำนวนสุภาษิตภาษาเขมรถิ่นไทย
- 2) แนวคำถามเกี่ยวกับแนวคิด วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีของชาวเขมรถิ่นไทย
- 3) เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นด้านแนวทางการอนุรักษ์ภาษาและการสืบทอดสำนวนเขมรถิ่นไทย

3. การสังเกต (Observation)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสังเกตทั้งแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยการสังเกตการใช้ชีวิต การพูดคุย และการใช้ภาษา และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมพิธีขึ้นบ้านใหม่ของคนในชุมชนหมู่บ้านของชาวเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์

4. เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึกสำหรับการออกปฏิบัติการภาคสนาม (Field study) เพื่อรวบรวมข้อมูล

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก และภาพถ่าย

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมไว้แล้ว ผู้วิจัยนำมาศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและใช้ศึกษา องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสำนวนเขมรถิ่นไทย เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสาร แบบสอบถามและจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม นำมาตรวจสอบข้อมูล โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเขมรถิ่นไทยจากนั้นผู้วิจัยได้จัดการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสรุปผลการวิจัยต่อไป

3.6 การนำเสนอข้อมูล

ในการนำเสนอข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยเริ่มจากการเตรียมเนื้อหาให้ครบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วางเค้าโครงของการเขียนรายงาน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยการจัดระบบข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ สังเคราะห์ เชื่อมโยงจนได้บทสรุปที่ชัดเจน เน้นที่ความถูกต้อง รัดกุม พร้อมตารางหรือภาพประกอบบางช่วงบางตอน

บทที่ 4

แนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต

ในการศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิตนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยจากหนังสือ “สำนวน ภาษิต คำสอน: สุรินทร์-ศรีสะเกษ” สมจิตร พ่วงบุตร (2527) ได้รวบรวมไว้เมื่อ พ.ศ. 2527 โดยคัดเฉพาะสำนวนภาษิตที่ไม่ตรงกับสำนวนภาษิตในภาษาไทยมาตรฐาน และสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยที่รวบรวมจากเว็บไซต์ต่างๆ รวมทั้งหมด จำนวน 223 สำนวน ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาเอกสารและลงภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้ที่ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2563-2564 โดยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์สัมภาษณ์ชาวเขมรถิ่นไทยใน 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอสังขะ อำเภอปราสาท และอำเภอจอมพระ ข้อมูลสำนวนภาษิตดังกล่าวมีประเด็นด้านแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย ดังนี้

4.1 แนวคิดของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิต

สำนวนภาษิตของชาวเขมรถิ่นไทยแสดงแนวคิดด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 คติธรรม คำสอน

สำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยหลายสำนวนมีคติธรรม คำสอนตามหลัก “เบญจธรรม” หรือ “ธรรม ๕ ประการ” ของพุทธศาสนา พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (2564, ออนไลน์) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความดี 5 อย่างที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีล” ได้แก่ 1) เมตตา กรุณา 2) สัมมาอาชีวะ 3) กามสังวร (สำรวมในกาม) 4) สัจจะ และ 5) สติสัมปชัญญะ ดังนี้

4.1.1.1 เมตตา กรุณา เป็นการปรารถนาช่วยเหลือให้คนอื่นพ้นทุกข์ เช่น **บานปีก แอกเดี๋ยแจกเงา** แปลว่า ได้จากกาไปแจกกาเหว่า หมายความว่า นำสิ่งของที่ได้มาจากผู้อื่นไปแจกจ่ายคนอื่นอีกทอดหนึ่ง หรือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้คนรอบตัว สำนวนนี้ใช้กาและกาเหว่าซึ่งเป็นสัตว์จำพวกนกมาเปรียบเทียบ โดยไม่ได้มีน้ำเสียงเชิงลบต่อสัตว์ดังกล่าวแต่นำพฤติกรรมของคนที่ได้รับของจากกาไปให้นกกาเหว่า

กเม็ด เจียออยชดบ ขมอดชลับออยชูร แปลว่า มีคตีให้ฟัง มีคนตายให้ถามไถ่ หมายความว่า ให้รู้จักมีมนุษยสัมพันธ์ต่อผู้อื่น ซึ่งในสังคมของชาวเขมรถิ่นไทยนั้นจะมีความใกล้ชิดเกื้อกูลในชุมชน สำนวนดังกล่าวจึงสะท้อนความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ดี ซึ่งหากคนในชุมชนมีคตีหรือเรื่องราวใด ๆ ก็ให้คนอื่นรู้จักเข้าไปรับฟังปัญหาดังกล่าว เช่นเดียวกับหากมีผู้เสียชีวิตใน

ชุมชนก็ควรให้ความช่วยเหลือถามไถ่ครอบครัวของผู้เสียชีวิต ส่วนนวนนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยดำรงสังคมของชาวเขมรถิ่นไทยให้มีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติกันแม้ว่า จะไม่ใช่ญาติพี่น้องกัน

4.1.1.2 สัมมาอาชีวะ เช่น มันแจะคือมริน มันเมียนคือมรวัว แปลว่า 'ไม่รู้ให้เรียน ไม่รวยให้แสวงหา' หมายความว่า ให้ขยันเรียนรู้ทำมาหากิน ส่วนนวนนี้ตรงกับหลักสัมมาอาชีวะที่เน้นให้ประกอบอาชีพโดยสุจริตชอบ ซึ่งส่วนนวนนี้มุ่งหวังให้ผู้ฟังรู้จักที่จะใฝ่หาความรู้ในการดำรงชีวิต โดยที่ต้องรู้จักพึ่งพาตนเอง ส่วนอีกส่วนนวนนี้ จะเน้นสอนให้รู้จักค้าขาย คือ **ติงเถาะลัวทไล** แปลว่า ซื้อถูกขายแพง หมายความว่า ให้รู้จักวางแผนค้าขาย ให้ได้กำไร ส่วนนวนนี้มุ่งให้เห็นธรรมชาติของการค้าขายที่ต้นทุนจะต้องถูกกว่าราคาจะทำให้ได้กำไร

4.1.1.3 กามสังวร เป็นสอนให้ระมัดระวังในเรื่องความรัก แนวคิดของคำสอนเรื่องนี้ปรากฏในสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย เช่น **ชลัญปรีอชชโลดโตจโชดอำป้วง ชลัญปรีอชตรีองโตจ กอกรเต็ส** แปลว่า รักผู้ชาย ชื่อเหมือนใหม่ละเอียด รักผู้ชายตรงเหมือนล้อเกวียน หมายความว่า ให้รู้จักระมัดระวังหากจะรักกับผู้ชาย ซึ่งคำพูดในสำนวนมีน้ำเสียงประชดประชันดังที่ได้เปรียบความรักของผู้ชายกับ "ใหม่ละเอียด" และความตรงของ "ล้อเกวียน" แต่มุ่งหมายสอนให้ผู้หญิงรู้จักระมัดระวังเรื่องความรักตามแนวคิดของกามสังวร

4.1.1.4 สัจจะ เช่น **กเม็ยแฮกปั๊วะออยตะมาดเจาะ** แปลว่า อย่าฉีกท้องให้อีแร้งจิก หมายความว่า อย่าเอาความลับของตนหรือครอบครัวไปบอกคนอื่น ส่วนนวนนี้ใช้ความเปรียบที่นำการเปิดเผยความลับมาเปรียบกับการฉีกท้องซึ่งอีแร้งหรือนกแร้งนั้นมักกินของเน่าเสียหรือซากศพ การฉีกท้องให้อีแร้งจิกจึงไม่ใช่ปรากฏการณ์ตามปกติแต่นำเหตุการณ์ที่อีแร้งจิกกินซากศพโดยมีการจิกกินไล่แล้วลากออกมา โดยปริยายจึงเปรียบอีแร้งเหมือนคนนอกบ้านที่เข้ามารู้ความลับของเจ้าตัวหรือคนในบ้าน

4.1.1.5 สติสัมปชัญญะ เช่น เป็นหลักธรรมที่มีแนวคิดให้ผู้ประพฤติธรรมมีสติในการดำเนินชีวิต ดังเห็นได้จากสำนวน เช่น **เค็ญปั๊วะระชัจ กือมทาแคเด็ร เค็ญกันตีสลทกเม็ยปันชอมเดก** แปลว่า เห็นเมฆลอยอย่าว่าจันทร์เดิน เห็นเสือใหญ่อย่าพลอยนอน หมายความว่า อย่าประมาท ส่วนนวนนี้ผู้ให้ข้อมูลให้บริบท ว่าให้รู้จักพิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะทำสิ่งใด ๆ

เน็ยะเฮ็ยรชแบกดั้เจเน็ยะชลาจชแบกเจ็อบ แปลว่า คนกล้าหนึ่งขาด คนฉลาดหนึ่งติด หมายความว่า คนออกหน้าจะเจ็บตัว คนฉลาดจะปลอดภัย ในบริบทที่ชาวเขมรถิ่นไทยมองว่าคนกล้าอาจไม่ทันคิดให้รอบคอบเมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงก็อาจได้รับภัยจากความใจด่วนของตน ส่วนคนฉลาดนั้นจะรู้จักพิจารณาก่อนที่จะทำสิ่งใดจึงปลอดภัยกว่า

อีกตัวอย่าง เช่น **ชลัญญคุณอวยชูจนจแน็ย เบอชลัญญปแต่ยอวยชูจนเป็ยก** รักตัวให้ระวังอาหาร รักผัวให้ระวังคำ หมายความว่า ให้ระมัดระวังในการดำเนินชีวิต ระมัดระวังคำพูด สำนวนนี้จะให้ความสำคัญแก่อาหารที่จะต้องรับประทานเพราะมีผลโดยตรงต่อสุขภาพ หากรับประทานอาหารไม่ดีก็อาจทำให้เจ็บป่วยได้ ขณะเดียวกันหากรักสามีก็ต้องระมัดระวังคำพูด ซึ่งสำนวนวรรคหลังนี้มุ่งสอนผู้หญิงเป็นหลักให้รู้จักสงวนถ้อยคำที่จะใช้ต่อสามีเพราะหากพูดไม่ดี อาจทำให้เกิดความบาดหมางกับสามีได้ สำนวนนี้ยังแฝงค่านิยมที่มุ่งให้ผู้หญิงปฏิบัติต่อผู้ชายที่เป็นสามีตามแนวคิดที่มองผู้ชายเป็นใหญ่ในอดีต

แนวคิดด้านคติธรรมของสำนวนภาษิตดังกล่าวนี้มีแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักเบญจธรรมหรือธรรมะ 5 ประการซึ่งทำให้เห็นได้ว่าหากชาวเขมรถิ่นไทยดำเนินชีวิตตามสำนวนภาษิตข้างต้นแล้วก็จะทำให้เกิดความสุข ในการดำเนินชีวิตตามแนวทางของเบญจธรรมในพุทธศาสนา

4.1.2 สถาบันครอบครัว

ครอบครัวของชาวเขมรถิ่นไทยมีความคล้ายคลึงกับลักษณะครอบครัวดั้งเดิมของไทยคือลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่มีเครือญาติ คนหลายวัยอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งสำนวนภาษิตที่แสดงแนวคิดด้านครอบครัวให้ข้อคิด คติการดำเนินชีวิตไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

“ตัมแร็ยทังวนพลุ ตเตาะทังวนแพล ยัวกีเทอแม มั่นได้จแมคลุน”

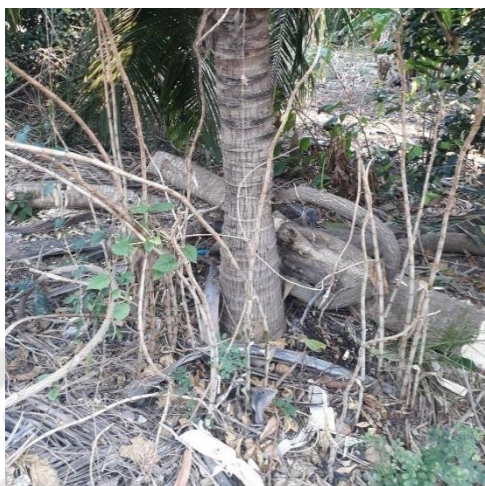
แปลว่า ช้างหนักงา ต้นตเตาะหนักผล เอาเขาเป็นแม่ ไม่เหมือนแม่ตัว

หมายความว่า ไม่มีใครรักเราเหมือนแม่เรา

สำนวนนี้กล่าวถึงช้างและต้นตเตาะซึ่งเป็นสิ่งที่คนเขมรถิ่นไทยรู้จักคุ้นเคย จังหวัดสุรินทร์เป็นพื้นที่ที่มีช้างอยู่เป็นจำนวนมากตั้งแต่อดีต “ตัมแร็ยทังวนพลุ” นั้นแปลว่า ช้างหนักงา เป็นความเปรียบที่กล่าวถึงว่าช้างที่มีงาใหญ่ ช้างไปไหนก็แบงงาไปด้วย แม้ว่างาจะหนักเพียงใด ช้างก็ไม่สามารถสลัดงาออกไปได้ เหมือนแม่ที่ไปกับลูกในทุกๆที่ ดูแล อยู่กับลูกไม่เคยทิ้งไปไหน

“ตเตาะทังวนแพล” แปลว่า ต้นตเตาะหรือเอื้องหมายนานั้นหนักผล ด้วยต้นตเตาะมีลักษณะเป็นพืชรัดมดลูก ปลูกเป็นไม้ประดับ มีดอกตูมคล้ายผล ลักษณะกลม มนรี ตรงปลายยอดลำต้นนั้นมีขนาดใหญ่กว่าลำต้น ลำต้นยังคงยืนต้นอยู่ได้ไม่หักล้ม ถูกลำมาเปรียบกับความรักของแม่ที่ว่าแม้ว่าลูกจะเป็นอย่างไร แม่ก็ยังรักและห่วงใยลูกเสมอ **“ยัวกีเทอแม มั่นได้จแมคลุน”** แปลว่า เอาเขาเป็นแม่ ไม่เหมือนแม่ตัว ซึ่งเป็นคำพูดให้ตระหนักเห็นว่าไม่มีใครรักเราเท่ากับแม่

ของเรา ซึ่งความรักของแม่นั้นเป็นรักที่ปราศจากเงื่อนไข ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน สำนวนนี้นำมาจากเนื้อร้องเจรีเยง ที่สอนเรื่องความรักของแม่ที่มีต่อลูก ที่วางแนวคิดปลูกฝังความกตัญญูในรูปแบบที่แยบคาย

ภาพประกอบ 25 ต้นตทေးปลูกไว้ใกล้ต้นมะพร้าว

ที่มา: ผู้วิจัย

“แมซัลญโกนโต๊ะจังวาบแต็งคเนีย โคนซัลญแมโต๊ะเปรียะ แบคะนอง”
แปลว่า แม่รักลูกเหมือนปลาชิวไต่กัน ลูกรักแม่เหมือนพระพุทธรูปหันหลัง
หมายความว่า ความรักของแม่ที่มีต่อลูกไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

สำนวนนี้นำธรรมชาติของปลาชิวที่มักอยู่รวมกันเป็นฝูงซึ่งจะว่ายตามกันไปเปรียบกับความรักของแม่ที่มีต่อลูกที่ใกล้ชิดตลอดเวลาว่าเหมือนปลาชิวไต่กัน และเปรียบความรักของลูกที่มีต่อแม่ของตนว่าเหมือนกับพระพุทธรูปหันหลังอยู่ ซึ่งหมายความว่าความรักของลูกอาจไม่แสดงออกให้เห็นชัดเจนว่ารักแม่ เช่นเดียวกับพระพุทธรูปซึ่งมีความงามส่วนใหญ่อยู่ด้านหลังซึ่งคำเปรียบดังกล่าวยังสะท้อนวัฒนธรรมของสังคมที่มีความแนบแน่นกับพุทธศาสนาซึ่งปรากฏในการกล่าวถึงพระพุทธรูปอีกด้วย

“แพล เณอ มั่น กือ ชมอล ชมอล มั่น กือ ซงาย คลูน”

แปลว่าลูกไม่ไม่เคยไกลเงา เงาไม่เคยไกลตัว

หมายถึง ลูกยอมเหมือนพ่อแม่

สำนวนภาษิตนี้สะท้อนแนวความคิดการถ่ายทอดทางพันธุกรรม ความผูกพันทางสายเลือด ว่าพ่อแม่เป็นเช่นไร ลูกย่อมเป็นเหมือนพ่อแม่เช่นนั้น โดยใช้ลูกของผลไม้ และ เเงา นำมาเปรียบว่า ลูกผลไม้มักหล่นในบริเวณของต้นไม้นั้นๆ ไม่ไกลจากร่มเงาของต้นไม้มือ และเงาของคนย่อมอยู่ใต้ ร่างกายของคนคนนั้นไม่ไกล

แนวคิดจากการเปรียบเปรยเช่นนี้ ผู้วิจัยมองเห็นสามประเด็นในสำนวนภาษิตนี้คือ

1. ผลไม้ที่ตกอยู่ใต้เงาต้นไม้นั้นย่อมเป็นพันธุ์เดียวกัน เเงาที่อยู่ใกล้ย่อมเป็นเงาของบุคคลนั้นเปรียบกับการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมที่ส่งต่อเลือดเนื้อเชื้อไข รูปร่างหน้าตา ผิวพรรณ นิสัยใจคอ

2. ความใกล้กัน การไม่ทิ้งกันของลูกไม้กับต้น และ เเงากับตัว ซึ่งจะอยู่ใกล้กันเสมอ เปรียบได้กับการเลี้ยงดู ที่พ่อแม่ประคบประหงมพุ่มพักให้ลูกเติบโตขึ้นมา

3. สิ่งที่เปรียบว่าอยู่ใกล้กันนั้นอยู่ได้ไม่อยู่เหนือกว่า แสดงให้เห็นความพึ่งพิง เปรียบเหมือนเด็กกับผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ย่อมเป็นที่พึ่งพิงทั้งทางกายและใจแก่ผู้ได้ปกครอง ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ ความคิดต่าง ๆ เกิดขึ้นจากในครอบครัวเป็นพื้นฐาน

ดังนั้น คนเกิดในครอบครัวแบบไหนย่อมโตมาแบบนั้นตามพ่อแม่และการเลี้ยงดู

“กั๊ด เขียม มัน ดัจ กั๊ด ชัจ มัน ซื่อ”

แปลว่า ตัดเลือดไม่ขาด ตัดเนื้อไม่เจ็บ

หมายถึง สายเลือดตัดไม่ขาด

สำนวนนี้แสดงแนวคิดของชาวเขมรถิ่นไทยเรื่องเลือดเนื้อเชื้อไข ว่าในครอบครัวมีความผูกพันไม่สามารถตัดขาดกันได้ง่ายๆ คนในครอบครัวไม่ทิ้งกัน

“สลัญ โคน ออย ประเดา / สลัญ เจา ออย บังเก็อบ”

แปลว่า รักลูกให้สั่งสอน / รักหลานให้บังคับ

หมายถึง ลูกหลานต้องอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี อย่าปล่อยปละละเลย

สำนวนเขมรถิ่นไทยนี้แสดงแนวความคิดการเลี้ยงดูบุตรหลานให้พ่อแม่ผู้ปกครองอบรม ลูกหลาน อย่าตามใจ บังคับในที่นี้หมายถึงสั่งสอนให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง ดูแลพฤติกรรมให้เหมาะสม ตรงกับสำนวนรักวัวให้ผูก รักลูกให้ตีในสำนวนไทย

“อาเกาะเกอเอีว้ กระทบีว้เกอกรู”

แปลว่า อัปลัษณ์ก็พอ หน้าอกก็ครู

หมายความว่า ถึงอย่างไรก็อย่าลืมีผู้มีพระคุณ

เป็นธรรมดาที่ทุกคนจะชอบคนสวย คนหล่อ คนหน้าตาดี ยิ้มแย้มแจ่มใส คนเขมรถิ่นไทยก็มีค่านิยมเช่นนี้เช่นกัน ในด้านรูปลักษณ์ของชาวเขมรถิ่นไทยบางคนอาจไม่ได้มีรูปร่างหน้าตาดี ไม่ได้มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส หรือรูปร่างภูมิฐานเท่าใดนัก จึงเกิดสำนวนนี้เพื่อเตือนสติว่าอย่าได้ยกย่องนับถือคนเพียงแค่อัปลัษณ์ภายนอก หากท่านเป็นผู้มีพระคุณ หรือคนในครอบครัว ไม่ว่าจะท่านจะมีรูปลักษณ์ นิสัยใจคอเช่นไร ก็ควรนับถือ ให้ความสำคัญ

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยได้สะท้อนแนวคิดด้านครอบครัวในเรื่อง ความรักที่แท้จริงของพ่อแม่ ลูกได้การถ่ายทอดสิ่งต่างๆมาจากพ่อแม่ทั้งทางร่างกายและความคิด ความรักและผูกพันของคนในครอบครัวตัดกันไม่ขาด การอบรมเลี้ยงดูลูกหลานต้องสั่งสอนไม่ตามใจ และอย่าละเลยเมินเฉยต่อบุพการีให้มีความกตัญญูรู้คุณ

แนวคิดเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะเพาะบ่มคนให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ ชาวเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ว่าพ่อแม่มีความสำคัญต่อลูก เป็นผู้ให้กำเนิด ให้ชีวิต เป็นต้นแบบ ให้การโอบอุ้มเลี้ยงดูทั้งร่างกายและจิตใจ และยังสอนเป็นโดยนัยว่าลูกควรให้ความเคารพบุพการีเพราะลูกต้องอาศัยพ่อแม่ให้การเลี้ยงดูให้เจริญเติบโต ซึ่งเป็นเหมือนร่มเงาสำหรับลูก

4.1.3 สังคมเครือญาติ

สังคมของชาวเขมรถิ่นไทยเป็นสังคมแบบเครือญาติเช่นเดียวกับสังคมไทยกลุ่มอื่น ๆ ด้วยว่าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วยญาติผู้ใหญ่ฝ่ายมารดา บิดา มารดา บุตร และอาจมีหลาน หรือเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน สังคมลักษณะนี้มีความสำคัญและข้อดีในการประกอบเกษตรกรรมที่ต้องใช้แรงงานหรือกำลังคนจำนวนมากเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ สังคมแบบเครือญาติลักษณะนี้จึงเป็นสังคมที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยด้วยในอีกลักษณะหนึ่ง ดังปรากฏในสำนวนภาษิต

ต้มแระยมันเตือนเงือบ ตนิม คอฮพลู

แปลว่า ช้างยังไม่ตาย แยงกันถอนงา

หมายถึง ญาติผู้ใหญ่ยังไม่ตายก็แยงมรดกกันแล้ว

สำนวนข้างต้นกล่าวถึงญาติผู้ใหญ่และวงศ์ตระกูล ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน ด้วยว่าสังคมที่ให้ความสำคัญเรื่องเครือญาติก็มักจะให้ความสำคัญเรื่องการนับถือผู้อาวุโสด้วย สำนวนว่า ต้มแระยมั่นเตือนเงือบ ตนิม คอฮพลู(ข้างยังไม่ตาย แยกกันถอนงา) หมายความว่า ญาติผู้ใหญ่ยังไม่ตายก็แย่งมรดกกันแล้ว สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมของชาวเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญกับญาติอาวุโสที่มีมรดกหรือทรัพย์สินไว้ หากเสียชีวิตลงทรัพย์สินนั้นก็ตกแก่ญาติพี่น้อง สำนวนนี้ใช้ข้างมิงมาเปรียบกับผู้อาวุโสที่มีทรัพย์สินของมีค่าในลักษณะคู่ขนานกัน ตามปกติเวลาข้างล้มตายลงก็จะมีคนนังกาข้างไปใช้ เช่นเดียวกับญาติผู้ใหญ่ที่เสียชีวิตลงก็จะมีมรดกทรัพย์สินตกแก่ลูกหลาน สำนวนนี้ใช้ในเชิงประชดประชันที่มองว่าผู้อาวุโสนั้นยังไม่เสียชีวิตลง แต่เหล่าลูกหลานกลับแย่งสมบัติหรือมรดกกันก่อนแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องไม่เหมาะสมตามค่านิยมที่ยกย่องผู้อาวุโส

กำปิบ เซริว ปูจ จอลเอาละลิ่ง

แปลว่า ข้าวเปลือกที่เอาไว้ทำพันธุ์หมด

หมายถึง ทำเรื่องขายหน้าวงศ์ตระกูล

กำปิบ เซริว ปูจ จอลเอาละลิ่ง (ข้าวเปลือกที่เอาไว้ทำพันธุ์หมด) หมายความว่า ทำขายหน้าวงศ์ตระกูล สำนวนนี้ใช้ข้าวเปลือกเป็นอุปลักษณของเครือญาติที่สามารถเจริญเติบโต ออกงามแผ่ขยายสืบสายพันธุ์ไปได้ เช่นเดียวกับวงศ์ตระกูลที่มีการสืบทอดกันมาเป็นรุ่น สำนวนนี้ใช้ในเชิงเปรียบเทียบพฤติกรรมของคนว่าทำให้วงศ์ตระกูลของตนอับอาย เช่นเดียวกับการถือข้าวเปลือกให้หกหมด ซึ่งข้าวเปลือกนั้นมีความสำคัญในการทำนา ยิ่งข้าวเปลือกพันธุ์ดีผลิตผลก็ย่อมจะออกมาดี เช่นเดียวกับวงศ์ตระกูลนั่นเอง หากต้นตระกูลเป็นผู้ดีลูกหลานก็จะสืบสายหน้าที่ยการทำงานที่ดีด้วย

4.1.4 การแต่งงาน

การแต่งงานเป็นการเริ่มต้นสร้างครอบครัวใหม่ของคนสองคน เป็นประเพณีที่สำคัญในการเริ่มชีวิตคู่ ชาวเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญกับการแต่งงาน จึงปรากฏแนวคิดต่างๆ ในสำนวนภาษิตดังนี้

ตลาดเวียร์เตวีร์ รเปร์เวียร์โม

แปลว่า พักเที่ยวเล็กน้อยไป พักทองเล็กน้อยมา

หมายความว่า การแบ่งปันระหว่างกัน หรือสองคนจะแต่งงานกันเหมือนสองครอบครัวต้องเกี่ยวดองพึ่งพาอาศัยกัน

สำนวนนี้ชาวเขมรถิ่นไทยนำมาจากธรรมชาติที่ต้นพักเที่ยวมักปลูกอยู่ใกล้ต้นพักทอง แต่ต้นทั้งสองกับเลื้อยสวนทิศทางกัน และมีลำต้นเลื้อยไปยังทิศของอีกต้นหนึ่ง เป็นลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนหรือพึ่งพากัน เช่นเดียวกับการแต่งงานที่ลูกชายเมื่อแต่งงานแล้วก็ไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง สำนวนนี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนเขมรถิ่นไทยที่เมื่อสองครอบครัวมาเกี่ยวดองกัน จะไปมาหาสู่กัน นับเป็นเครือญาติกันเปรียบเหมือนพันธุ์ไม้สองพันธุ์เลื้อยเข้าหากัน การที่คนสองคนจะแต่งงานกัน ครอบครัวจึงต้องรู้เห็นและเห็นชอบด้วยเพราะเมื่อแต่งงานกันแล้วทั้งสองครอบครัวจะต้องติดต่อและมีสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันด้วย

มือ เนียง ออย มือ เขียว มือ กู กแบ็ย ออย มือ กันตุย

แปลว่า คุณนางให้ดูยาย ดูว่าควายให้ดูหาง

หมายถึง จะเลือกคู่ครองต้องดูให้แน่ใจถึงพื้นฐานครอบครัว

สำนวนนี้มีความคล้ายคลึงกับสำนวนไทย “ดูวัวให้ดูหาง คุณนางให้ดูแม่” แต่ต่างกันตรงที่สำนวนเขมรถิ่นไทยกล่าวถึงยายแทนแม่ และกล่าวถึงยายก่อนกล่าวถึงวัวหรือควาย แต่ในบริบทการเปรียบเปรย มีใจความสำคัญมีความเหมือนกัน นายเกษม ชาวบ้านโคกสะอาดผู้เลี้ยงวัวให้ข้อมูลว่าวัวควายที่ดีต้องมีโคนหางใหญ่ ปลายหางมีลักษณะเป็นพวงฟูสวยงาม คนที่จะซื้อวัวหรือควายจะดูที่หางวัวรวมทั้งส่วนอื่นๆที่เป็นลักษณะภายนอกที่สังเกตได้ก่อนซื้อ แต่หางนับเป็นส่วนสำคัญที่บ่งบอกลักษณะที่ดีของวัวหรือควายทำให้วัวควายตัวนั้นขายได้ราคาดี เหตุใดคนเขมรถิ่นไทยจึงให้ดูยาย นางเขียว ชาวบ้านโพธิ์ทองบอกว่า เพราะนิสัยของแม่ย่อมสืบทอดมาจากยาย คนที่มีอิทธิพลในบ้าน(หากยังมีชีวิตอยู่)นอกจากแม่ก็คือยาย ดังนั้นดูที่ยายจะแน่นอนกว่าว่าพื้นเพของครอบครัวผู้หญิงคนนั้นเป็นเช่นไร ภูมิลำเนาเดิมดูมาอย่างไร เพราะชาวเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวมาก

**เคิญ เปราะห์ กะเม็ย อาล แต่ น็อง ยัว เทอ จิยั ปะแต่ย กะเม็ย เคิญ
สะเร็ย อาล แต่ น็อง ยัว เทอ จิยั ประป๊วน**

แปลว่า เห็นผู้ชายอย่าอะอะจะเอาเป็นสามี อย่าเห็นสตรีอะอะก็จะเอาเป็นเมีย

หมายถึง ให้ระมัดระวังในการเลือกคู่ อย่ารีบร้อน ส่วนนวนนี้กล่าวให้ตระหนักถึง
การเลือกคู่ครอง อย่ารีบร้อนเห็นเพศตรงข้ามถูกใจก็เลือกเป็นคู่เสียหมด เพราะอาจจะเกิดผลเสีย
ในภายหลังได้

นายทุม ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลกระหาด อำเภอจอมพระ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมถึงการ
เลือกคู่มีประเด็นดังต่อไปนี้

1. เรื่องแม่มาย พ่อมาย คนเขมรถิ่นไทยไม่ถือ ไม่ถือว่าเป็นคนมีตำหนิ
2. เชื้อการดูสมพงษ์ขนาด ให้เอาวันเดือนปี มาดูดวง อย่าให้อายุห่างกัน 7 ปี เขา
ถือว่ามันไม่ดี จะอยู่ไม่ยืด ต้องเลิกกัน ไม่รุ่งเรือง
3. สมัยก่อน เชื้อพ่อแม่ แต่งตามพ่อแม่เลือกให้ น้อยที่จะเลือกกันเอง ต่างจาก
สมัยนี้ที่มักท่องก่อนแต่ง ตาเคยไปทำพิธีให้
4. วันแต่งงานที่ดี คือ วันจันทร์ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ โดยมากจะแต่งงาน
พฤหัสบดี นับปีเนื้อคู่ให้จับในกำมือ ชีวิตคู่จะราบรื่น ร่ำรวย ดั่งาม

นอกจากนี้ นายทุม ปราชญ์ชาวบ้านยังได้กล่าวถึงเนื้อร้องเจรียงที่ว่า

**“แคเรียงจอมปกาย กันเลาะเสราะชงาย เฮย กอม ออย เลง โบกจ๊ะ โป
โกนมันเต็งเลย มนายเฮย กม ออย ยากเจ็ดโกนเต็ง”** เป็นส่วนที่ผู้หญิงร้อง หมายความว่า
“เดือนหงายดาวสุกสว่าง หนุ่มบ้านไกลมาจับสาว แม่อย่ายกลูกสาวให้ เล่นโบกเล่นโป ลูกไม่รู้เลย
แม่อย่ายกให้เขามันจะลำบากใจ”

เนื้อเพลงแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของหนุ่มสาวชาวเขมรถิ่นไทยที่ผู้ชายจะเดินทางมาจับ
สาวต่างหมู่บ้าน หญิงสาวกลัวว่าแม่จะเชิญชายแปลกหน้าที่ไม่รู้ห้วนอนปลายเท้ามาเป็นลูกเขย
จึงร้องเพลงทัดทาน บอกว่าชายหนุ่มคนนั้น อาจจะเป็นเชียนพนันเล่นก็ได้ แม่อย่ารีบร้อนยกลูกให้
เขา เนื้อร้องนี้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของสังคมเขมรถิ่นไทยว่า มีการเลือกคู่ทั้งแบบอิสระและคลุม
ถุงชน ในแบบอิสระหากหนุ่มสาวได้พบกัน ทำความรู้จักกันตกลงปลงใจกันทั้งสองฝ่ายก็แต่งงาน
กันได้ หรือหากลูกสาวไม่มีคู่สักที พ่อแม่เกรงว่าจะไม่ทันกาลก็อาจใช้วิธีคลุมถุงชน หรือจับแต่งยก
ลูกสาวให้ชายหนุ่มที่พ่อแม่เห็นชอบ แต่ในอีกแง่หนึ่งในเนื้อเพลงนี้ยังแสดงให้เห็นว่าลูกสาว ยังมี
สิทธิ์มีเสียงคัดค้าน กล่าวเตือนพ่อแม่ได้ว่า อย่ายกตนให้ชายหนุ่มง่าย ๆ โดยไม่รู้จักนิสัยใจคอดี ซึ่ง

ถือว่าเป็นเรื่องดีในเรื่องการไม่จำกัดสิทธิ์แสดงความคิดเห็นในครอบครัว เมื่อสอบถามถึงลักษณะการเลือกคู่ครองที่พ่อแม่อยากเลือกให้ลูก นายทุมบอกว่า ต้องมีฐานะพอสมควร ไม่ขัดสน เพราะความมีอยู่มีกิน ไม่ลำบากทำให้ครอบครัวสร้างฐานะได้เร็วและมั่นคง สามารถมีลูกหลานสืบสกุลได้ไม่เดือดร้อน

ส่วนนางสุดารัตน์ บ้านโพธิ์ทองได้ให้ข้อมูลในเรื่องการเลือกคู่ครองว่า

1. หมู่บ้านนี้จะถือเรื่องวัน มักจะจัดพิธีในเดือนคู่ ไม่ว่าจะจัดงานแต่งงานบวช
2. การเลือกคู่ก็จะดูที่ชาติตระกูล พ่อ แม่ ปู่ย่าตายาย ดูหมด ดูว่าฐานะเป็นอย่างไร กินเหล้าเมายาเล่นการพนันหรือไม่ ทำงานขยันขันแข็งหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเลือกคนที่มีฐานะไม่ต่างกัน เพราะลดปัญหาในเรื่องช่องว่างทางการเงินและทรัพย์สินสมบัติ
3. คนในชุมชนจะมีค่านิยม ดูลักษณะไม่ดีของคน เช่น ตาเข ดู ลักษณะการเดิน การพูดจา คนมือเรียวยาว แสดงว่าไม่ทำงาน เพราะขี้เกียจ มือจึงสวยไม่หยาบกร้าน จึงไม่เลือกมาเป็นคู่ให้ลูกหลาน

4.1.5 การเคารพผู้อาวุโส

แนวคิดเรื่องการเคารพผู้อาวุโส พบได้ทั่วไปในสังคมเขมรถิ่นไทย ในสังคมอดีตจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพึ่งพาผู้อาวุโสผู้มีความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนภูมิปัญญาที่ตกทอดมาของบรรพบุรุษและของชุมชน ผู้อาวุโสจึงสำคัญและจำเป็นอย่างมากในสังคมอดีตที่การเข้าถึงความรู้ของสังคมในสังคมเป็นไปอย่างจำกัด กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้อาวุโสนั้นเป็นผู้ที่ช่วยธำรงสังคมของตนให้อยู่ระเบียบแบบแผนและจารีตที่มีมาแต่เดิม ดังเช่นว่าหากจะทำพิธีใดก็ต้องสอบถามหรือเชื้อเชิญผู้อาวุโสของชุมชนที่คนในชุมชนเคารพนับถือมาประกอบพิธีกรรมให้

สำนวนภาษิตที่ปรากฏแนวคิดการเคารพผู้อาวุโส เช่น

ชมา กแม่ย กบ๊วะ เจียง กบาล

แปลว่า ไหล่อย่าสูงกว่าหัว

หมายความว่า ให้เคารพผู้ใหญ่

นม มิน ทม เจียง เนียล

แปลว่า ขนหม่อมไม่ใหญ่กว่าทะนาน

หมายความว่า ผู้ใหญ่ตักเตือนเด็ก

เด็กควรเชื่อฟังอย่าทำตัวอวดรู้กว่าผู้ใหญ่

และ อาเกราะ เกอ เอวี กระเมิว์ เกอ กู

แปลว่า อับลักษณ์ก็พ่อ หน้าอกก็ครู

หมายความว่า ถึงอย่างไรก็ควรให้ความเคารพและอย่าลืมนผู้มีพระคุณ

สำนวนภาษิตทั้งสี่สำนวนมีแนวคิดให้เคารพผู้อาวุโสโดยมองว่าผู้อาวุโสนั้นมีประสบการณ์มากกว่าวัยอื่น ๆ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นแนวคิดสำคัญในการดำรงสังคมโดยกลุ่มผู้อาวุโสที่มีอำนาจและภูมิความรู้ในชุมชน ดังที่ปรากฏการรวมกลุ่มกันของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโพธิ์ทองในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาเขมรถิ่นไทยให้กับเยาวชนในชุมชน

4.1.6 ผู้มีอำนาจในท้องถิ่น

การอ่อนน้อมต่อผู้มีอิทธิพลเป็นแสดงออกให้เห็นว่าในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีความแตกต่างกันในด้านสถานะอำนาจทางเศรษฐกิจหรือทรัพยากรซึ่งหากผู้ใดมีอำนาจในทรัพยากรมากกว่าย่อมเป็นผู้มีอิทธิพลในสังคมผู้วิจัยพบแนวคิดนี้ในสำนวนเขมรถิ่นไทยดังนี้

จุนคลาเดือนเมียนความเสาะ

แปลว่า เอาเนื้อสังเสื่อถึงจะมีความสุข

หมายความว่า เคารพอ่อนน้อมผู้มีอิทธิพลจะอยู่อย่างสงบ

สำนวนนี้นำเสื่อมาเปรียบกับผู้มีอิทธิพลในการทำงานเดียวกับเสื่อที่เป็นสัตว์ดุร้ายและล่าสัตว์อื่นเป็นอาหารซึ่งหากไม่ต้องการให้เสื่อทำร้ายเราก็ต้องเอาเนื้อสัตว์ไปให้แก่เสื่อเช่นเดียวกับที่ยอมอ่อนน้อมกับผู้มีอิทธิพล บริบทนี้อาจหมายถึงการจ่ายส่วยแก่ผู้มีอำนาจในสมัยอดีตเพื่อแลกกับการดำรงชีวิตอยู่หรือได้รับความคุ้มครองจากผู้มีอิทธิพลในสังคมหรือในสำนวน

กรอ รั้ว เนีย บาน ัจ อ้นชาย ปซา ตาเอง

แปลว่า ยากจนเข้าหาเจ้านายได้เนื้อกระต่ายกินคนเดียว

ซึ่งหมายถึง เวลาที่ทุกข์เข้าไปพึ่งพาเจ้านายแต่เวลาที่มีความสุขกลับไม่นึกถึง

สำนวนนี้แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาขอความช่วยเหลือจากผู้มีอำนาจ และสะท้อนแนวคิดจากมุมมองของผู้ให้ความช่วยเหลือที่แสดงความประชิดประจันถึงผู้น้อยที่ไม่นึกถึงเมื่อหมดผลประโยชน์ ซึ่งเป็นการสะท้อนสังคมเขมรถิ่นไทยในลักษณะสังคมที่มีผู้มีอิทธิพลกับผู้น้อย

4.1.7 แนวคิดมุมมองต่อชาติพันธุ์อื่นในสังคม

แนวคิดเรื่องชาติพันธุ์อื่นในสังคมของชาวเขมรถิ่นไทยนั้นมักกล่าวถึงชาติพันธุ์จีนที่เข้ามาอาศัยในสังคม ด้วยว่าหลายสังคมในดินแดนไทยนั้นมีชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ เข้ามาอาศัย

หลากหลายกลุ่ม ในข้อมูลสำนวนภาษิตของชาวเขมรถิ่นไทยพบเพียงการกล่าวถึงชาติพันธุ์จีนหรือชาวจีน ในสำนวน

กเม็ยชลัวะนีองชแรรี๊ย กเม็ยกแต่ยนีองเจ็น

แปลว่า อย่าทะเลาะกับผู้หญิง อย่ามีคดีกับคนจีน

หมายถึง อย่าหาเรื่องกับสิ่งที่จะทำให้ยุ่งยาก

สำนวนนี้เป็นการกล่าวถึงระดับสังคมที่มีชาติพันธุ์ “จีน” หรือจีนเข้ามาอยู่ร่วมกัน แนวคิดนี้กล่าวถึงคนจีนในการเปรียบเปรยกรณีที่มีเรื่องวิวาทหรือคดีความกับชาวจีนนั้นเป็นสิ่งที่ยากที่จะชนะได้ หรืออาจเสียเปรียบในการต่อสู้คดี สำนวนดังกล่าวยังคงกล่าวยกเพศหญิงมากกล่าวคู่ด้วย ซึ่งภาพแทนของเพศหญิงในสำนวนดังกล่าวน่าจะมุ่งหมายถึงผู้หญิงที่มีอารมณ์ร้อนหรือไม่ยอมใคร หากไปมีเรื่องกับผู้หญิงก็จะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและครอบครัวได้

มุมมองของคนเขมรถิ่นไทยที่มีต่อคนเชื้อชาติจีนในชุมชน จากการสอบถามข้อมูลจากชาวบ้านชุมชนบ้านจรรย์ให้ข้อมูลว่า คนเขมรถิ่นไทยมองว่าคนจีนเป็นคนขยัน มีร้านค้ากิจการเป็นของตัวเอง มีฐานะดี ฉลาด นิสัยโผงผาง พูดตรง เสียงดัง มีน้ำใจช่วยเหลือ ไม่ชอบคนขี้เกียจ ไม่ชอบคนเอาเปรียบ ดังนั้นหากไปมีปัญหากับคนจีนจะมีทางเอาชนะได้ยาก เพราะคนเหล่านี้มีความได้เปรียบทั้งด้านฐานะและความฉลาด

4.1.8 มุมมองต่อเพศชายและเพศหญิง

มุมมองต่อเพศชายและเพศหญิงสะท้อนผ่านสำนวนภาษิต ถึงเพศชายและเพศหญิง ผู้วิจัยเห็นว่า สำนวนภาษิตไม่ได้มีน้ำเสียงยกย่องเพศใดเป็นพิเศษ แต่มีน้ำเสียงที่เปรียบเทียบลักษณะของเพศชายและเพศหญิงที่ประพฤติไม่ตรงกับจารีตหรือบรรทัดฐานของกลุ่มชน

1) มุมมองต่อเพศชาย

สำนวนภาษิตกล่าวถึงเพศชายในสำนวนว่า

ติกโสรมันแดลฮ็อด ปรอฮสบีฮัด มันแดลจ็ือ

แปลว่า น้ำไหลลงไม่เคยเหนียว ผู้ชายสาบานไม่ขอเชื่อ

หมายความว่า ผู้ชายมักพูดไม่จริงเหมือนน้ำที่ไหลไม่เคยหยุด

สำนวนนี้นำลักษณะการลื่นไหลของสายน้ำที่ไหลไม่หยุดไปเปรียบกับพฤติกรรมของผู้ชายที่พูดจาตลบตะแลง และใช้เป็นคำกล่าวเสียดสีผู้ชายที่มีลักษณะดังกล่าว ทั้ง

ยังอาจใช้สอนผู้หญิงไม่ให้หลงเชื่อคำผู้ชายที่หวานล่อมเชิงเกี่ยวพาราสีได้ง่ายเพราะอาจจะถูกผู้ชายหลอกได้

นายทุม ปราชญ์ชาวบ้านกระหัดบอกว่า สมัยก่อนเจรียงและกันตรึมมีภาษิต สอนใจอยู่ในนั้นมาก เจรียงส่วนใหญจะมีถ้อยคำสอนใหญ่ ถ้าตัดมาสั้นๆจึงเป็นสำนวนสุภาษิต สอนใจ เช่น“ตีกโฮรมันแดลฮืด ปรอฮสบียัด มันแดลจือ” เป็นเนื้อร้องที่ผู้หญิงใช้ร้องตัดพ้อผู้ชาย ว่าน้ำไหลลงไม่เคยเหนียว ผู้ชายสาบานอย่าได้เชื่อ เมื่อใดที่น้ำไหลย้อนขึ้นบนจึงจะยอมเชื่อผู้ชาย เป็นคำเปรียบเปรยแสดงให้เห็นว่าจะไม่ยอมเชื่อผู้ชาย แต่ทุกวันนี้พ่อทุมบอกว่ามีแต่น้ำไหลขึ้นบน เพราะผู้หญิงเชื่อผู้ชายแทบทั้งนั้น

2) มุมมองต่อเพศหญิง

ส่วนสำนวนที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงนั้น มีกล่าวถึงผู้หญิงสวยที่หาสามีไม่ได้ในสำนวนว่า

ซเรี่ยลออ กรอปแต่ย

แปลว่า หญิงสวยหาผัวยาก

ความหมายหลายนัยโดยแบ่งเป็น 4 ความหมาย ได้แก่

- 1) ผู้ชายมักไม่เลือกผู้หญิงสวยมาเป็นภรรยาเพราะคิดว่าเธอน่าจะเลือกมาก
- 2) ผู้หญิงสวยมักมีแต่คนคิดว่ามีคู่แล้วจึงไม่มาจีบ ทำให้ไม่มีคู่ครอง
- 3) ผู้หญิงสวยแต่กิริยาไม่ดีทำให้ไม่มีสามี
- 4) ผู้หญิงทำตัวไม่ดี คบผู้ชายมากหน้าหลายตา

น่าสนใจว่าความหมายของ “ซเรี่ยลออกรอปแต่ย” หรือผู้หญิงสวยหาผัวยากนั้นมีความหลากหลายในการตีความด้วยว่าสำนวนดังกล่าวมีความหมายเชิงลบต่อผู้หญิงที่มีรูปโฉมสวยงาม นัยยะดังกล่าวน่าจะเป็นเพราะสังคมชาวเขมรถิ่นไทยดั้งเดิมนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรมที่อาจมองผู้หญิงที่มีรูปโฉมงามนั้นอาจไม่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพและมีผลต่อการได้เป็นภรรยา อย่างไรก็ตาม ความสวยงามของหญิงชาวเขมรถิ่นไทยก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นผู้มีผิวขาวสวยตามสมัยนิยมในปัจจุบัน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ดิเรก หงษ์ทอง (2556, น. 69) ที่กล่าวไว้ว่า เรื่องผิวสีดามีใช่ปัญหาของผู้หญิงเขมรถิ่นไทย เพราะผิวดำเป็นอัตลักษณ์อันน่าภูมิใจของชนกลุ่มนี้

นอกจากนี้ยังมีสำนวน

มมาย โคน มุย บัน พรหมจาริ มมาย โคน แบ็ย บัน ซเร็ย เลิง คลุน
มมาย โคน บุน บัน คลุน กระम्म

แปลว่า แม่มายลูกหนึ่ง เหมือนสาวพรหมจาริ แม่มายลูกสาม เหมือนสาววัยรุ่น
แม่มายลูกสี่เหมือนตัวเป็นสาว

หมายความว่า แม่มายก็เป็นเหมือนสาวโสด แม่มายก็เป็นผู้หญิงที่มีคุณค่า
และกอก กอ บาย มมาย กอ ซเร็ย กันตฺย บเร็ย กอ ทนํ้า

ข้าวค้างคืนก็เป็นข้าวหญิงหม้ายเป็นผู้หญิง กันนุหรีก็เป็นยาสูบ

หมายความว่า ทุกอย่างต่างมีคุณค่าในตัวเอง

สำนวนนี้แสดงให้เห็นว่าสังคมชาวเขมรถิ่นไทยให้เกียรติสตรีและมองเห็นคุณค่าของผู้หญิงอย่างเท่าเทียม

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายทุม และนายเจียบ ประชาชนชาวบ้านถึงความเท่าเทียมทางเพศในสังคมเขมรถิ่นไทย ทั้งสองท่านให้ข้อมูลว่า คนเขมรถิ่นไทยไม่รังเกียจแม่มาย ในบางบ้านยังยกย่องให้ภรรยาเป็นใหญ่ในครอบครัว เมื่อสามีทำตัวไม่ดี ชอบดื่มสุรา จะถูกภรรยาอาละวาด ประชาชนชาวบ้านยังบอกอีกว่า ผู้ชายชาวเขมรถิ่นไทยส่วนใหญ่นั้นได้ดีเพราะภรรยา

4.1.9 ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและพุทธศาสนา

ด้านความเชื่อของชาวเขมรถิ่นไทยนั้นมีความเชื่อแน่นแฟ้นในความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติซึ่งเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิม และความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ตามแนวคิดพุทธศาสนา ดังนี้

4.1.9.1 ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ

สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคอีสาน (2542) กล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีของชาวเขมรถิ่นไทยไว้ว่า ชาวเขมรถิ่นไทยนั้นมีคติความเชื่อที่ผูกโยงกับชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและมีความเชื่อเรื่องผีสูงมาก ตั้งแต่ก่อนเกิดจนคลอดมาเป็นทารก การอยู่ดีเป็นสุขหรือจนกระทั่งการเจ็บป่วยและล้มตายล้วนมีคติความเชื่อในเรื่องผีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 2542) ความเชื่อเรื่องผีของชาวเขมรถิ่นไทยพบในสำนวนภาษาิตว่า

เจ็อนเฉอบะ อาระปเอ็ล

แปลว่า เหยียบต้นไม้หัก ผีป่าตกใจ

ใช้เป็นคำกล่าวอวยพรให้เดินทางปลอดภัย

โดยสำนวนนี้เปรียบเปรยกับอาการที่คนในอดีตเมื่อเดินทางผ่านป่าเขา เมื่อเหยียบกิ่งไม้หักจนเกิดเสียงดังนั้นผีป่าหรืออาระ (อารักษ์) ก็จะตกใจไม่มากกระทำอันตรายแก่ผู้เดินทาง เป็นสำนวนใช้ในบริบทพูดเป็นคำอวยพรแก่ผู้ขึ้นก่อนออกเดินทางให้เกิดความสวัสดิภาพ

นิเี่ยย ยับ พตบ ปะเรี่ย นิเี่ยย ธไง ปะเรี่ย เมียน ตรอจิก แปลว่า พุดกลางคืนได้ยินถึงป่าพุดกลางวันป่ามีหู หมายถึง เวลาจะพุดอะไรให้ระวังคนได้ยิน ไม่ว่าจะพุดกลางวันหรือกลางคืนก็ตาม

จากการสัมภาษณ์นางสุดาวรัตน์ได้ให้ข้อมูลความเชื่อเรื่องพิธีเสี่ยงทายเก่าแก่ของหมู่บ้านโพธิ์ทอง เช่นพิธีทายฝัน ทำในคืนเดือนเพ็ญเดือน 12 ทำที่วัด โดยพ่อพรหมณ์สวด พระสงฆ์สวด ใช้เทียนเป็นกำ จุดแล้วดูว่าเทียนหยดลงมากหรือน้อย ถ้ามกคืออุดมสมบูรณ์ดี ซึ่งจากการทำนายส่วนใหญ่ ผลการทำนายมักตรงตามที่หมอปิธิพยากรณ์

พิธีก่อนลงนามจะมีการทำบุญป่าช้า เดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม พ่อพรหมณ์จะเลือกวัน กำหนดวันทำบุญ ทำจากข้าวเหนียวใหม่ ทุกบ้านจะเผาข้าวหลาม และอาหารอื่นๆ เพื่อนำข้าวหลามไปทำบุญตอนเช้า ให้บรรพบุรุษและผีไร้ญาติ ณ ป่าช้านั้น ที่ใช้ข้าวหลามเพราะสะดวก มีเรื่องเล่าว่า ตอนกลางคืน วันเผาข้าวหลามจะมีเสียงคนคุยกันป่าช้า เหมือนหมู่บ้านหมู่บ้านหนึ่ง ทั้งๆที่แถวนั้นไม่มีผู้อยู่อาศัย เชื่อว่าเป็นวิญญาณดีใจที่จะมีญาติมาทำบุญให้ ในหมู่บ้านจะมีป่าชุมชนในป่าช้า ต้นไม้อุดมสมบูรณ์เพราะไม่มีคนกล้าเข้าไปตัดไม้ทำลายป่า

4.1.9.2 ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ตามแนวคิดพุทธศาสนา

พบสำนวนภาษิตที่กล่าวว่า

เพลิว์เตวีสวรรค์ชเตอะ เพลิว์เตวีวันรวะตเสียบ

แปลว่า ทางไปสวรรค์รก ทางไปนรกสะดวก

หมายความว่า ทำดีทำยาก ทำชั่วทำง่าย

แฮตตาบ็อน

แปลว่า เพราะบุญช่วย

หมายถึง มีความโชคดีเพราะบุญเก่า

สำนวนทั้งสองสำนวนดังกล่าวสอนแนวคิดเรื่องนรกสวรรค์ที่เป็นแนวคิดพื้นฐานที่จะสอนพุทธศาสนิกชนให้รู้จักความดีแม้ว่าการทำความดีนั้นทำยากกว่าแต่ส่งผลให้ผู้กระทำไปเกิดยังสวรรค์ สำนวนภาษิตนี้ช่วยขัดเกลาคนในสังคมไม่ให้เกิดปัญหาและอยู่ร่วมกันในสังคมได้โดยใช้แนวคิดร่วมเดียวกัน ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและนรกสวรรค์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชาวเขมรถิ่นไทยมีการยึดถือความเชื่อดั้งเดิมและเปิดรับแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้าไปด้วย

4.1.10 แนวคิดด้านการศึกษาและการแสวงหาความรู้

การแสวงหาความรู้เป็นแนวคิดเชิงปัจเจกที่สำนวนภาษิตชาวเขมรถิ่นไทย สะท้อนออกมา ดังปรากฏแนวคิดนี้ในสำนวนว่า

จ็องแจจะจันบซลับอาจารย์

แปลว่า อยากรู้เร็ว ซ่าอาจารย์

ความหมายมี 2 นัยด้วยกัน ได้แก่

- (1) อยากรู้วิชาทำให้เสาะหาให้มากกว่าอาจารย์
- (2) อยากรู้วิชาให้ซ่ากิเลสของตนให้ได้เสียก่อน

สำนวนภาษิตนี้มีการตีความความหมายที่มีความแตกต่างกัน ด้วยถ้อยคำที่สื่อความหมายในสำนวนนั้นมีถ้อยคำ “ซ่าอาจารย์” ซึ่งโดยปริยายไม่ได้หมายถึงการซ่าในความหมายตรง แต่หมายถึงการซ่าในความหมายนัยประหวัดที่เปรียบว่าอาจารย์ยอมเป็นผู้มีวิชาความรู้ หากผู้เรียนอยากได้ความรู้อย่างรวดเร็วก็ต้องเสาะแสวงหาความรู้ให้มากกว่าอาจารย์ของตน เมื่อมีความรู้เก่งกล้าเชี่ยวชาญกว่าอาจารย์แล้วจึงกล่าวได้ว่าเป็นการ “ซ่าอาจารย์” ส่วนความหมายที่สองว่า “อยากรู้วิชาให้ซ่ากิเลสของตนให้ได้เสียก่อน” นั้นเป็นการเปรียบเทียบถึงกิเลสในข้อคำสอนในศาสนาพุทธที่มองว่ากิเลสเป็นเครื่องขัดขวางความรู้ หรือทำให้เกิดอวิชชาคือความไม่รู้

คำว่า อาจารย์ในสำนวนนี้หมายถึงผู้มีความรู้ในการทำพิธีไสยเวทย์ คาถาอาคมมิได้หมายถึงครูอาจารย์ผู้สอนในโรงเรียน ซึ่งจังหวัดสุรินทร์เป็นที่รู้จักในเรื่องเครื่องรางของขลัง คาถาอาคมมาช้านาน

อีกสำนวนที่ว่า มันแจจะคือมริน มันเมียนคือมรว แปลว่า ไม่รู้ให้เรียน ไม่มีให้แสวงหา นี่ความหมายในเชิงสั่งสอนและตีความตามถ้อยคำ โดยกล่าวว่า หากไม่มีความรู้ให้ศึกษาเล่าเรียน หากไม่มี (มันเมียน) คือไม่มีทรัพย์สินสมบัติก็ต้องรู้จักแสวงหาให้มี

มันแจจะคือมริน มันเมียนคือมรว

แปลว่า ไม่รู้ให้เรียน ไม่มีรวยให้แสวงหา

หมายถึง ให้ชวนขอหาความรู้ และขยันทำมาหากินเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น

สำนวนภาษิตดังกล่าวนี้มุ่งเน้นให้ชาวเขมรถิ่นไทยรู้จักแสวงหาความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต นอกจากนี้แนวคิดในเรื่องของความรู้หรือการศึกษานั้น พบว่าชาวเขมรถิ่นไทยมุ่งสอนให้ลูกหลานให้ความสำคัญกับการศึกษาก่อนที่จะมีความรักหรือสร้างครอบครัว และให้หมั่นพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ สำนวนภาษิตที่พบ เช่น

ตูก จอล เวีย จ๊ะฮู ปะเรอ นะฮู เวีย ทะไมย

แปลว่า ทิ้งไว้ มันเก่า ใช้มากมันใหม่

หมายถึง มีวิชาความรู้ ถ้าไม่ใช้จะหลงลืมหรือล้าสมัย แต่ถ้าใช้อยู่เสมอ จะทำให้ความรู้นั้นพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ

สำนวนนี้แสดงแนวคิดด้านการแสวงหาความรู้คือ ความรู้หรือการศึกษาถ้ารู้มานานไม่ได้ใช้หรือพัฒนาตนเองมันก็จะเก่า ล้าสมัย ต้องนำมาใช้และหมั่นฝึกฝนเรียนรู้เพิ่ม เป็นสำนวนที่แสดงให้เห็นว่าคนเขมรถิ่นไทยเป็นกลุ่มชนที่มีแนวคิดทันสมัย ไม่ได้ยึดติดกับความรู้เดิม และพร้อมพัฒนาตัวเองเสมอ

สลัญ สะเรีย กะเลีย วิชา

แปลว่า รักผู้หญิง ความรู้สิ้น

หมายถึง คนหนุ่มอย่าเพิ่งรักในวัยเรียน เพราะ

จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียน

คนเขมรถิ่นไทยเข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่น วัยเจริญพันธุ์ โดยเฉพาะชายหนุ่มที่หากเมื่อมีความรักแล้วจะทุ่มเทจนไม่มีสมาธิและลืมเรื่องอื่น ๆ และหากควบคุมตนไม่ได้อาจจะเกิดผลพวงอื่น ๆ ตามมา จึงมีสำนวนภาษิตเตือนใจว่าให้สนใจศึกษาเล่าเรียนก่อน เพราะถ้าหากเกิดความสนใจสตรีแล้ว จะไม่ได้ความรู้

ริง แดก ปวด บาน / ริง จาน ปวด บัก

แปลว่า เหล็กแข็งสามารถตัดได้ แต่จานแข็งดัดแล้วหักอย่างเดียว

หมายถึง คนบางคนสามารถเปลี่ยนแปลงตัวเอง พัฒนาตัวเองได้แต่คนบางคนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เลย

สำนวนนี้เป็นสำนวนที่แสดงแนวคิดด้านการสอนคนว่าไม่ใช่คนทุกคนที่จะรับการสั่งสอนได้ คนบางคนสอนให้เรียนรู้ได้ แต่คนบางคนสอนไม่รับรู้คำสั่งสอนเพื่อพัฒนาตนเองได้ คล้ายกับสำนวนไทยที่ว่า ไม้อ่อนดัดง่าย ไม้แก่ดัดยาก

สำนวนดังกล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงแนวคิดของชาวเขมรถิ่นไทยที่สนับสนุนให้คนแสวงหาความรู้ การพัฒนาตนซึ่งแบ่งออกเป็นสองแบบคือการเรียนกับอาจารย์(อาจารย์)ซึ่งหมายถึงเรียนวิชาคาถาอาคม กับการเรียนกับครู(ครู) ซึ่งเป็นการเรียนในระบบโรงเรียนตามยุคสมัย ซึ่งจากการสัมภาษณ์นายทุม ผู้เป็นอาจารย์พิธีในชุมชน ท่านให้ข้อมูลว่า การไปขอเรียนความรู้วิชาคาถาอาคมจากอาจารย์ในสมัยก่อนจะต้องทดสอบความตั้งใจจนอาจารย์ยอมรับเสียก่อนจึงจะยินดีสอนวิชาให้ การถ่ายทอดความรู้ในสมัยก่อนไม่มีระบบระเบียบ ขึ้นอยู่กับความพอใจของอาจารย์ จึงทำให้วิชาความรู้บางอย่างสูญหายไปพร้อมกับอาจารย์

4.1.11 แนวคิดด้านวาจา

จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการสังเกตพบว่าคนเขมรถิ่นไทยเป็นคนพูดเสียงดังและพูดตรงไม่อ้อมค้อม นิสัยใจคอดังกล่าวส่งผลให้เกิดสำนวนที่ให้คติเรื่องการพูดเช่น

เยี้ย ยับ พตบ ปะเรี้ย นิเยี้ย ธิง ปะเรี้ย เมียน ตรอจิก

แปลว่า พูดกลางคืนได้ยินถึงป่า พูดกลางวันป่ามีหู

หมายถึง เวลาจะพูดอะไรให้ระวังคนได้ยิน ไม่ว่าจะพูดกลางวันหรือกลางคืนก็ตาม

สำนวนนี้สอนให้รู้จักระวังในการพูดจา เพราะไม่ว่าจะพูดอะไรพูดที่ไหน คำพูดที่พูดออกไปแล้วของเราย่อมมีผลเสมอ ในสำนวนนี้ชี้ให้เห็นว่า ต้องเก็บรักษาความลับ ไม่พูดเรื่อยเปื่อย อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ นอกจากนี้ยังเตือนให้มีสติในการพูดและรักษาคำพูดของตนเอง เช่นในสำนวน

มะนีฮ์ ยัว นิเยี้ย ตำเรี้ย ยัว พะลู้ก

แปลว่า คนเอาคำพูด ข้างเอางา

หมายถึง มนุษย์ควรรักษาคำพูดเช่นเดียวกับข้างรักษางา ถ้าไม่รักษาคำพูดก็หมดความน่าเชื่อถือ ทำนองเดียวกับสำนวน

คำพูดก็หมดความน่าเชื่อถือ ทำนองเดียวกับสำนวน

อันแยย นอง เมื่อด ลบ นื่อง จิง

แปลว่า พุดกับปาก ลบด้วยเท้า

หมายถึง ทำลายความเชื่อถือในคำพุดของตัวเอง

คางมูกเฮาบอง คางคนองเฮาอา

แปลว่า อยู่ต่อหน้าเรียกพี่ อยู่ข้างนอกเรียกไ้

หมายถึง ต่อหน้าอย่าง ลับหลังอีกอย่าง

สำนวนภาษิตเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นคำกล่าวที่ใช้เตือนใจให้รักษาสัจจะในวจา ซึ่งการรักษาสัจจะในวจาจะมีผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้เรียบร้อยสงบสุข

ดังนั้นสรุปได้ว่า แนวคิดด้านวจาที่ชาวเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญนั้นเกี่ยวกับการระมัดระวังคำพุด การรักษาความลับ การมีสติในการพุด และการรักษาสัจจะในการพุด

4.1.12 แนวคิดเรื่องความสามัคคี

ความรักใคร่กลมเกลียวมีน้ำใจต่อกันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งในสังคมชาวเขมรถิ่นไทยซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากความสามัคคีของคนในสังคม

แนวคิดเรื่องความสามัคคีที่ปรากฏในสำนวนภาษิตคือ

เนิว เซราะะ แม จิย ติย โจร ปริย แม จิย มุย

แปลว่า อยู่หมู่บ้านต่างคนก็ต่างแม่ เข้าป่าให้มีแม่เพียงคนเดียว

หมายถึง แม้จะมาจากต่างครอบครัว หากต้องอยู่ร่วมกันให้รักสมัครสมานสามัคคีเหมือนเป็นพี่น้องกัน

นางสุดารัตน์ จากบ้านโพธิ์ทอง ให้ข้อมูลว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันมานานกว่า 200 ปี ถือว่าเป็นชุมชนดั้งเดิมที่รักษาวัฒนธรรมประเพณีและภาษาเขมรถิ่นไทยอย่างเหนียวแน่น นั่นเป็นเพราะแนวคิดเรื่องความสามัคคี ดังที่ผู้วิจัยเข้าไปขอข้อมูลการทำวิจัยในหมู่บ้านแห่งนี้ ชาวบ้านมารวมตัวกันพุดคุยให้ข้อมูลมากกว่า 10 ท่าน แสดงให้เห็นถึงความกลมเกลียวในชุมชน เมื่อแขกมาที่หมู่บ้านก็มารวมกันเพื่อต้อนรับ นางเขียนให้ข้อมูลว่า สมัยก่อน การออกไปเข้าป่าล่าสัตว์ต้องไปรวมกันหลายคน และออกเดินทางไปนานหลายวัน การที่คนจากต่างครอบครัวมารวมเดินทางกัน ต้องปรับตัวและรักสามัคคีกัน มีการนำเสบียงอาหารและน้ำไปแบ่งกัน ดูแลกันเมื่อเจ็บป่วยจึงจะอยู่รอดปลอดภัย

กฎ มูย กรอล ดอล แต่ คนีเย แอง

แปลว่า วัวคอกเดียวกัน ทะเลาะกันเอง

หมายถึง คนที่อยู่ด้วยกัน อยู่รวมกันแต่ไม่รักหรือสามัคคีกัน ทะเลาะกันเอง

สำนวนภาษิตนี้นอกจากจะใช้ตำหนิคนทะเลาะเบาะแว้งกันแล้ว ยังใช้เป็นข้อคิดเตือนใจว่าอยู่ในสังคมเดียวกัน ไม่ควรทะเลาะกันอีกด้วย

สรุปแนวคิดเรื่องความสามัคคีจากสำนวนเขมรถิ่นไทยคือ ถึงจะมาจากต่างครอบครัว ก็ขอให้รักสมัครสมานสามัคคีเหมือนเป็นพี่น้องกัน และเมื่ออยู่รวมกันอย่าได้ทะเลาะกันเอง ให้ถนอมน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้ภัยกัน โดยเฉพาะในสมัยก่อน ชาวเขมรถิ่นไทยอาศัยอยู่กันตามป่า ซึ่งมีความลำบาก การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนเขมรถิ่นไทยรวมกลุ่มกันและอยู่รอดมาจนถึงปัจจุบัน

ตั้งข้อมูลของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยหรือเขมรป่าดงว่า “เขมรป่าดง เป็นคำที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารหัวเมืองมณฑลอีสาน สี่เมืองคือ เมืองสุรินทร์ รัตนบุรี สังขะและซุขันธ์ เรียกกลุ่มเมืองนี้ว่า “หัวเมืองเขมรป่าดง” ในอดีตส่วนกลางเรียกว่า “เขมรป่าดง” ความหมายถึง กลุ่มคนเขมรที่อาศัยอยู่ตามป่าพงไพร” (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2565)

4.1.13 แนวคิดเรื่องศีลธรรม

แนวคิดเรื่องศีลธรรม สุภาษิตที่พบ ได้แก่

กัน เซล ปรา ออย บาน เกอ เมียน เซาะ

แปลว่า ถือศีลห้าให้ได้ก็มีความสุข

หมายถึง ควรประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรม แล้วชีวิตจะมีแต่ความสุข

ชาวเขมรถิ่นไทยล้วนแต่เป็นพุทธศาสนิกชนจึงมีศีลห้าเป็นหลักในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนา โดยศีลห้าได้แก่ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติผิดในกาม ห้ามพูดเท็จ และห้ามดื่มน้ำเมา การตั้งมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและมีศีลธรรมประจำใจเป็นสิ่งที่ชาวเขมรถิ่นไทยยึดถือและนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ศีลห้าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกที่ควร ลดการทำผิด ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อันจะส่งผลให้ชีวิตราบรื่นพบแต่ความสุข อีกหนึ่งสำนวนที่แสดงแนวคิดเรื่องศีลธรรมคือ

เพลิว เวก กเม็ย เตวี พอง เพลิว ตร็อง กเม็ย แบ

แปลว่า ทางเบี่ยงอย่าไปตาม ทางตรงอย่าหันออก

หมายถึง อย่านอกกลุ่มนอกทาง คู่ทางในที่นี้หมายถึงกฎหมาย และศีลธรรม
จรรยาอันดีงาม การออกนอกกลุ่ม หมายถึง ประพฤติตนผิดจากกฎ หรือ
แบบแผนที่วางไว้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาให้กับตนเองและสังคมได้

สรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องศีลธรรมของชาวเขมรถิ่นไทยที่ยึดถือคือประพฤตินอยู่ใน
ศีลห้า และ ไม่ทำผิดกฎหมายและจารีตประเพณีอันดีงามของสังคม

4.1.12 แนวคิดเรื่องกรรม

แนวคิดเรื่องกรรมปรากฏในสำนวนภาษิต

กูว์ ลิน มั่น พ็อด จันลูนญ เนียะ จูญ มั่น พ็อด จัมเปียะ

แปลว่า วัวเร็วยังไม่พ้นถูกกักขัง ผู้ค้าขายยังไม่พ้นติดหนี้สิน

หมายถึง ไม่มีใครหนีพ้นเวรกรรม

นางพนัส ชาวบ้านโพธิ์ทอง กล่าวว่า ชาวเขมรถิ่นไทยมีความเชื่อเรื่องเวรกรรม
อย่างเหนียวแน่น ความคิดว่าใครทำอะไรได้ไว้ ชักวันสิ่งนั้นจะตามสนอง ทำให้เกิด จิตสำนึกในการ
กระทำสิ่งดี ไม่ประพฤติชั่ว ดังสำนวน กูว์ ลิน มั่น พ็อด จันลูนญ คือ วัววิ่งเร็วแค่ไหน ก็ไม่พ้นถูกจับ
ขัง เหมือนเวรกรรม ที่คนที่ก่อไว้ย่อมหลีกเลี่ยงหนีสิ่งที่ตนได้กระทำไว้ไม่พ้น หรือที่มีผู้กล่าวว่า กรรมติด
จรวด เพราะตามมาส่งผลได้เร็วมาก ส่วนคำกล่าวที่ว่า เนียะ จูญ มั่น พ็อด จัมเปียะ หมายถึงพ่อค้า
ย่อมมีหนี้สิน ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติในธุรกิจค้าขาย การค้าขายไม่ได้ซื้อมาขายไปด้วยเงินสดเสมอ
หนี้สินไม่เป็นจากทางฝ่ายซื้อ หรือ ฝ่ายขายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงถูกนำมาเปรียบทั้งวัวและ
พ่อค้าต่างหนีกรงขังและเรื่องหนี้สินไม่พ้น ดังคนที่ทำกรรมใดไว้ย่อมหลีกเลี่ยงหนีกรรมนั้นไม่พ้น

4.1.14 แนวคิดเรื่องความไม่ประมาท

แนวคิดเรื่องความไม่ประมาทที่ปรากฏในสำนวนภาษิตแบ่งออกเป็น

1. ความไม่ประมาทในการเตรียมการสิ่งของ
2. ความไม่ประมาทในการกระทำ
3. ความไม่ประมาทเรื่องเวลา

ความไม่ประมาทในการกระทำ ความไม่ประมาทในการเตรียมการณีสั่งของได้แก่

ดี๊ด เออะ รัวะ เจ็ย เจ็ยง มั่น เมียนเออะ

แปลว่าเผาพินเป็น ๆ ดีกว่าไม่มีพิน

หมายถึง มีของที่ไม่สมบูรณ์แบบ ดีกว่าไม่มีอะไรเลย

เป็นสำนวนที่แสดงให้เห็นว่า ชาวเขมรถิ่นไทยเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล ต้องมีการวางแผนเผื่อไว้ หรือเตรียมสิ่งของ เตรียมการณีสั่งเผื่อไว้ ไม่ประมาท ส่วนความไม่ประมาทในการกระทำพบในสำนวน

ม่ง มัง เดก เพลี้ยว ซาว ซาว ดี๊ดล แต่ร็ย

แปลว่าเร็วนักมักไม่ถึงปลาย ค่อย ๆ สาวจะถึงปลา

หมายถึง ไม่ควรผลีผลาม หากรีบมากไปจะเกิดผลเสีย

ในสำนวนนี้มีที่มาจากกรจับปลา การผลีผลามทำสิ่งใดอย่างเร่งรีบ กระโดดกระตัก ไม่ระมัดระวัง มักจะไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนในสำนวน

คเลี่ยน กุมุฮาล แต่ ซี / เมียน กุมุฮาล แต่ ออรุ / กะซอด กุมุฮาล

แต่ คล้าง

แปลว่า อย่ามัวแต่กิน , รวยอย่ามัวแต่ดีใจ, ยากไว้อย่าเพิ่งกลัว

หมายถึง อย่าด่วนทำอะไร หรือตัดสินใจอะไร โดยไม่พิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบ อย่ามัวหลงระเริง อย่าเพิ่งตีตนไปก่อนไข้ และ สำนวนภาษิต

เคิญ ป๊วะ รัชจ ก็อม ทา แค เดิร เคิญ กัน ตีล ทม กแม็ย ปันซอม เดก

แปลว่า เห็นเมฆลอยอย่าว่าจันทร์เดิน ถ้าเห็นเสือใหญ่อย่าพลอยนอน

หมายถึง อย่าประมาท

ซึ่งทั้งสองสำนวนนี้รวมการสอนเรื่องความไม่ประมาทในการกระทำไว้หลายทาง ให้รอบคอบในการดำเนินชีวิต ส่วนสำนวน

จำเน็ย ลออ, กุม ตุก สะแอก / บาน ประปวน เกือบ พะแนก กุม ออย เดิร กรอย

แปลว่า มีอาหารอร่อยอย่าเก็บไว้พุงนี้ / มีเมียสวยอย่าให้เดินตามหลัง

หมายถึง การทำงานอย่าผัดวันประกันพุง และอย่าเผลอเรือไว้ใจในสิ่งใดมากเกินไป

ในคำกล่าว “จำเนียร ลออ, กุม ตุก สะแอก” เป็นคติในการดำเนินชีวิตให้รู้คุณค่าของเวลา ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ซึ่งเปรียบกับอาหารที่อร่อยในตอนนั้น หากไม่รีบรับประทานปล่อยให้ไว้รสชาติจะกลายเป็นไม่อร่อย หรือบูดเน่าเสียได้ จึงควรรีบรับประทานในขณะที่อาหารยังอร่อยอยู่ เหมือนการงานต้องรีบทำให้เสร็จเรียบร้อยอย่าผัดวันประกันพรุ่ง มิฉะนั้นจะไม่ทันเวลา ส่วน “บาน ประปน เกือบ พะแนก กุม ออย เดิร กรอย” นั้นเป็นการกล่าวเตือนให้ระวัง อย่าไว้ใจสิ่งใดมากเกินไป อะไรก็เกิดขึ้นได้ เมียสวย เปรียบเหมือนของดี ของมีค่า หากปล่อยให้ห่างตัว อาจถูกผู้อื่นขโมยหรือฉกไปได้

4.1.15 แนวคิดเรื่องความกตัญญู

แนวคิดเรื่องความกตัญญู สำนวนภาษิตที่พบ คือ

ชี บาย ออย เคง กิด เบอ ทา ชี มิน เคง กันน็ด ชี เฮย จุฮ จอล

แปลว่า กินข้าวให้รู้จักบุญคุณของข้าว ถ้ากินแล้วไม่รู้จักคิดก็เหมือนเททิ้ง หมายถึง ให้รู้จักสำนึกในบุญคุณอย่าเป็นคนเนรคุณ

จังหวัดสุรินทร์มีข้าวหอมมะลิที่มีชื่อเสียง ชาวสุรินทร์ทำนาและให้ความสำคัญกับข้าวมาช้านาน อังกอร์ (ข้าวสาร) และ บาย (ข้าวสุก) เป็นสิ่งที่ชาวเขมรถิ่นไทยเห็นคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะจังหวัดสุรินทร์เป็นพื้นที่ถิ่นแล้ง กว่าจะทำนาปลูกข้าวได้ผลผลิตมาด้วยความยากลำบาก ข้าวสารและข้าวสุกทุกเมล็ดจึงมีคุณค่า ชาวเขมรถิ่นไทยแต่โบราณจึงสอนลูกหลานให้ไม่กินทิ้งกินทิ้งขว้าง อย่างไม่รู้คุณค่าซึ่งสำนวน “ชี บาย ออย เคง กิด เบอ ทา ชี มิน เคง กันน็ด ชี เฮย จุฮ จอล” นำไปใช้ในความหมายที่กว้างกว่าการกล่าวถึงเพียงแค่ว่า หมายถึงบุญคุณของผู้มีพระคุณที่พึงระลึกถึงไม่มองข้าม แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของชาวเขมรถิ่นไทยที่มีความกตัญญู ระลึกในพระคุณผู้มีพระคุณอยู่เสมอ และอีกหนึ่งสำนวนที่แสดงให้เห็นแนวคิดเรื่องความรู้จักบุญคุณคนคือ

กรอ รัว เนียร บาน ชัจ อันชาย ปชา ตาแอง

แปลว่า ยากจนเข้าหาเจ้านายได้เนื้อกระต่ายกินคนเดียวซึ่ง

หมายถึงเวลามีทุกข์พึ่งพาคนอื่น เวลามีความสุขไม่คิดถึงคนอื่น

เป็นจำนวนที่ใช้ตำหนิผู้ที่ลืมนผู้มีพระคุณที่เคยเกื้อหนุน เมื่อถึงเวลาได้สติกลับไม่คิดถึงคนที่คอยช่วยเหลือยามลำบาก เป็นการกล่าวเตือนสติว่าเมื่อได้ดื้อยาลืมผู้ที่เคยช่วยเหลือเมื่อยามยากในสังคมชาวเขมรถิ่นไทยถือว่าความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญ การแสดงความกตัญญูแต่บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนผู้มีพระคุณทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งนอกจากจะแสดงความกตัญญูในเวลาที่ทำนุเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่แล้ว ความกตัญญูยังแสดงออกต่อบรรพบุรุษได้ในประเพณีแซนโฌนตา ซึ่งเป็นประเพณีทำบุญ บูชาบรรพบุรุษ เช่นผีปู่ย่าตายายซึ่งทำเป็นประจำทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ถึงวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 11 ป้าสมุห์ บ้านกระทม ให้ข้อมูลว่าเมื่อถึงวันแซนโฌนตา ลูกหลานจะกลับมารวมตัวกันที่บ้าน เพื่อเตรียมของไหว้บรรพบุรุษ โดย แซนแปลว่า แซน โฌน คือ ยาย ตา คือ ตา รวมหมายความว่า แซนไหว้ยายตา (ย่าปู่) ผู้ล่วงลับเครื่องเช่นประกอบด้วย อาหารคาว หวาน น้ำเปล่า น้ำหวาน เหล้า ยาสูบ หมากพลู ขนมที่ทำในวันก่อนแซนโฌนตา คือ อันซอมโดง หรือ ข้าวต้มใบมะพร้าว ซึ่งจะช่วยกันห่อในบ้านแล้วนำมาเช่นไหว้ในวันรุ่งขึ้น อันซอมแปลว่า ข้าวต้มมัด โดง คือ มะพร้าว ข้าวต้มนี้ห่อด้วยใบมะพร้าวประกอบด้วยข้าวเหนียว กะทิ กล้วยน้ำว่า ถั่วดำ น้ำตาล เกลือ ห่อด้วยใบมะพร้าวอ่อนสีขาว มัดพันตลอดแนวข้าวต้มด้วยตอกหรือเชือกฟาง จากนั้นต้มในหม้อใบใหญ่ เพราะข้าวต้มมัดมีลักษณะเป็นท่อนยาวต้องใช้หม้อใบใหญ่และต้มทีละจำนวนมาก

ในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 เชื่อว่าเป็นวันที่บรรพบุรุษที่ล่วงลับแล้วเดินทางมาถึงโลก ชาวไทยเชื้อสายเขมร (ชาวเขมรถิ่นไทย) ทุกครอบครัวจะจัดเตรียมตั้งเครื่องเช่นไหว้ที่บ้านโดยจัดใส่กันจื่อเป็นเพื่อญาติๆ ใช้สำหรับเช่นไหว้บรรพบุรุษ การทำพิธีแซนโฌนตาโดยผู้อาวุโสก็จะเรียกถามหาลูกหลาน ญาติพี่น้องว่ามาพร้อมหน้ากันหรือยัง และให้มารวมกัน แล้วจะเริ่มเช่นไหว้โดยจุดธูปเทียน ยกขันห้ำไหว้และต่างก็พูดเรียกดวงวิญญาณบรรพบุรุษให้มารับเครื่องเช่นไหว้แล้วรินน้ำให้ล้างมือ และรินเครื่องดื่ม เช่น เหล้า น้ำอัดลม ฯลฯ ชื่อบอกให้รู้ว่ามีเครื่องเช่นไหว้อะไรบ้าง เสมือนการมารายงานตัวต่อบรรพบุรุษว่าได้มารอดต้อนรับแล้ว ในพิธีเช่นไหว้ใช้เวลาประมาณ 20-30 นาที เมื่อ ทำพิธีเสร็จแล้วลูกหลานญาติพี่น้องก็จะนำอาหารเครื่องเช่นไหว้ต่างๆ มารับประทานร่วมกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในหมู่ลูกหลาน ญาติมิตร เพราะหนึ่งปี มีครั้งเดียว ลูกหลานที่ไปอยู่หมู่บ้านอื่นหรือต่างจังหวัดจะได้รู้จักคุ้นเคยกัน ในช่วงเย็นเตรียมเครื่องเช่นไหว้ เปลี่ยนเสื้อผ้าใหม่ซึ่งได้จัดเตรียมไว้แล้ว พร้อมบอกให้วิญญาณบรรพบุรุษไปที่วัดเพื่อฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ จากนั้นพระสงฆ์จะทำพิธีมอบเครื่องเช่นไหว้แก่บรรพบุรุษ แล้วกลับมาบ้านเตรียมปูที่นอนและเครื่องใช้สำหรับให้บรรพบุรุษ เชื่อว่าบรรพบุรุษจะค้างที่บ้านในคืนนี้ ก่อนสว่างก็จะทำเรือกาบกล้วย ใส่เงินกระดาษ ขนม อาหาร เครื่องดื่ม ผลไม้ และเสื้อผ้าของใช้ขนาดเล็ก จุด

อุปเทียมนแล้วลอยไปในแม่น้ำ หรือบ่อในบริเวณบ้านเพื่อเป็นการส่งวิญญาณบรรพบุรุษกลับสู่ยมโลกก่อนสว่าง หากไม่ทำเรื่องส่งท่านก็จะกลับไปยมโลกไม่ได้ และจะติดค้างอยู่ในโลกกระทั่งถึงเช้าวันขึ้นปีใหม่เป็นการสร้างบาปและความทุกข์แก่วิญญาณบรรพบุรุษ ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เจ้าครูชาวไทยเชื้อสายเขมรทุกครอบครัวก็จะนำเครื่องเซ่นไหว้ไปวัดอีก เพื่อทำบุญอุทิศแก่ผีไม่มีญาติ (2565)

ชนโง่เขลา นอกจากจะเป็นประเพณีที่แสดงถึงความกตัญญูต่เวทียของลูกหลานที่มีต่อบรรพบุรุษ ผู้มีพระคุณที่ล่วงลับไปแล้ว ยังเป็นวันรวมญาติที่พี่น้องที่อยู่ต่างถิ่นได้เดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อพบปะสังสรรค์ พูดคุยได้ถามสารทุกข์สุขดิบซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีในหมู่เครือญาติ และยังสร้างความสามัคคีในกลุ่มชาวเขมรถิ่นไทยได้เป็นอย่างดี

4.1.16 แนวคิดเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน

แนวคิดเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน สำนวนภาษิตที่พบ คือ

สั้นล่อว์ ออย ซาบ / อังกุย ออย เตียบ / สั้นเลง ออย ตระเจียก

แปลว่า แกงให้จี๊ด / นั่งให้ต่ำ / สำเนียงเสียงพูดให้อ่อนหวาน

หมายถึง ให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน พูดจาให้อ่อนหวาน ทำให้เข้าสังคมได้ทุกระดับ

แนวคิดนี้ตรงกับลักษณะนิสัยของชาวเขมรถิ่นไทยที่เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนจากการออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้เชี่ยวชาญและชาวบ้านเพื่อเก็บข้อมูล เมื่อเดินทางไปถึงชาวบ้านทุกกลุ่มที่มาพบมักจะออกตัวกับผู้วิจัยว่า ไม่แน่ใจว่าจะให้ข้อมูลที่ประโยชน์ได้หรือไม่ แต่เมื่อได้พูดคุยผ่านไปสักระยะหนึ่งชาวบ้านเหล่านั้นได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างมาก

4.1.17 แนวคิดเรื่องการรู้จักประมาณตน

แนวคิดเรื่องการประมาณตน สำนวนภาษิตที่พบ ได้แก่

จโรด ซเบิว บัง เวียล

แปลว่า เกี่ยวหญ้าคา มามุงทุ่งโล่ง

หมายถึง ทำอะไรที่เกินตัว ไม่เกิดประโยชน์

กเบ็ย กจ็อน อา วะ ซแนง

แปลว่า ควายแคะชอบเขาใหญ่

หมายถึง ให้เจียมตัว ทำอะไรไม่เหมาะกับตัว/ฐานะจะเดือดร้อน

สำนวนทั้ง 2 สำนวนข้างต้นนี้แสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมการทำสิ่งที่เกินกำลัง ไม่พอเหมาะพอควร ย่อมไม่เกิดผลดี

ปวง เมื่อน ก้อม จีวล น็อง ทมอ

แปลว่า ไซ่ไก่อย่าไปชนกับหิน

หมายถึง อย่าสู้กับสิ่งที่แข็งแกร่งกว่า ในที่นี้คือให้รู้จักประเมินกำลังของตนอย่าอาจหาญไปสู้กับสิ่งที่เหนือกว่า

ทั้ง 3 สำนวนข้างต้น ให้รู้จักคิดตรិตรอง ให้มีสติในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมเหมาะกับกำลังของตน รวมถึงรู้จักประเมินสถานการณ์ ว่าควรจัดการกับสถานการณ์อย่างไร ให้ไม่เดือดร้อนเสียหาย

ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ถามถึงลักษณะนิสัยของคนเขมรถิ่นไทย ได้รับข้อมูลว่า คนเขมรถิ่นไทยชอบดื่มสุรา ชอบความสนุก ใจกว้าง เมื่อมีงานบุญหรือเทศกาลที่มีการจัดงานจะจัดใหญ่โต ทำให้สิ้นเปลืองมาก สำนวนภาษิตนี้น่าจะเป็นแนวทางที่ช่วยเตือนสติให้คนเขมรถิ่นไทยรู้จักประมาณตน

4.1.18 แนวคิดเรื่องสังขธรรมชีวิต

แนวคิดเรื่องสังขธรรมชีวิต สุภาษิตที่พบ ได้แก่

ปวง เมื่อน มา ซเมาะ มั่น เกยญอะ ม็อด

แปลว่า ไซ่ไกหนึ่งรังไม่เคยพัทหมด

หมายถึง ในครอบครัวหนึ่งมักมีคนไม่ดี หรือเกเรอยู่บ้าง

สำนวนภาษิตนี้ สะท้อนชีวิตว่าแต่ละครอบครัวมักจะมีสมาชิกในครอบครัวคนใดคนหนึ่งมีปัญหา หรือมีนิสัยผิดแผกไปจากพี่น้อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสังขธรรม ไม่มีอะไรที่สมบูรณ์แบบไปเสียทุกอย่าง ต้องมีอุปสรรค หรือเรื่องที่ไม่ดีเกิดขึ้นในชีวิตบ้าง ไม่มากก็น้อย

บาน สวาย นาย กโร๊จ / บาน ตู๊จ นาย ทม / บาน กระทบ นาย จ๊ะฮ

แปลว่า ได้มะม่วง ก็เบื่อส้ม / ได้เมียน้อยแล้ว เบื่อเมียหลวง / ได้เมียสาวแล้วเบื่อเมียแก่

หมายถึง คนมักไม่พอใจในสิ่งที่ตนเองได้หรือสิ่งที่ตนมี

สำนวนนี้แสดงให้เห็นถึงกิเลสของมนุษย์ ที่มักจะเบื่อหรือไม่พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ มักจะปรารถนาสิ่งใหม่ หรือเกิดความต้องการเพิ่มขึ้นเสมอ

ป้อ นี๋อง ตูล มั่น ปะบาก จราน เบอ นี๋อง บาน มั่น บาก ปะค้อม

แปลว่า ถ้าจะล้มไม่ต้องผลัก ถ้าจะได้ไม่ต้องพยายาม

หมายถึง เรื่องบางเรื่องก็ต้องอาศัยโชคและดวง

สำนวนนี้แสดงให้เห็นถึงจังหวะของชีวิต ที่แต่ละคนจะพบเจอเหตุการณ์ต่างๆ ในจังหวะต่างๆ อาจจะมีเรื่องดี หรือ เรื่องร้าย หากอะไรจะเกิดขึ้นก็ต้องเกิด ไม่สามารถหลบเลี่ยงได้ หรือความโชคดีที่อาจเกิดขึ้นกับใครก็ได้โดยไม่ต้องพยายามก็ได้รับสิ่งดีๆ หรือโชคช่วย

สรีวล มา บัง กุย จแก

แปลว่า มีความสุขเท่าเวลาสั้นหนึ่ง

หมายถึง เวลาที่จะมีความสุขมีน้อย เหมือนสั้นหนึ่งหนึ่ง ๗ ได้ไม่นาน

สำนวนนี้สะท้อนความเป็นจริงของโลกที่ความสุขไม่อยู่คงทน มนุษย์จะได้พบกับความสุขและความทุกข์ตามครรลองของชีวิต แต่คนเราจะคิดว่าความสุขจะปรากฏในช่วงเวลาสั้นๆ อาจเป็นเพราะเรามีความเพลินเพลินในช่วงเวลานั้นเมื่อมันหมดลงทำให้รู้สึกเสียดาย ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าความสุขนั้นสั้น

ตุ้ม เนิว อี แต้ย กะแจ็ย เนิว อี ลือ

แปลว่า สุกอยู่บนดิน ดิบอยู่ข้างบน

หมายถึง คนแก่มากแต่รวยโรย คนหนุ่มสาวกำลังรุ่งโรจน์

สำนวนนี้สะท้อนให้เห็นสังขรณ์ในชีวิตในเรื่องสังขาร ดิบหมายถึงคนหนุ่มสาว สุกหมายถึงคนสูงวัย พระครูสมุห์สมเพชร ขุนตีสาวโร ได้ให้ข้อมูลว่า ผลไม้ดิบมีขั้วผลที่ยังติดอยู่กับก้านของลำต้น ส่วนผลไม้สุกมักจะหลุดหล่นจากขั้วผลตกลงบนพื้นดินได้ต้นไม้นั้นๆ เหมือนกับคนหนุ่มสาวที่ยังมีเรี่ยวแรง ส่วนผู้สูงอายุนั้นไม่มีเรี่ยวแรง พลกำลังเริ่มหมด จึงกลับลงสู่ดินและพร้อมเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นวัฏจักรของทุกสิ่งมีชีวิตบนโลกนี้

สรุปสังขธรรมในชีวิตที่พบในสำนวนเขมรถิ่นไทยได้แก่ ความไม่แน่นอนของชีวิต
กิเลสของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด โชคชะตา และ สังขารของมนุษย์

4.1.19 แนวคิดค่านิยมในสังคม

แนวคิดเรื่องค่านิยมสะท้อนสังคม สุภาषิตที่พบ ได้แก่

**คลูน มั่น เมาะ อุด ทาเอ็ง เกิด มอม ปเตียะ ยาง กตอม อวด ทา
เอ็ง กะ แซแท็ย**

แปลว่า รูปร่างไม่เหมาะอดตัวว่าเป็นหม่อมบ้านเป็นกระท่อมอดตัวเป็น
เศรษฐี

หมายถึง อดร่ำรวยหรืออดตัวเกินความเป็นจริง แสดงให้เห็นว่าสังคม
ชอบคนร่ำรวย ทำให้คนอยากเป็นที่ยอมรับจึงต้องทำตัวร่ำรวยโอ้อวด
(ซึ่งอาจจะไม่สัมพันธ์กับรูปลักษณ์)

เจาะ ปี แซะ เล็ง ตัมแร็ย

แปลว่า ลงจากม้าแล้วขี่ช้าง

หมายถึง ได้ตำแหน่งที่ใหญ่โตขึ้น

สำนวนนี้แสดงให้เห็นค่านิยมที่คนในสังคมเขมรถิ่นไทย ที่ยกย่อง ชื่นชอบคนที่มี
ตำแหน่งยศสูง

ฐ็จ บัด ทา ตะเร็ย รือฮู บาน ต่อง อ้อฮ ทา ตูจ

แปลว่า หลุดหายไป ว่าได้ปลาช่อนตัวใหญ่ ได้ทั้งหมดบอกว่าเล็ก

หมายถึง คนที่ทำอะไรดีสูญเสียหรือทำหายไปแล้วอวดว่าสิ่งนั้นมีค่ามี
ราคาเกินจริง

แสดงค่านิยมการโอ้อวด ยิ่งเป็นสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้ ยิ่งพูดให้คนเชื่อได้ง่าย

**ทม ตา ดเปียง กู กแบ็ย น็อง เจาะ มั่นเมียน ทม ตะ ตโมก อันติ
มันเมียน**

แปลว่า ใหญ่แต่หนอง ัวควายจะลงไม่มี ใหญ่แต่จอมปลวกพริกไม่มี

หมายถึง ภาพลักษณ์ดีแต่ไม่ได้เป็นอย่างที่เห็น

แสดงค่านิยมการนิยมยกย่องชื่นชมคนที่ภาพลักษณ์ดี ทำให้บางครั้งคนแสสร้ง
เพื่อให้ดูดี แต่ไม่เป็นอย่างที่เห็น

กเม็ย ชลัวะ น็อง ซเร็ย กเม็ยกแต่ย น็อง เจ็น

แปลว่า อย่าทะเลาะกับผู้หญิง อย่ามีคดีกับคนจีน

หมายถึง อย่าหาเรื่องกับสิ่งที่จะทำให้ยุ่งยาก

แสดงค่านิยมผู้ชายจะให้เกียรติผู้หญิง และจะเกรงใจคนจีน คนจีนเปรียบเหมือน
ผู้มีอิทธิพลทางสังคมเพราะมีอำนาจการเงิน ที่ดีกว่า

ชลัญเนยะชนีอม บังค่อมแต่เอ็ว

แปลว่า รักคนหน้าตาดี บังคับแต่พ่อ

หมายถึง ยกย่องคนรวย คนหน้าตาดี แต่ไม่ทำดีกับบุพการี

แสดงค่านิยม คนชอบยกย่องคนฐานะดี หน้าตาดี

ชวา เอาะ เณอดุม

แปลว่า ลิงไม่มีไม้เกาะ

หมายถึง คนไร้ที่พึ่ง, ไม่มีที่พึ่งแล้ว

แสดงค่านิยมของคนที่ต้องมีผู้คอยเกื้อหนุน ยึดกับครอบครัว หรือ ผู้มีอำนาจคอย
ช่วยเหลือสนับสนุน ซึ่งเป็นลักษณะสังคมอุปถัมภ์

สรุปค่านิยมของคนเขมรถิ่นไทยที่ปรากฏจากสำนวนภาษิตคือ

1. นิยมคนร่ำรวย
2. นิยมชมชอบคนที่ภาพลักษณ์ดี
3. ให้เกียรติผู้หญิง
4. นับถือคนเชื้อสายจีน
5. เป็นสังคมแบบอุปถัมภ์ ต้องการผู้ใหญ่ ผู้มีอิทธิพลหนุนหลังให้

เจริญก้าวหน้า

6. ซึ่งสอดคล้องจากการสอบถามผู้ให้ข้อมูล นางศรีสวัสดิ์บอกว่าคนจีนในชุมชนมีกิจการ

7. ร้านค้ารายย่อย และให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์และสิ่งของแก่ชุมชนเมื่อมีงานต่างๆ

ส่วนนายทุมให้ข้อมูลว่า ผู้ชายชาวเขมรถิ่นไทยยกย่องภรรยา เพราะภรรยาเป็นผู้จัดการเรื่องในครอบครัว ครอบครัวชาวเขมรถิ่นไทยไม่ถือว่าผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้ชายเป็นผู้ออกแรง ผู้หญิงเป็นผู้ออกความคิด ซึ่งค่อนข้างเท่าเทียมกัน ถือได้ว่าครอบครัวชาวเขมรถิ่นไทยให้เกียรติภรรยา(กลัวเมีย) ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้ครอบครัวอยู่กันอย่างราบรื่น

4.2 วิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย

สำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยนอกจากจะสะท้อนแนวคิดของชาวเขมรถิ่นไทยแล้วยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยในด้านต่าง ๆ ได้แก่

4.2.1 การอยู่ร่วมกันในสังคม

กลุ่มชาวเขมรถิ่นไทยมีการตั้งที่อยู่อาศัยและมีความสัมพันธ์ในเชิงสังคมกันอย่างแน่นแฟ้น ข้อมูลดังกล่าวสามารถเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงพื้นที่ที่มีผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยด้วย ชาวเขมรถิ่นไทยนั้นมีแนวคิดที่กล่าวถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมที่สะท้อนผ่านสำนวนภาษิต

บานปึกแอกเตวีร์แจกกะเวา

แปลว่า ได้จากอีกาไปแจกกาเหว่า

หมายถึง ได้รับของจากคนหนึ่งแล้วนำไปให้ต่ออีกทอดหนึ่ง

ตลาดเวียร์เตวีร์เป็วีเยอร์โม

แปลว่า พักเขี้ยวเล็กน้อยไปพักทองเล็กน้อยมา

หมายถึง การแบ่งปันระหว่างกัน และ สองครอบครัวมาเกี่ยวดองกัน(แต่งงาน)

กเม็เดเจียออยชดับ ขมอดชลับออยซุร

แปลว่า มีคดีให้ฟัง มีคนตายให้ถามไถ่

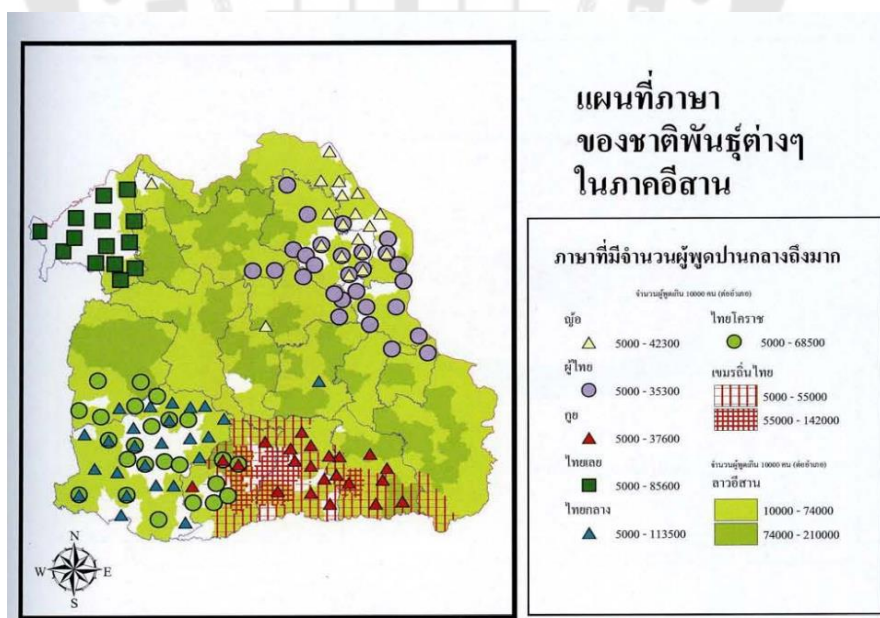
หมายถึง ให้ใส่ใจเพื่อนบ้าน มีน้ำใจต่อคนในชุมชน

การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันของในสังคม ดังสำนวน บานปึกแอกเตวีร์แจกกะเวา (ได้จากอีกาไปแจกกาเหว่า) เป็นการกล่าวเปรียบเปรยถึงการแบ่งปันสิ่งของของของคนหนึ่งไปให้อีกคนหนึ่ง ทั้งยังสามารถใช้ความหมายของการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในครอบครัว ความหมายของสำนวนนี้ยัง

สอดคล้องกับสำนวนว่า ตลาจเวียร์เตวีร์เปวีเวียร์โม (พักเขียวเล็กน้อยไป พักทองเล็กน้อยมา) ที่หมายถึง การแบ่งปันระหว่างกัน และยังกินความหมายถึงการแต่งงานเหมือนสองครอบครัวต้องเกี่ยวดอง ฟังพาอาศัยกัน โดยนำพักเขียวและพักทองมาเปรียบถึงคนสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่นเดียวกับการปลูกพักเขียวและพักทองไว้ใกล้กัน เมื่อต้นพืชทั้งสองเติบโตขึ้นต้นก็จะเขียวไปยัง อีกฝั่งหนึ่ง แล้วออกผลไปยังอีกฝั่ง เปรียบดังคนสองฝ่ายที่นำผลผลิตที่ดึงามาแลกเปลี่ยนกันโดย บริยายจึงใช้เปรียบเปรยกับการสู่ขอแต่งงานระหว่างสองครอบครัว

นอกจากนี้ ยังมีสำนวนที่ให้อรรถกถาได้เพื่อนบ้านเมื่อมีเหตุการณ์ใดดังสำนวนว่า กเม็ดเจ็ยออยชดบ ฆมอดชลบออยชูร (มีคดีให้ฟัง มีคนตายให้ถามไถ่) สำนวนนี้แสดงให้เห็น แนวคิดการอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่า ชาวเขมรถิ่นไทยมีสำนวนภาษาที่แสดงแนวคิดการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ที่มุ่งให้เกิดความเอื้อเพื่อให้อรรถกถาได้ความเป็นไปของคนในชุมชนเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความ สามัคคีแน่นแฟ้นในหมู่ผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทย ดังข้อมูลในแผนที่ภาษาของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในภาค อีสานที่ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) ได้จำแนกตามกลุ่มภาษาของชาติพันธุ์แสดงให้เห็น ว่าผู้พูดเขมรถิ่นไทยมีการอยู่อาศัยกระจุกตัวในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

ภาพประกอบ 26 แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา: สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547)

ข้อมูลแผนภูมิและแผนภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชาวเขมรถิ่นไทยซึ่งพูดภาษาเขมรถิ่นไทยในปี 2547 มีจำนวนมากถึง 1,400,000 คน สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชาวเขมรถิ่นไทยมีความแน่นแฟ้นกันทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมสอดคล้องกับแนวคิดในสำนวนภาษิตดังกล่าวที่มุ่งเน้นสอนให้รู้จักวางตัวในสังคมและสามารถดำรงสังคมไว้ได้จนถึงปัจจุบัน

ความแน่นแฟ้นกลมเกลียวกันในหมู่ชาวเขมรถิ่นไทยอาจมองผ่านการรวมกลุ่มของชุมชน ดังเช่นที่ผู้วิจัยได้ลงภาคสนามและได้สังเกตการณ์ลักษณะสังคมของชาวเขมรถิ่นไทยโดยเข้าร่วมงานพิธีขึ้นบ้านใหม่ พบว่า มีความกลมเกลียวกัน ทั้งยังเอื้อเพื่อแก่คนต่างถิ่น แม้ว่าผู้วิจัยจะไม่ใช่เครือญาติกับบุคคลที่จัดงานขึ้นบ้านใหม่ แต่ก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี

ภาพประกอบ 27 พิธีขึ้นบ้านใหม่ของชาวเขมรถิ่นไทย จังหวัดสุรินทร์

ที่มา: ผู้วิจัย เมื่อ 10 มีนาคม 2564

4.2.2 การยกย่องผู้อาวุโส

การยกย่องผู้อาวุโสนั้นเป็นวิถีชีวิตที่พบเห็นได้ในวัฒนธรรมไทยโดยทั่วไป การยกย่องผู้อาวุโสมีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกับลักษณะสังคมแบบเครือญาติที่มองว่าผู้อาวุโสของครอบครัวหรือชุมชนมีความสำคัญในแง่ของการเป็น “ผู้รู้” ดังที่พบว่า มีปราชญ์ชาวบ้าน หมอธรรม หรือผู้รู้

วิชาอาคมในสังคมชาวเขมรถิ่นไทย โดยทั่วไปผู้อาวูไสยย่อมมีประสบการณ์มากกว่าผู้เยาว์ ผู้อาวูไสยจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการขัดเกลาสังคมของชาวเขมรถิ่นไทย ในการกำหนดบรรทัดฐานและให้คำอบรมสั่งสอน

สำนวนภาษิตที่กล่าวถึงการให้ความสำคัญต่อผู้อาวูไสยมีจำนวนหนึ่ง ได้แก่ สำนวน

ชมากแมียกบัวเจียงกบาล

แปลว่า ไหล่อ่าสูงกว่าหัว

หมายถึง เด็กต้องเคารพผู้ใหญ่ ไม่ทำตัวตีเสมอผู้ใหญ่

สำนวนนี้กล่าวถึงประเด็นการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ โดยใช้คำเปรียบว่า ซึ่งแสดงให้เห็นสถานะความสูงต่ำของอวัยวะบนร่างกายและนำมาผูกโยงเข้ากับความเปรียบที่หมายถึงผู้อาวูไสยและผู้ด้อยอาวูไสย

การให้ความสำคัญต่อผู้อาวูไสยเห็นได้ชัดจากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้พูดเขมรถิ่นไทยที่บ้านโพธิ์ทอง จะมีการรวมกลุ่มของผู้อาวูไสยในชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมสืบทอดการพูดภาษาเขมรถิ่นไทยและเป็นกลุ่มผู้นำในชุมชนที่เพียบพร้อมไปด้วยภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดสั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ จึงไม่แปลกที่สำนวนภาษิตดังกล่าวจะมุ่งสอนให้เคารพผู้อาวูไสยที่มีความรู้และประสบการณ์ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้ให้ผู้คนในสังคมได้

4.2.3 อาชีพของชาวเขมรถิ่นไทย

ลักษณะอาชีพของชาวเขมรถิ่นไทยมีดังต่อไปนี้

4.2.3.1 เกษตรกรรม

วิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้วยเป็นวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตมาแต่เดิม วิถีชีวิตดังกล่าวได้สะท้อนผ่านสำนวนภาษิต ผู้วิจัยได้แบ่งการประกอบอาชีพทางเกษตรเป็น 2 ประเด็น คือการทำนาข้าวและการเลี้ยงสัตว์ ต่อไปนี้

1) การทำนาข้าว

สังคมชาวเขมรถิ่นไทยมีความผูกพันกับการเกษตรกรรมและการปลูกข้าว วิถีชีวิตของคนในสังคมส่วนใหญ่จึงเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมข้าว ดังที่ปรากฏเป็นประเพณีทั้งของราชสำนักและของประชาชน เช่น พระราชพิธีพืชมงคลและจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีตาแฮก สอดคล้องกับที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก กล่าวเฉพาะชาวเขมรถิ่นไทยนั้นมีความผูกพันกับวัฒนธรรมข้าวอย่างมาก

สำนวนภาษิตที่กล่าวถึงวิถีชีวิตเรื่องการทำนา ได้แก่

เทอชแรออยมือชเมา

แปลว่า ทำนาให้ดูหญ้า

ความหมายว่า จะทำอะไรให้สังเกต ให้ฉลาดดูสิ่งแวดล้อม

จ๊ะอังกอ ยัวอังกาม

แปลว่า เทข้าวสาร เอาเกลบ

หมายความว่า เอาของดีทิ้ง รับของไม่ดีมาแทน

กำป๊ิบ เซริ้ว ปูจ จอลเออะลิ่ง

แปลว่า ข้าวเปลือกที่เอาไว้ทำพันธุ์หมด

หมายความว่า ทำขายหน้าวงศ์ตระกูล

จะเห็นได้ว่า สำนวนทั้ง 3 สำนวนกล่าวถึงการทำนาโดยกล่าวถึงคำว่า “ข้าว” มาใช้เป็นถ้อยคำในสำนวน ทำให้เห็นว่าชาวเขมรถิ่นไทยมีความผูกพันแน่นแฟ้นในวิถีชีวิต ในวัฒนธรรมข้าว ดังสำนวนว่า เทอชแรออยมือชเมา “ทำนาให้ดูหญ้า” โดยได้นำการทำนาข้าวมาเปรียบกับการให้รู้จักสังเกตสิ่งแวดล้อมก่อนจะทำอะไร เช่นเดียวกับการทำนาก็ย่อมต้องมีการเตรียมตัวหรือวางแผนโดยการสังเกตหญ้าว่าหญ้าในพื้นที่ที่จะทำนานั้นเป็นอย่างไร การดูหญ้าในสำนวนนี้ไม่ได้เป็นเพียงการสังเกตภายนอกเท่านั้นแต่เป็นการสังเกตถึงระดับดิน หากดินมีความอุดมสมบูรณ์หญ้าบริเวณนั้นเจริญเติบโตงอกงามดินในพื้นที่นั้นก็เหมาะต่อทำนาข้าวได้ดีเช่นกัน

ชาวเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญกับการปลูกข้าวมาก จากการสอบถามนางสุตารัตน์และชาวบ้านหมู่บ้านโพธิ์ทอง ได้ให้ข้อมูลว่า การ “เจ๊ะชแร” คือ พิธีลงนาเอาฤกษ์เอาชัย ชาวนาจะต้องดูว่าจะลงนาครั้งแรกจะลงคันไถไปทางไหน โดยจะมีพ่อพร้าหมณ์มาดูทิศให้จะไม่ลงโดยพลการ ต้องดูว่าทิศไหนจะทำนาได้บริบูรณ์ ก่อนจะลงนาต้องไป “แซนตาเสราะ” คือ ไหว้ศาลตายายของหมู่บ้านก่อน

นายทุม บ้านหนองยาว จอมพระ ซึ่งเป็นอาจารย์ สวดพิธีมงคล ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการทำนาว่าที่หมู่บ้านหนองยาวนี้มีพิธีลงนา “เจ๊ะชแร” ก่อนลงทำนาจะต้องไหว้ศาลปู่ตา ขึ้นศาลปู่ตาเดือนสาม สามค่ำ เดือนหก หกค่ำจะลงทำนาก็ขึ้นครั้งหนึ่ง เครื่องเช่นมีไข่ไก่ ขนมนมเนย ทำนายจากไข่ไก่ ถ้าไข่แดงสีดำ จะฝนดี ไข่แดงจะแล้ง ชาวนาจะไหว้กันเองโดยต่าง

ชั้นห่าไห้แม่ธรณี “แม่กองสิ่งธอระเนย” (แม่ธรณี) “เฮาปริงชะเรา” คือ พิธีสู่ขวัญข้าว เดือนสิบพระสวด จัดบายเบ็ญ ให้พระสวดแล้ว จัดมาไห้แม่โพสพที่นา ในล่ำรับอาหารต้องมีของเปรี้ยวๆ หวานๆ เพราะเชื่อว่าแม่โพสพตั้งท้อง อยากกินของเปรี้ยวหวานเหมือนหญิงตั้งครรภ์

ภาพประกอบ 28 ต้นข้าวรอการปักดำ

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 29 ยุ่งดินและยุ่งไม้ ยุ่งฉางเก็บข้าวของเกษตรกรชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

2) การเลี้ยงสัตว์

การเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนหนึ่งของการเกษตรกรรม ซึ่งในวัฒนธรรมชาวนั้นก็มักจะเลี้ยงสัตว์ที่เอื้อต่อการทำนาและเป็นส่วนสำคัญในการทำนาให้ได้ผลผลิตดี ควายเป็น (กระป๋อง) ที่เป็นสัตว์เลี้ยงสำคัญของกลุ่มชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชาวนั้น ทั้งยังมีความเกี่ยวข้องกับการทำนาโดยตรง สำนวนภาษาิตของชาวเขมรถิ่นไทยกล่าวถึง ควาย ในสำนวนภาษาิต ดังนี้

กแบ็ย กจ็อน อวระ ซแนง

แปลว่า ควายแคะชอบเขาใหญ่

หมายถึง ให้เจียมตัว ทำอะไรไม่เหมาะกับตัว/ฐานะจะเดือดร้อน

การยกคำมากล่าวเช่นนั้น มิได้หมายความว่าให้ทำตาม แต่เป็นการกล่าวถึงเพื่อให้ตระหนักว่าอย่าทำตาม ให้ตระหนักเห็นว่าอะไรที่ไม่สมดุล มากหรือน้อยเกินไปย่อมไม่เกิดผลดี หรือในสำนวน

กแบ็ย บันเตือน จุฮ

แปลว่า เร่งควายให้รีบถ่าย

หมายความว่า เร็วมาก รีบมาก

เป็นการใช้เปรียบเทียบในสถานการณ์ที่เร่งด่วน หรือ รีบร้อนมาก ซึ่งนำมาจากพฤติกรรมของควายที่ในความเป็นจริงพฤติกรรมการถ่ายมูลของควายนั้นก็เกิดขึ้นรวดเร็วอยู่แล้ว แต่การกล่าวว่าควายรีบถ่ายนั้นแสดงให้เห็นถึงความเร่งรีบเข้าไปอีก หรืออาจเปรียบกับสำนวนไทยที่ว่า ชั่วพริบตา

ตอก ตอก เช็ก มีอด ตะตอก จแ็็ดปัวะกแบ็ย

แปลว่า กระดิ่งแขวนคอควาย คอควายสีก แต่อิมท้องควาย

หมายถึง เสียผลประโยชน์บ้างแต่ก็ดีต่อชีวิต

สำนวนนี้กล่าวถึง ควายที่ชาวบ้านเลี้ยงมักแขวนกระดิ่ง เวลาที่ควายเดินหรือขยับตัวเสียงกระดิ่งที่แขวนคอควายจะดัง เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่ทำให้รู้ว่าควายอยู่ที่ใด (เหมือนติด GPS) กระดิ่งที่แขวนคอควายมีขนาดใหญ่ เมื่อแขวนที่คอย่อมมีการเสียดสี ทำให้เกิดการ

ระคายเคืองบ้าง คอควายมีรอยถลอกบ้าง แต่นั่นหมายถึงควายตัวนั้นมีเจ้าของ ได้รับการเลี้ยงดู มีอาหาร มีคอกให้อยู่ แม้จะรู้สึกไม่สะดวกสบายจากกระดิ่งที่แขวนคอไปบ้างแต่ควายตัวนั้นก็มีความเป็นอยู่ที่ดี สำนวนนี้แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยน การจะได้อะไรบางอย่างอาจต้องยอมเสียบางอย่างไปบ้าง

และในสำนวนภาษิตว่า

จำออย ตเลาะ รวดรั่ว กเบ็ย

แปลว่า คอยให้หนองวังไปหาควาย

หมายถึง อयरอให้โอกาสวังมาหา ต้องวังไปหาโอกาส

สำนวนภาษิตนี้แสดงกล่าวเชิงประชดประชัน ว่า คอยให้หนองวังมาหาควาย เมื่อไรจะได้ทำในสิ่งที่ต้องการ การเลี้ยงควายต้องเลี้ยงในที่ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อให้ควายเดินไปกิน และอาบน้ำได้สะดวก คนเลี้ยงต้องนำควายเดินไปผูกใกล้ๆ หนองน้ำ หรือถ้าหนองน้ำไกลออกไป เมื่อถึงเวลาก็ต้องพาควายเดินไปที่หนองน้ำ และให้เวลาควายในการเดินลงไปดื่มน้ำและอาบน้ำ สำนวนนี้หยิบยกส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยในการเลี้ยงสัตว์มาแสดงให้เห็นได้เป็นอย่างดี

4.2.3.2 อาชีพอื่นๆ

นอกจากอาชีพเกษตรกรรมและการทอผ้าซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวเขมรถิ่นไทยแล้ว สำนวนภาษิตของชาวเขมรถิ่นไทยกล่าวถึงอาชีพของคนในสังคม ได้แก่ เกษตรกรรม ค้าขาย ประมง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

- 1) ช่างตัดผม ช่างเหล็ก ค้าขาย ดังสำนวนว่า

เจียงกรรไตร เซาะกันเตริง เจียงแตก แสกน็องได

แปลว่า ช่างตัดผมผมมักจะยุ่ง ช่างเหล็กฉีกอะไรกับมือ

หมายความว่า คนเชี่ยวชาญสิ่งใดมักจะลืมนใจตนเอง

สำนวนกล่าวถึงช่างผมที่ผมตนเองจะยาวและยุ่ง และช่างเหล็กที่แม่จะตีเหล็กทำอาวุธอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้ แต่กลับฉีกสิ่งของด้วยมือแสดงถึงความตั้งใจทำงานในอาชีพมากจนลืมสนใจนำสิ่งนั้นมาใช้กับตน

2) อาชีพค้าขาย สำนวนภาษิตกล่าวถึงในลักษณะสั่งสอนชาวเขมรถิ่นไทยที่ประกอบอาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในสังคมซึ่งอาชีพค้าขายย่อมต้องมุ่งเน้นกำไรไม่มากนักน้อย เช่นสำนวนว่า

“ดิงเถาะลัวทไล”

แปลว่า ชื้ออฎุขชายแพง

หมายความว่า ให้อู้อักวางแผนค้าขายให้ได้กำไร โดยเน้นว่าให้ซื้อของมาโดยใช้ต้นทุนต่ำ และนำมาขายในราคาที่สูงขึ้น

3) อาชีพประมง เช่น

ตะตรูออยชละบันลายัวชรัจ

แปลว่า ใส่ไซให้ล้อมด้วยหนาม

หมายความว่า ทำอะไรให้ระมัดระวังรอบคอบ

เช่นเดียวกับการหาปลาด้วยไซที่เป็นอุปกรณ์ใช้ดักปลาน้ำจืดในแหล่งน้ำขนาดเล็กไม่ใหญ่นักก็ต้องทำด้วยความระมัดระวัง เพราะแม้ว่าจะดักปลาได้แต่หากไม่ระวังก็อาจโดนคนหรือสัตว์อื่นขโมย จึงต้องมีการล้อมด้วยหนาม คือเอาหนามหรือหญ้าพรางตาไว้ไม่ให้เป็นที่สังเกตได้ง่าย

สรุปได้ว่าอาชีพที่ปรากฏในสำนวนเขมรถิ่นไทยได้แก่อาชีพเกษตรกรรม ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทอผ้าไหม

4.2.4 ด้านการเลือกคู่ครองและการครองเรือน

4.2.1.1 การเลือกคู่ครอง

“เด็กกั กูว์ มีย บาน ซี กูว์ ชะโมล”

แปลว่า จูงวัวตัวเมียไป สบายวัวตัวผู้

หมายถึง แม่สื่อทำหน้าที่ติดต่อหาคู่ครองให้บ่าวสาว

นายทุม จากบ้านหนองยาว ต.กระหาด ให้ข้อมูลว่า ในสมัยก่อนถ้าชายหนุ่มหญิงสาวไม่พบรักด้วยตัวเองก็จะมีพ่อแม่เป็นคนเลือกคู่ให้ แบบคลุมถุงชน หรือมีแม่สื่อแม่ชักในหมู่บ้านเป็นคนแนะนำ แม่สื่อจะเป็นผู้หญิงเมื่อมีงานประเพณีต่างๆ ที่วัดหรือในชุมชน ผู้หญิงจะออกมาช่วยกันจัดการเรื่องอาหารการกินซึ่งต้องทำที่ละมากๆ การมาช่วยกันทำงานทำให้แม่สื่อในชุมชน สังเกตและรู้จักว่านิสัยใจคนผู้หญิงคนไหนเป็นอย่างไร และมองว่าเหมาะกับชายหนุ่มบ้านไหน หากผู้หญิงยังไม่มีคู่ครอง ก็จะแนะนำให้ฝ่ายชาย และถ้าพอใจกันทั้งสองฝ่าย ก็จะพาฝ่ายชายไปคุยเพื่อสู่ขอ ในสำนวนบอกว่าจูงวัวตัวเมียไปหา แต่ในวิถีชีวิตที่แท้จริงผู้ชายเป็นฝ่ายไปบ้านฝ่ายหญิง ดังนั้นคำว่าจูงไปนั้นอาจหมายถึงการแนะนำ แต่ในการกระทำนั้น ฝ่ายชายต้องมาหาที่บ้านครอบครัวฝ่ายหญิง แม่สื่อแม่ชักในสมัยก่อนจึงมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดสถาบันครอบครัว ถือเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มจำนวนประชากรชาวมรดถิ่นไทยให้เป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น

4.2.4.2 การครองเรือน

สำนวนภาษิตที่แสดงวิถีชีวิตชาวมรดถิ่นไทยเกี่ยวกับการครองเรือน ดังนี้

1) เตรีอบ ก้าง ประรั่ว สะเรียว แจะ เต็ง เก็บ ตู้ก /ปะเตี้ยะ ทม สระนู้ก
ประรั่ว ภริยา เจีย

2) เค็ง คอมน อ้อด กะ ซอด คอมน เทอ

3) ทะงอน อะไวย มิน ทะงอน เสมอ ประปวน ปะเรอ

4) กแม่ย แหก บัวะ ออย ตะมาด เจาะ

5) กั้นจือ ทลู่ กะงอก เมียะ

6) เทอ แต คลุน อัน โรน แต เตาะ

สำนวนภาษิตข้างต้นแสดงวิถีการครองเรือนของชาวมรดถิ่นไทยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.ให้วิถีการครองเรือนแก่ผู้หญิง

เตรีอบ ก้าง ประรั่ว สะเรียว แจะ เต็ง เก็บ ตู้ก /ปะเตี้ยะ ทม สระนู้ก ประรั่ว ภริยา เจีย

แปลว่า ทรัพย์คงอยู่เพราะผู้หญิงรู้จักเก็บออม / บ้านใหญ่เป็นสุขเพราะมีภริยาดี หมายถึงแม่ศรีเรือนรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติครอบครัวก็จะมีฐานะมั่นคง

กั้นจือ ทลู่ กะงอก เมียะ

แปลว่า กะเซอกันรั้ว

หมายถึง เก็บทรัพย์สินสมบัติไว้ไม่ได้ มีทรัพย์สินเท่าไรก็ สูญส่ว่ายสูญหายไปหมด
ด้วยความไม่รู้จักรู้จักใช้จ่าย เก็บออมรักษาของภรรยา

ทะงอน อะไวย มิน ทะงอน เสมอ ประปน ปะเรอ

แปลว่า หนักอะไรไม่เสมอหนักเมียใช้

หมายถึง ภรรยาใช้สามีทำงานต่อหน้าผู้อื่น ทำให้สามีได้รับความอับอาย

เทอ แต คณูน อัน โรน แต เตาะ

แปลว่า แต่งแต่ตัว เขย่าแตนม

หมายถึงจับจด ไม่มีแก่นสาร (ใช้กับผู้หญิง)

จะเห็นได้ว่า 2 ส่วนแรกเป็นการสอนภรรยาในเรื่องการดูแลทรัพย์สินของ
ครอบครัว แสดงให้เห็นว่าในครอบครัวเขมรถิ่นไทยเมื่อผู้ชายหาทรัพย์สินมาได้จะไว้ใจให้ภรรยา
ดูแล บริหารจัดการใช้จ่ายและรักษาทรัพย์สินนั้น หากภรรยาละเลย ไม่รู้จักรู้จ่ายอย่างประหยัด
และรักษาทรัพย์สินครอบครัวก็จะส่งผลกระทบต่อฐานะทางครอบครัวไม่มั่นคงและเดือดร้อน ส่วนในส่วน
ทะงอน อะไวย มิน ทะงอน เสมอ ประปน ปะเรอ นั้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะอย่างหนึ่งของชาย
ชาวเขมรถิ่นไทยคือความเกรงใจภรรยา นอกจากนี้ยังเป็นการกล่าวเพื่อเตือนใจว่า อย่าทำอะไรที่
เป็นการหักหน้าสามีต่อหน้าผู้อื่น อย่าใช้สามี ให้รู้จักรักษาหน้าของสามี อย่าแสดงอำนาจข่มสามี
เป็นต้น และในส่วน “เทอ แต คณูน อัน โรน แต เตาะ” แสดงให้เห็นว่าชาวเขมรถิ่นไทยไม่นิยม
ชมชอบผู้หญิงที่แต่งตัวจัดจ้าน เน้นทรวดทรง และเปิดเผยเนื้อตัวมากเกินไป คนเขมรถิ่นไทยเชื่อ
ว่า คนแต่งตัวสวยงามตลอดเวลา มักหมดเวลาไปกับการแต่งตัว และรักษาความสวยงามของตัว
มากจนไม่มีเวลาทำงาน ดังที่นางเขียว ชาวบ้านโพธิ์ทองให้ข้อมูลว่า คนที่มีอบอบบาง เรียวสวย
นี้มนวล แสดงว่าเป็นคนขี้เกียจ ไม่ทำงาน เพราะคนทำงานจะมีมือที่หนาและหยาบกร้าน

ดังนั้นสรุปได้ว่า ในการครองเรือนผู้หญิงจะต้องรู้จักใช้จ่าย รักษาทรัพย์สินสมบัติ
ของครอบครัว รักษาหน้าสามี ไม่แสดงอำนาจเกินสามี และไม่มัวแต่แต่งตัว ให้รู้จักทำงาน ดูแล
บ้านเรือนให้เรียบร้อย

ภาพประกอบ 30 หุ่นจำลองการแต่งงานของชาวเขมรถิ่นไทย

ที่มา: ผู้วิจัย

2. ให้อธิบายการครองเรือนทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

“เค็ง คอม อ้อด กะ ซอด คอม เทอ”

แปลว่า เวลาโกรธให้รู้จักอดทน หากยังจนให้รู้จักทำงาน
หมายถึง ประโยคที่มักใช้ช่วยพรและสั่งสอนคู่บ่าวสาววันแต่งงาน

“กแม็ย แหก ป้วะ ออย ตะมาต เจาะ”

แปลว่า อย่าฉีกท้องให้อีแรงจิก

หมายถึง อย่าเอาความลับของตน / ครอบครัวไปบอกคนอื่น

“เค็ง คอม อ้อด กะ ซอด คอม เทอ” อดทน อดอ้อม เป็นคำอวยพรที่ผู้เฒ่าผู้แก่ มอบแก่คู่แต่งงาน เพราะการเริ่มชีวิตคู่ต้องอาศัยความอดทนต่อกัน เมื่อโกรธกันต้องรู้จักการให้อภัย และการใช้ชีวิตคู่ใหม่ ๆ ต้องสร้างเนื้อสร้างตัว ต้องรู้จักทำมาหากิน ขยันขันแข็งเพื่อสร้างฐานะในครอบครัว และข้อสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เมื่อเป็นครอบครัวเดียวกันแล้ว ความไว้เนื้อเชื่อใจต่อกันเป็นสิ่งสำคัญ สำนวน **“กแม็ย แหก ป้วะ ออย ตะมาต เจาะ”** ซึ่งหมายถึงอย่านำความลับในครอบครัวไปบอกคนนอก ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากความลับในครอบครัวแพร่งพรายออกไปอาจเกิดผลเสียขึ้นในครอบครัวได้ ตรงกับสำนวนไทยที่ว่า “อย่าสาวไส้ให้กากิน”

สรุปได้ว่า วิธีการครองเรือนของชาวเขมรถิ่นไทยนั้นจะเน้นไปที่ผู้หญิงหรือภรรยา ให้ดูแลบ้านเรือนและมีบทบาทสำคัญในการดูแลทรัพย์สินต่างๆ และจะต้องเป็นผู้ให้เกียรติสามี ไม่แต่งตัวจัดจ้านวางตัวให้ดี อีกทั้งทั้งสามีและภรรยาจะต้องอดทน เมื่อภรรยาให้รับปรับความเข้าใจกัน ชยันทำมาหากิน และเก็บความลับในครอบครัวให้ดี

4.2.5 การนับถือพุทธศาสนา

วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาจึงได้ถ่ายทอดเป็นสำนวนภาษิตที่ทำให้เห็นว่า ชาวเขมรถิ่นไทยนับถือพุทธศาสนาทั้งยังแสดงแนวคิดบางประการจากพุทธศาสนาอีกด้วย เช่น การกล่าวถึงวัตถุนับถืออย่างพระพุทธรูป แนวความคิดเรื่องบุญบาป ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ ในสำนวน

“แมชลัญโกนโต็จจ้งวាប់แต็งคเนย โจนชลัญแมโต็จเปริยะ แบคะนอง”

แปลว่า แม่รักลูกเหมือนปลาชิวไล่กัน ลูกรักแม่เหมือนพระพุทธรูปหันหลัง

สำนวนข้างต้นนี้หมายความว่า แม่รักลูกมากไม่มีเปลี่ยนแปลง สำนวนนี้ได้นำ พระพุทธรูปมาเปรียบเทียบกับความรักของลูกที่มีต่อแม่ ซึ่งสำนวนดีความเป็นความรักที่รักแต่อาจไม่แสดงออก เช่นเดียวกับพระพุทธรูปที่มีความสวยงามด้วยพุทธลักษณะควรแก่การบูชาของพุทธศาสนิกชน แต่คนส่วนใหญ่มักจะมองเห็นความงามของพระพุทธรูปจากด้านหน้า น้อยคนที่จะมองพระพุทธรูปจากด้านหลัง โดยปริยายจึงนำมาเปรียบเทียบกับความรักของลูกที่มีต่อแม่ที่หมายความว่าลูกก็ย่อมรักแม่แต่ไม่ได้แสดงออกให้เห็นได้ชัดเจน

“บานโกนปรอฮ ออยติม กบาลตัมแรรี เบอบาน โจนชแรรีออยตัมไกจ่าละ และ ตุกแจะตะแจะฉละ ตองปุก ตอง คเนย”

แปลว่า ได้ลูกชายขอให้ชื้อค้อซ้าง ถ้าได้ลูกสาวขอให้ชื้อก๊อให้รู้จักเก็บออมรู้จักเย็บปัก ทั้ง ฟูกทั้งหมอน

การบวชเป็นการสืบทอดพุทธศาสนาที่ชาวเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญอย่างมาก ด้วยว่าเป็นการบวชยังมีนัยยะถึงค่านิยมที่แสดงถึงความกตัญญูต่อผู้เป็นบุตรชายต่อบุพการีอีกด้วย สำนวนนี้ใช้เป็นคำอวยพรหมายความว่า มีลูกชายขอให้บวชเรียน มีลูกสาวให้มีวิชาทอผ้า เย็บปักถักร้อยติดตัว สำนวนภาษิตนี้ได้ให้ความสำคัญของการบวชผ่านการใช้ถ้อยคำที่สื่อถึงการ

บวชว่า ได้ลูกชายขอให้ขี่คอช้าง ซึ่งการขี่คอช้างเป็นส่วนหนึ่งของการบวชพระของผู้ชายวัย
อุปสมบทที่จะขี่ช้างตอนเป็นนาคซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนการบวชพระ ทั้งการขี่คอช้างในการแห่
สอดคล้องกับที่กลุ่มชาวเขมรถิ่นไทยมีการเลี้ยงช้างและมองว่าช้างเป็นสัตว์สำคัญและพิเศษกว่า
สัตว์อื่น ช้างจึงเหมาะแก่การเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมการบวช

ภาพประกอบ 31 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแสดงเหตุการณ์การบวชนาคโดยการขี่คอช้าง

ที่มา: พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ ผู้วิจัยถ่ายภาพ

เพ็ญใจดีไว้สวรรค์ชดเชย เพ็ญใจดีไว้วันระเวตเลียบ

แปลว่า ทางไปสวรรค์ ทางไปนรกสะดวก

หมายความว่า ทำดีทำยาก ทำชั่วทำง่าย ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์เป็นความเชื่อ
ที่ต่อยอดมาจากความเชื่อเรื่องบุญและกรรม บุญกรรมและนรกสวรรค์เป็นความเชื่อควบคู่กันโดย
เชื่อว่าคนทำดีเมื่อตายไปจะได้ไปสวรรค์ ส่วนคนทำชั่วเมื่อตายไปจะไปลงนรก เหล่านี้ส่งผลต่อวิถี
ชีวิตของพุทธศาสนิกชน เพราะเป็นเหมือนกฎที่ใช้ดำเนินชีวิตให้ทำความดี ละความชั่วและไม่
เบียดเบียนผู้อื่น ช่วยเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต

สำนวนภาษิตของชาวเขมรถิ่นไทยเหล่านี้สะท้อนวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการนับถือ
พุทธศาสนา ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทยของกลุ่มชนหลายกลุ่ม ชาวเขมรถิ่นไทยส่วนใหญ่ นับถือ
พุทธศาสนาและยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของศาสนาโดยมีวัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจในการ

ประกอบกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีบุญข้าวสาก รวมถึงประเพณี
ท้องถิ่นของชาวเขมรถิ่นไทยคือประเพณีขึ้นเขาสวาย

ภาพประกอบ 32 บันไดทางขึ้นสักการะพระใหญ่ เขามนสวาย
ตำบลนาบัว อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

ประเพณีขึ้นเขาสวาย (มติชนออนไลน์, 2565) เป็นประเพณีสำคัญของชาว
จังหวัดสุรินทร์มาแต่อดีต เมื่อถึงเดือนห้าตามปฏิทินจันทรคติของทุกปี บรรพบุรุษชาวสุรินทร์จะถือ
ว่าเป็นงานประเพณีหยุดงาน ทุกปีชาวสุรินทร์จะร่วมกันจัดงานบุญประเพณีขึ้นเขาสวาย ประกอบ

กับวันดังกล่าวถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติ ดังนั้นชาวสุรินทร์จะหยุดงานและพากันเดินทางไปขึ้นเขาสวายเพื่อกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อเสริมสิริมงคล โดยจะ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์บนเขาสวายทั้ง 9 คือ พระใหญ่หรือพระพุทธรูปทรงกลม รอยพระพุทธรูปจำลอง อัญห้วงปู่คุณย์ อตุโล พระพุทธรูปองค์ดำ หลวงปู่สวน ปราสาทหินพนมสวาย ศาลเจ้าแม่กวนอิม เต่าหินศักดิ์สิทธิ์ สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ และร่วมเคาะระฆัง 1,080 ใบ เพื่อเป็นสิริมงคลด้วย

เขาสวาย มีความสำคัญต่อชาวสุรินทร์มาตั้งแต่โบราณกาล โดยทุกเดือนห้าของทุกปีบรรพบุรุษชาวสุรินทร์จะถือว่าเป็นงานประเพณีหยุดงาน ซึ่งการหยุดงานจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ตอมตุ้จ ซึ่งหมายถึงวันหยุดงานเล็ก จะมีการหยุดงาน ทำงานเพียง 3 วัน นับตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือนห้า ช่วงที่ 2 ช่วงตอมธม หมายถึง วันหยุดใหญ่ จะมีการหยุดทำงานทั้งหมด 7 วัน นับแต่วันแรม 1 ค่ำ ถึงวันแรม 7 ค่ำ เดือนห้า ซึ่งประเพณีการหยุดงานตามช่วงระยะเวลาดังกล่าว ชาวสุรินทร์มีความเชื่อว่า ต้องหยุดการทำงานทั้งหมด หากใครไม่หยุดทำงานเชื่อว่าจะมีอันเป็นไป ทำให้ในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี ชาวจังหวัดสุรินทร์จะร่วมมือร่วมใจจัดงานบุญประเพณีขึ้นเขาสวายขึ้น ประกอบกับวันดังกล่าวถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติ และพากันหยุดงานเดินทางขึ้นเขาสวายกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เสริมสิริมงคลชีวิตต่อตนเองและครอบครัว

เขาสวายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมสำคัญ ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนเขมรถิ่นไทยมาอย่างยาวนาน “เขาสวาย” หรือ “พนมสวาย” ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาสวาย ในพื้นที่ตำบลนาบัวและตำบลสวาย อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ประมาณ 22 กิโลเมตร มีลักษณะเป็นเนินเขาเตี้ย ๆ ติดต่อกันรอบ ๆ บริเวณ มีเว้าขนาดใหญ่ ทิวทัศน์สวยงาม มีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด มียอดเขาที่สำคัญ 3 ยอด ยอดที่ 1 เรียกว่า ยอดเขาชาย (พนมเปรี้ยว) สูง 220 เมตร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทรงกลมและระฆังมหากุศล 1,080 ใบ จาก 1,080 วัด ยอดที่ 2 เรียกว่ายอดเขาหญิง (พนมสวาย) สูง 210 เมตร เป็นที่ตั้งของวัดพนมศีลาราม ยอดเขาที่ 3 เรียกว่า เขาคอก (พนมกรอล) สูง 150 เมตร เป็นที่ตั้งศาลาอัฐฐะมุข ซึ่งเป็นอนุสรณ์ฉลองครบรอบ 200 ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง

ชาวเขมรถิ่นไทยมีความศรัทธาและนับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในดินแดนประเทศไทยที่ได้รับอิทธิพลการเผยแพร่พุทธศาสนาจากลังกาซึ่งเป็นแบบนิกายเถรวาท (ประกอบ ผลงาม, 2538, น.22) กล่าวไว้ว่า ชาวเขมรถิ่นไทยนับถือพุทธศาสนาและค่อนข้างเคร่งในศาสนา มาก ชาวบ้านมักไปทำบุญที่วัดในวันธรรมสวนะ (วันพระ) นอกจากนี้ในช่วงเข้าพรรษา

จะมีพิธีถือศีลที่เรียกว่า กัณชง จะการนำอาหารไปถวายพระที่วัดทุกวันตลอดช่วง 8 วัน หรือ 15 วัน กล่าวได้ว่า ชาวเขมรถิ่นไทยมีความเชื่อแน่นแฟ้นในพุทธศาสนา สอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ชาวเขมรถิ่นไทยอาศัยอยู่ เช่นมีการพบประติมากรรมพระพุทธรูปสำริด พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร และพระศรีอารียเมตตรัย แบบศิลปะกำแพงพระของเขมรโบราณ (ประกอบ ผลงาม, 2538, น.15) นอกจากนี้ ความศรัทธาในพุทธศาสนายังปรากฏในหลากหลายบริบท เช่น พิธีกรรม ศาสนสถาน โบราณสถานบริบทเหล่านี้จึงทำให้เห็นได้ชัดเจนว่าชาวเขมรถิ่นไทยมีความผูกพันกับพุทธศาสนาอย่างมากเพียงใด

ภาพประกอบ 33 พิธีกวนข้าวทิพย์ ที่วัดสลักไฉชาวบ้านจะนำวัตถุดิบและอุปกรณ์ต่าง ๆ มาช่วยกันกวนข้าวทิพย์และแจกจ่ายกันในวันออกพรรษา

ที่มา : เพจเฟซบุ๊กวัดสลักไฉ

4.2.6 ความเชื่อเรื่องเหนืธรรมชาติ

การนับถือผีสะท้อนให้เห็นผ่านพิธีกรรมและความเชื่อ สำนวนภาษิตที่กล่าวถึงผีมีเพียงสำนวนเดียวเท่านั้น ได้แก่สำนวนว่า “เจียนเณบะ อาระปเอิล” แปลว่า เหยียบต้นไม้หัก ผีป่าตกใจ สำนวนนี้เป็นการกล่าวอวยพรให้เกิดสวัสดิภาพแก่ผู้เดินทาง ในสำนวนมีคำที่มีความหมายถึงผีป่า ซึ่งทำให้เห็นว่าความเขมรถิ่นไทยมีความเชื่อเรื่องผี “อาระ” หรืออารักษ์ โดยในบริบทของสำนวนนี้กล่าวถึงการเดินทางผ่านป่าแล้วเมื่อคนเดินทางเหยียบกิ่งไม้กิ่งไม้ก็จะหักจนเกิดเสียงผีป่าหรืออาระ (อารักษ์) ก็จะตกใจ แสดงถึงความปลอดภัยในการเดินทางที่ไม่มีผีป่าหรือภูตผีอื่นมาทำอันตรายแก่ผู้เดินทาง

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน (2542) กล่าวถึง “อารักษ์” หรือเทพารักษ์ว่าเป็นเทพรักษาต้นไม้ใหญ่หรือหนองบึง เป็นผีที่ดุร้ายมาก หากใครไปละเมิดต้นไม้ที่เทพสถิตอยู่ก็จะมีอาการเจ็บป่วย โดยมากมักมีศาลประจำบูชาอยู่

นอกจากนี้ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน (2542) ยังกล่าวถึงผีหรือ “ขมอจ” คนชาวเขมรถิ่นไทยว่ามีหลากหลายรูปแบบ เช่น ผีประจำที่ทาง ผีประจำช่างฝีมือ ผีรักษาตัวคน ผีร้าย (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 2542) แสดงให้เห็นว่า ชาวเขมรถิ่นไทยนั้นมีความเชื่อเรื่องผีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตอย่างมาก แต่สำนวนภาษิตที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษานี้มีการกล่าวถึงผีเพียงสำนวนเดียวเท่านั้น แต่ไม่ได้หมายความว่าความเชื่อดังกล่าวไม่ชัดเจน แต่อาจปรากฏในบริบทอื่น ๆ เช่น เรื่องเล่า ความเชื่อ พิธีกรรม หรือวัตถุบูชาอย่างอื่น ที่สามารถเห็นความเชื่อเรื่องผีของชาวเขมรถิ่นไทยได้ชัดเจนขึ้น

ภาพประกอบ 34 ของเซ่นไหว้ผีและเจ้าที่เจ้าทางในปราสาทตาเมือน อำเภอพนมดงรัก
จังหวัดสุรินทร์

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.7 วัฒนธรรมประเพณี

“ตะเลี้ยย ย้ง ซะ บะ แลี้ย”

แปลว่า ทำลายยังกับโปรยทาน

หมายถึง ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย

คำว่า บะแลี้ย แปลว่า การโปรยทาน เป็นวิถีชีวิตอย่างหนึ่งของชาวเขมรถิ่นไทย เนื่องจากความเชื่อเรื่องบาปบุญ การทำบุญควบคู่การทำงาน เมื่อมีงานประเพณีต่างๆ เช่น งานบวช งานศพ จะมีการโปรยทาน

ทานคือ เหยียดเงิน ในสมัยก่อนจะโปรยเงินเหยียดโดยไม่ห่อหุ้ม สมัยนี้มีการหุ้มเหยียดอาจจะใส่เหยียดในก้านกล้วยที่ตัดเป็นชิ้นๆ หรือห่อเหยียดด้วยริบบิ้นหรือวัสดุอื่นๆ เพื่อให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เมื่อหล่นลงที่พื้นจะหาได้ง่ายกว่าเงินเหยียดที่ไม่ถูกหุ้ม

พระเทพปริสุทฺโธ จิตรเอกให้ข้อมูลว่า การโปรยทานคือการให้ทาน ซึ่งถือเป็นบุญอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการสละทรัพย์ที่ตนมี เป็นการลดกิเลส ความยึดมั่นถือมั่นในของของตน เป็นการเสริมบุญให้ผู้บวช หรือผู้เสียชีวิต การโปรยทานถือเป็นการให้ทานแบบไม่เจาะจง ไม่แบ่งแยกชนชั้น ไม่แยกคนรัก คนเกลียด ใครจะมารับทานที่แจกก็ได้ เมื่อให้ทานแล้วผู้ให้ก็จะอิมเอมใจ ซึ่งบางคนที่มาเก็บเงินทานก็ไม่ได้นำไปใช้ แต่เก็บไว้เป็นที่ระลึก หรือถือเป็นเงินมงคล ในงานศพของคนเขมรถิ่นไทย หากศพตั้งสวดที่บ้านและเมื่อเคลื่อนย้ายศพไปเผาที่วัด เมื่อญาติจะเตรียมขันใส่เงินเหยียดและข้าวตอก เมื่อถึงทางสามแพร่งจะโปรยเงินและข้าวตอกเพื่อบอกผีเจ้าที่เจ้าทางเป็นการขออนุญาตนำศพเคลื่อนผ่านไปวัดเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติกันมาช้านาน และเมื่อถึงที่วัดจะมีการโปรยทานอีกครั้งหนึ่ง

4.2.8 ที่อยู่อาศัย

สำนวนที่แสดงถึงถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวเขมรถิ่นไทย ได้แก่

“ทม ตา ดเปียง กู กแบ็ย น็อง เจาะ มั่นเมียน ทม ตะ ตโมก อันติ มั่นเมียน”

แปลว่า ใหญ่แต่หนอง วัควายจะลงไม่มี ใหญ่แต่จอมปลวกพริกไม่มี

หมายถึง ทำท่าจะดีแต่ไม่มีประโยชน์

เนิว เซราะ มะ จี๋ย ตีย โฉล ปรีย มะ จี๋ย มุย

แปลว่า อยู่หมู่บ้านต่างคนก็ต่างแม่ เข้าป่าให้มีแม่เพียงคนเดียว

หมายถึง ให้รักสมัคครสมานสามัคคีกัน

ดเปียงหรือหนองน้ำหมายถึง บริเวณที่มีน้ำขัง มีขนาดไม่ใหญ่นัก อยู่ตามชุมชน ในฤดูแล้งจะแห้งขอดยาม พอดีถึงฤดูฝนก็จะมีน้ำมาก รอบหนองน้ำจะเป็นบริเวณต้นที่วัว ควายลงไปกินน้ำและอาบน้ำได้ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนเขมรถิ่นไทยที่ปลูกบ้านไม่ไกลจากหนองน้ำนัก เพื่อสะดวกในการใช้น้ำและมักจะปลูกพืชผักสวนครัวจำพวกพริก มะเขือ ไร่บรีโคค บริเวณที่สูงหรือจอมปลวกที่น้ำไม่ท่วมถึง ที่อยู่ของชาวเขมรถิ่นไทยลักษณะคล้ายกับ โคก หนอง นา คือปลูกบ้านอยู่แถวที่สูง มีหนองน้ำไว้บรีโคค และอยู่ใกล้ไร่นา นางพนัสบอกว่า สมัยก่อนไม่มีน้ำประปา ต้องไปเข็นน้ำใส่ถังจากหนองน้ำมาไว้ใช้ น้ำใช้จะแกว่งสารส้มให้ตกตะกอนใส่ไว้อาบและซักผ้า ส่วนน้ำดื่มจะดื่มน้ำฝนที่รองไว้จากหน้าฝน

นายเกษม จากบ้านโคกสะอาดได้ให้ข้อมูลว่าสมัยโบราณ ชาวเขมรถิ่นไทยตั้งหมู่บ้านอยู่แถบชายป่า ผู้ชายแต่ละบ้านจะมีปืนหรือหน้าไม้ไว้ไปเข้าป่าล่าสัตว์พวกกวาง กระต่าย และเก็บของป่า โดยจะนัดกันออกไปครั้งละหลายคนเพื่อช่วยเหลือกัน หากได้สัตว์มาก็จะแลเนื้อแล้วแบ่งกันในสำนวน “เนิว เซราะ มะ จี๋ย ตี๋ย โจล ปรีย มะ จี๋ย มุย” ที่เป็นการกล่าวเตือนสติว่าจะออกเดินทางร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน ให้รักและช่วยเหลือเหมือนมีแม่คนเดียว

4.2.9 อาหาร

สำนวนที่กล่าวถึงอาหารของชาวเขมรถิ่นไทย ได้แก่

“นม มิน ทม เจียง เนียล”

แปลว่า นมย่อมไม่ใหญ่กว่าทะนนาน

หมายถึง ผู้ใหญ่ตักเตือนเด็ก เด็กควรเชื่อฟังอย่าทำตัวอวดรู้กว่าผู้ใหญ่

ซึ่งนมที่ไม่ใหญ่กว่าทะนนานในที่นี้หมายถึง นมเนียล

ที่ไม่ใหญ่กว่าทะนนาน เพราะใช้นีลหรือทะนนานเป็นแม่พิมพ์นมนั่นเอง

เมื่อผู้วิจัยออกภาคสนาม ที่บ้านโพธิ์ทอง ขณะกำลังสัมภาษณ์เก็บข้อมูลอยู่นั้น ชาวบ้านได้นำขนมชนิดหนึ่งมาให้รับประทาน เมื่อสอบถามจึงได้ทราบชื่อขนมว่าเป็นขนมเนียล ขนมพื้นบ้านของคนเขมรถิ่นไทย

นมเนียลเรียกตามแม่พิมพ์นม เนียลหรือทะนนานคือที่ตวงข้าว เนียลทำจากกะลามะพร้าว ซึ่งปกติ เนียล จะมีไว้ใช้ตวงข้าวเปลือกหรือข้าวสาร แต่เมื่อทำนม ยังสามารถนำเนียลมาใช้ประโยชน์ในการใช้ทำเป็นพิมพ์นมได้อีกด้วย

วิธีทำเริ่มโดยการแช่ข้าวเหนียวข้ามคืนแล้วนำมาตำแบ่งหรือจะใช้แบ่งข้าวเหนียวสำเร็จก็ได้ผสมแบ่งข้าวเหนียว แบ่งข้าวจ้าว น้ำตาลแดง มะพร้าวที่กักขูดและเกลือ ผสม

คลุกเคล้าให้เข้ากัน แล้วตั้งหม้อดินขนาดเล็กใส่น้ำ และนำกะลามะพร้าว (เนื้ยล) ที่เจาะรู 10-15 รู วางบนปากหม้อดิน เมื่อน้ำเดือด ใส่วุ้นที่ผสมแล้วลงไปในกะลา ปิดฝา นึ่งประมาณ 10 นาที ตรวจสอบว่าขนมสุกจึงตักออกมารับประทานได้

ภาพประกอบ 35 ขนมเนื้ยล

ที่มา ผู้วิจัย

นอกจากนี้ นางสุดารัตน์ยังบอกว่าคนเขมรถิ่นไทยมีภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร เช่นขนมเบาะบายกรีมหรือขนมข้าวตู สมัยก่อน เวลามีโจรมาปล้นวัว ควาย พ่อบ้านต้องออกไปตามวัว ตามควาย เพราะใช้เวลานาน แม่บ้านจะตำข้าวตูหรือเบาะบายกรีมให้พกไปกินตามทาง เป็นเสบียง เพราะพกพาสะดวก ไม่เน่าเสีย ข้าวตูทำจากข้าวสวยที่เหลือจากการรับประทาน นำมาตากแห้ง คั่ว และตำ ใส่น้ำตาล มะพร้าวขูดคั่ว (จะใส่หรือไม่ใส่ก็ได้) ผสมกันแล้วใส่ในกระบอกไม้ไผ่ สะพายไป โดยเสบียงจะมีกระบอกน้ำ และกระบอกเบาะบายกรีมสะพายไปคู่กัน ข้าวตูหรือเบาะบายกรีมทำให้อิ่มท้องและมีน้ำหนักเบา ไม่ต้องก่อไฟทำอาหารเพราะจะทำให้โจรรู้ตัวได้

ขนมโดนัทเขมร คือ ขนมกันตรึม วิธีทำคือ ผสมแป้ง น้ำตาลแดง กะทิและน้ำมันพืชเล็กน้อย นวดจนเข้ากันดี จะมีวิธีนวด ต้องหักคอแป้ง ถ้านวดไม่เป็น แป้งจะไม่ขึ้น ไม่อร่อย พักทิ้งไว้ 1 ชั่วโมง จากนั้นนำแป้งมาแบ่งขนาดไม่ใหญ่มาก ปั้นเป็นก้อนกลม ๆ แล้วกดให้แบน ทำรูตรงกลางแล้วนำไปทอด รูตรงกลางจะทำให้ขนมสุกทั่วถึง

ขนมโก๋จ คือ ขนมแป้งทอดมีไส้มะพร้าวทวนน้ำตาลหรือถั่วทวน วิธีทำเริ่มโดยการผสมแป้ง กะทิ น้ำตาลปี้ปเข้าด้วยกัน นวดให้แป้งจับตัวเป็นก้อน พักไว้ก่อน จากนั้นทวนไส้ ถ้าเป็นไส้หวานใช้มะพร้าวชูดทวนกับน้ำตาล ถ้าเป็นไส้เค็มใช้ถั่วทองแช่น้ำคั้นคั้นตำแล้วทวนกับน้ำตาล ปั้นไส้ขนมขนาดเท่านิ้วก้อย แล้วนำแป้งมาหุ้มไส้ให้มิดนำไปทอด ขนมจะกรอบนอกนุ่มในและมีใ้รสชาติอร่อย

ภาพประกอบ 36 ขนมโก๋จ

ที่มา : ผู้วิจัย

นอกจากนี้ยังมีขนมที่ใช้ในงานมงคลและพิธีต่าง ๆ ของชาวเขมรถิ่นไทย ได้แก่ นมใช้กหรือขนมผักบัว นมโก๋จหรือขนมไข่หงส์ นมเนียงเล็ดหรือขนมนางเล็ด นมกันเตรียม อันซอมซัลเลอะโดงหรือข้าวต้มมัดใบมะพร้าว อันซอมออบ อันซอมกรูย คือข้าวต้มมัดและข้าวต้มมัดแบบกรวย หมมกันจ๊อบหรือขนมเทียน เป็นต้น

ส่วนในสำนวนภาษิต

ตำ แจก ซี แพล แปลว่า ปลูกกล้วยกินลูก

ตำ โดง จำ ซีแพล แปลว่า ปลูกมะพร้าวหวังกินผล

ฮือต ตึก ชันลอ แต พเน็ก มือ ซัจ แปลว่า ชดน้ำแกงแต่ตาจ้องเนื้อ

ภาษิตดังกล่าวปรากฏคำว่า เจก คือ กล้วย โดง คือ มะพร้าว และชั้นลอก คือแกง อยู่ในสำนวน

นางศรีสวัสดิ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแกงที่ใส่กล้วยและกะทิมะพร้าว คือชั้นลอกเจกหรือแกงกล้วยดิบเป็นแกงที่มักทำเลี้ยงแขกโดยเฉพาะในงานศพ สอดคล้องกับเว็บไซต์มิชลินไกด์ที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแกงกล้วยว่า

ชั้นลอกเจก ซึ่งมาจากคำภาษาเขมร แปลว่าแกงกล้วย โดย ชั้นลอก นั้นแปลว่า แกง ส่วน เจก แปลว่า กล้วย ในอดีต การคมนาคมขนส่งต่าง ๆ ไม่สะดวก อาหารการกินจึงล้วนปรุงขึ้นมาจากสิ่งที่หาได้จากเรือกสวน ไร่ นา โดยเฉพาะต้นกล้วยนั้นก็เป็ต้นไม้ที่ปลูกกันทุกบ้านเรือน และเมื่อมีการรวมตัวของผู้คนในพิธีสำคัญ ๆ เช่น งานศพ ชั้นลอกเจกจึงเป็นอาหารหลักในการต้อนรับแขก

ทั้งนี้ ยังมีความเชื่อที่ว่า “ชั้นลอกเจก” เป็นสัญลักษณ์ของการตัดเยื่อหรือความห่างเหินระหว่างผู้ที่เสียชีวิตกับญาติพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อจะได้ไปสู่ความสงบสุขที่แท้จริง ((ททท), 2565)

วิธีทำแกงกล้วยดิบหรือชั้นลอกเจก ตำเครื่องแกงที่ประกอบด้วยพริกแห้ง ข่า ตะไคร้ หัวหอมแดง กระเทียม และเกลือ เตรียมไว้ ปอกกล้วยดิบหั่นเป็นชิ้นพอดีคำแช่น้ำมะนาวเพื่อไม่ให้กล้วยเปลี่ยนสี ผัดเครื่องแกงกับหัวกะทิจนแตกมันจากนั้นใส่เนื้อสัตว์ที่ต้องการผัดให้สุกเติมหางกะทิ แล้วใส่กล้วยที่หั่นไว้ปรุงรสด้วยน้ำปลา น้ำตาลเล็กน้อยให้กลมกล่อม สุดท้ายยโรยด้วยใบมะกรูด แกงจะมีลักษณะน้ำเข้มข้น หอม มัน

นอกจากนี้ ขณะที่ผู้วิจัยลงภาคสนามที่หมู่บ้านโพธิ์ทอง ได้สังเกตเห็นป้ายป้ายหนึ่งเมื่อสอบถามผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่า เป็นอาหารพื้นบ้านของชุมชนแห่งนี้ นั่นคือ น้ำพริกมะพร้าวคั่ว ซึ่งเชื่อมโยงได้กับสำนวน เขมรถิ่นไทย ดำ โดง จำ ซีแพล ที่แปลว่า ปลูกมะพร้าวหวังกินผล คนเขมรถิ่นไทยนำมะพร้าวมาประกอบอาหารทั้งคาวและหวานหลายอย่าง ซึ่งได้ข้อมูลเกี่ยวกับน้ำพริกมะพร้าวดังนี้ น้ำพริกมะพร้าวคั่ว หรือ เบ้าะโดง

เครื่องปรุงประกอบด้วย มะพร้าวขูด หรือหั่นบาง 1 กิโลกรัม พริกชี้ฟ้า 2 ชีด หอมแดง 10 หัว กระเทียม 10 กลีบ ใบมะขามอ่อน 3 กำ ปลา ร้า เกลือเล็กน้อย

วิธีทำ นำมะพร้าวไปคั่วไฟอ่อนจนเป็นสีเหลือง พักไว้ จากนั้นคั่วพริก หอมแดง กระเทียมจนสุกนำปลาร้าและใบมะขามห่อใบตองแล้วนำไปย่างหรืออบจนสุก นำพริก หอม กระเทียมที่คั่วแล้วมาตำให้ละเอียดจากนั้นใส่มะพร้าวคั่ว ยอดมะขาม ปรุงรสด้วยปลาร้า และเกลือ รับประทานกับข้าวและผักสด

ภาพประกอบ 37 บ้ายสูตรน้ำพริกมะพร้าวคั่ว

ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 38 แกงผักทองในงานขึ้นบ้านใหม่เป็นอาหาร
ที่มีความหมายเป็นสิริมงคลให้ในงานมงคล

ที่มา : ผู้วิจัย

4.2.10 ภูมิปัญญา

ผ้าไหมทอมือ เป็นศิลปหัตถกรรมประจำถิ่น เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวเขมรถิ่น
ไทยที่เป็นมรดกตกทอดมาช้านาน ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ วิธีการและลายผ้าไหม ผ้าไหมเป็นสินค้าที่
สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งอยู่ในคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “สุรินทร์ถิ่นช้างใหญ่ ผ้าไหม
งาม ประคำสวย ร่ำรวยปราสาท ผักกาดหวาน ข้าวสารหอม พร้อมวัฒนธรรม”

สำนวนภาษิตที่กล่าวถึงการทอผ้าที่แสดงวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย

ชลัญปรีอฮชโลดโต้จชโตอำป้วง ชลัญปรีอฮตริองโต้จ กองรเต็ย

แปลว่า รักผู้ชายซื่อเหมือนไหมละเอียด รักผู้ชายตรงเหมือนล้อเกวียน

ชโต อำป้วง หรือ ไหมละเอียดที่กรอใส่กระบอกไม้ไผ่ไว้ กอง รเต็ย คือ ล้อเกวียนโค้ง
เปรียบกับคำหลอกลวงของผู้ชาย การกล่าวนี้ที่แสดงให้เห็นถึง ความรักของผู้ชายในเชิงประชด
ประชันว่าไม่ได้รักจริง

ภาพประกอบ 39 เกวียนโบราณ

ที่มา : ผู้วิจัย

**บานโกนปรอฮ ออยติม กบาลติมเรี้ยเบอบาน โจนชเรี้ยออยติมไกจ่าละ แจะตุก
แจะตะแจะฉละ ตองปุก ตองเคนย**

แปลว่า ได้ลูกชายขอให้ชื่อกอซ่าง ถ้าได้ลูกสาวขอให้ชื่อกี้

หมายถึง หากมีลูกชายขอให้ได้บวช หากมีลูกสาวให้มีวิชาทอผ้าเย็บปักถักร้อยติดตัว และขอให้รู้จักเก็บออมรู้จักเย็บปักทั้งฟูกทั้งหมอน เป็นคำอวยพรในงานแต่งงาน แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและค่านิยมว่าลูกชายที่ดีคือคนที่ได้บวชให้พ่อแม่ ลูกสาวที่ดีคือลูกสาวที่ทอผ้าเป็น เย็บปักถักร้อยได้ ซึ่งเป็นงานบ้านงานเรือนที่ผู้หญิงต้องทำ

“ไหมละเอียด” และ “กี้” เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดผ้าไหม ซึ่งตามปกติการทอผ้าไหมจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ชาวเขมรถิ่นไทยแทบทุกบ้านจะมีการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทอผ้าไหมเพื่อใช้นุ่งห่ม และทอเก็บไว้เป็นของขวัญ ของกำนัล อย่างเวลามีงานแต่งงานฝ่ายเจ้าสาวจะมีการมอบผ้าไหมมัดหมี่สีขาวเป็นผ้าไหว้ให้ญาติผู้ใหญ่ ฝ่ายชาย ส่วนผ้าไฮล จะใช้ไหว้พี่สะใภ้

ภาพประกอบ 40 ชุดผ้าไหมสุรินทร์

ที่มา : ผู้วิจัย

ความสำคัญของการทอผ้าอาจเห็นได้ในอดีตที่แทบทุกครัวเรือนจะมีการทอผ้าไว้ใช้เอง หน้าที่การทอผ้าจะเป็นของผู้หญิง ในการลงพื้นที่สัมภาษณ์มีบางบ้านให้ข้อมูลว่าปัจจุบันไม่ค่อยได้ทอผ้าใช้แล้ว แต่ก็ยังเก็บรักษาไว้ซึ่งเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ

การทอผ้าเป็นวิถีชีวิตที่มีความสำคัญของต่อชาวเขมรถิ่นไทยเป็นอย่างมากจึงได้นำมาเปรียบเทียบและใช้เป็นสำนวนภาษิตสั่งสอนคนในสังคม

นางสมุห์และนางเสาวนีย์ ให้ข้อมูลว่าในสมัยก่อนการทอผ้าของชาวสุรินทร์นั้นเป็นการทอเพื่อใช้ในครัวเรือนและเก็บไว้เผื่อเป็นของขวัญของฝากของไหว้ญาติผู้ใหญ่ แต่ด้วยความสวยงามละเอียดประณีตของการทอผ้าไหมสุรินทร์ ทำให้ผ้าไหมสุรินทร์ได้รับความนิยมและนำมาส่งเสริมให้ประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้ครอบครัวได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันผ้าไหมสุรินทร์มีการทอด้วยเครื่องและทอด้วยมือ ซึ่งผ้าที่ทอด้วยมือจะสวยงามและมีราคาแพงกว่า การเรียนรู้วิธีทอผ้ามาจากแม่เรียกให้มาช่วยตั้งแต่เด็กๆ ช่วยเลี้ยงหม่อน สาวไหม ย้อมไหม จนกระทั่งได้ความรู้การสร้างลายและการทอผ้ามาจากคุณแม่และคุณยาย

นายพีรพัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบลายผ้าและทอผ้าไหม ให้ข้อมูลว่าได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้ามาจากคุณยาย ชอบและรักในการออกแบบลายผ้า ผ้าไหมทอมือสุรินทร์จะนุ่ม ลื่น สวมใส่สบายไม่ร้อน ลายผ้ามีทั้งลายโบราณที่สืบทอดกันมาและลายที่สร้างขึ้นใหม่

แหล่งทอผ้าไหมสุรินทร์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดสุรินทร์คือ บ้านท่าสว่าง (อบต.ท่าสว่าง, 2565) บ้านท่าสว่าง มีครัวเรือนทั้งสิ้น 283 ครัวเรือน อาชีพหลักที่สำคัญ คือ การเกษตร อาชีพรอง ได้แก่ ทอผ้าไหมโดยเฉพาะฝีมือการทอผ้าไหมของชาวบ้านท่าสว่างเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และที่สำคัญได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ทอผ้าไหมของโบราณ เพื่อมอบให้ผู้นำเอเปคเมื่อ พ.ศ.2546 กลุ่มทอผ้ายกทอง จันทโรสมา บ้านท่าสว่าง จังหวัดสุรินทร์ บ้านท่าสว่าง ท้อง ที่มีชื่อเสียงด้านการทอผ้าในระดับประเทศ กลุ่มผลิตผ้าไหมยกจันทโรสมา ได้รับการสนับสนุนจากสำนักพระราชวัง และมูลนิธิในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถในการอนุรักษ์ และเริ่มมีชื่อเสียงมากขึ้น เมื่อได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ทอผ้าไหมมอบให้กับผู้นำเอเปค เมื่อ พ.ศ. 2546 บ้านท่าสว่างจึงเป็นที่รู้จักนับแต่นั้นมา

ภาพประกอบ 41 การทอผ้าไหมที่บ้านท่าสว่าง

ที่มา : ผู้วิจัย

หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านจันรม ((ททท.), 2565)

หมู่บ้านทอผ้าไหม บ้านจันรม ตั้งอยู่ที่ตำบลตาอ็อง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก ของอำเภอเมือง ตามถนนสายสุรินทร์-สังขะ หมู่บ้านนี้ปลูกหม่อน และเลี้ยงไหมเองแล้วนำมาทอเป็นผ้าไหมที่มีลวดลายและสีแบบโบราณ กรรมวิธีการทอจังหวัดสุรินทร์นิยมนำเส้นไหมชั้นหนึ่งหรือไหมน้อย (ภาษาเขมร เรียก "ไซกซัก") มาใช้ในการทอผ้า

ในจังหวัดสุรินทร์มีการทอผ้ามากมายหลาย ผ้านุ่งหญิง และผ้านุ่งชาย มีหลายลวดลายแบ่งออกเป็นหลากหลายลายเช่นมัดหมี่โฮล หรือ จองโฮล จองเป็นภาษาเขมร หมายถึง ผูกหรือมัดหรือ ซ้ำม้วนมัดหมี่ โฮลเป็นผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเชื้อสายเขมรในจังหวัดสุรินทร์ ผ้ามัดหมี่โฮลถือเป็นลายเอกลักษณ์ของลายผ้าไหมมัดหมี่ จังหวัดสุรินทร์ "โฮล" เป็นคำในภาษา เขมร เป็นชื่อเรียก กรรมวิธีการผลิตผ้าไหมประเภทหนึ่ง ที่สร้างลวดลายขึ้นมาจากกระบวนการมัดย้อมเส้นไหมให้เกิดสีเส้นและลวดลายต่าง ๆ ก่อน แล้วนำมาทอเป็นผืน

กลุ่มทอผ้าไหมพื้นเมืองชุมชนกันตวจระมวล

การทอผ้าไหม (เทศบาลตำบลกันตวจระมวล, 2565) เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากผู้เฒ่า ผู้แก่ในตำบลกันตวจระมวล อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผู้ลูกหลานในหมู่บ้าน ในเป็นการทอผ้าไหมนั้นมีหลากหลายรูปแบบ และกลุ่มสตรีทอผ้าไหม ได้มีแนวคิดที่จะทอผ้าไหมให้เป็นเอกลักษณ์ของตำบลกันตวจระมวล ซึ่งมีต้นมะขามป้อมที่พันเกี่ยวร้อยรัดกัน โดยการมัดหมี่เป็นลายสร้างสรรค์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลายกันตวจระมวล” คำว่า “กันตวจ” เป็นภาษาเขมร หมายถึงต้นมะขามป้อม และคำว่า “ระมวล” หมายถึง การพันเกี่ยวร้อยรัดรวมกัน คำว่า “กันตวจระมวล” หมายถึง ต้นมะขามป้อมที่พันเกี่ยวร้อยรัดกัน ฝีมือ และแรงงาน เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวสุรินทร์ตั้งแต่สมัยปู่ย่าตายาย สืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน เริ่มตั้งแต่การปลูกต้นหม่อน การเลี้ยงไหมจนถึงการทอผ้าไหมล้วนเป็นการสร้างงาน สร้างอาชีพและใช้ฝีมือและแรงงานของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

กลุ่มทอผ้าไหมอื่น ๆ ได้แก่ (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม, 2565)

- กลุ่มทอผ้าไหมชุมชนสุรินทร์ภักดี อ.เมืองสุรินทร์ จ.สุรินทร์
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านกาเกาะ ต.เมืองที่ อ.เมืองสุรินทร์ จ.สุรินทร์
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเขวาสินรินทร์ ต.เขวาสินรินทร์ อ.เขวาสินรินทร์ จ.สุรินทร์
- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านระไซร์ ต.ตราดม อ.ลำดวน จ.สุรินทร์
- กลุ่มทอผ้าไหมยกดอกบ้านไทรงาม ต.นาหนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์
- กลุ่มทอผ้าไหมสมปักภูมิโบราณ ต.ไพรขลา อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์
- กลุ่มทอผ้าโฮลกุยศรีสังวาล ต.หมื่นศรี อ.สำโรงทาบ จ.สุรินทร์

- กลุ่มบทบาทสตรีทอผ้าไหมบ้านหนองยาง ต.ตรำดม อ.ลำดวน จ.สุรินทร์
- กลุ่มผ้าไหมบ้านทับมะระ ต.ตรำดม อ.ลำดวน จ.สุรินทร์
- กลุ่มผ้าไหมบ้านสวายไหมแท้ทอมือ ต.สวาย อ.เมืองสุรินทร์ จ.สุรินทร์
- กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโพธิ์กอง ต.เขื่อนเพลิง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์
- กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านโนนม่วง ต.พรมเทพ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์
- กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านห้วยเจริญ ต.แตล อ.ศีขรภูมิ จ.สุรินทร์
- กลุ่มสตรีไหมไทยบ้านอำปี้ด ต.ทมอ อ.ปราสาท จ.สุรินทร์
- กลุ่มอนุรักษ์ไหมไทย ต.เมืองที อ.เมืองสุรินทร์
- กลุ่มอาชีพสตรีทอผ้าไหมบ้านละหุ่ง ต.นาบัว อ.เมืองสุรินทร์ จ.สุรินทร์
- กลุ่มอารยธรรมไหมสวาย ต.สวาย อ.เมืองสุรินทร์ เป็นต้น

ภาพประกอบ 42 ภาพแสดงอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้า จัดแสดง ณ บ้านไหมทองสระเร็นศูนย์เรียนรู้วิถีชุมชนคนกับไหม ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.11 วรรณกรรม

การศึกษาสำนวนเขมรถิ่นไทยที่นำมาศึกษาพบว่า มีสำนวนที่เป็นชื่อนิทานพื้นบ้านเขมร 3 เรื่อง ได้แก่

- 1) นิทานเรื่อง ก้นจ๊อ ทลุ กะงอก เมียะ (กะเซอกันร้ว)
- 2) นิทานเรื่อง กแอก มุย กแอก ดอบ (อีกาหนึ่งตัว กลายเป็นอีกาสิบตัว)
- 3) นิทานเรื่อง อัน ติวง เวง ชนัง เวง (ปลาไหลยาว หม้อก็ต้องยาวไปด้วย)

ผู้วิจัยจะกล่าวเนื้อหาของนิทานตาม “ประชุมเรื่องตำนานและนิทานพื้นบ้านเขมรภาคที่ 1-9” (ประยูร ทรงศิลป์ และกระทรวงวัฒนธรรม พุทธศาสนานันทินทิพย์ กัมพูชา, 2540) มีดังนี้

1) นิทานก้นจ๊อ ทลุ กะงอก เมียะ (กะเซอกันร้ว)

เนื้อเรื่องเล่าว่า มีสามีภรรยาอายุคนคู่หนึ่ง อยู่ในเมืองของพระเจ้าพรหมทัต ภรรยา มีรูปร่างสวยงาม แต่เป็นคนขี้เหนียว และไม่ใส่ใจการบ้านการเรือน เพื่อนบ้านจึงไม่รักใคร่

วันหนึ่งสามีออกไปหาปลากับภรรยา กะเซอใส่ปลาที่เขาไปใส่ปลานั้นก้นทะลุ เมื่อสามีได้ปลามาเท่าใดใส่ลงไป ในกะเซอก็หล่นหายหมด ในเวลานั้นมีเรือสำเภาลำใหญ่ใหญ่มาจอดอยู่ นายสำเภา กับภรรยา มองลงมาจกบนเรือ เห็นกะเซอนั้นก้นทะลุ ปลาตกจากกะเซอตลอดทาง ภรรยา นายสำเภา จึงตะโกนบอกไป นายสำเภา ได้ยินภรรยาบอกไปอย่างนั้น ก็โกรธภรรยา มาก จึงจะยกภรรยาของตนให้คนหาปลา

นายสำเภาตะโกนเรียกคนหาปลาให้มาเอาภรรยาตนไป เมื่อคนหาปลา กับ ภรรยามาถึง นายสำเภาเห็นภรรยาคนหาปลารูปร่างหน้าตาสวย จึงขอแลกภรรยา กับคนหาปลา ภรรยาคนหาปลาเห็นนายสำเภาจำรวกก็อยากอยู่ด้วย ตนจะได้ไม่ลำบาก เมื่อตกลงแลกภรรยา กันแล้ว

ภรรยา นายสำเภาไม่ได้เอาติดตัวมาด้วยนางมีแต่กะเชอกันร้ว จึงถอนเศษหญ้า ได้ก็เอาอุดกระเชอนั้นถือกะเชอเดินตามชายหาปลาซึ่งช้อนปลาตามกอหญ้า เมื่อได้ปลาแล้วจึง พากันกลับไปยังบ้านกับสามี เมื่อไปถึงบ้านของสามีก็นางเอาปลาที่ได้มาให้สามีเอาไปแจกเพื่อน บ้านจนครบทุกบ้าน

วันหนึ่งสามีของนางไปตัดฟืน ได้ตัดไม้ไม้กลมปักกฤษณามา นางเห็นก็รู้ว่า เป็น ไม้มีราคาจึงให้สามีไปตัดมาขาย จนมีฐานะร่ำรวยมีชื่อเสียง และได้เข้าไปถวายการรับใช้พระราชชา ต่อมาภรรยาก็ได้บอกวิธีรับใช้พระราชชาจนเป็นที่โปรดปราน และได้ตำแหน่งใหญ่โต นางจึงได้รับ ยกย่องว่าเป็นตัวอย่างของศรีภรรยา

นายสำเภาเมื่อได้นางกะเชอกันทะเลเอาไปเป็นภรรยา นางนุ่งผ้าแต่งตัวสวยงาม ทุกวัน ไม่เอาใจใส่ทรัพย์สินของสามี นางมีลูกกับนายสำเภา เวลาที่ลูกนางถ่ายอุจจาระมานาง กระเชอกันทะเลก็จะฉีกเอาผ้าแพรแพง ๆ เช็ดอุจจาระลูกแล้วโยนทิ้งไป เวลาผ่านไปนานก็เกิดความ ลำบากยากจนลงทรัพย์สินหมดสิ้นและชายสำเภาเอามาใช้จ่ายจนหมดสิ้นต้องขอทานเขากิน เดิน ขอทานไปเรื่อย ๆ จนถึงที่อยู่ของคู่สามีภรรยาเก่า จนเมื่อได้พิจารณาดูชัด ๆ นางรู้ว่าเป็นนายสำเภา สามีเดิมของนาง นางจึงพูดกับสามีเก่าว่างามหน้าใหม่เที่ยวเดินขอทานเขากินเพราะรักภรรยาคน งามกะเชอกันทะเล เพราะความฉลาดและใส่ใจของภรรยาส่งเสริมให้สามีเจริญก้าวหน้า ส่วน ภรรยาที่เกียจคร้าน ไม่เอาใจใส่งานบ้าน ทำให้ครอบครัวไม่เจริญ

2) นิทาน กแอก มุย กแอก ดอบ (อิกาทหนึ่งตัว กลายเป็นอิกาสิบตัว)

มีชายคนหนึ่งเดินไปพบสมบัติที่มีคนทิ้งไว้ จึงนำสมบัติไปซ่อนไว้ แล้วพิสูจน์ใจ ภรรยาโดยเล่าให้ภรรยาฟังว่า ระหว่างถ่ายอุจจาระมีอิกาทหนึ่งบินออกมาจากกัน แต่ห้ามภรรยา นำเรื่องนี้ไปเล่าให้ใครฟังเด็ดขาด ภรรยาเมื่อได้ฟังก็เกิดความลับไว้ไม่อยู่ นำไปเล่าว่า “ ตัวฉันมี อิกาทบินออกมาจากกัน อย่าไปบอกใครนะ” คนที่ได้ฟังก็อดไม่ได้ที่จะไปเล่าต่อจากอิกาทออกมา 1 ตัว เมื่อถูกเล่าต่อไปเรื่อย ๆ จึงกลายเป็นอิกาทออกมา 10 ตัว เรื่องลวงรู้ไปถึงพระราชชา พระราชชาจึงให้ อำมาตย์นำชายคนนั้นมาเฝ้า พระราชชาถามความจริง ชายคนนั้นจึงกราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้า โทษภรรยาเพื่อทดสอบจิตใจ เพราะเห็นทรัพย์สินสมบัติมากมาย” แล้วเล่าเรื่องทั้งหมดและไปนำ

เกวียนที่มีสมบัติมาถวายพระราชชา พระราชาจึงมอบสมบัติให้ชายผู้นั้นครั้งหนึ่งและเก็บไว้ในพระคลังครั้งหนึ่ง

3) นิทาน อัน ตัง เวง ชนัง เวง (ปลาไหลยาวหม้อยาว)

กาลครั้งหนึ่ง มีสามีภรรยาคนหนึ่ง สามีออกไปหาปลาไหลเพื่อมาปรุงอาหาร เมื่อได้ปลาไหลมาได้ให้ภรรยานำไปปรุงอาหาร ภรรยาบอกว่า “ถ้าปลาไหลยาวอย่างนี้ได้หม้อยาวจากไหนมาแกงปลาไหลนี้ได้”

สามีจึงนำปลาไหลไปสับแล้วนำมาทำแกง เมื่อสามีภรรยารับประทานอาหารเสร็จแล้ว แต่ยังเหลือแกงติดกันหม้ออีกนิดหน่อย เมื่อสามีไม่อยู่ภรรยาเกิดอยากกินแกงอีกจึงตะแคงหม้อแล้วเลียกันหม้อ ปรากฏว่าหัวติดอยู่ในหม้อเอาออกไม่ได้จึงไปซุกแอบในมุ้ง เมื่อสามีกลับมาจากทำนา ไม่พบภรรยา แต่ได้ยินเสียงอู้ ๆ อี้ ๆ สามีเปิดมุ้งไปเจอภรรยาที่หัวติดอยู่ในหม้อ จึงหาตะบองมาตีหม้อให้แตก ภรรยาจึงตะโกนบอกสามีว่าตนซ่อนอยู่ในหม้อ

จะเห็นได้ว่า นิทานที่ผู้วิจัยยกมานั้นเป็นที่มาของสำนวนภาษิตของชาวเขมรถิ่นไทย การนำชื่อนิทานมาใช้เป็นสำนวนภาษิตทำให้เกิดการจดจำและนำไปใช้ได้ง่าย ดังที่ผู้วิจัยได้สอบถามความหมายของสำนวนดังกล่าว ปรากฏว่าผู้ให้ข้อมูลทุกท่านบอกความหมายของสำนวนตรงกันและบอกตรงกันว่าเป็นชื่อนิทาน

วรรณกรรมพื้นบ้านเป็นเรื่องเล่าจากปากต่อปากหรือมุขปาฐะสืบต่อกันมาเพื่อความบันเทิงและแฝงคติสอนใจ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ชาวเขมรถิ่นไทยได้ยินได้ฟังจนคุ้นเคย จึงเกิดเป็นแนวคิด (concept) และนำชื่อนิทานเหล่านี้มากล่าวสั้น ๆ เป็นสำนวนแทนการเล่าเรื่องทั้งหมด

จากการศึกษาวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษิตพบว่า วิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยนั้นเป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่มีความลึกซึ้งและประณีตในรายละเอียด เป็นวิถีชีวิตที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไว้อย่างเหนียวแน่นและในขณะเดียวกันก็มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย ในด้านวัฒนธรรมประเพณี ภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน เป็นแบบเขมร แต่วิถีชีวิตด้านอื่นๆเช่น อาชีพ อาหาร ความเชื่อ ศาสนา มีความเป็นเขมรและความเป็นไทยผสมผสานกัน จึงกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยเป็นวิถีชีวิตที่มีความเป็นเอกลักษณ์และผสมผสานวัฒนธรรม การดำรงชีพเข้ากับยุคสมัยได้อย่างลงตัว ซึ่งการคงอยู่และการปรับตัวที่เหมาะสมนี้จะทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยดำรงอยู่ได้ยาวนาน

4.3 บทบาทของสำนวนภาษาติดต่อแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย

4.3.1 เป็นแนวปฏิบัติแก่ชาวเขมรถิ่นไทย

บทบาทของสำนวนภาษาติดต่อแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยมีบทบาทในการเป็นแนวปฏิบัติต่อแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยหลายประการ

4.3.2 ช่วยดำรงสังคม

บทบาทของสำนวนภาษาติดต่อแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยมีบทบาทในการช่วยดำรงสังคมทำให้ชาวเขมรถิ่นไทยอยู่รวมกันเป็นสังคมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นได้อย่างมั่นคง

4.3.3 เป็นบรรทัดฐานในสังคม

บรรทัดฐาน ตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) หมายถึง แบบแผนสำหรับยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติ สำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทยมีบทบาทในการสั่งสอนคนในสังคมกำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงต่อบุคคล บุคคลแสดงต่อสังคม

4.3.4 แสดงอัตลักษณ์แก่ชาวเขมรถิ่นไทย

สำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทยแสดงอัตลักษณ์เฉพาะตัวของคนเขมรถิ่นไทย ทั้งยังสร้างความรู้สึกร่วมกัน หากมองจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่นก็จะเห็นชัดว่ากลุ่มเขมรมีอัตลักษณ์ชัดเจน

4.4 ลักษณะภาษาของสำนวนเขมรถิ่นไทย

จากการศึกษาสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้จำแนกลักษณะทางภาษาของสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทยเป็น 8 ประการ ได้แก่

1. โครงสร้างประโยคของสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทย
2. ลักษณะการใช้ถ้อยคำของสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทย
3. มูลเหตุของการเกิดสำนวนภาษาติดต่อ
4. อรรถรสของสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทย
5. เจตนาการใช้สำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทย
6. คุณค่าและหน้าที่ทางภาษาของสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทย

4.4.1 โครงสร้างประโยคของสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทย

สำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทยเป็นสำนวนที่มักเข้าใจกันในท้องถิ่น หากเป็นสำนวนที่ใช้กันหลายพื้นที่มักจะมีข้อความที่ครบสมบูรณ์ทำให้เข้าใจได้ง่าย แต่หากเป็นสำนวนเฉพาะถิ่นอาจมีการละข้อความไว้ให้เข้าใจเฉพาะคนในท้องถิ่น นั้น ๆ สำหรับความสมบูรณ์ของเนื้อความในสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทย การใช้ประโยคในสำนวนภาษาติดต่อของชาวเขมรถิ่นไทยมีลักษณะโครงสร้างที่แตกต่างกันไป

ตามแต่ละท้องถิ่นในที่นี่จะกล่าวถึงโครงสร้างประโยคของสำนวนเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์และแบ่งรูปแบบโครงสร้างประโยคได้ 5 รูปแบบ ดังนี้

1. สำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีเนื้อความสมบูรณ์ เช่น

ชวา เอาะ เฉอดคุม	ลิงไม่มีไม้เกาะ
อำปึล เตาะ ปรีวะ อัจ	มะขามงอกเพราะอุจจาระ
กเม็ด เบ็ด ดอง แอง	มีดเหลาด้ามตัวเอง

2. สำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีเนื้อความไม่สมบูรณ์ เช่น

กะแบ็ย นื่อง เจก	ควายกับต้นกล้วย
ปี้วะ อันตวง	ห้องปลาไหล

3. สำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีโครงสร้างประโยคเป็นประโยคความเดียว เช่น

อำเปวี ปแอม กวล	อ้อยหวานเฉพาะโคน	อ้อย หวานเฉพาะโคน
กแบ็ย ปัน เตือน จุส	ควายรีบถ่าย	ควาย รีบถ่าย
นม มิน ทม เจียง เนียล	ขนมย้อมไม้ใหญ่กว่าทะนาน	

4. สำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีโครงสร้างประโยคเป็นประโยคความรวม เช่น

อันชาย ใจล เซราะะ บาน บัก อันแซว	กระต่ายเข้าหมู่บ้านแล้วเพิ่งเริ่มตำดินป็น
กโบจ เมียด กตบ ได	บู้ปากแล้วกำหมัด
กี มัน กัวะ แจะ ตา เบาะ กัน ตุย ใจล	เขาไม่เรียกแต่กระดิกหางวิ่งเข้าหา

5. สำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีโครงสร้างประโยคเป็นประโยคความซ้อน เช่น

ชเร็ย ลออ กรอ ปแต่ย	หญิงสวยหาผัวยาก
เทอ-ชแร-ออย-มีอ-ชเมา	ทำนาให้ดูหญ้า

4.4.2. ลักษณะถ้อยคำสัมผัสในสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย

ลักษณะถ้อยคำสัมผัสในสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น สำนวนแบบร้อยแก้วกับสำนวนแบบมีสัมผัสคล้องจอง

4.4.2.1. สำนวนประเภทเรียงคำแบบร้อยแก้วทั่วไป

สำนวนประเภทเรียงคำแบบร้อยแก้วทั่วไป หมายถึง สำนวนที่มีการเรียงข้อความปกติโดยไม่ได้มุ่งเน้นการใช้วรรณศิลป์เพื่อให้เกิดความไพเราะงดงามมากนัก แต่มักเน้นความสำคัญที่สัญลักษณ์หรือการเปรียบเทียบ มีลักษณะคล้าย คำพังเพย กล่าวคือมักใช้กล่าว

ลอย ๆ เป็นคำเปรียบเทียบ สามารถใช้ได้กับหลายสถานการณ์ที่ผู้พูดคิดว่ามีความหมาย สอดคล้องกัน เช่น

ชวาเอาะเมอตุ่ม	ลิงไม่มีไม้เกาะ
เทอชแรออยมือชเมา	ทำนาให้ดูหญ้า
อำเป็วบแอมกวล	ช้อยหวานเฉพาะโคน
สะโอย อัมเมล	เหม็นเกลือ

จะเห็นว่า สำนวนเหล่านี้ เป็นการกล่าวในลักษณะธรรมดาสามัญทั่วไป ไม่มี ชั้นเชิงหรือคำสัมผัส เพียงแต่เป็นการนำสิ่งใกล้ตัวมากล่าวเพื่อเปรียบเทียบให้ผู้ฟังเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น

4.4.2.2. สำนวนแบบมีสัมผัสคล้องจอง

สำนวนแบบมีสัมผัสคล้องจอง หมายถึง สำนวนที่มีการเล่นเสียงสระเพื่อให้ ถ้อยคำมีการสัมผัสคล้องจองกัน ลักษณะดังกล่าวคล้ายกับสำนวนไทยในภาคกลาง เนื่องจากทำให้จดจำได้ง่ายและสร้างความคมคายให้กับสำนวนมากยิ่งขึ้น เช่น

ชเรี้ยลออ กรอปแต่ย	หญิงสวยหาผัวยาก
พบการเล่นเสียงสระ ออ ในพยางค์ ออ - กรอ	
บานปีกแอก เดวีแจกกะเวา	ได้จากกาไปแจกกาเหว่า
พบการเล่นเสียงสระ แอ ในพยางค์ แอก - แจก	
เจือนเมอบะ อาระปะเอิล	เหยียบต้นไม้หัก ฝึป่าไม่ตกใจ
พบการเล่นเสียงสระ อะ ในพยางค์ บะ - ระ	
ตลาจเวียร์เดวี รเปิวเวียร์โม	พีกเขี้ยวเลื้อยไป พีกทองเลื้อยมา
พบการเล่นเสียงสระ เออ (เอิว) ในพยางค์ เดวี - เปิว	

สำนวนที่มีเสียงคล้องจองเหล่านี้ มีจังหวะจะโคนในการพูดทำให้เกิดความจดจำ และนำไปใช้บ่อยเพราะพูดได้คล่อง ฟังสนุก จำได้ง่าย ทำให้สำนวนเหล่านี้มีการคงทนในการสืบทอดและคงอยู่ ซึ่งจากการสอบถามการรู้จักและคุ้นเคยสำนวนจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้ให้ข้อมูลทุกท่านรู้จักและคุ้นเคยในสำนวนที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทุกสำนวน

4.4.2.3.โวหารภาพพจน์

โวหารภาพพจน์ เป็นกลวิธีการใช้ภาษาแตกต่างจากภาษาธรรมดาทั่วไป ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนให้แก่ผู้อ่าน จนผู้อ่านเกิดอารมณ์สะท้อนใจตรงตามที่คุณเขียนต้องการ โวหารภาพพจน์ได้มีผู้นิยามและแบ่งลักษณะโวหารภาพพจน์ไว้หลายท่าน ผู้วิจัยได้วิจัยตามแนวคิดของ (ชุมสาย สุวรรณชมภู, 2540) โดยแบ่งโวหารภาพพจน์ออกเป็น 12 ประการ ดังนี้

1. อุปมา (Simile)
2. อุปลักษณ์ (Metaphor)
3. สัญลักษณ์ (Symbol)
4. บุคลาธิษฐาน (Personification)
5. อธิพจน์ (Hyperbole)
6. สัทพจน์ (Onomatopoeia)
7. นามนัย (Metonymy)
8. ปรพจน์ (Paradox)
9. ซ้ำคำ (Reduplication)
10. เล่นคำ (Puns on word)
11. การกล่าวอ้างถึง (Allusion)
12. คำถามเชิงวรรณศิลป์ (Rhetorical Question)

สำนวนเขมรถิ่นไทยที่นำมาศึกษาพบลักษณะโวหารภาพพจน์ดังนี้

1. อุปมาโวหาร (Simile) อุปมาโวหาร (Simile) คือ การเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเหมือนกับสิ่งหนึ่งโดยใช้คำเชื่อมที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าเหมือน ในสำนวนเขมรถิ่นไทยพบลักษณะสำนวนที่ใช้ลักษณะการเปรียบเทียบเชิงอุปมาโวหาร เช่น

ลือ ตูจ โดจ ชกือร กน็อง พรวง กะฮู แปลว่า ดังเหมือนกลองข้างในกลวง

ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายว่า กลองเป็นเครื่องดนตรีที่ดีแล้วเกิดเสียงดัง แต่ข้างในตัวกลองนั้นกลวง จึงนำเสียงกลองมาเปรียบกับคนที่ชอบแสดงออก ชอบอวดแต่แท้จริงแล้ว เขาไม่ได้มีหรือไม่ได้เป็นอย่างนั้นแต่อย่างใด ในจังหวัดสุรินทร์ชาวเขมรถิ่นไทยมีดนตรีพื้นบ้านที่เรียกว่ากันตรึม วงกันตรึมจะใช้กลอง(ชกือร)เป็นเครื่องให้จังหวะ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกลองยาว หน้ากลองซึ่งด้านบนและอีกด้านหนึ่งนั้นไม่มีหนัง ข้างในกลวง เพลงกันตรึมนั้นจะมีทั้งเพลงช้าและ

เพลงเร็ว เมื่อนักดนตรีตีกลอง (ซกีว) จะมีเสียงดังก้องกังวาน จึงเป็นเครื่องดนตรีสำคัญในการให้จังหวะของการบรรเลงเพลง

การนำเสียงกลองมากล่าวเปรียบเปรยนั้น แสดงให้เห็นว่าเขมรถิ่นไทยให้ความสำคัญกับเสียงดนตรีและเครื่องดนตรี เป็นชาติพันธุ์ที่มีอารมณ์สุนทรีย์ และมีดนตรีในหัวใจ

สร้อย มาปั้ง กุย จะแก แปลว่า มีความสบายเท่าเวลาสุนัขนั่ง

ชาวบ้านโดยทั่วไปมักจะเลี้ยงสุนัข นอกจากเป็นสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งานเฝ้าบ้าน เฝ้าเตียนเมื่อมีสิ่งแปลกปลอม เหตุการณ์ไม่ปกติแล้วยังเลี้ยงเป็นเพื่อน เหมือนแมว นก โดยปกติ สุนัขจะนั่งเฉยๆ เมื่อนอนอาจจะนอนเล่นหรือพักผ่อนซึ่งใช้ระยะเวลาไม่นาน ตามบริบทสำนวนนี้หมายความว่า เวลาที่จะมีความสุข มีน้อย เหมือนกับสุนัขที่ นั่งอยู่หรืออยู่นิ่งได้ไม่นาน สำนวนนี้ต้องการจะเตือนสติว่า ยามมีความสุขอย่าได้หลงระเริงให้หมั่นทำความดี มีอีกสำนวนหนึ่งที่มีความเหมือนกับสำนวนนี้ มุย บั้ง กุย จะแก เพียงสุนัขนั่ง

ตริอง ไต้จ ก็อง รเต็ฮ แปลว่า ตรงเหมือนล้อเกวียน

เกวียนเป็นอุปกรณ์การทำเกษตรที่ทุกครัวเรือนต้องใช้ ส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของเกวียนคือล้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นวงกลม สำนวนนี้มีความหมายในทางตรงข้าม คำตรงข้ามในที่นี้เป็นคำพูดเชิงประชด หมายถึง คนนั้นเป็นคนคดโกง ไม่ตรงไปตรงมา

อันแยย บานไต้จ อัจ เรียะ แปลว่า พูดได้เหมือนอุจจาระร่วง

เปรียบเทียบการพูดไม่ดี ไม่เหมาะสม ไม่คิด เหมือนกับอุจจาระ ซึ่งเป็นที่รับรู้ทั่วไปว่า เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ไม่ดี ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของใคร คำที่นำมาเปรียบเป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพการพูดไม่ดีอย่างชัดเจน

2. อุปลักษณ์ (Metaphor) อุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ในสำนวนเขมรถิ่นไทยพบลักษณะสำนวนที่ใช้ลักษณะการเปรียบเทียบอุปลักษณ์ คือ

ไต่เพลิง จิงเมือน แปลว่า มือเป็นไฟ ขาเป็นไก่ หมายถึง อยู่ไม่สุข ผู้ให้ข้อมูลได้อธิบายว่า มือเป็นไฟ หมายถึง คนที่จับอะไรก็เป็นเรื่องเป็นราวไปหมด ขาเป็นไก่ หมายถึง ลักษณะของไก่คือจะเดินคู้เขี้ยวเพื่อจิกหาอาหารไปเรื่อย ไม่อยู่นิ่ง สำนวนนี้จึงใช้แสดงลักษณะของคนที่อยู่ไม่สุข หรือคนที่ทำอะไรก็เป็นเรื่องเป็นราวไปเสียทุกอย่าง

เจาะ ปี แทะ เลิง ต้มแหรี่ย แปลว่า ลงจากมาแล้วขี่ช้าง ในอดีตม้ากับช้างมีความเกี่ยวข้องกันประการหนึ่งคือ เป็นสัตว์ที่เลี้ยงไว้เพื่อใช้งาน ในยามสงคราม ใช้เป็นพาหนะในการรบ ทหารนักรบจะใช้ม้าเป็นพาหนะ แม่ทัพหรือกษัตริย์จะใช้ช้างเป็นพาหนะ ด้วยถือว่าช้างเป็นสัตว์ชั้นสูง สัตว์ใหญ่มีพลังกำลังมาก ดังนั้น จำนวนนี้จึงหมายถึงได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น ช้างเปรียบเป็นตำแหน่งที่สูงขึ้น

3. สัญลักษณ์ (Symbol)

สัญลักษณ์ เป็นการนำสิ่งหนึ่งมาใช้เรียกแทนสิ่งหนึ่ง ไม่เรียกตรง ๆ ส่วนใหญ่คำที่นำมาแทนจะเป็นคำที่เกิดจากการเปรียบเทียบและตีความ จำนวนเขมรถิ่นไทยพบจำนวนที่มีลักษณะการเปรียบเชิงสัญลักษณ์ ได้แก่

จุนคลาเดือนเมียนความเสาะ แปลว่า เอาเนื้อส่งเสื่อถึงจะมีความสุข ในจำนวนนี้ “เนื้อ” เป็นสัญลักษณ์แทนของขวัญ ของกำนัล นำมาใช้คู่กับเสื่อ ซึ่งใช้แทนผู้มีอิทธิพล หรือผู้มีอำนาจ เมื่อเสื่อได้เนื้อ บริวารของเสื่อก็ปลอดภัย เปรียบกับผู้มีอิทธิพลเมื่อได้สิ่งที่เขาปรารถนาแล้วผู้อยู่ใต้อิทธิพลก็จะปลอดภัยมีความสุข มีความปลอดภัยนั่นเอง

ชมากแม็ยกปั๊วะเจียงกบาล ไหล่อ่าสูงกว่าหัว

ศีรษะเป็นอวัยวะที่เป็นส่วนบนสุดของร่างกายซึ่งผู้ให้ข้อมูลบอกว่าชาวเขมรถิ่นไทยให้ถือว่า หัวเป็นของสูง เป็นอวัยวะที่ไม่ควรให้ใครมาสัมผัสได้ง่ายๆ เพราะคนเขมรถิ่นไทยสมัยก่อนโดยเฉพาะผู้ชายมักมีวิชาคาถาอาคม และเชื่อว่าถ้านำหัวไปอยู่ในที่ที่ไม่ควรเช่นลอดที่ต่ำหรือราวตากผ้า หรือถูกสตรีสัมผัสวิชาคาถาอาคมจะเสื่อมได้ ดังนั้นจำนวนไหล ซึ่งเป็นอวัยวะที่ต่ำกว่าจะสำคัญหรืออยู่สูงกว่าหัวไม่ได้ ไหลเป็นสัญลักษณ์ของผู้น้อย หรือผู้ที่ต่ำกว่า หัวเป็นสัญลักษณ์แทนผู้อาวุโส จึงควรเรียงลำดับความสำคัญหรือให้ความสำคัญแก่ผู้อาวุโสก่อน ตามค่านิยมของชาวเขมรถิ่นไทย

ตุคฺลุนเียงปันตไซเซาะ ตูเนียะชเราะปันพนม แปลว่า โทษของตนเท่าเส้นผม โทษของคนอื่นเท่าภูเขา

ผม เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่เล็ก เบาบางแทบมองไม่เห็น ภูเขา เป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ใหญ่โต มองเห็นได้ชัด ซึ่งในจำนวนนี้มีเนื้อความว่าความผิดของตนเห็นเป็น

เรื่องเล็กน้อย แต่ความผิดของผู้อื่นเป็นเรื่องใหญ่เสมอ ผม และ ภูเขา จึงเป็นสิ่งที่นำมาแทนความผิดเล็กและความผิดมากมายมหาศาลได้เกิดภาพพจน์ชัดเจน

กำปับ เซอร์วิ ปูจ จอลเอาละลิ่ง แปลว่า ข้าวเปลือกที่เอาไว้ทำพันธุ์หมด

ชาวเขมรถิ่นไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะทำนาเป็นหลัก เพราะฉะนั้นข้าวจึงมักถูกหยิบยกมาใช้กล่าวในสำนวนภาษิตเสมอ ตามที่ท่านทั้งหลายทราบดีกว่า ข้าวเปลือกเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ใช้หว่านเพาะปลูกในนา หากไม่มีเมล็ดข้าว ก็จะทำนาไม่ได้ ข้าวเปลือกไม่มี ย่อมไม่มีต้นข้าว ไม่มีการแพร่พันธุ์ ไม่มีสิ่งงอกเงย ไม่มีการขยายพันธุ์ ข้าวเปลือกเป็นสัญลักษณ์ของเพศชาย ผู้ให้ข้อมูลบอกว่า ข้าวเปลือกหล่นตรงไหนก็งอกตรงนั้น เหมือนกับผู้ชาย ไปที่ไหนก็มักมีภรรยา มีลูกมีเต้าตรงนั้น ข้าวเปลือก จึงเป็นสัญลักษณ์ของการแพร่ขยายพันธุ์

4. บุคลาธิษฐาน (Personification)

บุคลาธิษฐาน หรือ บุคคลวัต บุคคลสมมติ คือการกล่าวถึงสิ่งต่างๆ ที่ไม่มีชีวิต ไม่มีความคิด ไม่มีวิญญาณ เช่น ไต้ะ แก้ว อัญมณี ปูน หรือสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น ต้นไม้ สัตว์ โดยให้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงกิริยาอาการและความรู้สึกได้เหมือนมนุษย์ ให้มีคุณลักษณะต่าง ๆ เหมือนสิ่งมีชีวิต (บุคลาธิษฐาน มาจากคำว่า บุคคล + ธิษฐาน หมายถึง ธิษฐานให้กลายเป็นบุคคล) เช่น

ภูว์ มุย กรอล ดอล เต คเนีย แอง แปลว่า วัชคอกเดียวกัน ทะเลาะกันเอง

คำแสดงกิริยาอาการในสำนวนคือคำว่า ทะเลาะ เป็นคำกริยา หมายความว่า พุ่มเดียวกันด้วยความโกรธ ไต่เดียวกัน เป็นปากเป็นเสียงกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) คำว่าทะเลาะตามปกติใช้กับคน วัชแม้จะมีชีวิตแต่ไม่ใช่คน คนเขมรนำสัตว์ที่มีอยู่ทุกบ้านมาเปรียบกับคนที่ไม่รักกัน ไม่สามัคคีกัน อาจจะกล่าวไปถึงพี่น้องย่อมมีความคิดจิตใจแตกต่างกัน ถ้าอยู่ใกล้ชิดกันอาจจะมีการกระทบกระทั่ง ชัดแย้ง หรือทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา ควรระมัดระวัง ถนอมน้ำใจกัน

**ตึก โสร มั่น แดล ฮี๊ด พรอส สบีสต มั่นแดล จือ น้ำไหลไม่เคยเหนื่อย ผู้ชาย
สาบานไม่ขอเชื่อ**

คำแสดงกิริยาอาการในสำนวน คือคำว่า เหนื่อย ซึ่งเป็นคำใช้กับอาการที่
อดโรย รู้สึกอ่อนแรงลง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ซึ่งในสำนวนนี้นำมาใช้กับกิริยาการไหลของน้ำ
ผู้ชายมักพูดไม่จริงเหมือนน้ำที่ไม่เคยหยุดไหล ตามทัศนะของคนเขมร อุบล เทศทอง (2548) ได้
กล่าวถึงลักษณะของผู้ชายที่พึงประสงค์ไว้ว่า

- 1) ผู้ชายควรมีความรู้
- 2) ผู้ชายควรบวชเรียน
- 3) ผู้ชายควรมีความกล้าหาญ
- 4) ผู้ชายควรมีความสุ่มรอบคอบ ไม่ประมาท
- 5) ผู้ชายควรมีเกียรติและศักดิ์ศรี
- 6) ผู้ชายควรขยันขันแข็งในการทำงาน

(อุบล เทศทอง, 2548)

จำออย ตเลาะ รวด รั้ว กแบ็ย แปลว่า คอยให้หนองวังไปหาควาย

คำแสดงกิริยาอาการในสำนวน วัง (ก.) ก้าวไปโดยเร็วยิ่งกว่าเดิม เล่นไป
โดยเร็ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) วัง เป็นกิริยาของคน นำมาใช้กับหนอง ซึ่งไม่มีชีวิต ภาษิตนี้
หมายถึง อัยารอให้โอกาสวังมาหา ต้องวังไปหาโอกาส

คยอง ตาม รเนือะ แปลว่า หอยตามคราด

คำแสดงกิริยาอาการในสำนวน คือว่า ตาม ซึ่งเป็นคำกริยา หมายถึง ไป
หรือมาข้างหลัง หรือภายหลังโดยลำดับของสิ่งหรือเหตุการณ์ที่มีมาก่อน (ราชบัณฑิตยสถาน,
2556) หอยเป็นสิ่งมีชีวิตแต่ไม่ใช่คนทำกริยาเหมือนคน สำนวนต้องการ จะสื่อว่าให้รู้จักคล้อยตาม
ไม่คิดแข่งขันกับผู้ที่มีศักยภาพสูงกว่า รู้จักระวังตนทั้งคำพูด การกระทำ ย่อมจะอยู่ในสังคมอย่างมี
ความสุข ในเขมรมีธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

เคิญ ปบ๊วะ รัชจ ก้อม ทา แค เดิร เคิญ กั้น ตีล ทม กแบ็ย บันชอม เดก

แปลว่าเห็นเมฆลอย อย่างว่าจันทร์เดิน ถ้าเห็นเสือใหญ่อย่าพลอยนอน

คำแสดงกริยาอาการในสำนวน คือคำว่า เดิน หมายถึง ยกเท้าก้าวไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เดินเป็นกริยาของคนนำมาใช้กับดวงจันทร์ซึ่งไม่มีสิ่งไม่มีชีวิต สำนวนนี้หมายความว่า อย่าประมาท ไม่ด่วนพิจารณาตัดสินใจ เลือฝืนใหญ่ หากรีบนอนอาจจะมีสัตว์ร้ายหรือแมลงมีพิษ

ปวง เมื่อน ก็อม จีวล นื่อง ทมอ ไซ่ไก๋อย่าไปชนกับหิน

คำแสดงกริยาอาการในสำนวน คือ ชน หมายถึง โดนแรง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ไซ่ไก๋แม้จะมีชีวิตแต่ไม่ใช่คน แสดงกริยาเหมือนคนคือ “ชน”

ความหมายของสำนวนนี้หมายถึง อย่าต่อสู้กับสิ่งที่แข็งแกร่งกว่า หรือคนที่มีความสามารถสูงกว่า ไม่ควรมีปัญหาหรือมีเรื่องกับคนที่มีอิทธิพล หรือคนที่เหนือกว่า จะทำให้ตนเองเดือดร้อน เหมือนกับไซ่ไก๋ที่มีเปลือกเบาบาง เวลาจับหรือเก็บต้องมีความระมัดระวังไม่หนักรมิมิฉะนั้นไซ่จะแตกได้ และหากนำไปกระทบกระทั่งกับก้อนหินที่มีความแข็งแกร่ง ไซ่ก็อาจแตกร่วงได้อย่างง่ายดาย

กเม็ด เบ็ด ดอง แอง มิตเหลาด้ามตัวเอง

คำว่า เหลา หมายถึง ทำให้เกลี้ยงเกลาหรือให้แหลมด้วยเครื่องมือมีคม เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เมื่อพิจารณาความหมายของสำนวน มิตเหลาด้ามตัวเองนั้น ไม่สามารถเป็นจริงได้ แต่ความหมายสำนวนนี้หมายถึง เราไม่สามารถทำอะไรด้วยตนเองทุกอย่าง บางครั้งต้องพึ่งพาคนอื่น หรืออาจกล่าวว่า คนเป็นสัตว์สังคมต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

5. อติพจน์ (Hyperbole)

อติพจน์ หรือ อติพจน์ คือโวหารที่กล่าวเกินความจริง เพื่อสร้างและเน้นความรู้สึกและอารมณ์ ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ลึกซึ้ง ภาพพจน์ชนิดนี้นิยมใช้กันมากแม้ในภาษาพูด เพราะเป็นการกล่าวที่ทำให้เห็นภาพได้ง่ายและแสดงความรู้สึกของกวีได้อย่างชัดเจน เช่น

จะไรด ชะรือว บัง เวียล ดอง ติก ตะ เจียล เปียล ณา นิง ปิญ

แปลว่า เกี้ยวหญ้าคามุงทุ่งกว้าง ตักน้ำใส่ตะกร้า แล้วเวลาไหนมันจะเต็ม

การเอาหญ้าคาไปมุงหรือคลุมเป็นหลังคาในที่โล่ง ที่โล่งหมายถึงทุ่งกว้าง ที่โล่งแจ้ง เป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้ เป็นไปไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ จัดเป็นข้อความที่กล่าวเกินจริง ผู้พูดมีน้ำเสียงแข็งต่าหนัก อีกหนึ่งสำนวนที่มีลักษณะคล้ายกัน

ชอง แม็ก ดีอล แปลว่า เอี่ยมเมฆถึง

เมฆ – อยู่ในท้องฟ้า

เอี่ยม – ยื่นมือไปเพื่อหยิบของไกลมือ

โดยปริยายว่า เอี่ยมมือไปหยิบเมฆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้ สำนวนนี้ ต้องการจะบอกให้รู้จักประมาณตน ไม่ทำสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้ เป็นการพูดโอ้อวดเกินความจริงในสิ่งที่ ทำไม่ได้เกินฐานะของตน

แต่รีย จิต ซลิต ปวง แปลว่า ปลาแห้งถือโอกาสวางไข่

ปลาแห้ง เป็นการถนอมอาหารอย่างหนึ่ง ด้วยกรรมวิธีสกัดน้ำออกจาก ตัวปลาเพื่อให้ปลาเก็บไว้ได้นาน เนื่องจากเขมรมีความอุดมสมบูรณ์ บางครั้งจะมีปลาจำนวนมาก เกินความต้องการในขณะนั้น จึงมีการใช้กลวิธีในการถนอมอาหารเพื่อจะได้ใช้บริโภคในครั้งต่อไป การที่ปลาตายไปแล้วจะสามารถวางไข่ เป็นไปไม่ได้

นิเยีย ยับ พตบ ปะเรีย นิเยีย ธิง ปะเรีย เมียน ตรอจิก

แปลว่า พุดกลางคืนได้ยินถึงป่า พุดกลางวันป่ามีหู

การพุดเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเมื่อพุดไปแล้วไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คำพุดอาจส่งผลไปยังผู้อื่น นอกจากเนื้อหาในการพุด คนเขมรยังให้ระวังคนที่พุดด้วย เวลาจะพุดอะไรให้ระวังคนอื่นได้ยิน ไม่ว่าจะพุดกลางวันหรือกลางคืนก็ตาม

6. สัทพจน์ (Onomatopoeia)

สัทพจน์ หมายถึง ภาพพจน์ที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงดนตรี เสียง สัตว์ เสียงคลื่น เสียงลม เสียงฝนตก เสียงน้ำไหล ฯลฯ การใช้ภาพพจน์ประเภทนี้จะทำให้เหมือนได้ ยินเสียงนั้นจริง ๆ เช่น

ตอก ตอก เขกมือตตะตอก จแ็ด บัวะ กแบ็ย

แปลว่า ต็อก ต็อก กระดิ่งไม้ที่แขวน คอควายลี้ก

“ต็อก ต็อก” เป็นเสียงของกระดิ่งที่ติดอยู่กับคอควาย เป็นที่สังเกตว่าการใช้คำแทนเสียงมักจะเป็นคำซ้ำ ในที่นี้กล่าวว่ ต็อก ต็อก ซ้ำ 2 ครั้งเพื่อให้คล้ายเสียงกระดิ่งที่แกว่งไปมา

7. นามนัย (Metonymy)

นามนัย คือ การใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง คล้าย ๆ สัญลักษณ์ แต่ต่างกันตรงที่ นามนัยนั้นจะดึงเอาลักษณะบางส่วนของสิ่งหนึ่งมากล่าวให้หมายถึงส่วนทั้งหมด หรือใช้ชื่อส่วนประกอบสำคัญของสิ่งนั้นแทนสิ่งนั้นทั้งหมด เช่น

จ๊ะอังกอ ยัวอังกาม แปลว่า เทข้าวสาร เอาแกลบ

สำนวนนี้มีการใช้นามนัยในคำว่า ข้าวสาร หมายถึง ของที่ใช้ประโยชน์ได้ แทน สิ่งที่ดี มีประโยชน์ทุกชนิด ส่วน แกลบ หมายถึง ของไม่ดี แทนสิ่งไม่ดีสิ่งไร้ประโยชน์ทุกชนิด

8. ปรพากษ์ (Paradox)

ปรพากษ์ หรือ ปรพากษ์ คือการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกันมากล่าวอย่างกลมกลืนกันเพื่อเพิ่มความหมายให้มีน้ำหนักมากยิ่งขึ้นและเข้าใจได้ชัดเจน เช่น

เนี่ยะ ฉลาด เจาะ รันเดา เนี่ยะ เคลลาเลิง สวัน คนแก่งลงนรก คนเขลาขึ้นสวรรค์

คำปรพากษ์ คนแก่ง – คนเขลา นรก - สวรรค์

อันแย็ย เจียย สดับ ยาก พุดง่ายฟังยาก

คำปรพากษ์ ง่าย-ยาก

จ็อง ระหะ กลับ จะโอะ อยากเร็ว กลับช้า

คำปรพากษ์ เร็ว – ช้า

ตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในสำนวนเดียวกันจะมีคู่คำตรงกันข้าม เช่น แก่ง – เขลา นรก- สวรรค์ ง่าย- ยาก ช้า – เร็ว ทำให้เนื้อความเกิดความขัดแย้ง เกิดภาพพจน์และเห็นถึงสัจธรรมว่าคำกล่าวในสำนวนล้วนเกิดขึ้นและเป็นเช่นนั้นจริงๆ

2. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจาก สัตว์ เช่น
เหมือน นา กระต๊อด	เหมือน นุส ปวง	ไก่ตัวไหนร้องตัวนั้นวางไข่
เล็ก ตระปุก	ยัง คยอง	ยกตุตเหมือนหอย
อันชาย ตปู กต๊อบ		กระต่ายมีสืบกัน
3. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจาก พืช
กัต เจก ก้อม กแบ็ย	ตัดกล้วยอย่าไว้เหง้า
เทอ-ซแร-ออย-มือ-ซเมา	ทำนาให้ดูหญ้า
4. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากการกระทำ
จึง ต้อง เดิร ตระ จิก ต้อง ซดบั	ขณะที่ก้าวเท้าไป หูต้องฟังเหตุการณ์
กาย ก๊อบ ตล๊อบ เจ็อน	คู้ยกลบพลิกเหยียบ
5. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากข้าวของ เครื่องใช้ ที่พบได้แก่
นม มิน ทม เจียง เนียล	ขนมย่อมไม่ใหญ่กว่าทะนาน
ต๊อด เอาะ รัวะ เจ็ย เจียง มัน เมียนเอาะ	จุดพื้นเป็น ๆ ดีกว่าไม่มีพื้น
6. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากความเชื่อ
- กัน เซล ปรำ ออย บาน เกอ เมียน เซาะ
ถือศีลให้ได้ก็มีความสุข
- แม ซลัญ โคน โต็จ จังวา ปแต็จ คเน็ย โคน ซลัญ แม โต็จ เปร็ยะ
แบค นอง
- แม่รักลูกเหมือนปลาซิวได้กัน ลูกรักแม่เหมือนพระพุทธรูปหันหลัง
7. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากอาชีพ
ที่พบได้แก่
- เจียง แดก แสก น็อง ไต เจียง กรรไตร เซาะ กันเตริง
ช่างเหล็ก ฉีกอะไรกับมือ ช่างตัดผม ผมมักจะยุ่ง
8. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากนิทาน เช่น
- กระเชอกันรั้ว กันจือ ทลู่ กะงอก เม็ยะ
กแอก มุย กแอก ดอบ อีกาหนึ่งตัว กลายเป็นอีกาสิบตัว

9. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากเพลงกันตรึม
ที่พบได้แก่

ตึก ไสร มัน แดล ฮี๊ด พรอฮ สบีสด มันแดล จือ

น้ำไหลไม่เคยเหนียว ผู้ชายสาบานไม่ขอเชื่อ

ต้มแหรย ทังวัน พลู ตเทาะ ทังวัน แพล ยัว กิ เทอ แม มัน โด้จ แม คลุน

ช่างหนักงา ต้นตะเทาะหนักผล เอาเขาเป็นแม่ไม่เหมือนแม่ตัว

10. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากความรู้สึก เช่น

สะอ้อบ กำออย บัญญู สลัญญ กำออย กะเจ็ย

เกลียด อย่าเพิ่งยิง รักอย่าเพิ่งให้ยืม

สลัญญ คลุน ออย ชงุน จแน็ย เบอ สลัญญ ปแด็ย ออย ชงุน เป็ยก

รักตัวให้ระวังอาหาร รักตัวให้ระวังคำ

11. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากธรรมชาติที่พบได้แก่

ปวง เมือน มา ซเมาะ มัน เกยญะอะ มีอด ไข่ไก่หนึ่งรังไม่เคยฟักหมด

ซเรวี ปร๊ะ ตรีอง นา เตาะ ตรีอง เนาะ

ข้าวเปลือกเพาะตรงไหน ขึ้นตรงนั้น

ปุง เต็ย มันแดล ตุม ตระนม เต

ตระกุกเปิดไม่เคยเกาะล่านอน

12. มูลเหตุของสำนวนภาษิตที่เกิดจากสิ่งปฏิภูลที่พบได้แก่

จุฮ-อัจ-ก-นาล-เว็ยล อูจจาระกลางทุ่ง

ซี เจริญ จุฮ เจริญ เป็ยก ปแอมเจริญ แต กังเฮาะ

กินมากขี้มาก พูดเพราะมากมักโกหก

จับ เฮย มัน ซี ซี เฮย มัน จุฮจุฮ เฮย มัน ซะโอย

จับแล้วไม่กิน กินแล้วไม่ถ่าย ถ่ายแล้วไม่เหม็น

4.4.4 อรรถรสในการใช้สำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยสื่ออารมณ์ความรู้สึก

สำนวนสุภาษิตเขมรถิ่นไทยนอกจากจะใช้พูดเพื่อการสอน เตือนใจให้ได้คิดและนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแล้วสำนวนเขมรถิ่นไทยยังแสดงถึงอารมณ์ของผู้พูดที่ให้ อรรถรสในการสื่อความหมายอีกด้วย

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้นิยามคำว่า อรรถรส ว่า อรรถรส เป็นคำนาม หมายถึง รสแห่งถ้อยคำ หรือถ้อยคำที่ทำให้เกิดความซาบซึ้ง หรือถ้อยคำที่ทำให้เกิดอารมณ์ สะเทือนใจ ในทางวรรณคดี “อรรถรส” หมายถึงรสทางวรรณคดีสันสกฤต

ระหว่างที่ผู้วิจัยได้รวบรวมสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยและได้สัมภาษณ์ พูดคุยกับผู้บอกภาษา ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าภาษาเขมรถิ่นไทยเป็นภาษาที่สนุก ก่อให้เกิดอารมณ์ในการสื่อสารได้หลากหลายอารมณ์ จึงต้องการวิเคราะห์สำนวนที่แสดงอารมณ์ในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย ซึ่งพบดังนี้

4.4.4.1 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยในทำนองอารมณ์ขัน

เช่น

เทอ แต คลูน อัน โรน แต เตาะ

แต่แต่ตัว เขย่าแต่นม

หมายถึง ผู้หญิงที่ฉาบฉวย จับจด ดีแต่แต่งตัวไม่มีสาระแก่นสาร

เทอ มุกกำเปม โตจ กำโปม โทก ราง

ทำหน้าที่เหมือนกระท่อมบนโคกร้าง

โลก บาน กรา

พระได้หิว

คูล บัน ชมเดก ต่าเปก บันชม โกร

ล้มแล้วสร้างนอน หัวล้านแก้งโกน

จะสังเกตได้ว่า สำนวนภาษิตที่แสดงอารมณ์ขันมักเป็นสำนวนที่กล่าวเกี่ยวข้องกับอวัยวะ เช่น นม ศีรษะ หน้า เพราะรูปร่างหน้าตาเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมเมื่อนำมาใช้เปรียบเทียบทำให้เห็นภาพได้ง่าย อีกทั้งคนเขมรถิ่นไทยเป็นคนที่นิสัยง่าย ๆ ตรง ๆ คิดอะไรไม่ซับซ้อน จึงมักนำเรื่องรูปร่างหน้าตามากล่าวล้อเลียนให้เกิดอารมณ์ขัน อีกทั้งมีการกล่าวถึงพระสงฆ์ในแง่ คนไม่มีผม ในสำนวนไทยมีหัวล้านได้หิว แต่คนเขมรถิ่นไทยบอกว่าหัวล้านมีหลายแบบ ซึ่งบางคนก็มีผมยังใช้หิวได้ แต่พระสงฆ์นั้นศีรษะโล่งไม่มีผมแน่นอน จึงทำให้เกิดภาพพจน์ของคนไม่มีผมได้หิว หรือ คนที่ได้สิ่งที่ไม่ประโยชน์กับตนได้ชัดเจนกว่า

4.3.4.2 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยทำนองซาบซึ้งใจ

เช่น

แพล เณอ มั่น กือ ชมอล ชมอล มั่น กือ ซงาย คลูน

ลูกไม้ไม่เคยไกลเงา เงาไม่เคยไกลตัว

ต้มแระย ทีวีวน พลู ตเทาะ ทีวีวน แพล ยัว กิ เทอ แม มั่น โต้จ แม คลูน

ช่างหนักงา ต้นตะเทาะหนักผล เอาเขาเป็นแม่ไม่เหมือนแม่ตัว

การกล่าวถึงครอบครัวหรือความผูกพันของคนในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และเป็นเรื่องที่ซาบซึ้งใจสำหรับคนเขมรถิ่นไทยเสมอโดยเฉพาะอย่างยิ่งความรักของมารดาที่มีต่อบุตร

4.4.4.3 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยทำนองรังเกียจ

เช่น

อันแะย บานโต้จ อัจ เรยะ

พูดได้เหมือนอุจจาระร่วง

พอม น็อง ติก เนีวว์ ตา ซอ้อย

ตดใส่ยายังเหม็น

คลูน มั่น เมาะ อูด ทาแั่ง เกิด มอม ปเตียะ ยาง กตอม อวด ทา แั่ง

กะ แะทัย

รูปร่างไม่เหมาะอดตัวว่าเป็นหม่อม บ้านเป็นกระท่อมอดตัวเป็นเศรษฐี

จะเห็นได้ว่าสำนวนดังกล่าวแสดงถึงความรังเกียจนั้นใช้สิ่งปฏิภูลในการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นถึงภาพพจน์ของพฤติกรรมที่น่ารังเกียจอย่างยิ่ง ส่วนในอีกสำนวนแสดงให้เห็นว่าชาวเขมรถิ่นไทยไม่นิยมชมชอบคนไม่ซื่อสัตย์ ชอบหลอกลวงจึงยกมากล่าวให้เห็นว่าคนที่มีพฤติกรรมเหล่านี้ที่น่ารังเกียจ

4.4.4.3 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยในทำนองแสดงความกลัว เช่น

ทะงอน อะไวย มิน ทะงอน เสมอ ประปวน ปะเรอ

หนักอะไรไม่เสมอหนักเมียใช้

กเมี้ย ซลัวะ น็อง ซแระย กเมี้ยกแต่ย น็อง เจ็น

อย่าทะเลาะกับผู้หญิง อย่ามีคดีกับคนจีน

สำนวนภาษิตข้างต้นกล่าวถึงสามสิ่งที่ควรระวัง คือ ภรรยา ผู้หญิง และ คนจีน ซึ่งสำนวนแสดงความเปรียบเทียบของเดือนให้ระวัง ซึ่งคำเดือนนี้แฝงความหมาย ที่แสดงถึงความกลัวและความเกรงผสมกันอยู่

4.4.4.4 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยในทำนองประหลาดใจ

เช่น

จู ปด้า จ๊ะ ชั่วก่อนแก่
 เนียะ ลังวัง เตรา ฉลาด เนียะ ปราด เตรา ชลับ
 คนที่มึ ๆ กลับฉลาด นักปราชญ์กลับตาย
 ตัมแหรีย มั่น เตือน เจือบ ตเนิม ดอฮ พลุ
 ช้างยังไม่ตาย แย่งกันถอนงา
 โววา โจน มณี มีมิ โจน จอร
 โฝงผางลูกคน ขริมขริมลูกใจ
 คนพูดคนแสดงออกมักไม่มีพิษภัย แต่คนที่ไม่พูดมักร้ายลึก

4.4.4.5 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยในทำนองให้เกิดความกล้าหาญหรือให้กำลังใจ

เช่น

เนียะ มุย ฮ้อบ เนียะ ต้อบ ชลัญญ
 หนึ่งคนเกลียด สิบคนรัก
 ป้อ คลังคลัง พอ กี ขลาจ กาจ กาจ พอ กี แกรง
 ถ้าแรงแรงพอเขากลัว ถ้าเกรเกร เกรพอที่เขาเกรง

4.4.4.6 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยในทำนองโกรธ

เช่น

คางมูกเฮาบอง คางคนองเฮาอา
 อยู่ต่อหน้าเรียกพี่ อยู่ข้างนอกเรียกไอ้
 กรอ ร้ว เนีย บาน ชัจ อ้นชาย ปชา ตาแอง
 ยากจนเข้าหาเจ้านายได้เนื้อกระทายกินคนเดียว

จากสำนวนนี้แสดงให้เห็นภาพการใช้สำนวนนี้ชัดเจนว่าแสดงถึงความโกรธของความไม่จริงใจในการกระทำหรือคำพูดที่ทำต่อหน้าสุภาพ ให้เกียรติแต่ลับหลังแสดงความหยาบคาย

4.4.4.7 อรรถรสในการสื่อสารของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยที่แสดงให้เห็นถึงความสงบ เช่น

กัน เซล ปรำ ออย บาน เกอ เมียน เซาะ

ถือศีลให้ได้ก็มีความสุข

จากการสำรวจและวิเคราะห์สำนวนทั้ง 223 สำนวน ปรากฏอรรถรสทั้งหมด 8 รส ได้แก่ หาสยรส (รสแห่งความขบขัน) กรุณารส (รสแห่งความเมตตากรุณาที่เกิดภายหลังความเศร้าโศก) รุทธรส/ราทรรส (รสแห่งความโกรธเคือง) วีรรส (รสแห่งความกล้าหาญ) ภยานกรส (รสแห่งความกลัว ตื่นเต้นตกใจ) พีภัสสรส (รสแห่งความขิง ความรังเกียจ) อัปภูตรส (รสแห่งความพิศวงประหลาดใจ) ศานตีสรส (รสแห่งความสงบ) แต่ไม่พบ ศฤงคารรส (รสแห่งความรัก)

4.4.5 สำนวนที่แบ่งตามเจตนา

ผู้วิจัยได้นำภาษิตเขมร มาวิเคราะห์และแบ่งเจตนาการใช้สำนวน อ้างอิงจาก สุรินทร์ อัญชลีสกุล (2543) ซึ่งแบ่งออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1.เจตนาตำหนิ

มะนีฮู คะเลี่ยน จันนีย กระบาย์ เคลี่ยน สะเมา

คนหิวอาหาร ควายหิวแก้หญ้า

ตุ คลุน เยิง บัน ตไซ เซาะ ตุ เนียะ ซเราะะ บัน พนม

โทษของตนเท่าเส้นผม โทษของคนอื่นเท่าภูเขา

2.เจตนาตักเตือน

การ เจียก แม็ยตะ ปี่ ไต เบอ เดกกรอก ทัง รั้ว ซี มั่น เตือน กิ

การงานอย่าปล่อยจากมือ ถ้านอนตื่นสายหากินไม่ทันเขา

จโรด ซเบิว บัง เวียล

เกี่ยวหญ้าคา มามุงฟุงโล่ง

3.เจตนาแสดงความคิดเห็น

รเต็ส บะ ตรา นา รเอ็ด ซเมา ตระ เนาะ

เกวียนหักตรงไหนหญ้าแหลกตรงนั้น

ซเริว ปรวัะ ตริอง นา เตาะ ตริอง เนาะ

ข้าวเปลือกเพาะตรงไหน ขึ้นตรงนั้น

4.เจตนาชื่นชม

กอก กอ บาย มมาย กอ ซเรี้ยกันตุย บเรี้ย กอ ทนา

ข้าวค้างคืนก็เป็นข้าว หญิงหม้ายเป็นผู้หญิง ก้นบุหรีก็เป็นยาสูบ

บาน ปีกแอก เตวี แจก กะเวา

ได้จากกาไปแจกกาเหว่า

5.เจตนากล่าวประชดประชัน

ดิง กูย นิง เกิด เจียะฮู เมียะฮู นิง เกิด สันนอ พนม มิน เกิด ทะ

มอ สะเรี้ย ละออ มิน เกิด ปะเตี้ย

กึ่งกำจะกลายเป็นแย้ ทองคำจะกลายเป็นตะกั่ว ภูเขาทั้งลูกจะไม่มีก้อน

หิน สาวสวยจะไม่มีสามี

เนียะ เฮียร ซแบก ตัจ เนียะ ซลาจ ซแบก เจ็อบ

คนกล้าหน้าขาด คนฉลาดหน้าติด

4.4.6 คุณค่าและหน้าที่ทางภาษาของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย

จากการศึกษาพบดังนี้

4.4.6.1 คุณค่าด้านการสื่อสาร

การใช้สำนวนเขมรถิ่นไทยในการสนทนาหรือการกล่าวเปรียบเปรย ก่อให้เกิด อรรถรสในการสื่อสาร เป็นการใช้น้อยแต่ความหมายมาก และนอกจากพูดเพื่อสื่อความหมาย แล้วยังแฝงอารมณ์ต่างๆในสำนวนนั้นๆอีกด้วย เช่น กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ยกตัวอย่างถึงสำนวนเขมรถิ่นไทยที่ใช้กล่าวเปรียบเปรยถึงคนที่ชอบทำหน้าบูดบึ้ง ไม่รับแขกว่า “เทอ มุกกำเปิม ดังกำเปิบ โทกกราก” หมายถึง ทำหน้าตาบูดบึ้งเหมือนบ้านร้างบนโคก เป็นคำตำหนิที่ ให้อรรถรสทั้ง เสียงพูดและความหมาย ที่ผู้ฟังน่าจะเกิดอารมณ์ขันมากกว่ารู้สึกโกรธ

4.3.6.2 คุณค่าด้านการประพันธ์

การศึกษาสำนวนเขมรถิ่นไทยพบว่า บางสำนวนมีที่มาจากเพลงพื้นบ้าน (เจรียง) ซึ่งการประพันธ์เพลงพื้นบ้านเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่จรรโลงใจมนุษย์ นอกจากจะให้ความเพลิดเพลิน กล่อมเกล้าจิตใจแล้ว เนื้อหาของเพลงพื้นบ้านบางเพลงมีถ้อยคำสละสลวย ความหมายดี เป็นที่ติดหูบางท่อน ถูกนำมาใช้ประกอบการพูดนานเข้าจึงกลายเป็นสำนวน เช่น ตัมเรี้ยทังวนพลู ตเทาะทังวนแพล ยัวก็เทอแม มั่นโดัจแมคลูน หมายถึง ช้างหนักงา ต้นตะเทาะหนักผล เอาเขาเป็นแม่ไม่เหมือนแม่ตัว สำนวนนี้ใช้กล่าวเปรียบเปรยถึงความรักที่ยิ่งใหญ่ของแม่

ไม่มีใครมาแทนแม่ผู้ให้กำเนิดได้ จากการให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ เพียงผู้วิจัยกล่าวประโยคแรกของสำนวน ผู้ให้สัมภาษณ์ก็สามารถพูดต่อสำนวนได้เลย นั่นเพราะความคุ้นเคยในเนื้อร้องของเจี๊ยงที่กลายมาเป็นสำนวนสำนวนนี้

4.3.6.3 คุณค่าด้านการศึกษา

คุณค่าของสำนวนเขมรถิ่นไทยในด้านการศึกษา นอกจากสำนวนเหล่านี้จะช่วยขัดเกลาจิตใจ ใช้กล่าวเป็นคำสอน และใช้รักษาภพของสังคมแล้ว สำนวนต่าง ๆ ยังมีคุณค่าที่ควรค่าต่อการศึกษา ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ สัมคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์

ในสำนวนเขมรถิ่นไทย มีคำกล่าวที่ว่า กเมียชลัวะน้องชเรี้ย กเมียกเดีย่น้องเงิน อย่าทะเลาะกับผู้หญิง อย่ามีคดีกับคนจีน สำนวนนี้แสดงให้เห็นถึงสังคม ที่มองผู้หญิงและคนจีนในอีกแง่มุมหนึ่ง แสดงว่าผู้คิดสำนวนนี้ คือเพศชาย หรืออยู่ในสังคมที่ชายเป็นใหญ่

4.4.6.4 คุณค่าทั่วไป

นอกจากคุณค่าทั้ง 3 ข้อข้างต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และรวบรวมคุณค่าในด้านอื่น ๆ ได้แก่

1. เป็นรูปแบบเบ็ดเสร็จของการสื่อสาร ที่กระชับ เข้าใจตรงกัน
2. ลดความรุนแรงในการใช้ถ้อยคำ
3. เกิดความมกอกงของภาษา เพราะสำนวนภาษาชนิดใหม่เกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ ตามยุคสมัย
4. เกิดความหลากหลายในการใช้ภาษา เป็นทางเลือกให้แก่ผู้ใช้ภาษา ซึ่งสามารถเลือกการสื่อสารได้ทั้งแบบกล่าวแบบตรง ๆ หรือใช้สำนวนภาษา
5. ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ผ่านสำนวน
6. แสดงนิสัยใจคอของผู้ใช้ภาษาผ่านการใช้ถ้อยคำในสำนวนภาษา
7. ช่วยสืบสานส่งต่อภาษาเขมรถิ่นไทยให้สืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง

แนวคิดของคนเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนจากสำนวนภาษานั้นมีหลายประการ ประการแรกเป็นสำนวนที่ให้อคติคติธรรมซึ่งสอดคล้องกับหลักหลักเบญจธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร ศัจจะ สติสัมปชัญญะ ซึ่งสำนวนที่มีแนวคิดดังกล่าวนั้นมุ่งเปรียบเทียบสั่งตามแนวทางการดำรงตนตามแนวคิดของพุทธศาสนา ประการที่สองแสดงแนวคิดด้านความเชื่อ สะท้อนความเชื่อเรื่องผีในความดั้งเดิมด้วย ทั้งยัง สะท้อนความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญอย่างหนึ่งของพุทธศาสนาเช่นกัน แต่มุ่งสอนให้คนรู้จักทำความดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ประการที่สามด้านค่านิยม มุ่งสอนให้เคารพผู้อาวุโส ไม่ให้ดูถูกคนวัยชรา เพราะมองว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน และยังสอนให้รู้จักเคารพผู้มีอิทธิพลในสังคม

ด้านวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยที่สะท้อนผ่านสำนวนภาษิตนั้น สะท้อนให้เห็นประเด็นด้านอาชีพต่าง ๆ ที่สำคัญ โดยผู้วิจัยพบว่าวิถีชีวิต 2 ด้าน ได้แก่ ด้านอาชีพและด้านครอบครัว ด้านอาชีพนั้นสะท้อนให้เห็นอาชีพต่าง ๆ ของสังคม เช่น ช่างตัดผม ค้าขาย ประมง ซึ่งเป็นอาชีพที่พบบ่อยในสังคม ด้านครอบครัว ที่กล่าวถึงหลายประการด้วยกัน ได้แก่ 1) ความสำคัญของพ่อแม่ สำนวนภาษิตมุ่งเน้นกล่าวถึงความสำคัญของพ่อแม่ให้รู้จักปฏิบัติต่อพ่อแม่ให้ดี 2) การเลือกคู่และการครองเรือนโดยเปรียบกับการเลี้ยงไปมาของฟักเขียวและฟักทองซึ่งเป็นความเปรียบที่อาศัยข้อสังเกตตามธรรมชาติ 3) เพศชายและหญิง ที่เน้นเปรียบเทียบผู้ชายในสังคมว่ามักพูดไม่จริงให้ผู้หญิงรู้จักระมัดระวัง และกล่าวถึงผู้หญิงที่สวยแต่หาสามีได้ยากว่าเป็นลักษณะที่ไม่ดี โดยมีนัยความหมายจำนวน 4 นัย คือ ผู้ชายมักไม่เลือกผู้หญิงสวยมาเป็นภรรยาเพราะคิดว่าเธอน่าจะเลือกมาก ผู้หญิงสวยมักมีแต่คนคิดว่ามีคู่แล้วจึงไม่มาจับทำให้ไม่มีคู่ครอง ผู้หญิงสวยแต่กิริยาไม่ดีทำให้ไม่มีสามี และผู้หญิงสาวสอน 4) เครือญาติ มีการพูดถึงลักษณะที่พบเห็นได้ในหมู่เครือญาติที่อาจมีญาติบางคนประพฤติกรรมไม่ดีก็ให้คิดเป็นเรื่องธรรมชาติ และยังมีสำนวนที่พูดถึงการทำขายหน้าวงศ์ตระกูลโดยนำเครือญาติมาเปรียบกับเมล็ดข้าวพันธุ์ตามลักษณะสังคมที่เป็นเกษตรกรรม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาแนวคิดและวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมสำนวนภาษาิตจำนวน 223 สำนวนและลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ชาวเขมรถิ่นไทยพบว่า สำนวนภาษาิตของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์มีประเด็นด้านแนวคิดและวิถีชีวิตหลายประการดังจะกล่าวต่อไป

5.1.1. แนวคิดของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ที่สะท้อนจากสำนวนภาษาิต

จากการศึกษาพบว่าสำนวนภาษาิตเขมรถิ่นไทยปรากฏแนวคิดสรุปได้ดังนี้

5.1.1.1 ข้อคิด คติธรรมซึ่งสอดคล้องกับหลักหลักเบญจธรรม ได้แก่ เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ สติสัมปชัญญะ ซึ่งสำนวนที่มีแนวคิดดังกล่าวนี้มุ่งเปรียบเทียบเปรียบต่างตามแนวทางการดำรงตนตามแนวคิดของพุทธศาสนา

5.1.1.2 ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว ที่แสดงแนวคิดเรื่องความรักของแม่ที่มีต่อลูก ความรักที่เที่ยงแท้ของพ่อแม่ ลูกได้รับการถ่ายทอดสิ่งต่างๆมาจากพ่อแม่ทั้งทางร่างกายและความคิด ความรักและผูกพันของคนในครอบครัวตัดกันไม่ขาด การอบรมเลี้ยงดูลูกหลานต้องสั่งสอนไม่ตามใจ และอย่าละเลยเมินเฉยต่อบุพการีให้มีความกตัญญูรู้คุณ

5.1.1.3 สังคมของชาวเขมรถิ่นไทยเป็นสังคมแบบเครือญาติเช่นเดียวกับสังคมไทยกลุ่มอื่น ๆ ด้วยว่าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วยญาติผู้ใหญ่ฝ่ายมารดา บิดา มารดา บุตร และอาจมีหลาน หรือเครือญาติอาศัยอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน สังคมลักษณะนี้มีความสำคัญและข้อดีในการประกอบเกษตรกรรมที่ต้องใช้แรงงานหรือกำลังคนจำนวนมากเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

5.1.1.4 การแต่งงาน การเลือกคู่ครองให้รอบคอบ ให้ระมัดระวังในการเลือกคู่ อย่ารีบร้อน เพราะอาจจะเกิดผลเสียภายหลังได้

5.1.1.5 การเคารพผู้อาวุโส ในสังคมอดีตจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพึ่งพาผู้อาวุโสผู้มีความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนภูมิปัญญาที่ตกทอดมาของบรรพบุรุษและของชุมชน ผู้อาวุโสจึงสำคัญและจำเป็นอย่างมากในสังคมอดีตที่การเข้าถึงความรู้ของสังคมในสังคมเป็นไปอย่างจำกัด ผู้อาวุโสเหล่านั้นเป็นผู้ที่ช่วยดำรงสังคมของตนให้อยู่ระเบียบแบบแผนและจารีตที่มีมาแต่เดิม ดังเช่นว่าหากจะทำพิธีใดก็ต้องสอบถามหรือเชื่อเชิญผู้อาวุโสของชุมชนที่คนในชุมชนเคารพนับถือมาประกอบพิธีกรรมให้

5.1.1.6 ผู้มีอำนาจในท้องถิ่น การเข้าหาผู้มีอิทธิพลเพื่อแสดงความเคารพนับถือเป็น แสดงออกให้เห็นว่าในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมมีความแตกต่างกันในด้านสถานะอำนาจทางเศรษฐกิจ หรือทรัพยากรซึ่งหากผู้ใดมีอำนาจในทรัพยากรมากกว่าย่อมเป็นผู้มีอิทธิพลในสังคม

5.1.1.7 แนวคิดมุมมองของคนเขมรถิ่นไทยที่มีต่อคนจีน คนเขมรถิ่นไทยมองว่าคนจีนเป็นคนขยัน มีร้านค้า กิจการเป็นของตัวเอง มีฐานะดี ฉลาด นิสัยโผงผาง พูดตรง เสียดัง มีน้ำใจช่วยเหลือ ไม่ชอบคนขี้เกียจ ไม่ชอบคนเอาเปรียบ ดังนั้นหากไปมีปัญหากับคนจีนจะมีทางเอาชนะได้ยาก เพราะคนเหล่านี้มีความได้เปรียบทั้งด้านฐานะและความฉลาด

5.1.1.8 มุมมองต่อเพศชายและเพศหญิงสะท้อนผ่านสำนวนภาษิต ถึงเพศชายและเพศหญิง ผู้วิจัยเห็นว่า สำนวนภาษิตไม่ได้มีน้ำเสียงยกย่องเพศใดเป็นพิเศษ

5.1.1.9 ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติและพุทธศาสนา ชาวเขมรถิ่นไทยนั้นมีความเชื่อที่ผูกโยงกับชีวิตและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและมีความเชื่อเรื่องผีสูงมาก ตั้งแต่ก่อนเกิดจนคลอดมาเป็นทารก การอยู่ดีเป็นสุขหรือจนกระทั่งการเจ็บป่วยและล้มตายล้วนมีความเชื่อในเรื่องผีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทย นอกจากนี้ยังเชื่อในเรื่องบาป บุญ นรกสวรรค์ ซึ่งมีส่วนในการช่วยขัดเกลาสังคมให้เกรงกลัวต่อบาปไม่ประพฤติชั่ว

5.1.1.10 แนวคิดด้านการศึกษาและการแสวงหาความรู้ [สำนวนภาษิตที่มุ่งเน้นให้ชาวเขมรถิ่นไทยรู้จักแสวงหาความรู้เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่าชาวเขมรถิ่นไทยมุ่งสอนให้ลูกหลานให้ความสำคัญกับการศึกษาก่อนที่จะมีความรักหรือสร้างครอบครัว และให้หมั่นพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ

5.1.1.11 แนวคิดด้านวาจา สอนให้รู้จักระวังในการพูดจา เพราะไม่ว่าจะพูดอะไรพูดที่ไหน คำพูดที่พูดออกไปแล้วของเราย่อมมีผลเสมอ ในสำนวนนี้ชี้ให้เห็นว่า ต้องเก็บรักษาความลับ ไม่พูดเรื่อยเปื่อย อาจทำให้เกิดความเสียหายได้ นอกจากนี้ยังเตือนให้มีสติในการพูด และรักษาคำพูดของตน

5.1.1.12 แนวคิดเรื่องความสามัคคี สำนวนเขมรถิ่นไทยปรากฏแนวคิดที่ว่า ถึงจะมาจากต่างครอบครัว ก็ขอให้รักสมัคครสมานสามัคคีเหมือนเป็นพี่น้องกัน และเมื่ออยู่ร่วมกันอย่าได้ทะเลาะกันเอง ให้ถนอมน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้อภัยกัน เพราะความสามัคคีนี้เองกลุ่มชาติพันธุ์เขมรถิ่นไทยจึงดำรงอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้

5.1.1.13 แนวคิดเรื่องศีลธรรม ปรากฏสำนวนที่แสดงให้เห็นว่าชาวเขมรถิ่นไทยถือศีลห้าได้แก่ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามลักทรัพย์ ห้ามประพฤติผิดในกาม ห้ามพูดเท็จ และห้ามดื่มเมาน้ำเมา การตั้งมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและมีศีลธรรมประจำใจเป็นสิ่งที่ชาวเขมรถิ่น

ไทยยึดถือและนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ศิลห้้าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องควร ลดการทำผิด ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อันจะส่งผลให้ชีวิตราบรื่นพบแต่ความสุข

5.1.1.14 แนวคิดเรื่องกรรม ชาวเขมรถิ่นไทยเชื่อว่าไม่มีใครหลีกเลี่ยงจากเวรกรรมพัน

5.1.1.15 แนวคิดเรื่องความไม่ประมาท พบว่ามีแนวคิดเรื่องความไม่ประมาทในการเตรียมการสิ่งของ ความไม่ประมาทในการกระทำ และความไม่ประมาทเรื่องเวลา

5.1.1.16 แนวคิดเรื่องความกตัญญู ในสังคมชาวเขมรถิ่นไทยถือว่าความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญ การแสดงความกตัญญูแต่บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนผู้มีพระคุณทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งนอกจากจะแสดงความกตัญญูในเวลาที่ท่านเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่แล้ว ความกตัญญูยังแสดงออกต่อบรรพบุรุษได้ในประเพณีแซนโฎนตา ซึ่งเป็นประเพณีทำบุญ บูชา บรรพบุรุษ

5.1.1.17 แนวคิดเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน พบสำนวนที่สอนให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาให้อ่อนหวาน ทำให้เข้าสังคมได้ทุกระดับ

5.1.1.18 แนวคิดเรื่องสังขธรรมชีวิต พบในเรื่องความไม่แน่นอนของชีวิต กิเลสของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด โชคชะตาและสังขารของมนุษย์

5.1.1.19 ค่านิยมในสังคมชาวเขมรถิ่นไทยที่ปรากฏในสำนวนพบว่า นิยมคนรำรวย นิยมชมชอบคนที่ภาพลักษณ์ดี ให้เกียรติผู้หญิง นับถือคนเชื้อสายจีน เป็นสังคมแบบอุปถัมภ์ ต้องการผู้ใหญ่ ผู้มีอิทธิพลหนุนหลังให้เจริญก้าวหน้า

5.1.2. **วิถีชีวิตของชาวเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ที่สะท้อนจากสำนวนภาษิตพบดังนี้**

5.1.2.1 การอยู่ร่วมกันในสังคม ชาวเขมรถิ่นไทยมีสำนวนภาษิตที่แสดงแนวคิดการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่มุ่งให้เกิดความเชื่อเพื่อรู้จักถามไถ่ความเป็นไปของคนในชุมชนเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีแน่นแฟ้นในหมู่ผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทย

5.1.2.2 การยกย่องผู้อาวุโสมีความเกี่ยวข้องกับผูกพันกับลักษณะสังคมแบบเครือญาติ ที่มองว่าผู้อาวุโสของครอบครัวหรือชุมชนมีความสำคัญในแง่ของการเป็น “ผู้รู้” ดังที่พบว่ามีปราชญ์ชาวบ้าน หมอธรรม หรือผู้รู้วิชาอาคมในสังคมชาวเขมรถิ่นไทย โดยทั่วไปผู้อาวุโสย่อมมีประสบการณ์มากกว่าผู้เยาว์ ผู้อาวุโสจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการขัดเกลาสังคมของชาวเขมรถิ่นไทย ในการกำหนดบรรทัดฐานและให้คำอบรมสั่งสอน

5.1.2.3 อาชีพของชาวเขมรถิ่นไทยได้แก่อาชีพ เกษตรกรรม ทำนา เลี้ยงสัตว์ ช่างตัดผม ช่างตีเหล็ก และค้าขาย

5.1.2.4 ด้านการเลือกคู่ครองและการครองเรือน ในสมัยก่อนถ้าชายหนุ่มหญิงสาวไม่พบรักด้วยตัวเองก็จะมีพ่อแม่เป็นคนเลือกคู่ให้ แบบคลุมถุงชน หรือมีแม่สื่อแม่ชักในหมู่บ้านเป็นคนแนะนำ ส่วนการครองเรือนฝ่ายสามีจะไว้ใจให้ภรรยาดูแล บริหารจัดการใช้จ่ายและรักษาทรัพย์สิน หากภรรยาละเลย ไม่รู้จักใช้จ่ายและรักษาทรัพย์สิน ก็ส่งผลต่อฐานะของครอบครัว ทำให้ยากจนและเดือดร้อน นอกจากนี้ยังมีคำสอนเมื่อโอรสกันต้องรู้จักการให้อภัย และการใช้ชีวิตคู่ใหม่ๆต้องสร้างเนื้อสร้างตัว ต้องรู้จักทำมาหากิน ขยันขันแข็งเพื่อสร้างฐานะในครอบครัว และเมื่อเป็นครอบครัวเดียวกันแล้วอย่านำเรื่องในครอบครัวไปสู่ภายนอก เพราะความไว้เนื้อเชื่อใจต่อกันเป็นสิ่งสำคัญ

5.1.2.5 การนับถือพุทธศาสนา ในสำนวนภาษิตพบการบวช พระพุทธรูป การบวชเรียน เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา บุญที่ได้จะส่งผลถึงบุพการี ซึ่งเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่ง

5.1.2.6 ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ พบสำนวน เจียนเฉอมบะ อาระปเอ็ด ซึ่งเป็น การกล่าววอวยพรให้เกิดสวัสดิภาพแก่ผู้เดินทาง แสดงถึงความปลอดภัยในการเดินทางที่ไม่มีผีป่าหรือภูตผีอื่นมาทำอันตรายแก่ผู้เดินทาง

5.1.2.7 วัฒนธรรมประเพณี การโปรยทาน เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาวเขมรถิ่นไทย เนื่องจากความเชื่อเรื่องบาปบุญ การทำบุญควบคู่การทำทาน จะมีการโปรยทานเมื่อมีงานประเพณีต่างๆ เช่น งานบวช งานศพ

5.1.2.8 ที่อยู่อาศัย ที่อยู่ของชาวเขมรถิ่นไทยลักษณะคล้ายกับ โคน หนอง นา คือปลูกบ้านอยู่แถวที่สูง มีหนองน้ำไว้บริโภค และอยู่ใกล้ไร่นา

5.1.2.9 อาหาร พบสำนวนที่กล่าวเกี่ยวกับขนมและทะนันทองข้าว ซึ่งขนมเนียดเป็นขนมพื้นบ้านของชาวเขมรถิ่นไทย ขนมเนียดเรียกตามแม่พิมพ์ขนม เนียดหรือทะนันทองข้าว เนียดทำจากกะลามาพะรววกตีจะมีไว้ใช้ตวงข้าวเปลือกหรือข้าวสาร แต่ก็นำมาใช้ประโยชน์ในการใช้ทำเป็นพิมพ์ขนม

5.1.2.10 ภูมิปัญญาผ้าไหมทอมือ เป็นศิลปหัตถกรรมประจำถิ่น เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวเขมรถิ่นไทยที่เป็นมรดกตกทอดมาช้านาน

5.1.2.11 วรรณกรรม พบว่ามีสำนวนที่เป็นชื่อนิทานพื้นบ้าน 3 เรื่องคือ กั้นจือ ทลุ กะงอก เมียะ แปลว่า กะเซอกันรั้ว กแอก มุย กแอก ดอบ แปลว่า อีกาหนึ่งตัว กลายเป็นอีกาสิบตัว และ อัน ต้วง เวง ชนัง เวง แปลว่า ปลาไหลยาว หม้อก็ต้องยาวไปด้วย

5.1.3. ลักษณะการใช้ภาษาในสำนวนเขมรถิ่นไทย

ผู้วิจัยพบลักษณะทางภาษาของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยดังนี้

5.1.3.1 โครงสร้างประโยคของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย พบทั้งสำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีเนื้อความสมบูรณ์ และสำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีเนื้อความไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ยังพบสำนวนเขมรถิ่นไทยที่มีโครงสร้างประโยคเป็นประโยคความเดียว ความรวม และความซ้อน

5.1.3.2 ลักษณะถ้อยคำของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทยมีทั้งแบบไม่มีสัมผัสและแบบมีสัมผัส และพบโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในสำนวนได้แก่ อุปมา (Simile) อุปลักษณะ (Metaphor) สัญลักษณ์ (Symbol) บุคลาธิษฐาน (Personification) อธิพจน์ (Hyperbole) สัทพจน์ (Onomatopoeia) นามนัย (Metonymy) ปรพจน์ (Paradox) และยังพบการใช้ซ้ำคำ

5.1.3.3 มูลเหตุของการเกิดสำนวนภาษิต พบมูลเหตุของสำนวนมาจาก คน สัตว์ พืช การกระทำ ข้าวของเครื่องใช้ ความเชื่อ อาชีพ กันตรึม ความรู้สึก ธรรมชาติ และสิ่งปฏิกูล

5.1.3.4 อรรถรสของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย พบว่ามี อารมณ์ขัน ซาบซึ้งใจ รังเกียจียดฉันท์ ความกลัว ประหลาดใจ ความกล้าหาญหรือให้กำลังใจ โกรธ และ ความสงบ

5.1.3.5 เจตนาการใช้สำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย พบเจตนาต่าหนี ตักเตือน แสดงความคิดเห็น และเจตนาชื่นชม

5.1.3.6 คุณค่าและหน้าที่ทางภาษาของสำนวนภาษิตเขมรถิ่นไทย วิเคราะห์ได้ว่า สำนวนเขมรถิ่นไทยให้คุณค่าด้านการสื่อสาร การประพันธ์ การศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นรูปแบบเบ็ดเสร็จของการสื่อสาร ที่กระชับ เข้าใจตรงกัน ลดความรุนแรงในการใช้ถ้อยคำ การคิดสำนวนใหม่ก่อให้เกิดความมกของภาษา เพราะสำนวนภาษิตใหม่เกิดขึ้นได้เรื่อย ๆ ตามยุคสมัย เกิดความหลากหลายในการใช้ภาษา เป็นทางเลือกให้แก่ผู้ใช้ภาษา ซึ่งสามารถเลือกการสื่อสารได้ทั้งแบบกล่าวแบบตรง ๆ หรือใช้สำนวนภาษิต เป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อต่าง ๆ ผ่านสำนวน ช่วยสืบสานส่งต่อภาษาเขมรถิ่นไทยให้สืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง และยังแสดงให้เห็นถึงนิสัยใจคอของผู้ใช้ภาษาผ่านการใช้ถ้อยคำในสำนวนภาษิตอีกด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจที่สามารถนำไปศึกษาค้นคว้าต่อไปดังนี้

1. ยังมีจำนวนภาชิตเขมรถิ่นไทยที่ยังไม่ถูกบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอีกมาก ผู้ที่สนใจสามารถลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน
2. จำนวนภาชิตเขมรถิ่นไทยมีความคาบเกี่ยว 2 เชื้อชาติ คือไทยและเขมร ผู้สนใจสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างจำนวนภาชิตเขมรถิ่นไทย จำนวนภาชิตเขมร และจำนวนภาชิตไทยได้
3. ในจังหวัดสุรินทร์มีผู้พูดภาษาถิ่นทั้งเขมรถิ่นไทยและภาษาลาวอีสานอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันจึงมีความน่าสนใจในการศึกษาจำนวนภาชิตของผู้ใช้ภาษาถิ่นต่างกันในสังคมเดียวกัน

บรรณานุกรม

(ททท), ก. (2565). แชนน์นิ้วของกิน ถิ่นข้างเมืองสุรินทร์. Retrieved 25/10/65

<https://guide.michelin.com/th/th/article/features/gastronomy-journey-the-series-of-thailand-ep-6-sap-nua-savoury-hot-and-spicy-in-surin>

(ททท.), ก. (2565). หมู่บ้านทอผ้าไหมบ้านจันรม. <https://thai.tourismthailand.org/Home>

Kuiper, K. (2013). Proverb. *Folk Literature*. สืบค้นจาก

<https://www.britannica.com/art/proverb>

กรมทรัพยากรธรณี. (2553). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณีจังหวัดสุรินทร์ (ออนไลน์). กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2556). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ (พิธีประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2556).

กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

กาญจนาคนันท์. (2522). สำนวนไทย. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.

ชบวน พลตรี. (2530). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิตเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

จิตร ภูมิศักดิ์. (2547). สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

ชัยวัฒน์ เสาทอง และคณะ. (2556). "ภาษาเขมรถิ่นไทย" ใน กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ (พิธีประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2556) (158-159). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

ชুমสาย สุวรรณชมภู. (2540). ภาษากับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เมธอมลย์ ราชภัณฑารักษ์. (2555). บทที่ 3 มนุษย์กับวัฒนธรรม คณะกรรมการวิชามนุษย์กับสังคม ศูนย์วิชาบูรณาการ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มนุษย์กับสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

دنول ไซสินธุ์. (2542). รายงานการวิจัยเรื่องสำนวนอีสาน: การศึกษาเชิงวัฒนธรรม. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2530). ประวัติศาสตร์อีสาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธิดา สาระยา. (2537). โบราณในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: กำเนิดและพัฒนาการ. กรุงเทพฯ:

เมืองโบราณ.

ธิดา สาระยา. (2540). อาณาจักรเจนละ: ประวัติศาสตร์อีสานโบราณ. กรุงเทพฯ: มติชน.

นิตยา บุตรศรี. (2542). การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียน
ต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.
(ครุศาสตร์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ประกอบ ผลงาม. (2538). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: เขมรถิ่นไทย (*Encyclopedia of ethnic
groups in Thailand: Khmer*). นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนา
ชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). วัฒนธรรมทางภาษา (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประยูร ทองศิลป์ และกระทรวงวัฒนธรรม พุทธศาสนบัณฑิตย์ กัมพูชา. (2540). ประชุมเรื่องตำนาน
และนิทานพื้นบ้านเขมร ภาคที่ 1-9. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย สถาบันราชภัฏธนบุรี.

ปราณี ตันตยานุบุตร. (2551). ภูมิปัญญาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์และ
วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พรสวรรค์ สุวรรณศรี. (2547). การวิเคราะห์คุณค่า การดำรงอยู่ และการสืบทอดมรดกอีสาน. บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. (ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต
(พัฒนศึกษา)).

พิชญดา ผกากรอง. (2558). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนพม่ากับสำนวนไทย. (ปริญญาโท
กศ.ม.). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. (วรรณวิทัศน์).

ไพฑูลย์ สุนทรารักษ์. (2515). การปกครองหัวเมืองภาคอีสานกับหัวเมืองสุรินทร์: พิมพ์ในงานศพของ
อำมาตย์เอกหลวงพิสิษฐ์สุรินทร์รัฐ (พานเมืองอัมระนิมิต).

มติชนออนไลน์. (2565). งานประเพณีขึ้นเขาสวาย.

https://www.matichon.co.th/region/news_510734

มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย. (2542). สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม 2 ชมอจ
(ผี-เขมร). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

ยมนา ทองใบ. (2550). การศึกษาสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ. (สารนิพนธ์ การศึกษา
มหาบัณฑิต (ภาษาไทย)). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ. (บัณฑิตวิทยาลัย).

รัตนะ บัวสนธ์. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา
ท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. (ปริญญาโท การศึกษา

- ดุขฎฐฎบฎฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.
- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553. , เล่ม 127 C.F.R. § ตอนที่ 69 ก (2553, 12 พฤศจิกายน 2553).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย: ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รุ่งอรุณ ทีฆชอุณเฎียร. (2532). รายงานการวิจัยเรื่องปริศนาคำทาย: การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษา. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วชิรา บุญเกื้อ. (2553). การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน. (สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาศาสตรศึกษา)). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ (บัณฑิตวิทยาลัย).
- วรรณะ สอน. (2563a). ปรอ จุม เรือง เพรง แซมร์ เบฎฎมฤตะวัญ : ภาพแทนธรรมชาติในนิทานพื้นบ้าน เขมร. *Humanities and Social Sciences Journal of Pibulsongkram Rajabhat University*, กรกฎาคม-ธันวาคม.
- วรรณะ สอน. (2563b). วาทกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศในนิทานพื้นบ้านเขมร. *Humanities and Social Sciences Journal of Pibulsongkram Rajabhat University*, กรกฎาคม-ธันวาคม.
- วราวัชต์ มหามนตรี. (2557). โลกทัศน์ของคนไทยจากภษิต (พิมพ์ครั้งที่ 1..): พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วราวัชต์ วัสสานนท์. (2544). การศึกษารูปภาษาที่ใช้เป็นสำนวนไทยในปัจจุบัน. (ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2528). ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา. วารสารสังคมพัฒนา, 8(5), 7-8.
- วีระพงศ์ มีสถาน. (2538). สำนวนภาษาไทยถิ่นอีสาน (อุบลราชธานี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีตลา ศรีลานุช. (2552). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาเขมรถิ่นไทย จังหวัดสุรินทร์ กับสำนวนภาษาไทยมาตรฐาน. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ. (ภาควิชาภาษาไทย).
- ศานติ ภัคดิคำ. (2555). การศึกษาเปรียบเทียบประมุขสุภษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณกับ

- ฉบับของกัมพูชา : รายงานการวิจัยเรื่อง = *The comparative study Prachum Suphasit Khmer didactic literature version of version of Vajirayan library with Khmer versions*: กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริพร สุเมธรัตน์. (2554). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. (2565). กลุ่มชาติพันธุ์ : ขแมร์ลือ. Retrieved 25/10/65
<https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/160>
- สมจิตร พ่วงบุตร. (2527). สำนวน ภาษิต คำสอน สุรินทร์-ศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: ศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์.
- สหไทย ไชยพันธุ์. (2553). สำนวนไทยพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร. *Princess of Naradhiwas University Journal*, มกราคม-เมษายน, น.1-13.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2535). ภูมิปัญญาไทย. ภูมิปัญญาชาวบ้าน, 31(5), 74-88.
- สุรัตน์ ศรีราษฎร์. (2557). สำนวนภาษาไทยถิ่น: ความหลากหลายทางพื้นที่ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม. *วรรณวิทัศน์*, 14, 58-82.
- สุรินทร์, พ. (2565). ไม้แซนโถงตา (สารทชาวไทยเชื้อสายเขมร).
<https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/11313-%E0%B9%84%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%8B%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%8E%E0%B8%99%E0%B8%95%E0%B8%B2--%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%A1%E0%B8%A3->
- สุวิทย์ ไพทยวัฒน์ และสุดจิต เจนนพกาญจน์. (2555) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เอกสารการสอนชุดวิชา สังคมมนุษย์ หน่วยที่ 1-8 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2541). พัฒนาสื่อภาษาพื้นบ้าน: กรณีภาษาเขมรถิ่นไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2547). แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย (*Ethnolinguistic maps of Thailand*). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. (2543). ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา (*Folklore theory and*

techniques : TS 650) (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. (2552). ทฤษฎีคติชนวิทยาร่วมสมัย (*Contemporary folklore theories* :

FL 393). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อบต.ท่าสว่าง. (2565). กลุ่มทอผ้าไหมยกทองโบราณ "จันทรโศมา". Retrieved 25/10/2565

<http://tasawang.go.th/public/list/data/detail/id/1023/menu/247/page/>

อุบล เทศทอง. (2548). ภาษิตเขมร : วิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชาวเขมร. บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). ภาพรวมภูมิปัญญาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

สำนวนภาษิต เขมรถิ่นไทยที่นำมาวิเคราะห์

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
1. กั้นจ้อ ทลุ กะงอก เมียะ	กะเซอกันรั้ว	ผู้หญิงที่ไม่ระมัดระวังเรื่องการใช้จ่าย เก็บทรัพย์สินสมบัติไว้ไม่ได้
2. อันชาย ตปุ กต้อบ	กระต่ายมีลิบก้น	คนเจ้าเล่ห์ ขี้โกง พูดไม่จริง
3. อันชาย โฉล เซราะ บาน บัก อันแซว	กระต่ายเข้าหมู่บ้านแล้ว แล้วเพิ่งเริ่มตำดินปืน	มาเริ่มทำตอนไม่ทันการณ์
4. การ เจียก แม้มตะ ปี่ ไต เบอ เดก กรอก ทัง รั้ว ซี มั่น เตือน กี่	การงานอย่าปล่อยจากมือ ถ้านอนตื่นสายหากินไม่ทันเขา	อย่าเกียจคร้าน
5. ซี บาย ตะปุก จาน	กินข้าวกันจาน	รับของเหลือจากคนอื่น
6. ซี บาย เดก เนิว ซี อำเปิว เดก เลง	กินข้าวนอนอยู่ กินอ้อยนอนเล่น	คนจริงจังกับคนเล่นๆ
7. ซี บาย ออย เดก กิด เบอ ทา ซี มั่น เดง กันนิต ซี เฮย จุฮ จอล	กินข้าวให้รู้จักบุญคุณของข้าว ถ้ากินแล้วไม่รู้จักคิดก็เหมือนเททิ้ง	ให้รู้จักสำนึกในบุญคุณอย่าเป็นคนเนรคุณ
8. ซี เจริญ จุฮ เจริญ เปี้ยก ปแอมเจริญ แต กังเฮาะ	กินมากขี้มาก พูดเพราะมากมักโกหก	เชื่อไม่ได้
9. ดิง กูย นึ่ง เกิด เจียะฮู เมียะฮู นึ่ง เกิด สันนอ พนม มั่น เกิด ทะมอ สะเรีย ละฮอ มั่น เกิด ปะเดีย	กึ่งกำจะกลายเป็นแฉ้ ทองคำจะกลายเป็นตะกั่ว ภูเขาทั้งคู่จะไม่มีก้อนหิน สาวสวยจะไม่มีผิว	โลกกลับตาลปัตรเป็นในสิ่งที่ตรงกันข้ามไปหมด
10. ซโดจ ตะ เจียง ดัจ	กิวดีกว่าขาด	เหลือเล็กน้อยก็ยิ่งดีกว่า
11. ออบ คเนีย รอล	กอดกันลื่น	พากันลุ่มจม
12. สะฮ้อบ กำออย บัญญู สลัญ กำออย กะเจีย	เกลียดอย่าเพิ่งยิง รักอย่าเพิ่งให้ยืม	อย่าทำอะไรด้วยอารมณ์ เพราะอาจทำให้เกิดความผิดพลาดหรือเสียหายได้
13. ฮ้อบซัจ ซีตัก	เกลียดเนื้อกินน้ำ	เกลียดแต่ยังหวังผลประโยชน์
14. จโรด ซเบิว บัง เวียล	เกี่ยวหญ้าคา มามุงฟุงโล่ง	ทำอะไรที่เกินตัว ไม่เกิดประโยชน์
15. จะโรด ซะร็อว บัง เวียล ดอง ตัก ตะ เจียล เปียล ณา นึ่ง ปิญ	เกี่ยวหญ้าคามุงฟุงกว้าง ตักน้ำใส่ตะกร้า เมื่อไรมันจะเต็ม	ทำอะไรไม่ฉลาด ทำอะไรที่เสียแรงเปล่า
16. รเตีย บะตรา นา รเอ็ด ซมา ตระ เนาะ	เกวียนหักตรงไหน หญ้าแห้งตรงนั้น	มีเรื่องที่ไหน คนแถวนั้นก็เดือดร้อน

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
17. สันลอร์ ออย ซาบ / อังกุย ออย เตียบ / สันเลง ออย ตระเจ็ยก"	แกงให้จืด / นั่งให้ต่ำ / สำเนียงเสียงพูดให้อ่อนหวาน	ให้รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน พูดจาให้อ่อนหวาน ทำให้เข้าสังคมได้ทุกระดับ
18. เค็ง กูว์ ไทว ไวย ระ เตียะ	โกรธวุ่นไปดีเกี่ยวกับ	ใช้อารมณ์กับคนที่ไม่ใช่ต้นเรื่อง
19. เมื่อน กราบ นื่อง ซเวีร์ เวีย มั่น ซี ซเวีร์ เต	ไก่อกอยู่ในข้าวเปลือก มันไม่กิน ข้าวเปลือกหกรอก	คนที่อยู่กับสิ่งใดมักไม่ใช้สิ่งนั้น
20. เมื่อน นา กระตืดต เมื่อน นุส ปวง	ไก่อตัวไหนร้องตัวนั้นวางไข่	คนทำผิดมักกร้อนตัว ความผิดปกปิดไม่มิด
21. จิ้ง ต็อง เดิร ตระ จัก ต็อง ซดັบ	ขณะที่ก้าวเท้าไป หูต้องฟัง	ฉลาดเรียนรู้
22. นม มิน ทม เจียง เนียล	ขนมย้อมไม่ใหญ่กว่าทะนาน	ผู้ใหญ่ตักเตือนเด็ก เด็กควรเชื่อฟังอย่าทำตัวอวดรู้กว่าผู้ใหญ่
23. จิ้ง มั่น จัง เฮียน ได คอม บอง บอย	ขาไม่ก้าว แต่แกว่งแขนเหมือนเดิม	เสแสร้งว่าทำงาน ทำดีที่เหลว
24. ซอ ซอ ตะ จาน	ขาว ๆ ใส่จาน	สิ่งยั่วชวน
25. กอก กอ บาย มมาย กอ ซเวีย กันตุย บเวีย กอ หนา	ข้าวค้างคืนก็เป็นข้าว หญิงหม้ายเป็นผู้หญิง ก้นบุนท์ก็เป็นยาสูบ	ทุกอย่างต่างมีคุณค่าในตัวเอง
26. กำปับ เซริวี ปูจ จอล เอาะ ลลิ่ง	ข้าวเปลือกที่เขาไว้ทำพันธุ์หมด	ไม่มีผู้สืบสกุล
27. ซเวีร์ ปรัวะ ตริอง นา เตาะ ตริอง เนาะ	ข้าวเปลือกเพาะตรงไหน ขึ้นตรงนั้น	ผู้ชายไปที่ไหนก็พร้อมแพรวเผ่าพันธุ์
28. กี่ มั่น อัญเจิญ กอเดวี เตือะ เตง	เขาไม่ได้เชิญก็ยังไปก่อเรื่อง	ไม่ใช่เรื่องของตัวเอง แต่ไปก่อวณเขา
29. กี่ มั่น กัวะ แจะ ตา เบาะ กัน ตุย โจล	เขาไม่เรียกแต่กระดิกหางวิ่งเข้ามา	เข้าไปสอพลอ
30. ปวง เมื่อน มา ซเมาะ มัน เกย เกอะ มื่อต	ไข่ไก่หนึ่งรังไม่เคยฟักหมด	ในครอบครัวหนึ่งมักมีคนไม่ดี หรือเกเรอยู่บ้าง
31. ปวง เมื่อน ก้อม จิวล นื่อง ทมอ	ไข่ไก่อย่าไปชนกับหิน	อย่าสู้กับสิ่งที่แข็งแรงกว่า
32. กะเบ็ย นื่อง เจก	ควายกับต้นกล้วย	คู่ปรับ มีเรื่องทุกที่ที่เจอกัน
33. กระไปยี่ จ๊ะสุ ตโรว นะ นิ่ง สะเมา กะ เจยยุ	ควายแก่ เหมาะมากกับหญ้าอ่อน	ผู้ชายที่มีอายุมาก มักชอบผู้หญิงที่มีอายุน้อย
34. กเบ็ย กัจ็อน อา ะ ซแนง	ควายแคะชอบเขาใหญ่	ให้เจียมตัว ทำอะไรไม่เหมาะกับตัว/ฐานะจะเดือดร้อน
35. กเบ็ย ปั้น เตือน จุส	ควายรีบถ่าย	เร็วมาก รีบมาก

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
36.กาย ก็อบ ตลื้อบ เจ็อน	คู้ยกลบลพลิกเหยียบ	กลบเกลื่อนความผิด
37.แกะ อัจ พเนก เดก อันริง	แคะขี้ตาดอนแปล	คนเกียจคร้าน
38.เนี่ยะ เฮียร ซแบก ตัจ เนี่ยะ ซลาจ ซแบก เจ็อบ	คนกล้าหนึ่งขาด คนฉลาดหนึ่งติด	กล้ามาก ย่อมเกิดอันตรายกับตนเองได้
39.เนี่ยะ ฉลาด เจาะ รันเดา เนี่ยะ เคลาเล็ง สวัน	คนเก่งลงนรก คนเขลาขึ้นสวรรค์	ฉลาดมากคดโกงมาก คนเขลาซื่อไม่คดโกง
40.กันแจะ รเว็ก เพลิง	คนปากไวเคาะก้อนไฟ	ต้องหัดรู้จักควบคุมจิตใจให้เย็นลง
41.กัน แซง แซะ กัน เจะ รเว็ก	คนจัดจ้าน อัจฉาวิชา	อัจฉา
42.เนี่ยะ ลจิ่ง เตรา ฉลาด เนี่ยะ ปราว เตรา ซลับ	คนที่มึน ๆ กลับฉลาด นักปราชญ์กลับตาย	คนไม่พอควรกลับเป็นคนฉลาด แต่คนที่พอฉลาดกลับเอาตัวไม่รอด
43.มะนีฮู คะเลี่ยน จันนี๋ กระทบยี่ เคเลียน สะเมา	คนหิวอาหาร คววยหิวแก้หญ้า	คนโง่งบ้านโง่งเมือง ที่กินได้ทุกอย่างเพราะความโง่ง
44.เนี่ยะ มุน กัน ซอย เนี่ยะกรอย เมียนเลียบ	คนหน้ามักชวย คนหลังมักมีลาภ	ใ้ผู้จักรอ
45.มะนีฮู ยัว นิเยย ต่าเรีย ยัว พะลู้ก	คนเอาคำพูด ช้างเอางา	มนุษย์ควรรักษาคำพูดเช่นเดียวกับช้างรักษา งา ถ้าไม่รักษาคำพูดก็หมดความน่าเชื่อถือ
46.มนีฮู นิ่ง ปรัก / ยักซ์ นิ่ง สัจจ / จะเก นิ่ง อัจฮู / สระย นิ่ง ปะเราะฮู"	คนกับเงิน / ยักซ์กับเนื้อ / หมากับขี้ / ผู้หญิงกับผู้ชาย	เพราะเป็นของคู่กัน อดที่จะเกี่ยวข้องกันไม่ได้หรือ
47.จ่าออย ตเลาะ รวด รัว กแบ็ย	คอยให้หนองวังไปหาควาย	อย่ารอให้โอกาสวิ่งมาหา ต้องวิ่งไปหาโอกาส
48.จับ กู บันจอล กแบ็ย	จับวัวชนควาย	การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปก่อน โดยได้ผลลัพธ์ที่ไม่ดีนัก
49.จับ เฮย มั่น ซี ซี เฮย มั่น จุฮ จุฮ เฮย มั่น ซะโอย	จับแล้วไม่กิน กินแล้วไม่ถ่าย ถ่ายแล้วไม่เหม็น	จับจด ทำอะไรไม่เป็นขึ้นเป็นอัน
50.กรอเปอ ล้วง ตีก โตะลาการ จัญ กะแตย	จระเข้จมน้ำ ตุลาการแพ่คดี	คนเก่ง แต่เมื่อเจอปัญหา กลับไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
51.อ้อจ จัน เลาะห์ บัน จัง ไท	จุดได้ย่อนตะวัน	กำลังน้อยยังอยากจะสู้กับผู้มีอำนาจมากกว่า
52.เดอะ เนือม เปือม ยัวร์	จุง ชักพา คาบเอา	เอาทุกทาง
53.เด็กก์ กูร์ มีย บาน ซี กูร์ ซะโมล	จุงวัวตัวเมียไป สบายวัวตัวผู้	แม่สื่อทำหน้าที่ติดต่อหาคู่ครองให้บ่าวสาว

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
54.เจ็ด ยาง เพลิง จเมิง	ใจเหมือนไฟไหม้ฟาง	ใจร้อน
55.ปรีอฮ บอดแบ็ย ซแน็ย เจริญกู	ชายสามโบสถ์ ผู้หญิงมากคู่	คนไม่ดี
56.เจียง แดก แยก นื่อง ได เจียง กรรไกร เซาะ กันตริง	ช่างเหล็ก ฉีกอะไรกับมือ ช่างตัดผม ผมมักจะยุ่ง	คนที่ถนัดคนเชี่ยวชาญสิ่งใด มักทำให้แต่คนอื่น ไม่นำมาใช้กับตัวเอง
57.ตรีด ตรีด ดอล ตำนะ กระคู กระคะ ปบาก เดก เพลิว	ซ้ำๆ ถึงที่พิก รีบนักมักนอนแรมทาง	ทำอะไรให้รอบคอบ ระวังระวัง
58.ต้มแหรย ทงวินพลู ตทေး ทงวินแพล ยัว กี่ เทอ แม มั่น ได้จ แม คลูน	ช่างหนักงา ต้นตะทေးหนักผล เอาเขาเป็นแม่ไม่เหมือนแม่ตัว	คนอื่นไม่เหมือนแม่ คนไหนก็ไม่รักเราเท่าแม่เราเอง
59.ต้มแหรย มั่น เตือน เจือบ ตเนิม ดอฮ พล	ช่างยังไม่ตาย แย่งกันถอนงา	ญาติผู้ใหญ่ยังไม่ตายก็แย่งมรดกกันแล้ว
60.จู ปด้า จ๊ะ	ชั่วก่อนแก่	ทำชั่วตอนแก่
61.ติง เถาะ ลัวะ ทไล	ซื้อถูกขายแพง	1.ให้ฉลาดวางแผนการค้า 2.ค้าขายได้กำไรงาม
62.ฮือด ตีก ชันลอ แต พเน็ก มือ ซัจ	ชดน้ำแกงแต่ตาจ้องเนื้อ	กำลังทำสิ่งหนึ่งแต่ลึกๆหวังในอีกสิ่งหนึ่ง
63.ลือ ตูจ โดจ ซกือร กน็อง ปรวง กะฮู	ดั่งเหมือนกลองข้างในกลอง	ดีแต่คุยไม่โอ้อวด
64.มือ เนียง ออย มือ เย็ย มือ กู กแบ็ย ออย มือ กันตย	คุณางให้ดูยาย ดูว่าควายให้ดูหาง	จะเลือกคู่ครองต้องดูให้แน่ใจถึงพื้นฐานครอบครัว
65.บาน ปีกแอก เติว แจก กะเวา	ได้จากกาไปแจกกาเหว่า	1.นำสิ่งของที่ได้มาจากผู้อื่นไปแจกจ่ายคนอื่นอีกทอดหนึ่ง 2. การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้คนรอบตัว
66.บาน ปริก บัด ลเจียง	ได้เข้าหายคำ	ทำอะไรไม่รอบคอบ ทำให้เสียหาย
67.บาน สวาย นาย กโรจ / บาน ตูจ นาย ทม / บาน กระम्म นาย จ๊ะฮู	ได้มะม่วง ก็เบือส้ม / ได้เมียน้อย แล้ว เบือเมียหลวง / ได้เมียสาว แล้วเบือเมียแก่	ไม่พอใจในสิ่งที่ตนเองได้หรือสิ่งที่มี

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
68.บาน โคน ปรอช ออยติม กบาล ติม แร็ย เบอ บาน โคน ชแร็ย ออย ติม ไก จ่าละ แจะ ตุก แจะ ตะ แจะ ฉละ ตอง ปุก ตองเคนย	ได้ลูกชายขอให้ซื้อของขวัญ ถ้าได้ลูกสาวขอให้หนึ่งก็ ขอให้รู้จักเก็บหอมรู้จักเก็บปัก ทั้งฟูทั้งหมอน	คำอวยพร มีลูกชายขอให้ได้บวชเรียน มีลูก สาวให้มีวิชาทอผ้าเย็บปักถักร้อยติดตัว
69.ลือ มั่น เจียะ เยียะ อันเจิม จุส มั่น แจ็ง แด็ง รั้ว เนียะ แด ตี้จ	ได้ยินไม่ชัดพังกหน้า อูจจะระไม่ ออกไล่หาคนอื่น	รับปากแต่ทำไม่ได้ ต้องเตือนร้อนให้คนอื่น ช่วย
70.กัต เจก ก้อม กแบ็ย	ตัดกล้วยอย่าไว้เหง้า	อย่าเหลือเยื่อใย ทำลายให้สิ้นซาก
71.กัต กันตุย ปันเจาะ เมื่อด	ตัดหางยัดปาก	ใช้เล่ห์เหลี่ยม ไม่ยอมเสียผลประโยชน์
72.กัต เขียม มั่น ตัจ กัต ชัก มั่น ซือ	ตัดเลือดไม่ขาด ตัดเนื้อไม่เจ็บ	สายเลือดตัดไม่ขาด
73.ปู้จ เตีย มั่นแดล ตุม ตระนม เต	ตระกุกเปิดไม่เคยเกาะถ่านอน	รู้จักฐานะตน ประมาณตน
74.ไว จะแก ปแม่ เอะ	ตีหมา พลิกฟัน	ตีวัวกระทบคราด
75.ตอก ตอก เข็กม้อดตะดอก จแอ็ด บัวะ กแบ็ย	ตอก ตอก เสียงกระดิ่งไม้ที่แขวน คอควายสีก แต่อิมท้องควาย	เสียผลประโยชน์บ้าง แต่ก็ยังได้ประโยชน์
76.ตร็อง ใต้จ ก็อง รเด็ย	ตรงเหมือนล้อเกวียน	ไม่ตรง
77.พอม น็อง ตี้ก เนิวัว ตา ซือย	ตดใส่น้ำยังเหม็น	ปิดความผิดไม่มีผิด
78.เทอ แด คลูน อัน โรน แด เดาะ	แต่งแต่ตัว เขย่าแต่นม	จับจด ไม่มีแก่นสาร (ใช้กับผู้หญิง)
79.เนิก เตรีวี พะลิง	เต่าถูกไฟ	ทุรนทุราย
80.ปือ น็อง ดูล มั่น ปะบาก จราน เบอ น็อง บาน มั่น บาก ปะค้อม	ถ้าจะล้มไม่ต้องผลัก ถ้าจะได้ไม่ต้องพยายาม	เรื่องบางเรื่องก็ต้องอาศัยโชคและดวง
81.ปือ คลังคลัง พอ กี่ ซลาจ กาจ กาจ พอ กี่ แกรง	ถ้าแรงแรงพอเขากลับ ถ้าเกร เกรพอที่ให้เขาเกรง	ทำอะไรให้เอาจริงให้ถึงที่สุด
82.กัน เซล ปรำ ออย บาน เกอ เมียน เซาะ	ถือศีลให้ได้ก็มีความสุข	ควรประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรม แล้วชีวิตจะมี แต่ความสุข
83.ชเดาะ ลือ เมก ทเลียะ ลือ เดิม ตรุง กัวะ ตลอก โปก ตโมก กระจาย เป็รียด	ถ่มน้ำลายบนฟ้า ตกใส่หน้าอก เคาะกะลาปักจอมปลวกกระจาย	ทำอะไรไม่พินตัว เตือนร้อนตัวเอง
84.เวก ตะโมล จะ	ทัพพมรดกเก่า	ร่ำรวยจากมรดก
85.เตรือบ กัวะ ปะวัะ สะเร็ย แจะ เต็ง เก็บ ตู้ก /ปะเต็ยะ ทม สระนุก ปะวัะ ภริยาเจ็ย	ทรัพย์คงอยู่เพราะผู้หญิงรู้จักเก็บ หอม / บ้านใหญ่เป็นสุขเพราะมี ภริยาดี	แม้ศรีเรือนรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติ ครอบครัวก็จะมีฐานะมั่นคง

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
86.เพลิว เตีวี สวรรค์ ซเดาะ เพลิว เตีวี นวัระ ต้อมเลียบ	ทางไปสวรรค์ ทางไปนรกสะดว	ทำดีทำยาก ทำชั่วทำง่าย
87.เพลิว เวก กแม็ย เตีวี พอง เพลิว ตร็อง กแม็ย แบ	ทางเบี้ยวอย่าไปตาม ทางตรงอย่าหันออก	อย่านอกคอกนอกทาง
88.ตุกจอลเวียจ๊ะปะเรอนะเวีย ทะไมย์	ทิ้งไว้มันเก่า ใช้มากมันใหม่	ต้องแสวงหาความรู้ไว้เสมอ ไม่เช่นนั้นจะไม่ทันโลก
89.ยาก เหยต เนิม กำซ็อด กำกรอ	ทุกข์แล้วแถมจนอีก	บาปซ้ำกรรมซัด
90.จ๊ะ อังกอ ยัว อังกาม	เทข้าวจร เคาเกลบ	เอาของดีทิ้ง รับของไม่ดีมาแทน
91.บัวะ อันตวง	ห้องปลาไหล	คนที่มีจิตใจซื่อตรง ไม่คดโกงใคร
92.ตุ คลุน เยิง บัน ตไซ เซาะ ตุ เนียะ ซเราะะ บัน พนม	โทษของตนเท่าเส้นผม โทษของคนอื่นเท่าภูเขา	ไม่เคยเห็นความผิดของตน
93.เทอ-ซแระ-ออย-มีอ-ซเมา	ทำนาให้ดูหญ้า	จะทำอะไรให้สังเกต ให้ฉลาดดูสิ่งแวดล้อม
94.ตะเล็ย ยัง ซะ บะ แล็ย	ทำลายยังกับโปรยทาน	สุรุ่ยสุร่าย
95.เทอ มุกกำเป็ม ไต้จกำโปม โทก ราง	ทำหน้าเหมือนกระท่อมบนโคกร้าง	ทำหน้าตาบูดบึ้งตึง ไม่รับแขก
96.อังกุย ซี้ บาย บาย ออย ปวร ซี้บาย ซวร บาย ตะ ปะ นาซา	นั่งกินข้าว ข้าวให้พร นอนกินข้าว ข้าวสาปแช่ง	ทำอะไรให้รู้กาลเทศะ
97.อึมเเมเจียงซ้มแต่ย์พลมเบ็ยเจียง ซแระกเจีียง	นั่งดีกว่าพูด เป่าปี่ดีกว่าตะโกนร้อง	ทำตัวให้เป็นประโยชน์ไม่ทำสิ่งที่เดือดร้อนต่อผู้อื่น
98.เนียง เอย เนียง นา คลุน เนียง ปปาก มั่น เดก ทัง	น้องเอ๋ยน้องถ้ารู้ว่ายากเข็ญก็อย่า นอนตื่นสาย	ให้ขยันทำมาหากิน
99.ตี กเดิบ ปเกิบ น็อง ก๊วล	น้อยหน้าดิบดีโค่นต้น	ไม่เติบโต ไม่เจริญก้าวหน้า
100.ตีก น็อง เพอะ กแม็ย เจาะ ออย ละเอาะ	น้ำจะดื่มอย่าลงไปให้ขุ่น	ของจะใช้ประโยชน์อย่าทำให้เสียหาย
101.ตีก เรียะ เสมอ เพลิว ตีจเรีวี เสมอชมอง	น้ำตื้นแค้โค่นขา น้ำลึกแค้หน้าแข้ง	ไม่เป็นเหมือนอย่างที่คิด
102.ตีกตระเจียก ตะเร็ย จุม ตีกกะเดา ตะเร็ย ริวัด เจ็ญ	น้ำเย็นปลาชุม น้ำร้อนปลาหนีออก	ผู้ใหญ่มีความเมตตาต่อผู้น้อย ผู้น้อยก็จะพากันมาอยู่ใกล้ชิด ส่วนผู้ใหญ่ที่ไม่มีความเมตตาผู้น้อยย่อมไม่อยากจะอยู่ใกล้
103.ตีก ไสร มั่น แดล ฮ็อด ปรอฮ สบี่ สัด มั่นแดล จือ	น้ำไหลไม่เคยเหนื่อย ผู้ชายสาบานไม่ขอเชื่อ	ผู้ชายมักพูดไม่จริง เหมือนน้ำที่ไม่เคยหยุดไหล

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
104.ตึก ทะเลียย เลียง เซาะฮ์ ตึก ละอ็อกฮ์ เลียง เจิง	น้ำใสไว้ล้างผม น้ำขุ่นไว้ล้างเท้า	คนทุกคนย่อมมีคุณค่าหรือมีประโยชน์ ถ้ารู้จักเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน
105.กโโบจ เมื่อด กตบ ใด	บ่นปากแล้วกำหมัด	ปากว่าตาขยิบ
106.เมื่อด มั่น ชน้อม บัง คอม อันแยย	ปากไม่ดี อยากรพูด	คนไม่เก่งแต่อยากทำ
107.เมื่อด มั่น ระเอ็น บังเว็ล รัว เรือง	ปากไม่ลั่น ชอบหาเรื่อง	ชอบหาเรื่องเดือดร้อนใส่ตัว
108.เปี่ยะปแอม ตปุกจ็อค	ปากหวานกินฟาด	ปากไม่ตรงกับใจ
109.แตร์ย จืด ซลืด ปวง	ปลาแห้งถือโอกาสวางไข่	แอบรับผลประโยชน์นอกเหนือจากหน้าที่หลัก
110.อัน ต้วง เวง ชนัง เวง	ปลาไหลยาว หมอกก็ต้องยาวไปด้วย	1.ทำอะไรต้องทำให้เหมาะกับสถานการณ์ 2.คนโง่ไม่รู้จักรับปรับเปลี่ยน
111.ดำ เจก ชี แพล	ปลุกกล้วยกินลูก	เตรียมการไว้เพื่อผลภายหลัง
112.ดำ โดง จำ ชีแพล	ปลุกมะพร้าวหวังกินผล	ทำสิ่งใดหวังผลจากสิ่งนั้น
113.กรุน ยาง อันชาย	ป่วยแบบกระต่าย	แกล้งป่วย / เจ็บเล่น
114.ตือดเอาะระวะเจียเจียงมันเมียน เอาะ	จุดพื้นเป็นๆ ดึกว่าไม่มีพื้น	มีของที่ไม่สมบูรณ์แบบ ดึกว่าไม่มีอะไรเลย
115.อ้อจ ชเมา รัวะ บันจัวะ ชเมาเจอบ	เผาหญ้าเป็นประชิดหญ้าแห้ง	ทำประชิดประชัน
116.โววา โจน มณี มีมี โจน จอร	โผงผางลูกคน ขริ่มขริ่มลูกใจ	คนพูดมักไม่มีพิษภัยคนไม่พูดมักร้ายลึก
117.กรวบ มั่น กเดา กเดา ชนัง	ฝ่ามือไม่ร้อน ตัวมือร้อน	เดือดร้อนทั้งที่ไม่ใช่เรื่องของตน
118.บาด ใด ช้าง กรอย ใด	ฝ่ามือ หลังมือ	กลับพลิกผัน
119.บาดใด คะนองใด	ฝ่ามือเป็นหลังมือ	คำพูดหรือการกระทำที่ตรงข้ามกับความจริง
120.โลก บาน กรา	พระได้หัว	คนได้สิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์
121.อันแยย นอง เมื่อด ลบ นื่อง จิง	พูดกับปาก ลบด้วยเท้า	ทำลายความเชื่อถือในคำพูดของตัวเอง
122.นิเหยีย ยิบ พตบ ปะเรีย นิเหยีย ฐไ ปะเรีย เมียน ตรอจิก	พูดกลางคืนได้ยินถึงป่า พูดกลางวันป่ามีหู	เวลาจะพูดอะไรให้ระวังคนได้ยิน ไม่ว่าจะพูด กลางวันหรือกลางคืนก็ตาม
123.อันแยย เงียย สดบ ยาก	พูดง่ายฟังยาก	พูดง่ายแต่ทำให้สำเร็จได้ยาก
124.อันแยย บานโด็จ อัจ เรียะ	พูดได้เหมือนอุจจาระร่วง	ปากไม่ดี พูดไม่คิด
125.อัน แยย มั่น รุจ ฮูจ มั่น แจย	พูดไม่ออก ผิวปากไม่ได้	พูดไม่ออกบอกไม่ถูก
126.มูย บังกูย จะแก	เพียงสุนัขนั่ง	ไวมาก นั่งไม่ได้นาน
127.แฮดตาบ้อน	เพราะบุญช่วย	โชคดี

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
128.ตลาค เวียร์ เตวีร์ เปวีร์ เวียร์ โม	พีกเขียวเลื้อยไป พีกทองเลื้อยมา	1. การแบ่งปันระหว่างกัน 2. สองคนจะแต่งงานกันเหมือนสองครอบครัว ต้องเกี่ยวดองพึ่งพาอาศัยกัน
129.รเปวีร์ มั่น จงัญ รเอง กเดิบ	พีกทองไม่อร่อยขยันติดลูก	1. คนไม่ฉลาดแต่ชอบอาสาทำงาน 2. ครอบครัวยากจนแต่ลูกดก
130.อำปี้ด เดาะ ปรัวะ อัจ	มะขามงอกเพราะอุจจาระ	1. ได้รับผลประโยชน์จากสิ่งที่ไม่ดี 2. บางสิ่งบางอย่างก็เกิดขึ้นได้ง่ายๆตามธรรมชาติ
131.โดง มั่น แดล ทลียะ ซงายเดิม	มะพร้าวหล่นไม่ไกลต้น	ลูก หลาน ย่อมเหมือนบรรพบุรุษ
132.เมียน ซี เมียน เจาะ เนียะ ซเราะะ ซเกือล	มีกิน มีอยู่ ชาวบ้านรู้จัก	ชาวบ้านชอบคนร่ำรวย
133.สรีวล มา บัง กุย จแก	มีความสุขเท่าเวลาสั้นนั้น	เวลาที่จะมีความสุขมีน้อย เหมือนสั้นหนึ่งนึ่งๆ ได้ไม่นาน
134.กเม็ด เจีย ออย ซดับ ชมอด ซลัป ออย ชูร	มีคดีให้ฟัง มีคนตายให้ถามไถ่	ให้ถามไถ่เพื่อนบ้าน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อกัน
135.เมียนเลียง เมียนเลียงะ	มีชุก มีชอน	ปิดบังความจริง
136.จำเนี้ย ลอช, กุม ตุก สะแอก / บาน ประปนง เกือบ พะแนก, กุม ออย เดิร กรอย	มีอาหารอร่อยอย่าเก็บไว้พุงนี้ / มีเมียสวยอย่าให้เดินตามหลัง	การทำงานอย่าผัดวันประกันพรุ่ง และในการทำสิ่งใดต้องทำด้วยความรอบคอบ
137.กเม็ด เบ็ด ดอง แอง	มีดเหลาด้ามตัวเอง	ทำอะไรต้องพึ่งพาอาศัยเกื้อหนุนกันเราไม่สามารถทำเองได้หมดทุกสิ่ง
138.โด เพลิง จิ่ง เมื่อน	มือเป็นไฟ ขาเป็นไม้	คนไม่เรียบร้อย หยิบจับอะไรก็เสียหาย
139.แม ซลัญ โจน ด้จ จังวา ปแต็ง คเนี้ย โจน ซลัญ แม ด้จ เปริยะ แบค นอง	แม่รักลูกเหมือนปลาชิวไล่กัน ลูกรักแม่เหมือนพระพุทธรูปหันหลัง	แม่รักลูกมากไม่มีเปลี่ยนแปลง
140.มมาย โจน มุย บัน พรหมจารี มมาย โจน เบี้ย บัน ซเรี้ย เลิง คลูน มมาย โจน บูน บัน คลูน กระम्म	แม่มายลูกหนึ่งเหมือนสาวพรหมจารี แม่มายลูกสาม เหมือนสาววัยรุ่น แม่มายลูกสี่เหมือนตัวเป็นสาว	แม่มายก็เป็นเหมือนสาวโสด / แม่มายก็เป็นผู้หญิงที่มีคุณค่า
141.มันแจะค้อม ริน มัน เมียน ค้อม รัว	ไม่รู้ให้เรียนไม่รวยให้แสวงหา	ให้ขยันเรียนรู้ มุ่งมั่น
142.กูดบันซอมเดกตี้มเป็นซอมซำราญ	ไม่เป็นอะไรมากก็แกล้งนอน	แสร้งทำอ่อย

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
143.เจียง มั่น เกิด บัน ไตว แดก	ไม่ใช่ช่าง แล้วโทษเหล็กไม่ดี	ทำไม่สำเร็จแล้วโทษคนอื่น
144.เฉอมต้องดบ ชั่งกรวบ	ไม่ทั้งป่า เบียดบังไม้ต้นเดียว	คนส่วนมาก รังแก หรือ รอดผลประโยชน์จากคน คนเดียว
145.เฉอม ทม ตริวว แชนง เฉอม เวง ตริวว กัด	ไม่ใหญ่ต้องช่วยกันหามถึงจะเคลื่อนย้ายได้ถ้าไม่ยาวไปก็ต้องตัดบ้างเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้	ทำงานให้ช่วยเหลือกัน พอดี พอเหมาะกับตัวเอง อย่าทำอะไรเกินตัว เกินกำลังมากไป
146.กรอ รั้ว เนีย บาน ชัก อันชขาย ปชา ตาแอง	ยากจนเข้าหาเจ้านายได้นื้อ กระต่ายกินคนเดียว	เวลามีทุกข์พึ่งพาคนอื่น เวลามีความสุขไม่คิดถึงคนอื่น
147.เล็ก ตระปูก ยัง คยอง	ยกตุตเหมือนหอย	พูดโอ้อวด
148.สลัญเนียะชน้อม บังคอมแตเอวี	รักคนหน้าตาดี บังคับแต่พ่อ	ยกย่องคนรวย คนหน้าตาดี แต่ไม่ดีกับนุภพการี
149.สลัญ คลูน ออย ชงุน จันแนย เบอ สลัญ ปแตย ออย ชงุน เปียก	รักตัวให้ระวังอาหาร รักผิวให้ระวังคำ	ให้ระมัดระวังปาก ทั้งเรื่องการรับประทานอาหารและการพูด
150.ชะลัญ คลูน ออย ชะงุน จันแนย ชะลัญ ปะแตย ออย ชะงุน เจิต	รักตัวเองให้รู้จักสงวนตัว รักผิวให้รู้จักสงวนใจ	ให้รักษานวลสงวนตัว หากมีสามีแล้วก็ให้ระวังใจตัวเอง ไม่หลายใจ
151.จุนชลาเตือนเมียนความเสาะ	เอาเนื้อส่งเสียถึงจะมีความสุข	เคารพผู้มีอิทธิพลจะอยู่อย่างสงบ
152.สลัญ พะแล ออย ปะแก กวล	รักผล ให้ดูแลรักษาโคน	ถ้าต้องการสิ่งใดต้องดูแลรักษาทำสิ่งนั้นอย่างดี
153.สลัญ สะเรีย กะเลียย วิชา	รักผู้หญิง ความรู้สิ้น	หนุ่มๆอย่าเพิ่งรีบมีคู่เพราะจะไม่มีสมาธิในการเรียน
154.สลัญ ปรีอฮ ซโลด โด้จ โซด อាំปี วงชลัญ ปรีอฮ ตร็อง โด้จ กองร เตีย	รักผู้ชายชื่อเหมือนไหมละเอียด รักผู้ชายตรงเหมือนล้อเกวียน	ให้รอบคอบในการเลือกคบคน
155.สลัญ ปือ ปชีอบ ซอ็อบ ปือ ประ	รักเพื่อจะเกลียดเกลียดเพื่อพลัดพราก	ไม่มีอะไรจริงยั่งยืน
156.สลัญ เจริญ ปราษ อ็อบ นะ เจริญ ปเตียะ	รักมักพวากัน เกลียดมักพวากัน	คนเรามักได้ในสิ่งที่ไม่ต้องการ
157.สลัญ โกอง ออย ประเดา / สลัญ เจา ออย บังเก็อบ”	รักลูกให้สั่งสอน / รักหลานให้บังคับ	ลูกหลานต้องอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี อย่าปล่อยปละละเลย
158.แจะสุ ปรีวสุ ริน / เมียน ปรีวสุ รั้ว / กรอ ปรีวสุ กะจิล”	รู้เพราะเรียน จำวยเพราะขยันหา ยากจนเพราะเกียจคร้าน	ถ้าอยากมีความรู้ต้องเรียนหนังสือ ถ้าอยากจำวยต้องขยันทำงาน ทำมาหากิน จะยากจนหากเกียจคร้าน

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
159.คณูน มั่น เมาะ คูด ทาแฉิ่ง เกิดมอม ปเตียะ ยาง กตอม อวด ทา แฉิ่ง กะแซแท็ย	รูปร่างไม่เหมาะอดตัวว่าเป็นหม่อม บ้านเป็นกระท่อมอดตัวเป็นเศรษฐี	อวดรำรวยหรืออวดตัวเกินความเป็นจริง
160.กะเดาซีเรียะฮ์ ตระเจียกซีจะโรว	ร้อนกินตื่น เย็นกินลึก	คนนิ่งๆ น่ากลัวกว่าคนอะอะโวยวาย
161.รีน แจะ ตบัต ตร็อง ริน จ็อง ตบัต กรู ริน เฮย เฌีย ดอย เปรียะ กรู หัด	เรียนรู้ทำให้ถูก ยากเรียนให้ทำตามครู เรียนรู้ได้ง่ายเพราะคำสอนของครู	ให้เชื่อฟังคำสอนของครูบาอาจารย์
162.มง มัง เดก เพล็ว ชาว ชาว ต็อล แตร็ย	เร็วนักมักไม่ถึงปลาย ค่อย ๆ สาวจะถึงปลา	ไม่ควรผลีผลาม
163.ชวา เอาะ เมอตุม	ลิงไม่มีไม้เกาะ	คนไร้ที่พึ่ง / ไม่มีที่พึ่งแล้ว
164.แพล เมอ มั่น กือ ชมอด ชมอด มั่น กือ ชงาย คณูน	ลูกไม้ไม่เคยไกลเงา เงาไม่เคยไกลตัว	ลูกย่อมเหมือนพ่อแม่
165.ลิ่ง น็อง เกมง กเมง จิม นาย ลิ่ง น็อง จแก จแก ลิจ เม็อด	เล่นกับเด็ก เด็กดำพ่อแม่ เล่นกับหมา หมาเลียปาก	อย่าไปเล่นกับคนไม่รู้ประสา จะเดือดร้อน
166.เงาะ ไคล จเนียร เดียร ไค ทเวียร	ลงจากบันได เดินเข้าประตู	เข้านอกออกในสะดวก
167.ชยอล มั่นเบา ซเลาะเมอมนักรีก	ลมไม่พัด ใบไม้ย่อมไม่ไหว	ถ้าไม่มีคนเริ่ม ก็จะไม่เกิดเหตุการณ์
168.คูล บัน ชมเดก ต่าเปก บันชม โกร	ล้มแล้วสร้างนอน หัวล้านแกล้งโกน	เสแสร้งแกล้งทำสมใจ
169.เงาะ ปี่ แซะ เล็ง ตัมแร็ย	ลงจากม้าแล้วขี่ช้าง	1. ไม่ได้หยุด 2. ได้ตำแหน่งที่ใหญ่โตขึ้น
170.เงาะตึก ประเตียะ กระเปอ เล็ง ลือ ประเตีย คลา	ลงน้ำปะทะจะระเซ้ ขึ้นบกเจอเสื่อ	หนึ่งสิ่งหนึ่งมาเจออีกสิ่งหนึ่ง
171.เค็ง คอม อ็อด กะ ซอด คอม เทอ	เวลาโกรธให้รู้จักอดทน หากยังจน ให้รู้จักทำงาน	มักใช้อวยพรและสั่งสอนคู่ป่าวสาว วันแต่งงาน
172.กูว์ ลีน มั่น พ็อด จันลูนญ เนียะ จูญ มั่น พ็อด จัมเปียะ	วัวเรียวยังไม่พ้นถูกกักขัง ผู้ค้าขายยังไม่พ้นติดหนี้สิน	ไม่มีใครหนีพ้นเวรกรรม
173.กูว์ มูย กรอล ดอล แด คเนีย แอง	วัวคอกเดียวกัน ทะเลาะกันเอง	ทะเลาะกันเอง
174.กูว์ กิย มั่น ฮู๊ด ฮู๊ด แด กูว์ แอง	วัวเขาไม่อวด อวดแต่วัวตัวเอง	สิ่งของของตนมักดีกว่าของคนอื่นเสมอ

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
175.โกนเซาะฮ์ ฎู เบี้ย / สะเรียด ประเดียด เลียง/ โกว์ พะเลียง/ จะแก บัด อัญจะฮ์”	ศิษย์ สามครู / ผู้หญิงผิวเล็ก/ว้าว พยศ /หมาทิ้งเจ้าของ	คนมีปัญญา
176.ตุ้ม เนิว ฮี แด็ย กะแจ็ย เนิว ฮี ลือ	สูงอยู่บนดิน ดิบอยู่ข้างบน	คนแก่มีแต่ร่วงโรย คนหนุ่มสาวกำลังรุ่งโรจน์
177.ลออ แต มุก ตุก เจ็ด มิน บาน	สวยแต่หน้า ไร้ใจไม่ได้	ลักษณะภายนอกดูดี แต่ใจคิดร้าย คล้ายๆ กับสุภาษิตไทยที่ว่า หน้าเนื่อใจเสือ
178.ลออ แต รูป โยบ มั่น บาน	สวยแต่รูป ทานไม่ได้	ไม่มีประโยชน์
179.คลา ทเล็ยะ อัน โนง ยัว อัน ลู งไว แทม	เสียดกบ่อเอาค้อนตีซ้ำ	1.ซ้ำเติมคนอื่น 2. ถ้าได้ทีให้รีบซ้ำเลย
180.คะตรู ออย ซละ บันลา ยัว รซัจ	ใส่โซให้ล้อมด้วยหนามจะได้ผลดี	ทำอะไรให้ระมัดระวังรอบคอบจะประสบ ผลสำเร็จ
181.บัดเฮยบานชตาย อันตรายเฮยบัน กิต	หายแล้วเสียตาย อันตรายแล้วจึงคิด	เพิ่งคิดได้หลังสูญเสีย
182.ทงอน อะไวย มิน ทงอน เสมอ ประปวน ปะเรอ	หนักอะไรไม่เสมอหนักเสียใช้	ภรรยาใช้สามีทำงานต่อหน้าผู้อื่น ทำให้สามี ได้รับความอับอาย
183.มริง ตะตั้ง ทง	หน้าด้านขวางตะวัน	คนขวางโลก
184.จะแก ตะ เมอ	หมามีแผล	คนที่ทำความผิดทำไม่ดีจะหวาดระแวง ตลอดเวลา
185.จะแก ปรูฮ มั่น แดล คำ	หมาเห่าไม่รู้จักกัด	ดีแต่ปาก ไม่ทำจริง
186.จะแก เดก แพะฮ์ / กะจิล แพะฮ์	หมานอนขี้เก๋ / ขี้เกียจ ขี้เก๋	คนเกียจคร้าน วันๆ ไม่ทำอะไรเอาแต่นอน เป็นการเปรียบเทียบ คนขี้เกียจคล้ายกับหมา ที่ชอบนอนขลุกอยู่ในกองขี้เก๋
187.ชแร็ย ลออ กรอ ปแด็ย	หญิงสวยหาผัวยาก	1. ผู้ชายมักไม่เลือกผู้หญิงสวยมาเป็นภรรยา เพราะคิดว่าเธอน่าจะเลือกมาก 2. ผู้หญิงสวยมักมีแต่คนคิดว่ามีคู่แล้วจึงไม่ มาจีบ ทำให้ไม่มีคู่ครอง 3. ผู้หญิงสวยแต่กิริยาไม่ดีทำให้ไม่มีสามี
188.เคเล็ยน ค้อม อ็อง ก้ำซ็องจ คอม รั้ว	หิวให้อด จนให้ขยันทำมาหากิน	อดทนขยันทำงาน
189.เคเล็ยน ซี้ แพล ออย ยัว เพล็ง ด็อด ก็อด	หิวกินผลไม้ให้เอาไฟเผาโดน	ใช้วิธีลัด

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
190.คเคียน กุมฮาล แต่ ซี่ เมียน กุมฮาล แต่ ออร กะซอด กุมฮาล แต่ คล้าง	หิวอย่ามัวแต่กิน รวยอย่ามัวแต่ดีใจ ยากไร้อย่าเพิ่งกลัว	อย่าด่วนทำอะไร หรือตัดสินใจอะไร โดยไม่ พิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบและอย่าเพิ่งย่อ ท้อว่าหมดหนทาง
191.เนี่ยะมูย ซ้อบเนี่ยะ ต้อบ ซลัญ	หนึ่งคนเกลียด สิบคนรัก	ถึงจะมีคนไม่ชอบบ้างก็ยังมีคนรักเราอีกมาก
192.มะ ปะเตี้ยะ เมียน มูย	หนึ่งบ้านมีหนึ่ง	ในครอบครัวหนึ่งจะมีหนึ่งคนที่แปลกแยกจาก คนอื่น มักใช้ในความหมายเชิงลบ
193.ฐัจ บัด ทา ตะเรี่ย รือฮู บาน ต่อง อ้อฮ ทา ตูจ	หลุดหายไปว่าได้ปลาช่อนตัวใหญ่ ได้ทั้งหมดบอกว่าเล็ก	คนที่ทำสิ่งใดสูญเสียหรือทำหายไปแล้ว พลอยประสมว่าสิ่งนั้นมีราคาเกินความจริง เสมอ
194.คยอง ตาม รเนือะ	หอยตามควาต	คล้ายตาม / ไม่ขัด
195.เจ็อน เฌอ บะ อาระ ปเคิล	เหยียบต้นไม้หัก ฝีป่าตกใจ	อวยพรให้เจ้าป่าเจ้าเขาคุ่มครอง
196.ชเนิม กบาล จันลัวะ กันตุย	หัวต่าง หางย้อม	มีเล่ห์เหลี่ยม
197.เคิญ ปบ๊วะ รัชจ ก้อม ทา แค เดิร เคิญ กัน ตีล ทม กเม็ย ปันชอม เดก	เห็นเมฆลอยอย่าว่าจันทร์เดิน ถ้าเห็นเสือใหญ่อย่าพลอยนอน	อย่าประมาท
198.เคิญ เฌม ปุก กเม็ย กันลอง ยัว เวีย เดิว พอง เกร็อน จอง จันเลาะ	เห็นไม้ผุอย่าข้าม เงามันไปด้วย เมื่อจะทำอะไรได้	อย่าดูถูก คนเก่า คนแก่ล้วนมีประโยชน์
199.เคิญเปราะหะกะเม็ยฮาลแต น็อง ยัวเทอจ็ยปะเต็ย กะเม็ยเคิญสะเร็ย ฮาลแตน็องยัวเทอจ็ยปะบ๊วน	เห็นผู้ชายอย่าเอะอะจะเอาเป็น สามี อย่าเห็นสตรีเอะอะก็จะเอา เป็นเมีย	ให้ระมัดระวังในการเลือกคู่(รวมถึงเรื่องอื่นๆ)
200.เคิญ ขลา กราบ ก้อม ทา ขลา ซ้า เป็ยะ	เห็นเสือหมอบอย่าว่าเสือหัว	เห็นคนอ่อนน้อมอย่าคิดว่าเขากลับ อย่าประมาท
201.ริง แดก ป๊วด บาน / ริง จาน ป๊วด บัก"	เหล็กแข็งสามารถตัดได้ แต่จาน แข็งตัดแล้วหักอย่างเดียว	คนยอมมีหลายประเภทหลายแบบ บางคนไม่ ดี แต่สามารถสั่งสอนหรือแก้ไขให้เป็นคนดีได้ แต่บางคนไม่สามารถสั่งสอนหรือแก้ไขได้เลย ไม่ว่าจะใช้วิธีการใดก็ตาม
202.สะโอย ฮัมเมล	เหม็นเกลือ	ได้กลิ่นไม่ดี(ของการทุจริต)
203.ชมา กเม็ย กบ๊วะ เจ็ยง กบาล	ไหลอย่าสูงกว่าหัว	อย่าลบบहुผู้ใหญ่

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
204.ทม ตา ดเปียง ภู กแบ็ย น็อง เจาะ มันเมียน ทม ตะ ตโมก อันติ มันเมียน	ใหญ่แต่หนอง วัควายจะลงไม่มี ใหญ่แต่จอมปลวกพริกไม่มี	มีแต่ภาพลักษณ์ เนื้อในไม่เหมือนกับที่เห็น
205.อาเถาะ เกอ เควี กระทบีวี่ เกอ กู	อัปลักษณ์ก็พอ หน้างอกี้ครู	ถึงอย่างไรก็อย่าลืมนึกถึงพระคุณ
206.กแม็ย แหก ปัวะออยตะมาด เจาะ	อย่าฉีกท้องให้อีแรงจิก	อย่าเอาความลับของตน / ครอบครัวยุไปบอก คนอื่น
207.กแม็ย อุด แจะ เต็จ เวีย พลาด	อย่าอวดรู้ เต็ยวมันพลาด	อย่าอวดรู้ เต็ยวมันพลาด
208.กแม็ย ซลัวะ น็อง ซเร็ย กแม็ยกแต่็ย น็อง เจ็น	อย่าทะเลาะกับผู้หญิง อย่ามีคดีกับคนจีน	อย่าหาเรื่องกับสิ่งที่จะทำให้ยุ่งยาก
209.จ็อง ระหะ กลับ จะโอะ	อยากเร็ว กลับช้า	ยิ่งรีบยิ่งมีเหตุให้ช้า
210.จ็อง แจะ จันับ ซลับ อาจารย์	อยากรู้เร็ว ฆ่าอาจารย์	1. อยากมีวิชามากให้เสาะหาความรู้ให้เกิน กว่าที่อาจารย์สอน 2. อยากมีวิชา ให้ฆ่ากิเลสของตนให้ได้ เสียก่อน
211.ออม กรูก มหา กรจก คลูน ปปาก กแม็ย เดก ทัง	อย่านอนตื่นสาย ตัวลำบาก	อย่าเกียจคร้าน
212.กแอก มูย กแอก ต้อบ	อีกาหนึ่งตัว กลายเป็นอีกาสิบตัว	ขยายความเรื่องราวให้ใหญ่โต
213.ตมาด พลัม ซะล่อย	อีแรงเป่าขลุ่ย	คนที่พยายามทำในสิ่งที่ตนเองไม่ถนัด หรือไม่ มีความสามารถ ย่อมทำได้ไม่ดีเท่าคนที่ มีความถนัดหรือมีความสามารถ
214.จุฮ-ัจจ-ก-นาล-เวียล	อุจจาระกลางทุ่ง	ทิ้งเรื่องไม่ดีเอาไว้
215.เนิว-มัน-เนิว-ยัว-เจือร-พเนิว-ตเบิด กรีก-ตมา-มัน-ซื่อ-ยัว-เมอ-โม-จะ	อยู่ไม่อยู่ เค้ายามมะตูมหนีบรักแร้ แผลไม่เจ็บ เอาไม้มาแทง	อยู่ดีไม่ว่าดี หาเรื่องใส่ตัว เรื่องกำลังจะสงบ ทำให้มีเรื่องอีก
216.เนิว ปเต็ยะ แม จีเต็ว เทอ ปงย อันแย็ย อีมูย	อยู่บ้านแม่ดำไป ทำเฉยๆพูดคน เดียว	แสร้งว่ากำลังทำงาน
217.เนิว เซราะ แม จีย ตีย โฉล ปรีย แม จีย มูย	อยู่หมู่บ้านต่างคนก็ต่างแม่ เข้าป่า ให้มีแม่เพียงคนเดียว	ให้รักสมัครสมานสามัคคีกัน
218.คางมูกเฮาบอง คางคนองเฮาฮา	อยู่ต่อหน้าเรียกพี่ อยู่ข้างนอกเรียกไ้	ต่อหน้าอย่าง ลับหลังอีกอย่าง

สำนวนเขมรถิ่นไทย	คำแปลภาษาไทย	ความหมายของสำนวน
219.อำเปวี ปแอม กวล	อ้อยหวานเฉพาะโคน	1.ดีไม่ตลอด 2.ปากหวานกันเปรี้ยว
220.ซอง แม็ก ดีอล	เอื้อมเมฆถึง	พูดจาใหญ่โตโอ้อวด
221.เนี่ยะ ปราด เขา จันแนะ เนี่ยะ แจะ เอาะ จันอง	อวดฉลาดหมดความรู้ อวดเก่ง หมดทางแก้	ให้อ่อนน้อมถ่อมตน อย่าอวดเก่ง
222.ได้จ ยัว อันตวง ไตว จะลิวก ฟอก เหมือน	เหมือนเอาปลาไหลไปทิ้งโคลน	ให้อิสระ
223.ยัว เพลิง ไรล ตะปุก บาน กเดา	เอาไฟลนกันถึงจะร้อน	จวนเจียนเวลาแล้วถึงจะทำ

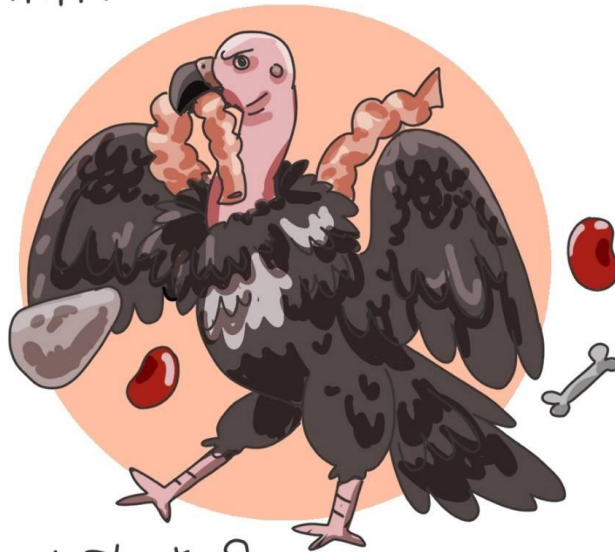
ภาพประกอบสำนวนผลงานนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร ฝ่ายมัธยม

กแม่ย แหนก ปัว= ออย ตะมาย เจา=

อย่าฉีกท้องให้ร้ายกิน
อย่าเอาความลับของตน/ครอบครัวไปบอกคนอื่น

เคลี่ยน ซี แพล จอย ยัว
เพลิง ดีดทีวอล
"สิวกินบอไม้ให้เอาไฟ
เผาโคน"

ปูว เตียบ มั่นแดล
ตุ่ม ตระนุม เต

ตระกุลเป็ด
ไม่เคยเกาะเล้านอน

รู้จักรฐานะตน
ประมาณตน

300฿

1000฿

99999฿

โดง มัน แดง ทล่เยะ ซงายเด้ม

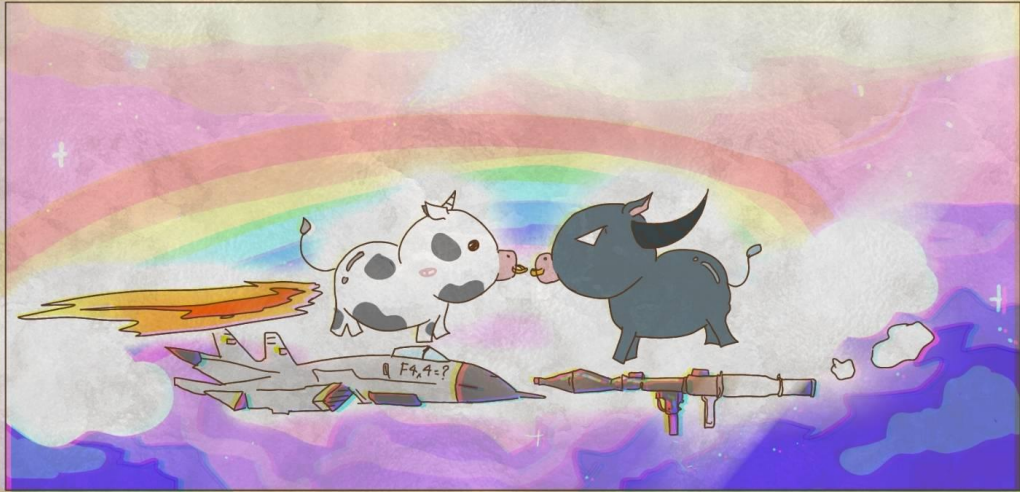
มะพร้าวกล่นไม้ไถลั่น

ลูก หลาน ช่อมเห็อนบรรมบุรุช

เจ็อน เณอ มะ อาระ ปเจ็ล
“เหยียบต้นไม้หัก ฝิป่าตกใจ”
อวยพรให้เจ้าป่าเจ้าเขาคุ้มครอง

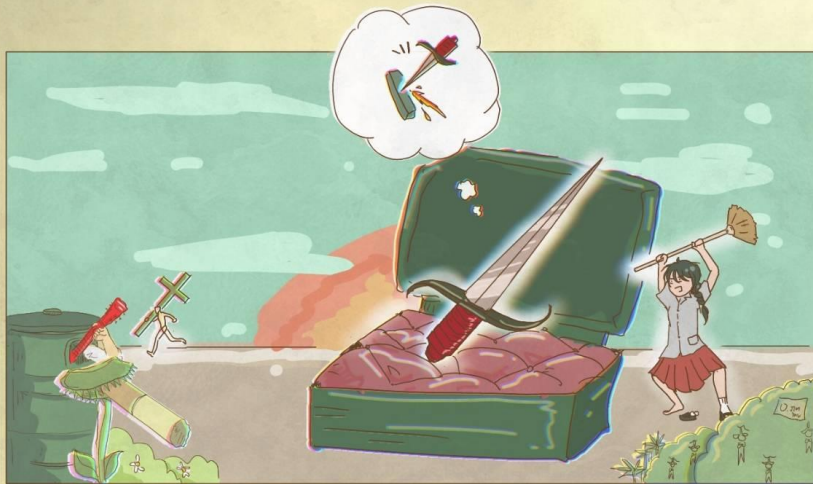
14. จับ กู บั่นจอด กแบ็ย

ความหมาย : จับวัยรุ่นควายการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไป
ก่อน โดยได้ผลลัพธ์ที่ไม่สมบูรณ์นัก

ig: phanthira.156
u can do me
8/1/66

36. กเม็ด เบ็ด ดอง แอง

ความหมาย : มีคเหลาค้ามตัวเอง ทำอะไรต้องพึ่งพาคน
อื่น เราไม่สามารถทำอะไรได้ด้วยตัวเอง

ig: phanthira.156
u can do me
8/1/66

ล่อ แต มุก ตึก
เจ็ต มิน บาน

“สวยแต่หน้า
ไว้ในไม่ได้”

ลักษณะภายนอก
ดูดี แต่ใจคิดร้าย

ประวัติผู้เขียน

